LUND UNIVERSITY

Den nya stadens bibliotek : Om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek

Carlsson, Hanna

2013

Link to publication

Citation for published version (APA):
Carlsson, H. (2013). *Den nya stadens bibliotek : Om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek*. [Doktorsavhandling (monografi), Institutionen för kulturvetenskaper].

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Den nya stadens bibliotek

Om teknik, förnuft och känsla i gestaltningen av kunskaps- och upplevelsestadens folkbibliotek

Hanna Carlsson

LUND UNIVERSITY

Lund Studies in Arts and Cultural Sciences 3

Lund Studies in Arts and Cultural Sciences är en skriftserie för utgivning av monografier och antologier av hög vetenskaplig kvalitet i ämnen med anknytning till Institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet. Beslut om utgivning fattas av en redaktionskommitté och alla texter har genomgått peer review.

www.kultur.lu.se

Omslagsdesign och foto: Johan Laserna

© Hanna Carlsson

Faculty of Humanities, Department of Arts and Cultural Sciences
ISBN 978-91-7473-692-2 (pdf)

Printed in Sweden by Media-Tryck, Lund University
Lund 2013

Innehållsförteckning

Förord 7

1. Inledning 11

Syfte, relevans och frågeställningar 16

Förändring, stabilitet och praktiker 19

Artefakter och teknik 22

Översättningar 25

Metoder, material och analys 27

Dokument och texter 28

På biblioteket 30

Digitala praktiker 33

Reflexivitet och förförståelse 34

Etiska överväganden 36

Analys och skrivande 37

Avhandlingens disposition 39

2. Biblioteket, krisen och det ”nya” 41

Modernitet, bildning och fostran 42

Krisen och upplysningskritiken 44

Krisen och välfärdsstaten 45

Krisen, boken och den digitala tekniken 48

Mötesplatsen 51

3. Biblioteket och staden 55
Det nya Malmö 56
Stadsrummets omvandling 59
Tidernas bibliotek 60
Kunskapskatedralen 63
Från balans till paradigmskifte 66
Biblioteket – stadens mötesplats 69
Bibliotekets värden 72
Staden, biblioteket och paradigmskiftet 74
Gestaltningarna av *The darling library* 76
Strategin möter malmöborna 79
4. Biblioteket och tekniken 83
En strategisk betydelse 84
Avdelningens roll definieras 86
Teknikens roll definieras 88
Användarens roll definieras 91
Rollerna formas 93
Personalens roll 95
Tekniken och användaren 101
Avdelningen och staden 104
Sammanlänkade aktörer 109
Mobilisering genom digitala mötesplatser 110
5. Biblioteket och berättelsen 115
Att vidga bilden 116
Kulturens värden 118
Varumärket ”The darling library” 121
Det älskade biblioteket 123
Staden och berättelsen 125
Användaren och berättelsen 127
Om boken i det ”nya” biblioteket 130
Författarscenen 132
Digital gestaltning 136

6. Biblioteket och arbetet 139
Förmedling och produktion 139
Teknik och arbete 142
Lära om och lära nytt 145
Kreativitet och arbete 149
Ett nytt arbete? 152
Ett emotionellt engagemang 159
Kreativitet och rutiner 164
7. Stabilitet och förändring – en avslutande diskussion 167
Kris och förändring i Malmö 167
Stadsbibliotekets förändringsinriktning 169
Breddning och utflytande 169
Förnyelse, flexibilitet och konkurrens 171
Synlighet, förnuft och känsla 172
Förändringsarbetets aktörer 173
Görandet av förändring… och stabilitet 176
Första nedslaget i översättningskedjan: *The darling library* 177
Andra nedslaget översättningskedjan: Avdelningens arbete 179
Perspektivets bidrag och konsekvenser 182
The darling library – en epilog 185
Summary 187
Referenser 191
Bilaga 1 205
Bilaga 2 207
Bilaga 3 209

Förord

Det finns många som på olika sätt har bidragit till denna avhandlings tillblivelse och till vilka jag riktar mitt varmaste tack. I detta förord är det några som jag särskilt vill omnämna.

Allra först vill jag tacka Stadsbiblioteket i Malmö för att ni gav mig tillåtelse att studera er verksamhet. I synnerhet vill jag uttrycka min tacksamhet gentemot personalen på avdelningen Digitalt innehåll och dialog för att ni så generöst delade med er av er tid, era tankar och idéer. Det var både spännande och oerhört lärorikt att följa ert arbete.

Ett varmt och innerligt tack vill jag också rikta till mina handledare, vars kloka råd har väglett mig genom forskarutbildningen. Till min huvudhandledare professor Olof Sundin, tack för alla noggranna läsningar och insiktsfulla kommentarer som hjälpt mig framåt i avhandlingsarbetet. Inte minst, tack för alla goda råd som har hjälpt mig att hantera den, ibland svårbegripliga, akademiska världen. Du har uppvisat ett beundransvärt tålamod med det som i min familj brukar kallas för ”den carlssonska envisheten” och för det förtjänar du en stor eloge. Till min biträdande handledare fil. dr. Jenny Johannisson, tack för att du så generöst delat med dig av din tid, din gedigna kunskap och dina erfarenheter. Din kommentar ”sluta känna, bara gör” blev min ledstjärna under den sista intensiva skrivfasen. Jag vill också tacka docent emerita Birgitta Olander, som var min biträdande handledare under mitt första år som doktorand, för uppmuntran och kloka synpunkter på mina texter.

Tack också till alla som deltog vid mitt slutseminarium för era goda råd och konstruktiva kommentarer. Särskilt tack till opponent Åse Hedemark för din goda insats och till Karin Salomonsson och Robert Willim för er tid och för era insiktsfulla kommentarer. Tack också till Lars-Erik Jönsson för din läsning och konstruktiva kritik av manuset. Ett varmt tack till Jutta Haider för din skarpa läsning och för ditt stöd och din uppmuntran under hela min doktorandtid.

Under min forskarutbildning har jag haft förmånen att få lära känna och arbeta med kollegor från andra delar av världen. Here, I would like to thank professor Pamela McKenzie, for accepting me as a visiting phd-student at the Faculty of Information and Media studies, Western University, Canada, and for making my stay at Western both pleasant and rewarding. Thank's Ahmad Kamal, Patrick Gavin and Lucia Cedeira Serantes for taking such good care of me while I was there, for helping me with my work and for always making sure my glass was filled with cupcake wine. I'm also greatful to dr. Theresa Anderson, University of Technology, Sydney, for helpful comments about my research.

Att hitta rätt i livet som doktorand är inte alltid enkelt. Jag har haft förmånen att ha tre föregångare och goda mentorer, Gunilla Wiklund, Sara Kjellberg och Johanna Rivano Eckerdal, vars hjälp och stöd har varit ovärderligt. Tack för att ni har läst och kommit med kloka synpunkter på mina texter, delat med er av era erfarenheter och hjälpt mig att tro på min förmåga.

Jag vill även rikta ett tack till mina doktorandkollegor på Institutionen för kulturvetenskaper, i synnerhet till mina fantastiska meddoktorander i Bibliotek- och informationsvetenskap. Tack Karolina Lindh för alla spännande samtal och diskussioner, för att jag alltid kan knacka på din dörr och prata av mig om stort som smått och för att du peppar i alla lägen. Tack Fredrik Hanell för uppmuntran och gott samarbete och tack Lisa Dahlquist för ditt stöd. Till mina doktorandkollegor i Bokhistoria, Maria Simonsen och Ragni Svensson, liksom till min doktorandkollega i etnologi, Anna Burstedt, tack för all pepp och uppmuntran. Ett tack också till min tidigare, numera disputerade, doktorandkollega i Bokhistoria, Gunilla Törnvall, för stöd och goda råd om doktorandtillvaron. Till min tidigare, numera disputerade, doktorandkollega i Konsthistoria och visuella studier, Moa Goysdotter, tack för dina kloka råd och ditt fina stöd.

Till mina övriga kollegor på avdelningen för ABM och Bokhistoria, Björn Magnusson-Staaf, Henrik Horstbøll, Olle Sköld, Pernilla Rasmussen, Kristina Lundblad, Eva Nylander, Patrik Sonestad och Thomas Rydén, liksom till Ann Steiner och Sara Kärrholm, tack för att ni gör det så roligt att komma till korridoren varje dag. Tack också till mina tidigare kollegor Anna Ketola och Fredrik Tersmeden, liksom till David Gunnarsson Lorentzen, Fredrik Åström och Jonas Fransson. På Institutionen för kulturvetenskaper är det många som på olika sätt har hjälpt mig under doktorandtiden. Utöver ovan nämnda vill jag särskilt tacka Åsa Lundgren, Christel Anderberg, Ingmarie Wate, Susann Roos, Henrik Brissman och Annika Dacke.

Till släkt och vänner som har tagit hand om mig under den här tiden vill jag också rikta mitt varmaste tack. Särskilt till Åsa Dahlberg, Maria Svänero och Barbara Micolasevic för att ni alltid har lyssnat och peppat under alla våra middagar. Tack också till familjen Barberini-Wennerström – Ulrika, Tony, Leonie och Ewan – för allt stöd och all uppmuntran.

Några som också har stöttat och hjälpt under den här perioden är min ”nya” härliga familj. Tack Göran Månsson och Gertrud Järpvall för er omtänksamhet och värme. Tack Jakob Järpvall för din pepp och ditt intresse för mitt arbete.

Tack också till redaktionsgruppen för skriftserien Lund Studies in Arts and Cultural Sciences för att ni accepterade mitt manus. Särskilt tack till Gabriella Nilsson, för hjälp med praktiska detaljer vid tryckningen och till Johan Laserna som gjorde det fina omslaget. Stort tack också till mina korrekturläsare Charlie och Karolina.

Så, avslutningsvis, vill jag vända mig till de personer i mitt liv där ett tack inte räcker till. Min mormor Barbro som alltid har funnits där och som gav mig Skällby, den plats där merparten av denna avhandling är skriven. Min syster Åsa, som har lyssnat, peppat och stöttat, och mina föräldrar Göran och Monica som är stolta över mig med eller utan doktorstitel. Utan er hade jag inte klarat att skriva den här boken. Och så till sist, all kärlek till finaste, älskade Charlie som har läst, lyssnat, kritiserat och peppat. Under de senaste åren har vi båda levt och andats den här avhandlingen. Nu pustar vi ut ett tag och laddar om för snart är det din tur.

Malmö den 1 september 2013

Hanna Carlsson

1. Inledning

År 2009, samma år som jag inledde arbetet med denna avhandling, påbörjade Stadsbiblioteket i min hemstad Malmö implementeringen av en ny övergripande strategi för sin verksamhet: *The darling library in the world – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek.*[1] Strategin, vilken hade ett perspektiv som sträckte sig till 2012, gavs formellt stöd av kulturnämnden i Malmö stad 2008 och dess tillkomst beskrevs som ett svar på lokalpolitiska ”önskemål att intensifiera utvecklingen av Stadsbibliotekets verksamhet” (*Tillbaka till strategin ”The darling library in the world”*, 2011, s. 1). *The darling library* väckte snart uppmärksamhet och kom att debatteras flitigt, inte bara inom folkbiblioteksektorn utan även i dagspress och annan media. Strategin hade som övergripande vision att genomföra radikala förändringar, ”ett paradigmskifte” som i grunden ”utmanar invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara” (*The darling library*, [2008], s. 1). En ny organisationsstruktur, en omdisponering av biblioteksrummet och nya arbetsuppgifter för bibliotekets anställda var några av de omställningar av verksamheten som inleddes för att Stadsbiblioteket i Malmö skulle utvecklas till ”ett toppmodernt kultur- och kunskapscenter /…/ ’the talk of the town’ i Malmö och världen” (ibid.). I denna biblioteks- och informationsvetenskapliga avhandling undersöker jag hur Stadsbiblioteket i Malmö gestaltar *The darling librarys* visioner, och de spänningar mellan förändring och stabilitet som präglar arbetet med att skapa ett ”nytt” bibliotek.

Genomförandet av omfattande förändringsprocesser passerar sällan obemärkt. Under de år som jag har arbetat med avhandlingen har *The darling library* och Stadsbiblioteket i Malmös verksamhet periodvis väckt starka känslor i folkbiblioteksverige, hos bibliotekets personal och även hos Malmös befolkning. Det utvecklingsarbete som inleddes 2009 höll en hög profil och uppfattades av många som radikalt. Stadsbiblioteket i Malmös visioner om genomgripande förändringar av folkbiblioteket är dock på intet sätt unika. Diskussioner kring behovet av

[1] Hädanefter *The darling library.*

omfattande förnyelse av folkbiblioteksinstitutionen och dess verksamhet är snarare ett återkommande tema i såväl svensk som internationell folkbiblioteksdebatt (Hedemark 2009). Biblioteks- och informationsvetaren John Buschman (2003) menar att folkbiblioteksektorn[2] under senare år har präglats av en ”kriskultur” där verksamheten och den institutionella identiteten i allt högre grad kritiseras och problematiseras (se även Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; Hedemark 2009). I såväl professionsdebatter, som i den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningslitteraturen, sökes förklaringar till den föreställda krisens uppkomst i samhällsgenomgripande förändringsprocesser, som på olika sätt utmanar folkbibliotekets traditionella verksamhet och uppdrag som kultur- och bildningsinstitution. För att garantera sektorns relevans och överlevnad betonas i krisdiskussionerna att dessa utmaningar behöver mötas genom både försvar och förändring av verksamheten (Buschman 2003, s. 3ff). Detta har resulterat i en omfattande diskussion om verksamhetens inriktning och det framtida folkbibliotekets nya roller och uppdrag (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Stadsbiblioteket i Malmös försök att genom ett ”paradigmskifte” skapa ett ”nytt” bibliotek kan på så vis ses som ett uttryck för en tämligen utbredd förändringssträvan inom folkbiblioteksektorn, som syftar till att hantera den föreställda kris och de utmaningar som institutionen bedöms stå inför.

I biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning, samt svensk och internationell folkbiblioteksdebatt, identifieras flera utmaningar för det samtida folkbiblioteket. En ofta omnämnd sådan består i att hantera de senaste årens snabba utveckling av digital informationsteknik och framväxten av ett så kallat informationssamhälle. Folkbibliotekets verksamhet och roll som kultur- och bildningsinstitution har sedan dess tillkomst under tidigt 1900-tal varit starkt kopplad till och formad av den tryckta boken (Skouvig 2004). När bokens särställning som bildningsmedium och informationsbärare hotas av nya sätt att tillgå och distribuera information får detta konsekvenser också för folkbibliotekets verksamhet. I krisdiskussionerna har detta uttryckts genom farhågor för folkbiblioteksektorns framtid när konkurrensen från andra aktörer i informationssektorn ökar. Oron för att inte längre uppfattas som en relevant institution

[2]Med ”folkbiblioteksektorn” avses här och fortsättningsvis, om inte annat anges, de angloamerikanska och nordiska folkbiblioteksektorerna. Folkbiblioteksverksamhet i dessa länder uppvisar av historiska skäl stora likheter (Torstensson 1996) och förutsättningar för verksamheten kan därför i stor utsträckning anses vara jämförbara. I kapitel 2 redogörs mer utförligt för folkbibliotekets historik och framväxt.

och hamna på efterkälken i den tekniska utvecklingen har inte sällan bemötts med visioner om ett mer innovativt och teknikvänligt folkbibliotek. Dessa åsikter kommer exempelvis till uttryck i de diskussioner om ett ”Bibliotek 2.0” som i mitten av 00-talet fick stor genomslagskraft i svensk och internationell folkbiblioteksdebatt. Med hjälp av ny teknik, i synnerhet så kallade sociala medier, skulle en uppdaterad version av det gamla folkbiblioteket byggas som var mer flexibelt, användarvänligt och öppet för ständig förändring (Casey & Savastinuk 2007; Holmberg et al. 2009).

Föreställningar om det flexibla och användarstyrda Bibliotek 2.0 kan ses som en förlängning av de visioner om ett ”nytt” användar- eller kundorienterat folkbibliotek som influerat folkbibliotekens verksamhet från 1980-talet och framåt. I en svensk kontext utgör utvecklingen av denna verksamhetsinriktning ett sätt att bemöta ytterligare utmaningar av institutionens kultur- och bildningsuppdrag, vilket formades i samspel med modernitetens upplysningsberättelse och det kollektiva välfärdsprojektet. Folkbiblioteksforskaren Geir Vestheim (1998) menar att det användar- och kundorienterade folkbiblioteket utgör en anpassning till en tidsanda där värderingar och ideal som förknippas med moderniteten och välfärdssamhället, gradvis luckras upp och ersätts av ett sen- eller postmodernt samhälle med ökat fokus på individen. Ett led i denna utveckling är den ekonomisering som offentlig förvaltning och styrning genomgick från 1980-talet och framåt. Förvaltningsformen, som kallas *New public management* (NPM), innebär att även offentlig förvaltning och verksamhet i hög grad bedrivs i enlighet med marknadsorienterade principer. Folkbiblioteket kom därmed att i större utsträckning behandlas i likhet med ett företag som har en produkt att marknadsföra och sälja (Buschman 2003; Kann-Christensen & Andersen 2009). Till följd av detta uppfattas folkbiblioteket befinna sig i en konkurrenssituation där kvalitet, och därmed medelstilldelning, tydligare kopplas till kvantifierbara mål. Dessa styrnings- och kontrollmekanismer, i kombination med ett mer pressat ekonomisk läge för verksamheter i offentlig sektor, har inneburit att kraven på att folkbiblioteket tydligare måste kunna bevisa sin nytta för samhället har ökat (Kann-Christensen & Andersen 2009). I krisdiskussionerna framträder dessa krav som ett implicit ifrågasättande av verksamheten, vilket i kombination med förlusten av särställningen som informationsförsörjare, understödjer farhågorna för sektorns framtid om kraven inte möts.

Folkbibliotekets föreställda utmaningar omfattar även dess kulturförmedlande roll och institutionens position som utgörande en del av ett kulturpolitiskt sammanhang. Folkbibliotekets verksamhet tangerar visserligen flera politiska

sakområden, så som utbildningspolitik och den ej formaliserade informationspolitiken. I kommunala sammanhang är dock folkbiblioteket ofta underställt kulturpolitiken och kulturnämnden, så också i Malmö. Förändringsambitionerna kan således relateras till utmaningar som skapats av förändrade föreställningar om kultursektorns självständighet och värde. Dessa kommer bland annat till uttryck i det, i massmedia, omdebatterade betänkandet från 2009 års kulturutredning (SOU 2009:16). Här föreslås en inriktning för den statliga kulturpolitiken, där denna underordnas en generell politisk målsättning med ekonomisk tillväxt i fokus. Från att ha uppfattats som en fristående sektor, framställs kulturpolitik och kulturverksamhet istället som en aspekt på andra samhällsområden och frågor (Johannisson 2006; Möller 2009). Ett betänkande behöver inte nödvändigtvis ge uttryck för hur kulturpolitik faktiskt bedrivs.[3] Att ”kultur” föreställs kunna vara till nytta för samhället är inte heller en ny företeelse. Den marknadsorientering som framträder i kulturutredningens betänkande kan dock sägas ge uttryck för att föreställningar om ”kulturens” ekonomiska värden blivit mer påtagliga. Avsikten är också att kulturpolitiken ska få en mer decentraliserad inriktning när den regionala nivån, genom den så kallade samverkansmodellen, tilldelas större ansvar för kulturområdet. Den nya kulturpolitiska inriktning som riksdagen fattade beslut om 2009 innebär att folkbiblioteket, på statlig nivå, lämnar denna domän för ett utbildningspolitiskt sammanhang (Frenander 2012; Johannisson 2012). På regional och lokal nivå kvarstår dock i hög grad folkbibliotekets kulturpolitiska förankring (Johannisson 2012), och här framträder de föreställningar om kulturens värden som den aspektpolitiska synen ger uttryck för än tydligare. En global trend under senare år är att regioner och städer använder kulturevenemang och de lokala kulturinstitutionernas utbud för att stärka platsens attraktionskraft och varumärke. Att visa att platsen erbjuder ett rikt kulturliv blir ett sätt att locka turister och nya invånare, vilket i förlängningen föreställs gynna regional och lokal tillväxt.

Offentliga kulturinstitutioner, som bibliotek och muséer, har i många fall anpassat sig till denna utveckling genom att ge verksamheten en mer framträdande upplevelseinriktning. Den danska kulturpolitikforskaren Dorte Skot-Hansen (2008) menar att de klassiska kulturinstitutionerna på så vis har inordnats i ett underhållnings- och upplevelseparadigm som utmanar det upplysningsideal som

---

[3] I den proposition, *Tid för kultur,* som följer av Kulturutredningens betänkande är den aspektpolitiska agendan inte lika framträdande. Dock betonas ”kulturpolitikens samspel med andra politikområden”, och det framhålls att ”fortsatta satsningar ska göras på kulturella och kreativa näringar” (Prop. 2009/10:3, s. 1).

historiskt format deras uppdrag. I boken *Biblioteket i byudviklingen* visar hon tillsammans med folkbiblioteksforskarna Casper Hvenegaard Rasmussen och Henrik Jochumsen (2011) hur folkbibliotek, såväl verksamheten som den fysiska byggnaden, har tagit plats som värdeskapande aktörer i upplevelseorienterad stadsutveckling och platsmarknadsföring. Det nya *upplevelsebiblioteket* blir ett sätt att legitimera verksamheten i ett förändrat kulturpolitiskt landskap, samt svara mot det föreställda behovet av förändring och förnyelse av folkbibliotekets verksamhet.

Som skisseringen ovan indikerar är folkbiblioteksverksamhetens förändrade förutsättningar och de utmaningar som det samtida folkbiblioteket anses stå inför ett tämligen välbeforskat område inom biblioteks- och informationsvetenskapen (se till exempel Vestheim 1997, 1998; Audunson & Windfeld Lund 2001; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Likaså finns en stor mängd forskningslitteratur som undersöker, och ger förslag på, vilka samhällsroller som det samtida folkbiblioteket spelar eller bör spela (se till exempel Audunson 2005; Aabø, Audunson, & Vårheim 2010; Audunson, Essmat & Aabø 2011; Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hanssen 2011), samt flera studier som synliggör vilka föreställningar om folkbibliotek som uttrycks i biblioteksdebatt och massmedia (se till exempel Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; Hedemark 2009). Mindre uppmärksamhet har dock riktats mot det som är i fokus för föreliggande avhandling: Hur föreställningarna om kris och förändring framträder och översätts, samt hur de föreställda utmaningarna hanteras och omförhandlas, i det lokala folkbibliotekets strategiska och dagliga arbete.

I denna studie riktar jag blicken mot Stadsbiblioteket i Malmö, för att undersöka hur föreställningarna om folkbibliotekets kris och förändringsbehov kommer till uttryck och gestaltas i en specifik verksamhet, på en specifik plats och vid en specifik tidpunkt. Stadsbiblioteket i Malmö och det förändringsarbete som initieras med *The darling library*-strategin är intressant att studera eftersom det utgör ett konkret exempel på ett försök att möta den kris och de utmaningar som folkbiblioteksssektorn föreställs stå inför. Förändringsarbete pågår kontinuerligt i de flesta folkbiblioteksorganisationer men i Malmö får föreställningarna om kris och förändring ett tydligt uttryck i form av en strategi för en tidsbegränsad och omfattande förändringsprocess. Malmö är också en av de städer som påtagligt anammat den kunskaps- och upplevelseorienterade agenda som beskrivs ovan, där kultur och kulturupplevelser ges en strategisk roll i stadens utveckling. Sammantaget gör detta att Stadsbiblioteket i Malmös förändringsarbete lämpar sig synnerligen väl för att utforska hur de förändrade förutsättningar och

utmaningar som folkbiblioteket anses stå inför kommer till uttryck och hanteras i ett specifikt sammanhang.

Denna avhandling kan således ses som ett ytterligare bidrag till biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning om folkbibliotekets samtida utmaningar. Dock skiljer sig mitt fokus från merparten av tidigare studier då jag inte främst studerar *varför* förändring eftersträvas utan *hur* den görs. Detta gör jag genom att analysera hur föreställningarna om kris och förändring framträder i strategidokumentet *The darling library* och dess olika iterationer, samt genom att följa det dagliga arbete som utförs för att gestalta strategins visioner. På så vis studerar jag den förändringssträvan inom folkbiblioteksektorn som tecknats ovan som situerad, det vill säga som inbäddad i sammanhang som formas, och vars specifika förutsättningar också i hög grad formar förändringsarbetets uttryck och riktning. Förändring är dock ingen rätlinjig process. Genom att belysa förhållandet mellan etablerade arbetssätt och formerandet av nya i Stadsbiblioteket i Malmös förändringsarbete undersöker jag i denna avhandling både hur förändring görs men också vad som består i denna process.

Syfte, relevans och frågeställningar

Avhandlingens syfte är att undersöka hur föreställningar om folkbibliotekets kris och förändringsbehov framträder och översätts i Stadsbiblioteket i Malmös omvandlingsarbete under perioden 2009-2011, samt hur de förändringar görs, som ska möta utmaningarna som institutionen föreställs stå inför. Därigenom vill jag nå kunskap om hur folkbibliotekets förändrade förutsättningar hanteras i en lokal folkbiblioteksverksamhet och i de biblioteksanställdas dagliga arbete.

För att uppnå syftet arbetar jag med följande frågeställningar:

- *Hur framträder föreställningar om folkbibliotekets kris och förändring i Stadsbiblioteket i Malmös förändringsarbete?*
- *Vilka förändringsinriktningar översätts dessa föreställningar till?*
- *Vilka aktörer mobiliseras för att delta i görandet av förändring?*
- *Hur görs förändring och vad förblir oförändrat?*

Valet av Stadsbiblioteket i Malmö får givetvis konsekvenser för studiens utformning, samt resultatens generaliserbarhet och representativitet. I det omvandlingsarbete som Stadsbiblioteket[4] initierar genom *The darling library*-strategin kommer den förändringssträvan som tidigare skisserats tydligt till uttryck. Malmö är också en storstad, vilket innebär att Stadsbibliotekets förutsättningar ser annorlunda ut än den mindre kommunens folkbibliotek. Därutöver bidrar staden Malmös utpräglade kunskaps- och upplevelseinriktning till att Stadsbibliotekets förändringsarbete bör betraktas som ett specifikt exempel. Det kan inte sägas representera folkbiblioteksektorn som helhet. De föreställda utmaningar som *The darling library* syftar till att möta, liksom den urbana utvecklingsinriktning som Malmö har valt, är dock på intet sätt platsspecifika eller unika. Som jag har visat ovan utgör föreställningarna om kris och förändring en del av en större diskussion om den samtida och framtida folkbiblioteksinstitutionens ställning. Malmös kunskaps- och upplevelseinriktning utgör i sin tur del av en global trend för urban utveckling som flera regioner och städer, i såväl Sverige som övriga västvärlden, har tagit intryck av. Stadsbiblioteket i Malmös förändringsarbete utgör på så vis ett exempel på hur folkbiblioteket hanterar en utveckling som pågår på flera platser. Avhandlingens resultat kan därmed sägas vara av relevans för fler verksamheter än Stadsbiblioteket i Malmö.

Detta innebär inte att jag studerar Stadsbibliotekets förändringsarbete som ett uttryck för en generell och rätlinjig process. Snarare vill jag genom studien belysa relationerna mellan det platsöverskridande och situerade, samt de spänningar mellan etablerade och nya arbetssätt, vilka synliggörs genom en fördjupad studie i ett specifikt sammanhang. Att Stadsbibliotekets omvandlingsarbete på ett tydligt sätt syftar till att möta de utmaningar folkbiblioteket anses stå inför möjliggör att studera hur dessa relationer och spänningar framträder i en sådan förändringsprocess. Vidare menar jag att avhandlingens fokus på hur förändring görs i det lokala arbetet utgör en avgränsning som bidrar till studiens relevans. Då tidigare studier i hög grad har sökt identifiera och förklara den kris och de utmaningar som folkbiblioteket anses stå inför är det motiverat att bygga vidare på denna forskning genom att söka kunskap om hur dessa föreställningar framträder, samt hur de förändringar som ska möta utmaningarna görs, i det lokala strategiska och dagliga arbetet. Då förändringsarbete är något som förkommer på flertalet folkbibliotek är en sådan studie av vikt för förståelsen av denna typ av

[4] ”Stadsbiblioteket” utgör här och genomgående i avhandlingen en förkortning av Stadsbiblioteket i Malmö.

processer. Likaså belyses de lokala förutsättningarnas, samt de anställdas och övriga aktörers betydelse för förändringsarbetets riktning och uppförande.

Jag har valt ett angreppssätt där jag spårar och följer uttryck för föreställningarna om kris och förändring genom Stadsbiblioteket i Malmös verksamhet (jfr Latour 2005). I denna spårningsprocess gör jag två huvudsakliga nedslag där jag studerar vad dessa föreställningar gör, hur de framträder och översätts, i samspel med olika aktörer i detta specifika sammanhang. Det första nedslaget gör jag i strategidokumentet *The darling library* och dess olika iterationer, där jag undersöker hur föreställningarna om kris och förändring framträder och översätts till lokalt anpassade mål och visioner. Det andra nedslaget gör jag på en av Stadsbiblioteket i Malmös mindre avdelningar, *Digitalt innehåll och dialog* (DID), där jag undersöker hur personalen i sitt dagliga arbete bidrar till görandet av förändring genom att gestalta *The darling librarys* visioner. Att studera hur förändring görs i både det strategiska och dagliga arbetet erbjuder ytterligare möjligheter att utforska de relationer som jag nämner ovan. Genom att följa uttryck för de föreställningar jag studerar synliggörs de anpassningar, förhandlingar och även friktioner som präglar görandet av förändring. Angreppssättet bidrar på så vis till en ytterligare problematisering av förändring som en rätlinjig process, samt till att synliggöra de olika aktörer som agerar i förändringsarbetet.

Den avdelning som jag har valt att studera har som uppdrag att ansvara för bibliotekets webbnärvaro och tillkommer i samband med att implementeringen av *The darling library* påbörjas. Avdelningen är särskilt intressant eftersom den får en nyckelposition i dokumentationen och förmedlingen av det ”nya” biblioteket. Vidare är den intressant eftersom den ansvarar för ett, för Stadsbiblioteket, tämligen nytt verksamhetsområde som ska samspela och samverka med etablerade arbetsuppgifter. Personalens dagliga arbete präglas därmed av möten, ibland även av krockar, mellan etablerade och nya arbetssätt. Arbetet uppförs också i samspel med flera aktörer, varav några kan ses som nya i arbetet på folkbibliotek. På så sätt utgör avdelningen en spelplats, där spänningar mellan förändring och stabilitet tydligt framträder. Detta gör att den lämpar sig väl som studieobjekt för undersökningen. Valet av DID utgör dock en ytterligare avgränsning som får konsekvenser för generaliserbarheten av studiens resultat. DID är en liten avdelning, med arbetsuppgifter som är tydligt kopplade till den förändring som föreskrivs i *The darling library*. DID har på så vis en explicit roll att spela i gestaltningen av strategin, vilket inverkar på avdelningens sätt att förhålla sig till, och uppföra Stadsbibliotekets förändringsarbete. DID representerar inte samtliga enheter och anställda på Stadsbiblioteket i Malmö. Att studera denna avdelnings

arbete, menar jag, ger kunskap om *ett* av många möjliga sätt som folkbibliotekets förändrade förutsättningar kan hanteras i de anställdas dagliga arbete.

Återstoden av detta kapitel ägnar jag åt att redogöra för studiens teoretiska utgångspunkter och dess utformning. Jag inleder med att beskriva premisserna för den praktikteoretiska och posthumanistiska ansats som formar hur jag förstår och studerar förändring och stabilitet. Därefter redogör jag för de metoder jag har använt och det empiriska material som ligger till grund för min analys. Kapitlet avslutas med redogörelser och reflektioner kring etiska överväganden samt skriv- och analysprocessen.

Förändring, stabilitet och praktiker

Avhandlingen har som fokus att undersöka hur förändringar relaterade till platsöverskridande föreställningar görs i ett specifikt sammanhang. Hur jag förstår relationen mellan just det platsöverskridande och det situerade spelar därför en central roll för hur jag har genomfört studien och min analys. Då jag har velat undvika positioner där jag ser endera dimensionen som styrande i Stadsbibliotekets förändringsprocess har jag valt att undersöka det platsöverskridande och situerade genom samma analytiska enhet – *praktiker*. De praktiker som studeras i föreliggande avhandling begreppsliggör jag, dels som folkbiblioteksverksamhet, och dels som arbete på folkbibliotek. Dessa motsvaras empiriskt av de två nedslag i spårningsprocessen som jag gör i Stadsbibliotekets verksamhet: *The darling library* och DID:s arbete. I båda dessa praktiker förhandlas, definieras och gestaltas folkbibliotekets roll, värde och inriktning. I analysen av praktiken folkbiblioteksverksamhet studerar jag hur detta görs i Stadsbibliotekets strategiska utveckling och i analysen av praktiken arbete på folkbibliotek utforskar jag hur det görs i det dagliga arbetet. Med folkbiblioteksverksamhet avses, i denna studie, således den praktik, där verksamhetens övergripande inriktning bestäms och stakas ut. Med arbete på folkbibliotek avses den praktik där denna inriktning ska genomföras. Dessa praktiker flyter in i varandra och den skiljelinje jag drar mellan dem ska förstås som analytisk. Gränsdragningen görs för att tydligare kunna visa hur förändring och stabilitet görs på olika nivåer i organisationen, samt synliggöra förändringsarbetets konsekvenser för såväl Stadsbibliotekets övergripande inriktning som för hur arbetet i verksamheten görs.

Vad som avses med praktik är inte entydigt och begreppet tillskrivs varierande betydelser beroende av teoretisk kontext (se till exempel Schatzki, Knorr-Cetina & Savigny 2001). Perspektiv som på olika sätt tar sin utgångspunkt i studiet av praktiker har använts inom biblioteks- och informationsvetenskap för att studera bland annat informationspraktiker (se till exempel Veinot 2007; Loyd 2009, 2010), situerad informationslitteracitet (se till exempel Sundin, Francke & Limberg 2011; Rivano Eckerdal 2012), vetenskaplig kommunikation (Kjellberg 2010) och informationsbruk i relation till klimatförändring och hållbar utveckling (Haider 2011). Det praktikteoretiska perspektivet har således applicerats i studier av en mångfald empiriska fenomen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Praktikteori kan också, liksom andra teoretiska perspektiv, tolkas och användas på olika sätt. Min förståelse av praktiker ligger nära kultursociologen Andreas Reckwitz definition som innebär att en praktik förstås som

> a routinized type of behaviour which consists of several elements, interconnected to one another: forms of bodily activities, forms of mental activities, 'things' and their use, a background knowledge in the form of understanding, know-how, states of emotion and motivational knowledge.
>
> *Reckwitz 2002, s. 249*

När jag använder praktik som analytisk enhet förstår och studerar jag alltså, i linje med Reckwitz resonemang, handlingar, artefakter, kunskap, kroppar, tankar och känslor som sammanlänkade och delar av samma helhet. I hans definition framträder dock länkarna mellan dessa element som redan upprättade och tämligen beständiga. Praktiker framstår på så vis som stabila och oföränderliga, vilket ger litet utrymme för att förstå och studera hur de förändras, består och försvinner. För att också kunna undersöka dessa aspekter av praktiker väljer jag en ingång där jag fokuserar på hur sammanläkningarna mellan praktikens olika element görs, upprätthålls och bryts. Här har jag tagit intryck av Elizabeth Shove, Mika Pantzar och Matt Watsons (2012) sätt att förstå och studera förändring, i och genom praktiker, genom att följa brott och sammanlänkningar mellan praktikens olika element. För att kunna göra detta drar jag, i likhet med dem, en analytisk skiljelinje mellan *praktik som entitet* och *praktik som göranden,* där görandet förstås som sammanlänkningen av praktikens olika element. För studien innebär det att jag närmar mig praktikerna folkbiblioteksverksamhet och arbete på folkbibliotek på två sätt. Som entiteter förstår jag praktikerna som bestående av en mångfald sammanlänkade element. Här ingår det specifika rum, den plats och byggnad där verksamheten och arbetet utförs; de olika artefakter och den

tekniska utrustning som ingår i arbetets uppförande; den förförståelse, kunskap och de färdigheter som krävs för att använda teknik, ting och rum; de regler och normer som definierar verksamhet och arbete liksom idéer och föreställningar om folkbibliotek. För att förenkla sammanför jag dessa till tre grupper av element: *material* (ting, dokument, teknik, rum, plats); *kompetenser* (kunskaper, färdigheter och förhållningssätt) och *föreställningar* (betydelser, värden, normer, känslor och regler). Dessa element förhåller sig relationellt till varandra, det vill säga de formas och formar varandra i ett ömsesidigt samspel (Shove, Pantzar & Watson 2012, s. 22ff).

I förståelsen av praktik som göranden närmar jag mig folkbiblioteksverksamhet och arbete som en serie av handlingar, alltså det som sägs och det som görs i dessa praktiker. I min analys av folkbiblioteksverksamhet utgör det som sägs företrädesvis av språkliga utsagor i *The darling library* och dess olika iterationer. Det som görs motsvaras av rumsliga och organisatoriska förändringar. I min analys av arbete på folkbibliotek utgör DID:s personals uttalanden det som sägs. Det som görs motsvaras av deras och andra aktörers utförande av olika arbetsuppgifter. Fortsättningsvis gör jag dock ingen åtskillnad mellan det sagda och det gjorda. Hädanefter kommer jag att använda begreppen *göranden* och *uppföranden* (jfr Mol 2002; Rivano Eckerdal 2012), vilka jag behandlar synonymt, för att gemensamt referera till dessa. Det är både genom det som sägs och det som görs, det vill säga i uppföranden av praktikerna folkbiblioteksverksamhet och arbete på folkbibliotek, som länkarna mellan olika element både etableras och upprätthålls över tid. På så vis reproduceras praktikerna kontinuerligt. Om sammanlänkningen mellan elementen av någon anledning upphör förändras även praktikerna. Det är alltså genom sammanlänkningar, deras uppkomst eller upphörande, som jag uppfattar att praktiker uppstår, reproduceras, förändras eller försvinner (Shove, Pantzar & Watson 2012). Då elementen formas i relation till varandra, har sammanlänkningarnas kontinuitet och upphörande också konsekvenser för dessa. De olika element som praktiken utgör – material, kompetenser och föreställningar – får sitt speciella uttryck i relation till varandra. På så sätt uppfattar jag att elementen *görs* i praktiken (jfr Mol 2002).

Med utgångspunkt i ovanstående resonemang kan min studie och analys sammanfattas som ett undersökande av sammanlänkningar av material, kompetenser och föreställningar i olika uppföranden av folkbiblioteksverksamhet och arbete på folkbibliotek. Då jag behandlar det sagda och gjorda symmetriskt omfattar dessa uppföranden ett brett spektrum av handlingar, där också språkliga utsagor i såväl tal som skrift ingår. Både det dagliga arbetet på avdelningen samt

strategidokumentet *The darling library* och dess olika iterationer förstår jag alltså med denna praktikinriktade lins som olika uppföranden av praktikerna folkbiblioteksverksamhet och arbete. Jag närmar mig således dessa med samma analytiska ingång, vilket innebär att jag genomgående följer sammanlänkningar och brott mellan material, kompetenser och föreställningar, i syfte att undersöka spänningar mellan förändring och beständighet. I kapitel 2 påbörjas arbetet med att spåra föreställningselement om kris- och förändring av folkbiblioteket. I analysen av *The darling library,* i kapitel 3, fokuserar jag på att nysta upp sammanlänkningar, samt på att identifiera vilka kopplingar som inte görs mellan olika föreställningselement i dokumentet. Jag intresserar mig för vilka betydelser som här associeras men också disassocieras med praktiken folkbiblioteksverksamhet (Shove, Pantzar & Watson 2012, s. 53); hur dessa översätts till mål och visioner och gestaltas i biblioteksrum och organisationsstruktur. Min studie av avdelningens arbete, som presenteras i kapitel 4, 5 och 6, präglas av samma spårande och uppnystande men här ligger fokus på de aktörer, inklusive *The darling library*, som gestaltar Stadsbibliotekets ”paradigmskifte”. Här är det i deras uppförande av arbetet som sammanlänkningar och brott mellan olika element sker. Att studera deras göranden blir på så vis ett sätt att studera hur folkbiblioteksverksamhet och arbete på folkbibliotek består, utvecklas och förändras. Med aktörer avser jag de anställda på avdelningen men också dokument, artefakter och tekniker.

Artefakter och teknik

I studien spelar det materiella, så som dokument, artefakter och tekniker, dubbla roller, som både utgörande ett av praktikens tre element, och som aktörer vilka deltar i praktikernas kontinuerliga uppförande. Jag har i detta tagit intryck av posthumanistiska teoribildningar, vilka framhåller att även icke-mänskliga aktörer har en agens och att det materiella således har en medskapande förmåga (Åsberg 2012). Agens skall här inte förstås som handlingar styrda av vissa motivationer, utan snarare som en slags förmåga till gensvar, vilken skiljer sig från etablerade förståelser av aktörsskap som likställt med mänsklig intentionalitet (Callon & Law 1995). En posthumanistisk ingång erbjuder istället ett analytiskt omfång som sträcker sig bortom studiet av mänskliga relationer, där ting och teknik uppfattas som en formerande kraft och som en central del av ”det mänskliga livets villkor” (Åsberg 2012, s. 11).

Det materiellas betydelse är framträdande i flertalet praktikteoretiska perspektiv. Filosofen Theodore Schatzki (2001) skiljer mellan olika synsätt där, vad han

beskriver som ”a central core” av praktikteoretiker, uppfattar praktiker som ”embodied, materially mediated arrays of human activity centrally organized around shared practical understanding” (ibid., s. 2). Artefakter och teknik ges i detta perspektiv en framträdande roll, i första i hand som medierande mänsklig aktivitet men inte som aktörer som deltar i görandet av praktiken. Den post-humanistiskt orienterade ansats som jag utgår ifrån lyfter Schatzki fram som ett alternativt perspektiv som istället uppfattar att ”nonhumans do not just mediate, but themselves propagate practices” (ibid., s. 3). Med detta synsätt består praktiker av både ”human and nonhuman activities” (ibid.), vilket ligger nära det perspektiv på praktiker som framhålls av såväl Shove, Pantzar och Watson (2012) som av Reckwitz (2002). Reckwitz menar att ”particular ‘things’ are necessary elements of certain practices”, vilket medför att ”subject – subject relations cannot claim any priority over subject – object relations” (ibid., s. 253). Mellanmänskliga relationer och relationer mellan människa och objekt är alltså jämbördiga studieobjekt i Reckwitz framställning av praktikteori, vilket även utgör min analytiska ingång.

Detta förhållningssätt är också en central utgångspunkt i aktör-nätverksteori (ANT), vilken är den posthumanistiska teoribildning som jag har tagit starkast intryck av. ANT har använts inom biblioteks- och informationsvetenskap för att studera bland annat praktik-forskningssamarbete (Ponti 2010), situerad kunskapsproduktion (Sundin 2011) samt visualiserad information och källkritik (Johansson 2012). I denna studie gör ANT flera saker. Bland annat ger perspektivet möjlighet till en nyansskillnad i analysinriktning, vilken framförallt kommer till uttryck i avhandlingens fjärde kapitel. Där fokuserar jag på hur de aktörer – mänskliga och icke-mänskliga – som deltar i uppförandet av avdelningens arbete mobiliseras och formar sina roller i relation till varandra. Denna ingång ligger nära den praktikteoretiska men synliggör tydligare samspelet mellan just mänskliga och icke-mänskliga aktörer. Genom ANT studerar jag hur förändring och stabilitet görs i relationer mellan olika aktörer i ett nätverk. Aktörerna som ingår i nätverket kan vara mänskliga eller icke-mänskliga och deras roller definieras i relation till varandra i ett fortlöpande samspel. Så länge som aktörerna och deras inbördes relationer förblir oförändrade är nätverket stabilt och framträder som en naturlig ogenomträngig helhet, som en ”svart låda” (se till exempel Callon 1986). Om en eller flera aktörer förändras eller kopplingar görs till nya aktörer destabiliseras hela nätverket och relationer och roller som tidigare varit självklara kan bli föremål för granskning. I de uppföranden jag studerar har kopplingar gjorts till flera nya aktörer, i synnerhet till nya tekniker. Detta har inneburit en destabilisering och ett omskapande av biblioteksarbete och verksamhet, där roller och relationer

mellan aktörer omdefinierats. Med utgångspunkt i ANT försöker jag packa upp den svarta lådan för att synliggöra dessa nya kopplingar, vad de gör och inte gör, det vill säga vad som förändras och vad som består.

Jag utgår alltså från ett perspektiv där förändring kan göras av såväl mänskliga som icke-mänskliga aktörer. En sådan icke-mänsklig aktör är strategidokumentet *The darling Library* och dess olika iterationer. Med min praktikteoretiska lins förstår jag, som tidigare beskrivits, dessa dokument som uppföranden av folkbiblioteksverksamhet. Samtidigt framträder strategidokumentet som en styrande aktör i avdelningens arbete. För att förstå dokumentets särställning i detta sammanhang ser jag, med en posthumanistisk lins, *The darling library* som en aktör som tydligt får något att hända, den har en *performativ* förmåga (Butler 1997). Denna kapacitet menar jag medför att de språkliga utsagor om det ”nya” biblioteket som framträder i *The darling library* delvis dirigerar och definierar villkoren för hur avdelningens arbete kan ordnas och uppföras. Jag har därför valt att ge denna språkliga dimension, och därmed också förståelsen av språket som både mångtydigt och verklighetsskapande, utrymme i min analys. Min utgångspunkt är dock inte att säranalysera mening, materialitet och handlingar utan snarare belysa hur det språkliga och det materiella är intimt sammanflätade och gemensamt konstituerar och arrangerar Stadsbibliotekets verksamhet och arbete. Ett sätt att göra detta är, som jag beskrivit ovan, att inta samma analytiska förhållningssätt till *The darling library* som till avdelningens arbete. Också i analysen av de språkliga utsagorna fokuserar jag således på vilka relationer och kopplingar som upprättas – men också på vilka som inte görs eller tillintetgörs – mellan föreställningselement, materialelement och kompetenselement. Ansatsen, som kan beskrivas som ett spårande och uppnystande av dessa sammanlänkningar och brott, är formad dels av min praktikteoretiska ingång, och dels av min förståelse av ANT som ett *materiellt-semiotiskt* perspektiv ”that treat everything in the social and natural worlds as a continously generated effect of the webs of relations within which they are located” (Law 2009, s. 142). Att spåra och nysta upp dessa heterogena relationer – hur de bryts, upprätthålls och etableras – genom närstudier av olika uppföranden, är det tillvägagångssätt jag genomgående använder för att studera spänningen mellan stabilitet och förändring i Stadsbibliotekets omvandlingsarbete.

Översättningar

Min följande ansats handlar inte endast om att spåra relationer i enskilda uppföranden utan också om att utforska hur föreställningar och fenomen färdas mellan olika praktiker, uppföranden, tider och platser. Med intryck av ANT väljer jag att göra detta genom att följa uttryck för föreställningarna om kris och förändring genom kedjor av *översättningar* (Callon 1986; Latour 1999). I vardagligt tal innebär en översättning ett försök att överföra betydelser från ett språk till ett annat, ”to make two words equivalent” (Law 2009, s. 144). Då ord och uttryck aldrig kan ha exakt samma betydelse medför dock en översättning alltid att såväl ”förråda” och förändra som att likställa (ibid.). Med ANT:s materiellt-semiotiska perspektiv vidgas översättningsresonemanget från att enbart appliceras på det mänskliga språket till att också omfatta andra fenomen, objekt och handlingar utförda av såväl mänskliga som icke-mänskliga aktörer. Det är i denna vida materiellt-semiotiska betydelse som jag använder begreppet översättning.

Inom det fält av vetenskaps- och teknikstudier där ANT har vuxit fram har översättningsmetaforen använts för att illustrera hur kunskap och vetenskapliga teorier transporteras, förändrar och förändras i pågående och situerade processer (Åsberg 2012, s. 15). Här använder jag begreppet för att följa föreställningarna om folkbibliotekets kris och förändring genom en kedja av översättningar. I kapitel 2 påbörjas denna spårningsprocess. Med utgångspunkt i tidigare forskning om folkbibliotek undersöks här olika förklaringar till den föreställda krisen och de nya uppdrag och roller som uppstår i krisdiskussionernas spår. Nästa nedslag gör jag i *The darling library* (kapitel 3) och därefter i avdelningens arbete (kapitel 4, 5 och 6). Här intresserar jag mig för vad som händer när de föreställningar om kris, förändring och nya roller, vilka uttrycks i tidigare forskning om folkbibliotek, översätts i respektive nedslag i Stadsbibliotekets verksamhet. Med utgångspunkt i ANT förstår jag det som att sammanlänkningarna med andra element i respektive översättning både tillför, fråntar och syntetiserar. I *The darling library* länkas exempelvis föreställningarna om det ”nya” biblioteket samman med besläktade föreställningar om det nya Malmö. Översättningsprocessen består här i att dessa samkonstrueras och framträder som en serie mål och visioner för Stadsbibliotekets förändringsarbete. Dessa genomgår ytterligare översättningar när de uttrycks i organisationsstruktur och biblioteksrum. Jag väljer därför att inte uttrycka det som att strategin realiseras eller implementeras, då jag uppfattar att översättningsprocessen inte ryms i dessa begrepp. Istället använder jag uttrycket gestaltning som tydligare öppnar upp för omförhandling och omskapande.

I avdelningens gestaltningar av strategins målsättningar sker ytterligare översättningar genom flera brott och sammanlänkningar mellan de olika praktikelementen. För att *The darling librarys* målsättningar och visioner ska kunna uppnås krävs dock att flera aktörer engageras och enas, att de formar ett aktör-nätverk. I min analys av hur avdelningens olika aktörer länkas samman och etablerar ett sådant nätverk av relationer utgår jag från Michel Callons (1986) resonemang om översättning. I Callons användning av översättningsbegreppet syftar detta till en process i flera steg. Denna beskriver hur aktörer knyts till ett nätverk, genom att ett gemensamt problem identifieras som de måste enas kring, en *obligatorisk passagepunkt*. Med den obligatoriska passagepunkten, som i föreliggande studie utgörs av strategins målsättningar, identifieras flera aktörer som samtliga positioneras som att de har ett intresse av att problemet får en lösning. Dock kan de inte uppnå detta på egen hand, de måste etablera relationer och forma allianser. I denna första fas i översättningsprocessen, *problematiseringsfasen,* beskrivs således problemet, samt aktörernas roller och relationer till den obligatoriska passagepunkten, och till varandra. Rollerna formas dock genom handling och varje aktör kan antingen acceptera eller förkasta de föreskrivna positionerna. För att stabilisera de roller och relationer som identifierats i problematiseringsfasen krävs därför att vissa handlingar utförs och anordningar upprättas. Denna fas kallar Callon för *intresseringsfasen*. Om denna är framgångsrik, om aktörerna formar allianser och intar sina roller, värvas de till nätverket, de *enrolleras*. Dock understryker Callon att intressering och enrollering varken är likställt med eller utesluter acceptansen av fördefinierade roller. Snarare beskriver en framgångsrik värvning en serie ”multilaterala förhandlingar, styrkemätningar och manövrar” (Callon 1986/2012, s. 164) som leder till att en allians av aktörer bildas. Den sista delen i processen *mobiliseringsfasen* beskriver nätverkets gemensamma strävan mot en lösning av problemet, en konsensus som dock alltid riskerar att ifrågasättas och hota den tillfälliga stabiliteten i nätverket (ibid., s. 157ff).

Jag använder främst Callons angreppssätt och begreppsapparat i min analys av avdelningens etablering som ett aktör-nätverk, vilken presenteras i kapitel 4. Det sätt att följa översättningsprocessen genom olika faser som hans resonemang medför, samspelar dock väl med mitt metodologiska angreppssätt som helhet. Att spåra och nysta upp sammanlänkningar mellan olika praktikelement och aktörer, samt att följa ett fenomen genom kedjor av översättningar, innebär att jag har försökt ”gå” dit studieobjekten leder mig (jfr Latour 2005). Detta kräver ett öppet och explorativt metodologiskt förhållningssätt som tillåter kombinationen och användningen av flera metoder för materialinsamling. Den spårande och följande ansatsen innebär också att jag har behövt möjliggöra för studiet av olika

uppföranden, och därmed analys av skilda typer av material. Mina utforskningar av sammanlänkningar och översättningar i Stadsbibliotekets verksamhet har krävt närstudier av såväl dokument och texter som av det dagliga arbetet på biblioteket. Sammantaget medförde detta att jag valde att arbeta etnografiskt när jag gjorde min materialinsamling.

Metoder, material och analys

Etnografiska metoder förknippas traditionellt med ämnen som antropologi och etnologi men har under senare år fått större disciplinär spridning, vilket också har gett avtryck inom biblioteks- och informationsvetenskapen (se till exempel Hartel 2010; Lundh 2011). I metodlitteraturen beskrivs etnografisk metod som att forskaren når kunskap om människors erfarenheter och förståelse av sin omvärld genom att studera deras vanor och praktiker i vardagen (se till exempel Crang & Cook 2007). Jag använder etnografisk metod för att undersöka det vardagsnära med en metodologisk ingång som samspelar med det posthumanistiska perspektiv jag tecknat ovan. Den etnografiska ansats som jag applicerar är inspirerad av Annemarie Mols (2002; se även Rivano Eckerdal 2012) praxiografiska metodologidiskussion, vilken kan ses som en praktikteoretisk tolkning och vidareutveckling av etnografisk metodologi. Med praxiografin kritiserar Mol (2002) det antropocentriska perspektiv som ofta uttrycks i relation till etnografiska metoder, något som implicit finns angivet i metodens namn, där det första ledet ”etno” betyder just folk. Istället argumenterar hon för att utvidga det etnografiska studiets räckvidd till att omfatta göranden av flera olika aktörer, såväl mänskliga som icke-mänskliga. Därmed samspelar den praxiografiska ansatsen väl med mina analytiska utgångspunkter.

Att arbeta etnografiskt innebär att forskningsansatsen ofta är explorativ (Hammersley & Atkinson 2007), vilket kan liknas vid Bruno Latours (2005) uppmaning att forskaren ska ”följa aktörerna”, och Shove, Pantzar och Watsons (2012) snarlika förhållningssätt som innebär att följa praktikens tre element. Jag har arbetat explorativt så till vida att jag inte har följt en detaljerad plan för genomförandet av studien. Undersökningen kom istället att formas i samspel med de fenomen som studerades, vilket medförde att aktörer och uppföranden fick både en mer framträdande och en mer undanskymd roll i takt med att studien och analysen framskred. Exempelvis var inte strategidokumentet *The darling*

librarys performativa aktörsskap i avdelningens arbete en självklar initial utgångspunkt. Snarare framträdde dess centrala position i samband med den etnografiska studien. Dess plats som både uppförande och aktör i min analys är således ett konkret resultat av det explorativa förhållningssättet.

Den följande ansatsen har även möjliggjort spårningen av föreställningarna om kris, förändring och det ”nya” biblioteket genom olika uppföranden. Den kombination av en mångfald av metoder för materialinsamling, liksom det längre tidsspann för studien som den praxiografiska, liksom den etnografiska ansatsen, medger var här av stor betydelse (jfr Hammersley & Atkinson 2007). Då jag ville möjliggöra för en mångsidig belysning av Stadsbibliotekets förändringsarbete består den studie som presenteras i föreliggande avhandling av närläsningar av styrdokument, verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser, en ettårig studie av Stadsbibliotekets olika digitala kanaler som påbörjades september 2010, observationer på biblioteket vid 36 tillfällen under hösten 2010 och våren 2011, två intervjuer med chefer på olika nivåer i organisationen samt en avslutande gruppintervju med de anställda på den aktuella avdelningen under våren 2011. De anställda på avdelningen förde också under en kortare period egna loggböcker över sitt arbete.

Dokument och texter

De dokument och texter som jag har analyserat utgörs i första hand av *The darling library* och dess olika iterationer, det vill säga dess publika version *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek,* återblicken *Tillbaka till strategin ”The darling library in the world”,* bloggen ”Stadsbiblioteket i Malmö – The Darling Library in the World”,[5] samt verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser. *The darling library*-strategin formulerades 2008 och fick i oktober samma år formellt stöd av kulturnämnden i Malmö (*Tillbaka till strategin ”The darling library in the world”* 2011, s. 1). Genremässigt kan den betraktas om ett internt strategiskt dokument, i vilket finns angivet en övergripande vision, samt beskrivningar av målsättningar för Stadsbibliotekets verksamhet. Strategidokumentet omfattar sju sidor, vilka delas in i fyra underrubriker: Vision och nya fokusområden; Biblioteksscenen stadens mötesplats; Det digitala biblioteket i Malmö – WWW – Wår Wirtuella

[5] http://www.darlinglibrary.se

Wärld samt Administration och utveckling. Även om dokumentet främst utgör ett internt arbetsredskap har det funnits fritt tillgängligt för allmänheten via Stadsbibliotekets webbplats,[6] samt via bloggen ”Stadsbiblioteket i Malmö – The Darling Library in the World”. *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* är en odaterad och opaginerad publik broschyr som anges bygga på *The darling library*-strategin. Den omnämns första gången i verksamhetsberättelsen från 2010 (Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket). Ton, tilltal och en färggrad layout gör att skriften genremässigt kan betraktas befinna sig i gränslandet mellan informations- och reklambroschyr. *Tillbaka till strategin ”The darling library in the world”* är en femton sidor lång utvärdering av *The darling library*-strategin som gjordes 2011. Denna har också funnits fritt tillgänglig via Stadsbibliotekets webbplats. Bloggen ”Stadsbiblioteket i Malmö – The Darling Library in the World” består av inlägg, företrädesvis författade av dåvarande stadsbibliotekarie Elsebeth Tank, vilka innehållsmässigt behandlar förändringsarbetet och dagsaktuella biblioteksrelaterade frågor. Bloggen användes inledningsvis som ett internt arbetsredskap men öppnades för allmänheten i oktober 2009 (Tank 2009a). Dessa dokument och texter har jag analyserat genom upprepade närläsningar där jag har fokuserat på hur föreställningarna om kris och förändring framträder. Jag har också varit uppmärksam på sammanlänkningar mellan dessa och andra föreställningselement – främst med föreställningar om ”det nya Malmö” – samt med materialelement och kompetenselement. Vid närläsningen har jag försökt nysta upp dessa sammanlänkningar samt också fästa uppmärksamhet på uttryck för eventuella brott med tidigare kopplingar. För att bättre kunna undersöka hur strategins visioner och mål har gestaltats har jag även inkluderat verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser från perioden 2009-2011. Liksom övriga dokument har jag fått tillgång till dessa via Stadsbibliotekets webbplats. Dessa har jag analyserat på samma sätt som strategidokumentet men med större uppmärksamhet fäst på redogörelser för organisatoriska och rumsliga aspekter.[7]

För att spåra vilka länkar som upprätthålls, och vilka som bryts, har jag även varit tvungen att blicka bakåt och ta del av texter som talar om Stadsbiblioteket i Malmö före initieringen av det sena 00-talets förändringsprocesser. För detta har jag använt och analyserat antologin *Tidernas bibliotek* som publicerades 1997, i

---

[6] http://www.malmo.se/Medborgare/Biblioteken/Varabibliotek/Stadsbiblioteket.html

[7] Verksamhetsdokumenten återfinns inte i källförteckningen, utan är samlade i en separat bilaga. Se bilaga 1 för en förteckning över samtliga analyserade verksamhetsdokument.

samband med invigningen av den då nyrenoverade stadsbiblioteksbyggnaden. *Tidernas bibliotek* är en publik skrift om 179 sidor som beskriver de visioner kring organisation, arkitektur, informationsteknik, arbetssätt och metoder som utmärkte Stadsbibliotekets verksamhet vid denna tidpunkt. Den utgör således inte ett internt arbetsredskap på samma sätt som *The darling library* utan kan genremässigt närmast jämföras med broschyren *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek.* Det tydliga visionsperspektivet i *Tidernas bibliotek* medger dock en jämförelse med *The darling library*, och dess olika iterationer. I analysen av *Tidernas bibliotek* har jag använt samma närläsande metod – med fokus på sammanlänkningar mellan föreställnings-, material- och kompetenselement.

I syfte att ytterligare vidga den analytiska räckvidden förhåller jag mig även till utvalda delar av massmedias rapportering om Stadsbiblioteket i Malmö under perioden 2009-2011. Mitt val av artiklar baseras på urvalet som gjorts i tidigare studier, vilka behandlar medierapporteringen om *The darling library*-strategin (Carlgren & Ekman 2010; Friis-Møller 2012). För den avslutande epilogen har jag även använt artiklar från större dagstidningar, publicerade efter den aktuella perioden.

På biblioteket

Ett ytterligare sätt för mig att studera göranden av förändring har varit genom observationer av det dagliga arbetet på avdelningen *Digitalt innehåll och dialog (DID)*. Under cirka sju månaders tid, med början i oktober 2010, observerade jag vid ett par tillfällen i veckan arbetet som utfördes på den aktuella avdelningen. Observationerna kombinerades med återkommande samtal med avdelningens fyra anställda, vilket avslutades med en gruppintervju där tre av dessa deltog. Genom att vara närvarande i det dagliga arbetet på biblioteket i ett litet och tämligen förtroligt sammanhang har jag kunnat komma nära och studera relationerna mellan olika aktörer och hur förändring görs (eller inte görs) i det dagliga arbetet. Då avdelningen arbetar med digital teknik och närvaro har samspelet mellan de anställda, nya artefakter och ny teknik en framträdande position i arbetet. Jag har därför haft möjlighet att studera etablerandet av nya relationer mellan mänskliga och icke-mänskliga aktörer, och hur detta påverkar stabiliteten i aktör-nätverket. Jag har även fokuserat på vilka kompetenser som framstår som viktiga för de anställda i deras arbete. Detta har varit ett sätt att studera sammanlänkningar och brott mellan de tre praktikelementen – material, föreställningar och kompetenser – som jag arbetar med analytiskt.

Redan vid mitt första möte med avdelningen upplevde jag att personalen uppskattade att vara föremål för en avhandlingsstudie och att det fanns positiva förväntningar på mitt arbete. Personalens inställning innebar emellertid inte att jag fick obegränsat tillträde till alla sammanhang. I inledningsskedet kom vi överens om vilka tider som var lämpliga att jag var på plats och detta utvecklades till en rutin som sedan följdes mer eller mindre strikt. Merparten av den tid jag tillbringade på biblioteket befann jag mig på avdelningens arbetsrum tillsammans med personalen, men jag deltog också i strategi- och planeringsmöten, samt i olika aktiviteter i den publika delen av biblioteket.

Vid mina observationer av arbetet på avdelningen har jag studerat handlingar som personalen utför i interaktion med olika artefakter och olika former av teknik, ofta digitala medier. Fokus för mig har varit hur de i samspel utför arbetet och formar varandras roller, det vill säga vad dessa olika aktörer blir i relation till varandra i detta specifika sammanhang. Vid det första tillfället tog jag med mig en anteckningsbok för att kunna göra fältanteckningar. Denna fortsatte jag att ha med mig men jag använde den endast om jag deltog vid möten eller om jag följde med någon i personalen på uppdrag i biblioteket, som exempelvis vid fotograferingar eller filminspelningar. Istället kom min bärbara dator att bli det huvudsakliga verktyg jag använde för att föra fältanteckningar. Valet att befinna sig bakom en datorskärm kan framstå som egendomligt i en situation där jag ville underlätta för kommunikation mellan mig och personalen. Datorn var dock personalens främsta redskap och i arbetsrummet var placeringen bakom skärmen likställt med att arbeta. Ett sätt för mig att smälta in blev således att arbeta bakom en skärm precis som avdelningens anställda.

De anteckningar jag har gjort under och efter mina besök på biblioteket utgör en central del av mitt empiriska material. Anteckningarna bygger dels på mina observationer av arbetet på avdelningen, och dels på de informella samtal som jag förde kontinuerligt med personalen i samband observationerna. Betydelsen av det informella samtalet som metod för materialinsamling i studier av vardagliga praktiker har bland annat belysts av etnologen Ingrid Fioretos. Samtal, menar hon, ”karaktäriseras av en informell ton och påbörjas och avslutas mer sporadiskt i jämförelse med en intervju”. Samtalet är därmed ”en viktig metod som tillåter fikarummets dialog att tillmätas betydelse” (Fioretos 2009, s. 43). Samtalen som jag förde med avdelningens personal kunde behandla händelser på biblioteket eller aktuella biblioteksrelaterade fenomen och diskussioner, men lika ofta utgjordes de av vardagligt småprat. Samtalen blev på så sätt en viktig form av materialinsamling som hjälpte mig att både överblicka och komma nära avdelningens arbete. Den

informella tonen öppnade också upp för kontinuerliga frågor till mig från personalen om förutsättningarna för mitt avhandlingsarbete. Detta gav mig möjlighet att ytterligare förklara mitt syfte med studien.

I mina fältanteckningar finns således många dialoger och samtal återgivna, både mellan mig och personalen och mellan personalen sinsemellan. Dessa har jag inte haft möjlighet att referera med den form av precision som är fallet vid transkriptioner av inspelade intervjuer. Dock har nedteckningen i de flesta fall skett nära samtalet i tid, ofta under samtalets gång, och jag uppfattar att anteckningarna överensstämmer väl med det sagda. Jag har därför valt att använda citattecken när jag refererar till dessa samtal. I framställningen av analysen refererar jag till mina fältanteckningar med datumangivelse enligt följande princip: F: datum.

För att ge personalens röst ytterligare utrymme i avhandlingen ombads de att föra loggbok över sitt arbete. Under en kortare period av studien, ca två veckors tid, redogjorde och reflekterade de skriftligt över sitt arbete. Jag valde medvetet att inte formulera specifika teman för personalen att diskutera i loggböckerna då jag i största möjliga mån ville undvika att styra innehållet. Nackdelen med de vaga instruktionerna var de frågetecken som stundtals uppstod och som jag upplevde skapade en viss osäkerhet inför uppgiften. Fördelen var att loggböckerna kom att rymma personalens egna beskrivningar av händelser under arbetsdagen, ofta förenat med tankar och reflektioner kring specifika skeenden. Således fyllde loggböckerna den funktion som jag hade för avsikt: de gav personalen en möjlighet att beskriva sin arbetsdag med egna ord. Deras val av skeenden gav också en fingervisning om vilka händelser de upplevde som viktiga att förmedla och betona.

Den gruppintervju som avslutade min studie av avdelningens arbete varade i cirka en och en halv timme och spelades in samt transkriberades. Jag utgick här ifrån en halvstrukturerad intervjuguide med ett antal frågeområden, baserade på teman som dykt upp vid mina första genomläsningar av mina fältanteckningar (se bilaga 2). Intervjuerna med två av avdelningens chefer omfattande ca en timme vardera. Även dessa spelades in och transkriberades. Syftet med de senare var i första hand att få en bakgrund till avdelningens arbete och jag refererar inte till dessa i framställningen av analysen. Även här utgick jag från en halvstrukturerad intervjuguide (se bilaga 3). Dock kom i synnerhet en av dessa intervjuer att utvecklas till ett friare samtal där guiden delvis övergavs.

Digitala praktiker

Med etnografisk metod anses närhet och närvaro i de praktiker som studeras, ”att vara där”, att vara av stor vikt. Då den avdelning som jag har studerat vid mina observationer arbetar med bibliotekets webb och digitala närvaro utförs en del av arbetet online. Det var således inte tillräckligt för mig att endast genomföra studien på plats på biblioteket. ”Att vara där” har för mig också inneburit att följa arbetet genom och vara närvarande i bibliotekets olika digitala kanaler (jfr Beaulieu 2010). Dessa kanaler utgjordes av bibliotekets webbplats, deras facebooksida, twitterflöden, youtube-kanal och bloggar. Jag har närmat mig dessa på flera sätt. För att bättre fånga avdelningens arbete har jag studerat dem som miljöer i vilka avdelningens göranden äger rum. Därutöver har jag analyserat deras innehåll genom upprepade närläsningar för att undersöka hur föreställningarna om kris, förändring och det nya framträder i dessa miljöer. Jag har också närmat mig dem som aktörer i syfte att undersöka och förstå vad de gör i de praktiker jag studerar.

Jag började följa avdelningens och Stadsbibliotekets aktiviteter online i början av september 2010, vilket jag sedan fortsatte med under det efterföljande året. Då jag inledde min studie hade Stadsbiblioteket i Malmö redan varit aktivt under en längre period i många av de kanaler som jag valt att följa. Mitt första steg var därför att undersöka hur de aktiviteter som hade pågått dittills, det vill säga under 2009 och 2010, hade gestaltat sig, genom att studera de arkiv som fanns att tillgå online (jfr Kozinetz 2010). Min studie av ”arkivmaterialet” bestod i ett antal närläsningar där jag under vägs gång antecknade mina iakttagelser och reflektioner i en fältdagbok. Detta gav mig en samlad översiktsbild av handlings- och innehållsmönster i respektive kanal samt hur dessa samspelade med varandra. Det ledde mig också vidare till ytterligare digitala kanaler där avdelningen var aktiv. De fortsatta observationerna skedde löpande men jag utformade även en rutin där jag, vid ett eller flera tillfällen i veckan, mer fokuserat studerade bibliotekets aktiviteter i de olika digitala kanaler jag nämner ovan. Vid dessa tillfällen noterade jag mina iakttagelser och reflektioner i fältdagboken, och dessa anteckningar utgör en ytterligare viktig del av avhandlingens empiriska material.

Observationer och reflektioner kring händelser i de digitala miljöerna kom även att utgöra underlag för frågor och samtal med personalen när jag var på biblioteket. Ofta påbörjades en aktivitet när jag var på plats på avdelningen, exempelvis redigering och publicering av ett filmklipp, som jag sedan fortsatte att följa online när jag lämnade biblioteket. Vad jag inledningsvis uppfattade som separata

metoder för materialinsamling kom på så vis snart att integreras till en helhet, som jag kunde utföra både på plats på biblioteket och kontinuerligt i min vardag.

Reflexivitet och förförståelse

Min egen roll och mitt agerande under materialinsamlingen har i hög grad färgats av min bakgrund och förförståelse av biblioteksverksamhet och bibliotekarieyrket. Som utbildad och tidigare verksam bibliotekarie har jag under flera år format en professionsidentitet, vilken följt mig in i forskarutbildningen. Vid många tillfällen under studiens gång – ofta i diskussioner och samtal med personalen på avdelningen – smälte bibliotekarierollen och forskarrollen samman. Att ha samma utbildningsbakgrund som merparten av deltagarna i studien, och att ha ingått i samma yrkessfär, bidrog till en känsla av kollegial samhörighet. Likaså medförde min kännedom om professionsspecifika termer och begrepp att jag och avdelningens anställda delvis ”talade samma språk”, vilket underlättade för mig att förstå och delta i personalens samtal. Sammantaget uppfattar jag att denna förförståelse inverkade positivt på genomförandet av studien, men den kan också ha medfört att jag tog vissa saker för givna och därmed inte ställde frågor som jag annars hade ställt. Vid observationstillfällena var det ibland svårt att upprätthålla den nödvändiga distansen. Jag fick påminna mig själv om varför och i vilken roll jag var där. Denna glidning tvingade mig att mer ingående reflektera över mina ageranden och intryck. Dessa tankar har också funnits med mig när jag vid olika tillfällen har återvänt till mina fältanteckningar. Att min bakgrund har bidragit till att forma studiens genomförande och min analys är oundvikligt. Jag menar dock att jag har kunnat skapa en behövlig analytisk distans genom att medvetet förhålla mig till och reflektera över detta.

En ytterligare omständighet som färgade samspelet mellan mig och avdelningen var min tidigare anställning på Stadsbiblioteket. Trots att denna endast utgjordes av ett kortare vikariat gav den mig en viss kännedom om biblioteket som arbetsplats. Genom att jag redan var ett bekant ansikte för många av bibliotekets anställda och var förtrogen med arbetsplatsen var det enkelt för mig att smälta in i miljön. För biblioteksspersonal utanför den avdelning som är i fokus för studien kan min tidigare anställning ha skapat förvirring kring min nuvarande roll. Om de stötte på mig i arbetsrummet eller i korridorerna var det lätt att förmoda att jag var där i samma roll som tidigare, det vill säga som bibliotekarie och medarbetare. Oftast fanns det tillfälle för mig att förtydliga bakgrunden till min närvaro.

Material från sådana situationer där detta trots allt inte var möjligt har jag valt att inte använda.

I egenskap av att bo i Malmö har jag utöver min professionellt färgade förförståelse också erfarenheter av verksamheten som användare och medborgare. Året som föregick studien inledde lokala medier, i första hand dagstidningen *Sydsvenska dagbladet,* en kritisk granskning av bibliotekets verksamhet. Under sommaren och hösten 2009 pågick i tidningen en omfattande debatt om Stadsbibliotekets visioner och förändrade arbetssätt. Tonen i diskussionerna var bitvis hätsk och kritiken mot biblioteket och dess chef, Elsebeth Tank, var stundtals hård (Carlgren & Ekman 2010; Friis-Möller 2012). Debatten avtog under vintern för att åter blossa upp i juni 2010 då tidningen publicerade en kritisk artikel med rubriken ”Kraftigt missnöje på biblioteket” (Westerberg 2010). Artikeln byggde på en personalenkät som tidningen tagit del av, i vilken personalen på Stadsbiblioteket enligt *Sydsvenska dagbladet* uttrycker ”hård kritik mot biblioteket som arbetsplats och mot chefskapet” (ibid.). Ett flertal kommentarer från enkäten, där personalen ger uttryck för stress, oro och uppgivenhet inför sin arbetssituation, citeras också i artikeln.

Den sammantagna bild av bibliotekets verksamhet och personalens situation som artikelserien och den efterföljande debatten skapade mottog jag inte okritiskt, men den fanns ändå med mig när jag planerade och påbörjade studien. Min kännedom om den så kallade ”gallringsdebatten”,[8] som fördes i *Sydsvenska dagbladet* visade sig dock vara viktig då den hjälpte mig att förstå och kontextualisera vissa av personalens handlingar. Den hårda granskningen i media hade lämnat sår som fortfarande inte var läkta, vilket avspeglade sig i resonemang kring tilltal och bemötandet av den kritik mot biblioteket som ibland framfördes i de digitala kanalerna. Utan egna intryck av den upphetsade stämning som rådde under tiden för debatten hade jag troligtvis inte haft samma förståelse för personalens ageranden.

[8] Debatten präglades inledningsvis av en kritik mot Stadsbibliotekets utökade gallring av böcker, därav benämningen ”gallringsdebatten”. I Kapitel 3 redogör jag mer utförligt för denna.

Etiska överväganden

Innan studien påbörjades bad jag om och fick samtycke från Stadsbibliotekets ledning och DID:s personal. Att som forskare erbjudas möjlighet att studera och följa människors vardag på en arbetsplats innebär ett stort ansvar och förtroende. Gränserna mellan arbetsliv och privatliv är sällan knivskarpa, och det har funnits tillfällen under studiens gång när detta har blivit påtagligt. En arbetsplats rymmer också hierarkier och synliga såväl som osynliga maktstrukturer, vilka inverkar på relationer mellan medarbetare, chefer och anställda. Visserligen är både de flytande gränserna mellan arbetsliv och privatliv, liksom relationerna mellan olika aktörer, fenomen som jag utforskar i min studie och behandlar i min analys. Av hänsyn till personalens integritet har jag dock noga övervägt vilka skeenden och samtal som inkluderats i min framställning. Ibland har jag valt att inte alls anteckna då samtal rört sig kring ämnen som jag uppfattat som alltför personliga eller utlämnande. Vid tillfällen har det inneburit att jag helt utelämnat händelser och samtal som varit av intresse för de frågor jag vill undersöka.

Denna något restriktiva hållning grundar sig också i de svårigheter som jag har upplevt med att helt anonymisera den personal som deltagit i den etnografiska studien på biblioteket. Den svenska biblioteksektorn är en liten värld där ”alla känner alla”. När jag har presenterat mitt avhandlingsprojekt i dessa sammanhang har åhörarna ofta känt till Stadsbiblioteket i Malmös verksamhet så pass väl att de har kunnat identifiera studiedeltagarna, och ibland till och med nämnt dem vid namn. I arbetet med att skriva fram min analys av avdelningens arbete har jag hela tiden haft denna aspekt i åtanke. Av denna anledning gör jag inte någon längre beskrivning av respektive studiedeltagare.

Vid genomförandet av den digitala etnografin har jag följt *Association of Internet researchers* (AoIR) etiska riktlinjer (Ess & The AoIR ethics working committee 2002). I linje med dessa har jag bett om samtycke från Stadsbibliotekets ledning och DID:s personal innan denna del av studien påbörjades. Dock har jag, även här med utgångspunkt i AoIR:s riktlinjer, inte bett om samtycke från övriga användare då de digitala kanaler som undersökts är att betrakta som publika miljöer. En facebooksida är visserligen lösenordskyddad men innehållet som publiceras kategoriseras som offentligt (Facebook 2013). Jag har dock förhållit mig restriktiv till återgivningen av kommentarer och innehåll som inte publicerats av DID:s personal och citerar endast detta där jag anser det vara av särskild vikt för analysens framställning, och då utan att ange upphovsman.

Analys och skrivande

Detta avslutande stycke i inledningskapitlet ägnar jag åt att redogöra för mitt analytiska tillvägagångssätt, samt beskriva och problematisera mitt eget skrivande. Att lyfta ut och särbehandla dessa processer är inte enkelt. Mitt sätt att arbeta innebär ett förhållningssätt till forskningsprocessen där jag ser samtliga dess delar – mina teoretiska och metodologiska utgångspunkter, den materialinsamling jag har genomfört, min förförståelse, analys och skrivprocess som intimt sammanbundna och invecklade i varandra. Jag har därför genomgående i min teoretiska och metodologiska diskussion berört de tillvägagångssätt och kategorier som har format mina analyser. Här sammanfattar, förtydligar och utvecklar jag denna redogörelse. Genom att sätta mitt analysförfarande i relation till skrivandets och språkets performativa funktioner vill jag även ytterligare problematisera och belysa min egen roll i forskningsprocessen.

Min studie och analys har inneburit ett följande och uppnystande av sammanlänkningar mellan föreställnings-, material-, och kompetenselement i olika uppföranden av folkbiblioteksverksamhet och arbete i Stadsbiblioteket i Malmös förändringsprocess. Tillvägagångssättet har medfört att jag har analyserat flera typer av material med samma förhållningssätt. Analysen har dock skett i samspel med materialens olika möjliggöranden. I *The darling library* och dess olika iterationer kan sammanlänkningarna redan sägas vara gjorda. Dessa dokument och texter har jag således analyserat genom flertalet närläsningar där jag spårat, packat upp och rett ut sammanlänkningar och brott mellan elementen i de språkliga uppförandena. Jag har här varit uppmärksam på hur elementen flätas samman genom associationer och hur brott görs genom disassociationer (Shove, Pantzar & Watson 2012, s. 53ff). I synnerhet exemplifieras detta i olika uppföranden som syftar till att ”bryta med invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara” för att ersätta dessa med nya (*The darling library* [2008], s. 1).

Med utgångspunkt i mina observationer, fältanteckningar, intervjutranskriptioner och personalens loggböcker har jag spårat och analyserat hur integrationen mellan olika element sker i det dagliga arbetet och hur avdelningens olika aktörer formar varandras roller relationellt. Genom flertalet genomlyssningar av intervjuerna under transkriberingsarbetet, följt av och upprepade närläsningar av materialet som helhet, har jag sökt analysera de skeenden som jag deltagit i och omvandla dem till en vetenskaplig framställning i skriftlig form. Det specifika uttryck som denna framställning har fått är i sin tur resultatet av ett samspel mellan mig, materialet och mina teoretiska och metodologiska utgångspunkter.

Den tematisering jag har gjort av materialet i skrivandet och analysen, vilken avspeglas i avhandlingens kapitelindelning, har formats i detta möte. Indelningen ger således uttryck för teman som har framträtt i materialet vid mina upprepade genomläsningar samtidigt som den gruppering jag har valt att göra är förankrad i mina teoretiska utgångspunkter. I kapitel 2 påbörjas arbetet med att följa föreställningarna om kris och förändring genom en analys av hur de framträder i tidigare forskning om folkbibliotek. I nästföljande kapitel spårar jag hur dessa föreställningar översätts i *The darling library* och dess olika iterationer, samt nystar upp deras sammanlänkningar med andra föreställningselement. Kapitel 4 fokuserar på samspelet mellan avdelningens mänskliga och icke-mänskliga aktörer och i kapitel 5 och 6 befinner sig personalens arbete och de sammanlänkningar som där görs mellan material-, kompetens- och föreställningselement i blickfånget. På så vis integrerar jag den posthumanistiska ansatsen och de tre praktikelement som står i fokus för min analys med den skriftliga framställningen av denna.

Den framställning av Stadsbiblioteket i Malmös förändringsarbete som jag förmedlar i denna avhandling är således resultatet av flera medvetna och omedvetna val vid olika tidpunkter och faser i forskningsprocessen. Varje sådant val utgör en nödvändig avgränsning för projektets genomförbarhet, men medför också att alternativa röster riskerar att tystas och att verkligheten framställs som singulär, snarare än multipel (Mol 2002). Att ta del av och ställa min analys mot vissa delar av massmedias rapportering om Stadsbiblioteket i Malmös förändringsarbete utgör ett försök att ge utrymme för fler röster och verkligheter. Dock är min berättelse fortfarande bara en av flera möjliga och jag är medveten om att det sätt jag har valt att framföra den på får konsekvenser. Analyserande och skrivande är liksom andra praktiker performativa och verklighetsskapande till sin karaktär (Åsberg 2012, s. 15). Att sätta ord på världen bidrar också delvis till att skapa den och min framställning av Stadsbiblioteket i Malmös förändringsarbete utgör inget undantag.

Avhandlingens disposition

I detta första kapitel har jag presenterat avhandlingens ämne, syfte och frågeställningar. Jag har också redogjort för det analytiska perspektiv som genomsyrar avhandlingen, samt hur jag har genomfört materialinsamling och analys. Avhandlingens resterande kapitel är strukturerade enligt följande: I kapitel 2 diskuterar jag, med utgångspunkt i tidigare forskning, folkbiblioteksväsendets framväxt. Här redogör jag för hur de föreställningar om kris och förändring framträder, samt hur de utmaningar som institutionen anses stå inför förklaras i tidigare forskning om folkbibliotek. Jag ger också exempel på föreställningar om nya roller och uppdrag som uppkommer i krisdiskussionens spår. I kapitel 3 gör jag nästa nedslag i spårningsprocessen och undersöker hur föreställningarna om kris och förändring framträder och översätts till mål och visioner i *The darling library.* Fokus ligger här på Stadsbibliotekets relation till Malmö och de sammanlänkningar som görs mellan föreställningar om staden och Stadsbibliotekets förändringsinriktning. I kapitel 4 gör jag mitt sista nedslag. Här börjar redogörelsen för avdelningens gestaltning av strategins visioner med en analys av vilka aktörer som deltar i denna, samt hur de mobiliseras och förhandlar fram sina respektive roller. I kapitel 5 fortsätter jag att undersöka hur avdelningen utför denna roll i sitt arbete med att konstruera och förmedla en berättelse om det nya Stadsbiblioteket. Det sista analyskapitlet fokuserar på förutsättningarna för det arbete som avdelningen uppför, vilka kompetenser som krävs och hur det kan förstås i relation till *The darling librarys* visioner. I kapitel sju sammanfattas avhandlingen och slutsatser dras.

2. Biblioteket, krisen och det ”nya”

I detta kapitel påbörjas arbetet med att följa föreställningarna om kris och förändring av folkbiblioteket. Här blickar jag bakåt och tecknar en bild av folkbiblioteksväsendets framväxt och utveckling med syftet att skapa en fördjupad förståelse för vad det är som anses utmanas och varför. Med utgångspunkt i tidigare forskning om folkbibliotek undersöks olika förklaringsmodeller till den ”kriskultur” eller ”krisdiskurs” kring folkbiblioteksinstitutionen som utvecklas under 1980- och 1990-talen. Här lyfts även de resonemang om nya uppdrag och roller som uppstår i krisdiskussionernas spår fram. Kapitlet fungerar därmed både som en historisk fond och som en forskningsöversikt, samt som en mer utförlig kartläggning och analys av de föreställda utmaningar och nya roller, som jag menar att *The darling library* och Stadsbibliotekets förändringsprocess syftar till att möta.

Inom den historiskt inriktade folkbiblioteksforskningen har ett flertal studier genomförts som på olika sätt undersöker folkbiblioteksväsendets framväxt och ideologiska grund (se till exempel Vestheim 1997; Hansson 1998; Black 2000; Skouvig 2004; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). I denna tecknas en bild av folkbiblioteksinstitutionens etablering, initiala uppdrag och utformning som huvudsakligen formade av tre komponenter: modernitetens upplysningsideal och folkbildningstanke; välfärdsstatens kollektivism; och boken som artefakt och priviligierat bildningsmedium. Den inledande delen av kapitlet är strukturerad med utgångspunkt i dessa komponenter, vilket innebär att framställningen i första hand är tematisk, även om jag i hög grad också förhåller mig till en kronologisk struktur. I kapitlets avslutande del behandlar jag föreställningar om roller och uppdrag som diskuteras i relation till det samtida (och framtida) folkbiblioteket.

Modernitet, bildning och fostran

I Sverige etablerades den offentliga institution som vi idag känner som folkbiblioteket 1912 genom införandet av ett statligt bidrag för folkbibliotek, skolbibliotek och studiecirkelbibliotek (Torstensson 1996). I samband med detta introducerades också en för tiden ny modell för biblioteksverksamhet inspirerad av nordamerikanska och brittiska förebilder. Biblioteken fick öppna hyllor och rum där människor kunde mötas, utbildad personal och avdelningar särskilt avsedda för barn. Tanken var att verksamheten skulle rikta sig till hela befolkningen, för att på så vis bidra till att överbygga klyftor mellan olika befolkningsgrupper, vilket skulle verka politiskt stabiliserande (ibid.). Detta utgjorde ett brott från tidigare former av biblioteksverksamhet, vilka Joacim Hansson (1998, s. 10) kallar ”folkliga bibliotek”, som i de flesta fall drevs av folkrörelserna och ofta riktade sig mot en specifik del av befolkningen. Med statsbidraget för folkbibliotek togs första steget mot en enhetlig och centralstyrd biblioteksverksamhet som underställdes statligt inflytande. Dan Andersson beskriver i avhandlingen *Folkbibliotek makt och disciplinering* detta som en maktförskjutning. Skeendet innebar att de politiska församlingarna fick större möjlighet att påverka den folkliga bildning som tidigare bedrivits av i synnerhet nykterhetsrörelsens och arbetarrörelsens biblioteksverksamhet (Andersson 2009, s. 78ff). Folkbiblioteket inordnades i och med detta även politiskt i det medborgerliga bildningsprojekt som präglade framväxten och formerandet av den moderna svenska välfärdsstaten.

Laura Skouvig (2004) synliggör hur detta folkbildningsprojekt byggde på ett förnufts- och upplysningsideal, där befolkningens bildningsnivå och förkovran sågs som sammanlänkad med samhällets utvecklingsmöjligheter och progression. Därigenom kom folkbiblioteksinstitutionens legitimitet, från ett statligt perspektiv, att grunda sig i dess förmåga att bidra till folkets upplysning och ”förädling” (Frenander 2012, s. 28). Skouvig (2004, se även Black 2001; Andersson 2009, s. 168f) visar hur det i folkbildningsuppdraget låg en spänning mellan frigörelse och disciplinering, där bildningsarbetet både kunde utgöra ett stöd för individens personliga utveckling och bli ett uttryck för medborgerlig fostran. I båda fallen framträder bildningsuppdraget och institutionens roll i hög grad som instrumentell och folkbibliotekets framväxt som tätt sammanlänkad med skeenden, idéer och värderingar som förknippas med *det moderna projektet* (Hansson 1998; Skouvig 2004; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006).

Det finns inte utrymme att här föra ett utförligt resonemang om de processer som kan sammanfattas som det moderna projektet eller modernitetens framväxt.

Förenklat kan dessa begrepp sägas syfta till att fånga en omvandlingsprocess som har sin idémässiga grund i en stark tilltro till mänsklighetens framstegsmöjligheter genom bejakandet av förnuft, rationalitet samt vetenskaplig och teknisk progression (Liedman 1997, s. 17). Dessa värderingar tog sig uttryck i en ökad sekularisering samt snabb utveckling och spridning av vetenskap och teknik, liksom i framväxten av ett kapitalistiskt system med en industrialiserad produktion, global handel och tilltagande urbanisering. Det var också i denna omvandlingsprocess som den moderna staten, med omfattande byråkrati, differentiering och administration formerades i samspel med en alltmer medialiserad offentlig sfär (Anderson 1991). I flera länder, däribland Sverige, var denna formering likställd med uppkomsten av en demokratisk samhällsorganisering, åtföljt av nya medborgerliga rättigheter och skyldigheter (Liedman 1997, s. 17). Folkbibliotekets bildningsuppdrag kom därmed också att få en demokratifrämjande dimension. Utvidgningen av rösträtten till flera delar av befolkningen ansågs kräva välutbildade medborgare som kunde fatta välinformerade beslut i den demokratiska processen. Genom att främja bildning skulle folkbiblioteket bidra till att skapa goda demokratiska medborgare, som kunde medverka till en stabil samhällsutveckling (Hansson 1998).

I den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningslitteraturen framställs folkbiblioteket som en av de institutioner som märkbart bidragit i de processer som beskrivs ovan. Dels genom att främja upplysningsidealet, och dels genom att förkroppsliga modernitetens progressions- och rationalitetslogik (Black 2000). Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2006) beskriver i *Folkebiblioteket under forandring* förhållandet mellan folkbiblioteket och moderniteten som en dialektisk relation, där de menar att formerandet av folkbiblioteksväsendet som ett självständigt fält var både en produkt av det moderna projektet och en del av dess utförande. Ett kännetecken för det moderna samhället är enligt dem dess differentiering i avgränsade praktiker med behov av specialiserad expertkunskap (ibid., s. 25ff). Formerandet av folkbiblioteksväsendet som ett sådant självständigt fält knutet till egen profession kan ses som ett exempel på denna differentiering. Då institutionen också gavs uppdraget att understödja den demokratiska samhällsorganiseringen genom att främja upplysning genom folkbildning menar författarna att den samtidigt utgjorde en del av det moderna projektets utförande (ibid., s. 19).

Krisen och upplysningskritiken

Folkbibliotekets uppdrag och legitimitetsgrund kan således ses som tätt sammanflätade med det moderna projektet och dess progressions- och upplysningsideal. När dessa värderingar under senare delen av 1900-talet blev föremål för kritik fick det också konsekvenser för synen på folkbibliotekets verksamhet. I den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningslitteraturen görs kopplingar mellan de mer övergripande frågor om folkbibliotekets roll och uppdrag, som präglar föreställningarna om institutionens kris, och ett tilltagande ifrågasättande av modernitetens upplysnings- och progressionslogik. Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2006) utgår från sociologen Anthony Giddens resonemang om modernitetens övergång i senmodernitet för att förklara den problematisering av folkbibliotekets upplysnings- och bildningsbetonade verksamhetsinriktning som inleddes under 1960-talet (ibid., s. 28ff). Enligt Giddens utgör det senmoderna samhället en radikalisering av moderniteten, där epokens betoning av avtraditionalisering och individuell reflexivitet har gått in i en mer intensiv fas. Ett ifrågasättande av sanningsanspråken i många traditioner, däribland upplysningstraditionen, menar Giddens, gör tillvaron mer komplex och osäker, vilket leder till ökade krav på ett reflexivt förhållningssätt till omvärlden (Giddens 1994). Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen visar hur dessa förhållningssätt kunde skönjas i dansk folkbiblioteksdebatt under slutet av 1960-talet då en problematisering av upplysningstraditionens starka inverkan på verksamheten inleddes (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Denna upplysningskritik menar Anders Frenander (2012, s. 66f) fortsatte under 1980-talet då även postmoderna tankegångar[9] utmanade det moderna projektets progressionslogik, förnufts- och objektivitetsideal. Detta kom bland annat till uttryck genom ett tilltagande relativistiskt förhållningssätt inom såväl vetenskap, som konst och litteratur. Möjligheten att objektivt och absolut kunna bedöma kulturell och litterär kvalitet kom att ifrågasättas, vilket innebar att postmodernismen gick till angrepp mot folkbibliotekets centrala uppgift att förmedla ”god” och bildande litteratur. Både den post- och senmoderna kritiken mot det moderna projektet kan på så vis ses som ett ifrågasättande av både folkbibliotekets initiala legitimitetsgrund och bildningsverksamhet.

---

[9] För en djupare inblick i de postmoderna filosofiska resonemangen, se antologin *Postmoderna tider?* (Löfgren, Molander & Arvidsson 1986.)

Även i Sverige uttrycktes en liknande kritik som i Danmark mot hur folkbiblioteket utövade sitt bildningsuppdrag. Åse Hedemark visar i avhandlingen *Det föreställda folkbiblioteket* hur en kritik mot folkbibliotekets fokus på bokförmedling och spridning av så kallad ”finkultur” fick fäste i svenska debatter om folkbibliotek under 1960- och 70-talen. I diskussionerna framfördes att institutionen istället borde rikta uppmärksamhet mot samhällets eftersatta grupper, samt utveckla och bejaka sin roll i lokalsamhället (Hedemark 2009, s. 52; se även Frenander 2012, s. 54). Frågan om folkbibliotekens sociala ansvar, menar Hedemark utgjorde en del i en alltmer radikaliserad kulturpolitisk diskussion, vilken avspeglas i de politiska mål som 1974 antogs för svensk kulturpolitik. I synnerhet märks här den kritiska inställningen mot kommersiella kulturuttryck och dess förmodat negativa verkningar (Hedemark 2009, s. 50ff). Folkbiblioteket kom istället att framställas som ett kulturhus och en viktig aktör i det lokala kulturlivet, vars roll var att agera motvikt mot kommersiella kulturyttringar, samt verka för allas rätt till bildning och kultur (Frenander 2012, s. 55).

Folkbiblioteksinstitutionen lämnade vid denna tidpunkt ett tidigare bildningspolitiskt sammanhang för att inordnas i ett kulturpolitiskt sådant (ibid., s. 56). Trots detta vidgade uppdrag, och den kritik av folkbibliotekets bildningsverksamhet, som präglade debatten under 1960- och 70-talen bibehöll institutionen i stor utsträckning en fostrande roll i förhållande till sina användare. Hedemark konstaterar att bibliotekariens roll under 1960- och 70-talen fortfarande framställdes som att ”upplysa och att frälsa, och institutionens uppdrag framstod som utjämnande och kompensatoriskt” (Hedemark 2009, s. 53). Med det senare avsågs ett rättvisepatos som byggde på argumentet om allas rätt till bildning, vilket överensstämmer väl med den kollektivism som kännetecknar den moderna välfärdsstaten. Folkbibliotekets nära relation till det moderna projektet var således bestående.

Krisen och välfärdsstaten

I den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningslitteraturen betonas även den starka kopplingen, i synnerhet i de skandinaviska länderna, mellan folkbibliotekets uppdrag och det socialdemokratiska välfärdsprojektet (Audunson 1996; Vestheim 1998; Frenander 2012). Detta projekt, idén om *folkhemmet,* dominerade svensk politik under större delen av 1900-talet. Med undantag för tiden under andra världskriget var detta en period som i Sverige präglades av ökad industriell produktion, ekonomisk tillväxt och politisk stabilitet (Frenander 2012,

s. 17ff). Välfärdsstaten byggde på en berättelse om ett samhälle med gemensamma värderingar och kollektiva projekt, där samhällsinstitutionernas uppdrag bestod i att säkerställa att alla fick ta del av den gemensamma välfärden. Folkbibliotekets välfärdsuppdrag bestod i första hand i dess folkbildande roll, som syftade till att skapa välutbildade medborgare, vilka kunde bidra till samhällsbygget och den demokratiska processen (Vestheim 1998, s. 133ff). Den gradvisa nedmontering av välfärdsstaten som påbörjades under 1970-talet identifieras således i forskningslitteraturen som en utmaning av detta uppdrag (Buschman 2003).

Välfärdsstaten kan sägas ha uppnått sin höjdpunkt i mitten av 1900-talet, då moderniteten enligt Black (2003, s. 205) befann sig ett stadium av utbredd standardiseringsiver och en hög grad av ekonomisk och samhällelig planering. Detta tog sig bland annat uttryck i en ökad centralisering och likriktning, ett starkt förtroende för experter och vetenskapens och teknikens effektivitet, samt en alltmer detaljerad arbetsdelning. Strävan efter att standardisera och effektivisera avspeglade sig i spridningen av nya produktionsmodeller och organisatoriska principer (se även Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, Vestheim 1998). Black (2003, s. 205) visar i sin analys av det brittiska folkbiblioteksväsendets utveckling under denna period, hur dessa aspekter av moderniteten också kom till uttryck i folkbibliotekets verksamhet, i synnerhet i form av en ökad centralisering samt i arbetsdelning och standardisering.

I Sverige och övriga Skandinavien kunde en påbörjan till uppluckring av välfärds- och folkhemsprojektet börja skönjas under 1970- och 80-talen. En omfattande ekonomisk nedgång och ideologisk omorientering mot nyliberalism ledde till ett ifrågasättande av det kollektiva välfärdsprojektets giltighet och framgång (Frenander 2012, s. 52f). I syfte att förstå denna utvecklings konsekvenser för folkbibliotekets verksamhet och uppdrag tar Vestheim (1998) i sin analys av norsk folkbiblioteksutveckling och politik, utgångspunkt i samhällsgeografen David Harveys (1989a) analyser. Harvey beskriver hur en omstrukturering av den kapitalistiska ekonomin inleddes på 1970-talet. Denna tog sig uttryck i att betoningen av standardiserade arbetsprocesser, den så kallade fordistiska produktionsmodellen, alltmer gav vika för en ökad flexibilitet och individualiserade produktionsprocesser, vilket förändrade arbetsmarknadens förutsättningar. Den nya ekonomiska modell som sedan har växt fram, vilken Harvey beskriver med begreppet ”flexibel ackumulation”, avspeglar sig i nya konsumtionsmönster, marknader, produktionssektorer och finansieringsformer, åtföljt av snabb teknologisk utveckling och av organisationsomvandlingar. Harvey tycker sig skönja ett genomgripande skifte i de västerländska industriländerna, där

premieringen av kollektiva normer och värderingar, i synnerhet uttryckt i facklig organisation och sociala rörelser, har gett vika för en mer individualistisk och konkurrensorienterad kultur som hyllar entreprenöriella värden (Vestheim, 1998, s. 137f).

Vestheim (1998, s. 139) menar att de skiften som Harvey identifierar också får konsekvenser för folkbiblioteket. Under 1980- och 90-talen börjar, enligt honom, uppgifter med tydligt kollektiva anspråk, som exempelvis folkbildningsarbetet att uppfattas som förlegade. Istället har en individbaserad verksamhetsinriktning som är än mer framträdande instrumentell fått fäste, vilken i högre grad anses främja effektivitet och flexibilitet. Vestheim synliggör även hur Harveys skifte avspeglas i den norska kulturpolitiken, vars inriktning vid denna tidpunkt kom att tydligare betona decentralisering och minskat statligt inflytande (ibid., s. 145). I Sverige kan inte samma kulturpolitiska omriktning skönjas, snarare förstärktes det statliga inflytandet genom införandet av en bibliotekslag 1996 (Frenander 2012, s. 69ff). På kommunal förvaltningsnivå skedde däremot omfattande förändringar genom att den tidigare ”regelstyrning” som gav riksdag och regering möjlighet att tydligt reglera myndigheter och förvaltningar, ersattes av så kallad målstyrning, eller *New public management* (NPM) (ibid., s. 71).

NPM infördes som en kritik mot välfärdsstatens offentliga sektor som alltför omfattande, byråkratisk, ineffektiv och oflexibel. Decentralisering, privatisering, och en betoning av användarens fria val, sågs som lösningar på dessa uppfattade problem. Konkret har modellen inneburit en ekonomisering av offentlig förvaltning och styrning. Med NPM har nya kontrollmekanismer introducerats som ska garantera att de ekonomiska investeringarna i den offentliga sektorn ger största möjliga ”avkastning”. Ofta görs denna utvärdering utifrån kvantitativa parametrar, vilket innebär att en marknadsekonomisk logik blir normen även för den icke vinstdrivande, offentliga förvaltningen (Buschman 2003, s. 25; Frenander 2012, s. 21)

Konsekvenserna för folkbiblioteket av denna marknadsekonomiska diskurs har bland annat undersökts av Nanna Kann-Christensen och Jack Andersen. De menar att folkbiblioteksinstitutionens uppdrag genom NPM snarast jämställs med det av ett företags som har en produkt att marknadsföra och sälja. Effektivitet är det uttalade målet från såväl politiskt håll som i verksamheten och detta mål ligger till grund för både finansiering och institutionens politiska legitimitet (Kann-Christensen & Andersen 2009, s. 209). Folkbibliotek måste därmed i allt högre grad bevisa för styrande politiker att de bedriver sin verksamhet på ett kostnadseffektivt sätt (ibid. s. 210) Vidare menar de att denna riktning tvingar

folkbiblioteksektorn att anpassa sig efter och lösa problem med hjälp av en annan sektors logik på bekostnad av sociala och kulturella värden. När utvärdering av verksamheten sker genom att kvantitativa metoder som lämpar sig för den privata sektorns mål om avkastning framträder svårigheter med att fånga de mer osynliga värden som folkbiblioteken förmedlar. Istället blir legitimering i marknadsekonomiska termer primärt och effektivitetsprincipen betonas ytterligare (ibid., s. 211f).

Inom den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen har NPM:s inflytande både lett till utveckling av metoder och principer för att kvantitativt utvärdera folkbibliotekens värde (se till exempel Aabø & Audunson 2002; Aabø 2005, 2009) och till en kritisk diskussion av förvaltningsformens konsekvenser (se till exempel Buschman 2003; Kann-Christensen & Andersen 2009). Enligt Buschman kan marknadsorienteringen av offentlig sektor och förvaltning ses som del i en nedmontering av välfärdsstaten där ansvaret för det gemensamma överlåts till marknadens privata aktörer. Denna utveckling, menar han, utgör ett hot mot folkbibliotekets möjlighet att utöva sitt demokratiska uppdrag (Buschman 2003, s. 28ff). Med utgångspunkt i Jürgen Habermas offentlighetsteori argumenterar Buschman för att biblioteken kan ses som en materialisering av idén om en offentlig sfär. Genom att på detta sätt bistå det demokratiska samtalet fyller institutionen sin samhällsroll (ibid., s. 47) Ekonomiseringen av bibliotekets verksamhet förändrar emellertid såväl bibliotekets syfte som relationen mellan bibliotek och användare. Istället för att förhålla sig till och understödja biblioteksanvändaren som medborgare ses denna i första hand som en kund med konsumtionsbehov (se även Jonsson 2003). Buschman menar att detta marknadsekonomiskt influerade förhållningssätt hotar att underminera förutsättningarna för folkbiblioteket att stödja det offentliga demokratiska samtalet. När institutionen på detta sätt sviker sitt demokratiska uppdrag överger biblioteket sin unika roll i samhället, vilket öppnar för ett ifrågasättande av institutionens legitimitet (Buschman 2003, s. 176).

Krisen, boken och den digitala tekniken

Ytterligare en utmaning för folkbiblioteket som diskuteras i tidigare forskning är utvecklingen och spridningen av digital informations- och kommunikationsteknik, vilken intensifierades runt millennieskiftet. Detta fick, och fortsätter att ha, stor betydelse för folkbibliotekets verksamhet och förståelsen av hur

institutionens uppdrag kan och bör utövas. Det folkbildande och demokratifrämjande uppdrag som präglade 1900-talets folkbiblioteksverksamhet var starkt kopplat till institutionens funktion som distributör av tryckta medier, i synnerhet boken (Skouvig 2004, s. 37ff). Detta är något som också i hög grad har format föreställningarna om av vad ett folkbibliotek är och bör vara, däribland uppfattningen om folkbiblioteket som en informations- och kulturförmedlande institution, vilket är ett tema som vidare utvecklas i kapitel 6. Hedemark synliggör närvaron av vad hon kallar ”en boklig diskurs” i biblioteksdebatter i media under hela 1900-talet, där folkbiblioteket förknippas med i första hand litteraturförmedling och tryckta böcker (Hedemark 2009, s. 62ff). Från 1980-talet ser hon dock att denna diskurs utmanas av en informationsförmedlande dito, där folkbibliotekets roll framställs som att förmedla och tillhandahålla information oavsett medieformat (ibid., s. 57). Den konflikt mellan tryckta böcker och digital informations- och kommunikationsteknik som kommer till uttryck i kampen mellan dessa diskurser menar Hedemark kan relateras till en mer övergripande diskussion om det moderna och senmoderna samhället (Hedemark 2009, s. 155). I den ”bokliga diskursen”, som i hennes material främst företräds av författare och andra aktörer utanför folkbibliotekssektorn, framförs modernitetens bildningsideal, det vill säga att folket ska bildas genom läsning av skönlitteratur av god kvalitet. I den informationsförmedlande diskursen kan senmodernitetens individualism, och mer framträdande instrumentella hållning, till den offentliga sektorn skönjas. Folkbiblioteket ska nu verka för den enskilda individens utveckling och personliga vinster genom att stödja ett livslångt lärande (ibid., s. 151f).

Folkbibliotekets relation till den digitala utvecklingen kan således betecknas som komplex. Digital teknik framträder i sektorns interna diskussioner som både hotande och som ett verktyg för att upprätthålla folkbibliotekets legitimitet, i den nya konkurrenssituation som biblioteken nu föreställs befinna sig i. Ofta uttrycks en rädsla för att hamna på efterkälken i denna utveckling, och därmed förlora kampen om användarnas uppmärksamhet (Hedemark, s. 59). I den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningslitteraturen framförs också kritik mot att viljan att anpassa sig har medfört ett förhållningssätt till ny informationsteknik som inte i tillräckligt hög grad problematiserar dess för- och nackdelar (se till exempel Buschman 2003; Leckie & Buschman 2009).

Informations- och kulturförmedlingens förändrade förutsättningar har inte bara bemötts med förändring och anpassning av den förmedlande verksamheten till

digitala tekniker och utveckling. Som ett svar på de utmaningar och ifrågasättanden av folkbibliotekets roll och uppdrag som tecknas ovan, uppstår en mer generell framåtblickande diskussion om bibliotekens framtid, präglad av strävan efter förnyelse och förändring. Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2006, s. 181) tolkar med hjälp av Giddens framtidsdiskussionerna som ett uttryck för senmodernitetens ifrågasättande av traditionen som legitimitetsgrund, där varje handling eller yttrande istället måste rättfärdigas i sig själv. För folkbiblioteket är det således inte längre tillräckligt att hänvisa till institutionens traditionella bildningsuppdrag utan en mer grundläggande, och fortfarande pågående, diskussion om folkbibliotekets roll och framtid inleds.

I diskussionerna finns många bud på vilken riktning folkbiblioteket ska ta. Jag menar dock, i likhet med Hedemark (2009, s. 160) och Johannisson (2012, s. 306), att den bild av det nya folkbibliotekets roll och uppdrag som idag kan ses som mest framträdande inom folkbiblioteksektorns diskussioner, i hög grad påminner om 1970-talets kulturhustanke. Då liksom nu, betonas verksamhetens mångsidighet, betydelse för lokalsamhället och breda medie- och aktivitetsutbud, vad Hedemark (2009, s. 51) i relation till 1970-talets diskussioner väljer att benämna en ”allaktivitetsdiskurs”. Både inom folkbiblioteksektorn (se till exempel Ljødal 2005; Stigendal 2008; Jansson 2009) och i biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning (se till exempel Audunson 2005; Hansson 2005; Fischer et al. 2007; Aabø, Audunson & Vårheim 2010; Audunson, Essmat & Aabø 2011; Aabø & Audunson 2012) betonas folkbibliotekets betydelse som *mötesplats* i lokalsamhället. Som jag kommer att redogöra för nedan, kan denna förståelse av folkbibliotekets samtida roll tydligt kopplas till det demokratifrämjande uppdrag som associeras med folkbiblioteksinstitutionen. Dagens mötesplatsdiskussioner äger dock rum i ett annat samhälls- och kulturpolitiskt klimat där folkbibliotekets betydelse för lokalsamhället även förstås utifrån andra premisser med ekonomiska och tillväxtorienterade undertoner (Johannisson 2012, s. 306). Spänningen mellan dessa förhållningssätt kommer jag att återkomma till i analysen av *The darling Library*. Nedan redogör jag kort för hur idéerna om folkbiblioteket som mötesplats framträder i folkbiblioteksdebatt och i den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningslitteraturen.

Mötesplatsen

Argument för en förståelse av folkbibliotekets samtida roll som en mötesplats i lokalsamhället framförs med utgångspunkt i olika problem och med olika teoretisk grund i den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningslitteraturen. En inriktning som är tydligt framträdande diskuterar mötesplatsrollen med utgångspunkt i demokratiteori och i relation till folkbibliotekets demokratifrämjande uppdrag. Argumenten för folkbiblioteket som en mötesplats som understödjer demokrati och medborgerligt deltagande kan förstås som ett sätt att, utöver folkbibliotekets informationsförmedlande roll, också ge biblioteksrummet och dess tillgänglighet betydelse för utövandet av det demokratifrämjande uppdraget (se till exempel Audunsson 2005; Buschman & Leckie 2007). I den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningslitteraturen tas utgångspunkten här i demokratiteoretiska resonemang som understryker betydelsen av tillgängliga, offentliga rum för ett livaktigt civilsamhälle och för en vital demokrati. Här märks den deliberativa demokratinormen (Buschman 2003) och tolkningar av det så kallade sociala kapitalets betydelse för en stark demokrati (se till exempel Vårheim 2007, 2009, 2011; Gong, Japzon & Chen 2008; Vårheim, Steinmo & Ide 2008; Ferguson 2012; Johnson 2010; 2012). Gemensamt för dessa resonemang är att de på olika sätt lyfter fram mötet, samtalet och debatten människor emellan som förutsättningar för utövande av medborgarskap, medborgerlig delaktighet och en fungerande demokrati. Vidare tar de också avstamp i en kritik mot det samtida samhällets förutsättningar att skapa möjligheter för detta offentliga samtal. Genom att framställa folkbiblioteket som en plats med låga barriärer där människor med olika bakgrund och åsikter kan mötas lyfts institutionen fram som en aktör som kan bidra till att lösa dessa problem och aktivt delta i en revitalisering av det demokratiska samhället (Stigendal 2008; Audunson 2005; Audunson, Essmat & Aabø 2011).

Mötesplatsdiskussionen omfattar även det digitala biblioteket. Enligt Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2006, s. 190f) ges diskussioner om ”hybridbibliotek”, det vill säga uppfattningen om en sammansmältning av det fysiska biblioteket och det digitala biblioteket, allt större utrymme i 2000-talets folkbiblioteksdebatt. Liksom folkbiblioteket anses kunna verka som en arena för diskussion och möten i det fysiska rummet görs också anspråk på att kunna erbjuda samma möjligheter digitalt. Både det fysiska och det digitala biblioteksrummet beskrivs i mötesplatsdiskussionerna som ett publikt vardagsrum – ”en tredje plats” eller en ”great good place” (Oldenburg 1999[1997]) – vid sidan av hemmet och

arbetsplatsen (se till exempel Pomerantz & Marchionini 2007; Leckie & Hopkins 2002; Aabø, Audunson & Vårheim 2010; Johnson 2012; Aabø & Audunson 2012).

De resonemang om mötesplatser och ”tredje platser” som har fått stort genomslag i folkbibliotekssektorn, återfinns också i samtida diskussioner om urban utveckling. Dessa platser framställs som centrala för att både levandegöra staden och göra den mer attraktiv för turister, nya invånare och företag (Oldenburg 1999[1997]; Florida 2006). Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen, och Skot-Hansen (2011) visar hur en sådan förståelse av folkbiblioteket som mötesplats i staden och lokalsamhället har gett folkbiblioteket en mer framträdande plats som drivkraft och samverkanspartner i regional- och urban utveckling (se även Johannisson 2012, s. 306). Här vidgas föreställningen om folkbiblioteket som en demokratisk mötesplats, till en förståelse av mötesplatsen som mer ligger i linje med föreställningen om folkbiblioteket som ett kulturhus och Hedemarks (2009, s. 51) allaktivitetsdiskurs. Folkbiblioteket ses här också som ett rum för kulturverksamhet och upplevelser (Grøn 2010). Dock är det ett rum som till skillnad från allaktivitetshuset föreställs bidra till positiv samhällsutveckling på flera plan, också det ekonomiska. Den vidgade synen på mötesplatsen kan på så vis förstås som ett sätt att förnya och förändra det kulturförmedlande uppdraget i förhållande till den förskjutning i synen på kultur från sektor till en aspekt på andra samhällsområden, som bland annat uttrycks i betänkandet för 2009 års kulturutredning (SOU 2009:16).

På regional och kommunal nivå framträder föreställningen om folkbiblioteket som ett kulturhus som tydligt förankrad (Johannisson 2012, s. 306) och det är också här som förskjutningen kan sägas få störst inverkan på folkbibliotekets verksamhetsinriktning. Välfärdssamhällets industristäder har på många platser utvecklas från tillhandahållare av välfärdstjänster till entreprenörsinriktade kunskap- och upplevelsestäder som i första hand positioneras som en del av ett regionalt och internationellt sammanhang (Harvey 1989b; Möllerström 2011). Städer uppfattas befinna sig i en global konkurrenssituation om resurser, vilket innebär att de måste synliggöras och marknadsföras för att attrahera humant och fysiskt kapital (Möllerström 2011). Som beskrevs i inledningskapitlet har kultur, i ordets vidaste bemärkelse, kommit att bli en viktig komponent i detta ”attraktionsskapande” (Zukin 1995), vilket också folkbiblioteket, i egenskap av kulturhus och mötesplats, inordnas i (Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen, & Skot-Hansen 2011). Den vidgade synen på mötesplatsen kan således förstås i relation till denna förändrade förståelse av stadens roll och positionering.

I en svensk kontext kan Malmö sägas vara den stad där det urbana utvecklingsmönster som skisseras ovan framträder som tydligast. Från 1990-talet och framåt har staden genomgått genomgripande förändringar som har inverkat på dess samtliga verksamhetsområden, däribland folkbiblioteket. Det förändringsarbete som Stadsbiblioteket initierar genom *The darling library* är således situerat i en stad som genomgått den omvandling som beskrivs ovan. Detta menar jag ytterligare bidrar till att Stadsbiblioteket i Malmö är ett intressant fall att studera. Stadens nya roll och positionering medför att folkbibliotekets uppgift och värde i relation till denna bestäms på nya sätt. Genom att analysera Stadsbibliotekets förändringsarbete synliggörs hur folkbiblioteket kan hantera de förändrade förutsättningar som detta innebär. De utmaningar som Stadsbiblioteket ska möta kan således ses som relaterade till föreställningar om både stadens och folkbibliotekets behov av förändring. I *The darling library* och dess iterationer integreras dessa föreställningselement och jag ägnar nästa kapitel åt att nysta upp dessa sammanlänkningar.

*

Ovan har jag visat att hur tidigare forskning förklarar folkbibliotekets nuvarande situation med att de tre huvudsakliga komponenter som format folkbibliotekets uppdrag – modernitetens upplysningsideal och folkbildningstanke, välfärdsstatens kollektivism och boken som artefakt och priviligierat bildningsmedium – på olika sätt utmanas och ifrågasätts under senare delen av 1900-talet. I forskningslitteratur och sektorsdebatt identifieras också nya uppdrag för folkbiblioteket, där rollen som mötesplats i lokalsamhället är framträdande. Den analys som presenteras i föreliggande avhandling tar avstamp i den forskning om folkbibliotekets framväxt, förändrade förutsättningar och nya roller som presenteras ovan. Till skillnad från tidigare forskning är syftet dock inte primärt att hitta förklaringar till varför dessa utmaningar har uppstått. Jag avser heller inte att identifiera nya roller och uppdrag för folkbiblioteksinstitutionen. Som tidigare angetts är syftet istället att undersöka hur föreställningarna om folkbibliotekets kris framträder och översätts i en specifik verksamhet, samt hur den förändring görs som ska möta utmaningarna och gestalta den nya rollen. I kapitlet som följer gör jag nästa nedslag i spårningsprocessen och undersöker hur föreställningarna om kris och förändring framträder och översätts till mål och visioner i *The darling library.*

3. Biblioteket och staden

Från en grå arbetarstad till en kreativ kunskaps- och upplevelsestad, så framställs och sammanfattas den omvandling som Malmö har genomgått från 1990-talet och framåt. När *The darling library* antogs av Malmös kulturnämnd 2008 hade staden en period av intensivt förändringsarbete bakom sig. Genom en entreprenörsbetonad politik, omfattande förnyelse av stadens byggda miljöer och ett välplanerat marknadsföringsarbete, hade Malmö stad då aktivt försökt lägga industristaden bakom sig för att istället rekonstruera sig som en kreativ och innovativ kunskaps- och upplevelsestad (Dannestam 2009; Mukhtar-Landgren 2009; Möllerström 2011). Inledningsvis hade kulturinstitutionerna, däribland folkbiblioteksverksamheten, en tämligen undanskymd position i Malmös omvandlingsprojekt (jfr Dannestam 2009, s. 122). Gradvis förändrades detta, och ”kultur”, i en vid betydelse av begreppet, kom att tillskrivas en viktig roll som strategisk utvecklingsfaktor och drivkraft för staden (Möller 2009, s. 438).

The darling library tillkom som ett svar på ”kulturnämndens och kulturförvaltningens önskemål att intensifiera utvecklingen av Stadsbibliotekets verksamhet” (*Tillbaka till strategin ”The darling library in the world”* 2011, s. 1). I detta kapitel visas hur detta önskemål medför att Stadsbibliotekets roll i stadens omvandling tydliggörs, och att dess relation till staden omförhandlas. I strategidokumentet länkas föreställningarna om folkbibliotekets kris och förändringsbehov samman med föreställningar om ”det nya Malmö”. Dessa översätts sedan till visioner och mål för det ”nya” bibliotek som *The darling library* avser skapa. I kapitlet nystar jag upp dessa sammanlänkningar för att undersöka hur relationen mellan platsöverskridande föreställningar om folkbibliotekets kris, och situerade visioner för hur förändringen ska göras, framträder i *The darling library* och dess iterationer. Jag avser även synliggöra vilken förändring – vilket ”paradigmskifte” – *The darling library* avser åstadkomma, samt hur detta gestaltas i det fysiska rummet och i den nya organisationsstrukturen.

Kapitlet inleds med en beskrivning av den omvandlingsprocess som Malmö har genomgått, och en analys av hur Stadsbibliotekets verksamhet förhållit sig till

denna, under perioden som föregår *The darling librarys* tillkomst. Därefter undersöks de sammanlänkningar och översättningar jag nämner ovan. Kapitlet avslutas med en beskrivning av hur paradigmskiftet initialt gestaltas och vilka reaktioner detta väcker hos allmänheten.

Det nya Malmö

”Från dekis till framtidstro. Från tunga industrier till moderna företag hur gick det till?” (Roijer 2009, citerad i Möllerström 2011, s. 11). Denna fråga ställdes i en artikelserie om Malmös omvandling som tidningen *Sydsvenska dagbladet* publicerade i april 2009, samma år som implementering av *The darling library* inleddes. Frågan ger uttryck för det kontrast- och framgångstänkande som präglar det strategiska förnyelsearbete som Malmö stad inledde i mitten av 1990-talet (Möllerström, 2011, s. 17, 76ff). Välfärdssamhällets och folkhemmets Malmö var en utpräglad arbetarstad, dominerad av varvs- och cementindustri, vilket medförde att staden drabbades hårt av de förändringar i produktionsindustrin som inleddes på 1970-talet. Följande årtionde var Malmö på väg i samma riktning som många andra industriorter, där fabriksnedläggningar och omlokalisering av tillverkningsindustrin till andra delar av världen redan hade gett upphov till hög arbetslöshet, utflyttning och social problematik (Dannestam 2009, s. 21f; Möllerström 2011, s. 17). Det omfattande förnyelsearbete som Malmö stad inledde vid denna tidpunkt syftade till att vända den negativa utvecklingen och styra staden i en ny riktning: Malmö skulle omvandlas till en kunskaps- och upplevelsestad (Möllerström 2011).

Den väg som Malmö har valt att gå för att möta de uppkomna problemen är på intet sätt unik. Snarare är stadens förnyelsearbete ett svenskt exempel på en global trend, där industrisamhällets arbetarstäder, genom aktiva planeringsstrategier och marknadsföringskampanjer, omvandlas till så kallade postindustriella kunskaps- och upplevelsestäder (Möllerström 2011, s. 12). Förändringsmönstret har kommit att utvecklas till en vedertagen strategi för att möta de kriser som många, framförallt västerländska industristäder har drabbats av i den globaliserade ekonomins och avindustrialiseringens spår. På flertalet platser har detta föranlett omfattande satsningar på urbana förnyelseprojekt som syftat till att gradvis ersätta produktionsindustrin med tjänste-, kunskaps- och upplevelsebaserade sektorer (ibid.; Mukhtar-Landgren 2009; Dannestam 2009).

En tongivande influens för många av dessa projekt har varit Richard Floridas (2006) resonemang om framväxten av en kreativ ekonomi och en ny upplevelsesökande social klass (Peck 2005). I *Den kreativa klassens framväxt* för Florida ett resonemang där han identifierar kreativt arbete som motorn i en ny, upplevelseorienterad ekonomi. I takt med att tillverkningsindustrins betydelse för samhällsekonomin minskat och ersatts av innovationsberoende och högteknologiska sektorer, menar Florida att städers och regioners möjlighet till fortsatt tillväxt är avhängig tillgången till människor som ”arbetar med komplex problemlösning som kräver självständigt tänkande och hög nivå av utbildning” (Florida 2006, s. 35). Dessa människor delar därutöver ”ett gemensamt etos som värdesätter kreativitet, individualitet, mångfald och kompetens” (ibid.). Detta etos präglar inte bara den kreativa klassens förhållningssätt till arbete utan omfattar hela deras livsstil. Florida beskriver denna som en ”passionerad jakt på upplevelser /…/ som speglar och stärker deras kreativa identiteter” (ibid., s. 208). Regioner och städer som vill locka den eftertraktade kreativa klassen måste således erbjuda möjligheter för en upplevelsebaserad livsstil och skapa miljöer som präglas av teknik, talang och tolerans, vad Florida benämner som ”de tre T:na” (ibid., s. 295ff). En innovationsinriktad arbetsmarknad, ett rikt och diversifierat kulturutbud, ett livaktigt gatuliv, samt mångfald och möjligheter för möten mellan olika kulturer och idéer, menar Florida skapar den ”platskvalitet” som den kreativa klassen söker (ibid., s. 277). Trots att Floridas teser har rönt stor uppmärksamhet är de varken att betrakta som nydanande eller unika. Snarare sammanför han föreställningar om samhällets omvandling, varav många berördes i föregående kapitel, som länge varit föremål för analys och diskussion (Möller 2009, s. 440). Ökad individualisering, decentralisering, framväxten av en mer flexibel arbetsmarknad, samt en klass som fäster liten vikt vid traditioner och hellre bejakar det egna livsprojektet, är idéer som utgör kärnan i Floridas resonemang. I *Den kreativa klassens framväxt* lindas detta in i en lättillgänglig och slagkraftig retorik som kan förmodas ha bidragit till hans teoriers popularitet.

I en svensk kontext har Malmö identifierats som den stad som mest påtagligt anammat Floridas modell (Möllerström 2011, s. 88). Medie- och kommunikationsvetaren Veselinka Möllerström beskriver i avhandlingen *Malmös omvandling. Från arbetarstad till kunskapsstad* hur Malmö stads förändringsarbete har formats av teorierna om en kreativ klass. Både bilden av Malmö och det nya stadsrum som staden försöker skapa, menar Möllerström, har anpassats efter Floridas tes om de tre T:na och staden har därmed profilerats för att locka den kreativa klassen (ibid., s. 89ff; se även Dannestam 2009, s. 173). Malmös anammande av denna så kallade platsmarknadsföring kan också relateras till den urbana utvecklingstrend som

skisserats ovan (Mukhtar-Landgren 2009; Kawaratzis & Ashworth 2005). I takt med att betydelsen av nationella marknader, och den produktionsbetonade ekonomin i många västerländska länder, har minskat och alltmer ersätts av globala flöden och en konsumtionsorienterad logik, har varumärkesbyggande utvecklats till en politisk prioriterad fråga (Möllerström 2011, s. 22). Statsvetaren Tove Dannestam visar i avhandlingen *Stadspolitik i Malmö* hur stadens omvandling också utgör ett skifte till en ekonomisk, tillväxtorienterad politik, där en viktig uppgift för stadens ledning är att sälja denna på en global, konkurrensutsatt marknad. Genom implementeringen av denna så kallade stadspolitik har således det offentligas roll förändrats i Malmö (Dannestam 2009, s. 23). Från att ha haft ett uppdrag som i första hand bestått av att tillhandahålla välfärdstjänster, ligger nu tonvikten istället på att skapa förutsättningar för välfärd genom främjandet av ekonomisk tillväxt (jfr Harvey 1989b). För att skapa denna tillväxt måste nya invånare, företag och turister lockas till Malmö. Att skapa en bild av den attraktiva staden blir därmed ett primärt uppdrag. De associationer och känslor som denna kan väcka, förstås i linje med platsmarknadsföringens metoder som ”immateriella värden”, vilka utgör viktiga konkurrensfaktorer i kampen om rörligt kapital och arbetskraft (Möllerström 2011, s. 22; jfr Zukin 1995). Även om välfärdsåtagandet består bedriver således Malmö inte längre en välfärdspolitik i traditionell bemärkelse. Det är inte heller föreställningar om Malmö som en välfärdsstad som präglar inriktningen för stadens omvandlingsarbete. Välfärdsstaden utgör snarare en kontrast som bilden av det nya Malmö positioneras emot (Möllerström 2011, s. 76ff; jfr Dannestam 2009, s. 166). Stadspolitikens Malmö framställs istället som en entreprenörsinriktad kunskaps- och upplevelsestad, vars övergripande politiska inriktning syftar till att öka stadens attraktivitet och konkurrenskraft (Dannestam 2009, s. 23).

I Floridas resonemang finns tydliga riktlinjer för vilka ”immateriella värden” kunskaps- och upplevelsestaden presumtiva turister, investerare och invånare söker, vilket delvis kan förklara den popularitet som hans resonemang har väckt både i Malmö och på andra platser. Enligt Florida, liksom i resonemangen om effektiv platsmarknadsföring, anses de ”immateriella värdena” också behöva en materiell motsvarighet. Stadsrummet behöver läggas till rätta för den kreativa klassens förmodade önskemål och behov, vilket Möllerström (2011, s. 89ff) menar i hög grad har skett i Malmö.

Stadsrummets omvandling

Liksom i andra städer har Malmös platsmarknadsföring även omfattat stadsrummet. Genom bland annat profilskapande arkitektur, och en revitalisering av de gamla hamn- och industriområdena, har staden försökt väva in dess nya varumärke i den byggda miljön (Mukhtar-Landgren 2005, 2009). Exklusiva bostäder, nya lokaler för Malmö högskola, köpenhamnspendeln Citytunneln och den spektakulära skyskrapan Turning Torso har uppförts i den nya stadsdel som av Malmö stad beskrivs som ”Framtidsstaden” (Malmö stad 2012a). Även i skapandet av kunskaps- och upplevelsestadens byggda miljöer har Malmö följt rådande trender. Omvandling av hamn- och industriområden, i syfte att skapa tilltalande bostadsområden och stadsrum har kommit att bli en vanligt förekommande metod för att materialisera en stads varumärke och dess ”immateriella värden” i den urbana miljön (Zukin 1995; jfr Willim 2008). Likaså har uppförandet av så kallad flaggskeppsarkitektur, eller ”signature architecture” utkristalliserats som en framgångsrik strategi för så kallad ”hard branding” (Evans 2003). Ofta anlitas välrenommerade arkitekter, vars internationella rykte anses skapa ett mervärde genom att öka den uppmärksamhet som riktas mot byggnaden och staden (ibid.). Byggnaderna förstås som symboler som kan öka stadens attraktionskraft och de uppförs i första hand för en publik bortom stadens gränser.

På flertalet platser har denna typ av platsmarknadsföring manifesterat sig genom uppförandet av nya byggnader för stadens kulturinstitutioner, som exempelvis konserthus och konstmuseer.[10] Det finns även exempel på folkbiblioteksbyggnader som uppförts i flagskeppsarkitektonisk stil, där byggnadens symboliska och estetiska dimensioner har använts i arbetet med att stärka städers synlighet, *image* och identitet. Här kan nämnas städer som Århus, Amsterdam och Oslo, vilka samtliga har inkluderat folkbibliotek i de nya kulturkvarter som ersatt städernas gamla varvs- och hamnområden (Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen 2011, s. 212). I det initiala skedet i Malmös omvandlingsarbete gjordes dock inte den koppling mellan ett rikt kulturutbud och stadens attraktionskraft som framträder i Floridas resonemang om platskvalitet. De föreställningar om kultur som drivkraft i ekonomisk tillväxt, vilka formar den aspektpolitiska agenda som beskrevs i förgående kapitel, hade ännu inte fått fäste (jfr Dannestam 2009, s. 122). Dannestam visar att det i första hand var föreställningen om

[10] Som exempel på kulturinstitutioner vars byggnader kommit att bli globalt uppmärksammade arkitektoniska ikoner kan nämnas operahuset i Sidney och Guggenheimmuseet i Bilbao (Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen & Skot-Hansen 2011).

”kunskapsstaden”, och Malmö som en aktör i det så kallade ”kunskapssamhället”, som präglade visionerna för stadens övergripande inriktning under 1990-talet. ”Den kreativa staden” och ”upplevelsestaden” användes också som begrepp, dock utan att få samma genomslag (ibid., s. 166). Inledningsvis var det således föreställningen kunskapsstaden som skulle gestaltas i stadsrummet, och nya byggnader för stadens kulturverksamheter var därför inte prioriterade.

Under mitten av 1990-talet genomfördes en ombyggnation av Stadsbiblioteket i regi av den omtalade danske arkitekten Henning Larsen. Den gamla biblioteksbyggnaden Slottet – placerad intill Slottsparken i stadens centrum – utökades genom att byggas samman med två ”nya” biblioteksbyggnader: Cylindern och Ljusets kalender. Den senare är en storslagen konstruktion i glas och stål som i sitt uttryck mycket påminner om de ”arkitektoniska ikoner” som har getts en nyckelroll i många urbana utvecklingsprojekt (jfr Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen och Skot-Hansen 2011, s. 60ff.). Ljusets kalender och det ombyggda Stadsbiblioteket bär alltså många drag av flagskeppsarkitektur, och sammanfaller tidsmässigt med det initiala skedet i Malmös omvandlingsarbete. Dock har Stadbiblioteksbyggnaden inte getts samma symbolvärde som exempelvis Malmö Högskola och Turning Torso i profileringen av det nya Malmö. Den nya biblioteksbyggnaden uppfördes av skäl som inte explicit kan sägas vara relaterade till stadens attraktionsskapande. I den framställning av visionerna för byggnaden och verksamheten som analyseras nedan förstås Stadsbibliotekets ha en annan roll i relation till staden.

Tidernas bibliotek

I skriften *Tidernas bibliotek. Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet,* vilken gavs ut i samband med Stadsbibliotekets nyinvigning, framträder föreställningar om det nya biblioteket, som kopplar både byggnaden och dess verksamhet till de då rådande föreställningarna om Malmö som kunskapsstad. Folkbibliotekets välfärdsuppdrag, bestående av att i första hand stödja samhällsutvecklingen genom folkbildning (Vestheim 1998, s. 133ff), kan sägas samspela väl med den nya stadens inriktning. Det nyrenoverade Stadsbiblioteket och dess verksamhet framställs i linje med detta som en värdefull resurs för att stödja malmöbornas agerande i kunskapssamhället (Nilsson 1997a, s. 9). Denna roll länkas dock inte till, vad som skulle kunna beskrivas som, stadspolitiska föreställningar om byggnadens och verksamhetens roll i stadens utveckling. Det nya Stadsbiblioteket framställs inte som en ikon som kan marknadsföras mot en

publik bortom stadens gränser. Biblioteksbyggnaden framträder istället som en lokal symbol inom staden och biblioteksektorn. Varken den eller bibliotekets verksamhet föreställs ha som uppgift att sätta det nya Malmö på kartan. Sven Nilsson, kulturpolitisk debattör och tidigare stadsbibliotekarie i Malmö, beskriver i *Tidernas bibliotek* utgångspunkterna för byggnaden och biblioteket:

> Biblioteket ska vara väl synligt i stadsbilden. Byggnaderna ska utgöra en signatur för biblioteket. De ska gestalta och synliggöra biblioteksverksamheten och dess innehåll och spegla historia och framtid, minne och utopi. /…/ Det nuvarande huvudbibliotekets värden ska bevaras för dagens Malmöbor och kommande generationer. Byggnaden ska i så stor utsträckning som möjligt användas för publika ändamål. /…/ Biblioteket ska vara ett monument, en hörnpelare i stadens offentliga liv, präglat av auktoritet och klarhet och byggt för att användas under generationer.
>
> *Nilsson 1997c, s. 15f*

I citatet, som jag behandlar som ett uppförande av praktiken biblioteksverksamhet, betonas byggnadens betydelse som ett synligt monument i stadsbilden. Detta monument ska dock vara en symbol för biblioteket, snarare än för Malmö, som upplyser stadens befolkning om institutionens lokalisering och verksamhet. Vid en jämförelse med visionerna för det omvandlade hamnområdet som formuleras ett par år senare, där stadsdelen lyfts fram ”som en väldig reklampelare /…/ mot Öresundsbron och Danmark” (Malmö stad 2012a), kan utläsas en märkbar skillnad i hur utgångspunkterna för de olika nybyggnationernas symbolvärde uttrycks. Det nya Stadsbiblioteket uppfördes primärt för en lokal blick och vad som kan betraktas som lokala välfärdsbehov, det vill säga främjandet av malmöbornas kunskapssökande och bildning. Vid denna tidpunkt länkades således varken byggnaden eller verksamheten till de föreställningar om platskvalitet och platsmarknadsföring som omgärdar det nya Malmös stadsrum. Det nyrenoverade Stadsbiblioteket placerades inte heller i den nya stadsdelen Västra hamnen och kom således inte att bli en del av den ”väldiga reklampelare” som det tidigare hamn- och industriområdet beskrivs som.[11] Vid renoveringen av Stadsbiblioteket diskuterades flera alternativa placeringar. Slutligen valdes dock att göra en tillbyggnad till den redan existerande byggnaden (Nilsson 1997b).

[11] Stadsbiblioteket invigdes 1997 och den nya stadsdelen *Västra hamnen* stod färdig först 2001 (Mukhtar-Landgren 2005, 2009), vilket delvis kan förklara valet av den nya biblioteksbyggnadens placering.

Därmed behöll biblioteket sin plats invid Slottsparken, i närheten av höghuset Kronprinsen som var ett av de ”gamla” Malmös landmärken. Detta motiverades med argumentet att ”huvudbibliotekets värden ska bevaras” (Nilsson 1997c, s. 15).

> Det nuvarande huvudbiblioteket är utgångspunkten för projektet. Det gäller både läget och byggnaden som sådan. Läget bygger på både närheten till centrum och avskildheten och lugnet i parkmiljö med närheten till det speglande vattnet och de stora parkträden. En effektiv anslutning till stadens centrum genom gångstråk, gator och trafiksystem är av avgörande betydelse.
>
> *Ibid.*

I uppförandet motiveras Stadsbibliotekets placering genom associationer till vad som kan beskrivas som etablerade föreställningar om folkbibliotekets värden: lugn, avskildhet och tillgänglighet för medborgarna. I de fall då byggnaden beskrivs som ett monument länkas detta till medborgarens kunskapssökande.

> Malmö stadsbibliotek är ett av landets största folkbibliotek och med starka traditioner som sådant. Avvägningen mellan vardaglig tillgänglighet och monumentalitet var därför en viktig programfråga, där de föregående diskussionerna mycket uppehållit sig kring detta: om än programmatiskt öppet och inom räckhåll för varje medborgare, även de som inte hunnit bli vana besökare, måste en av stadens viktigaste kulturinstitutioner kunna manifestera sig i sin egen tydliga byggnad där också kunskapssökandets krav på värdighet kommer till uttryck.
>
> *Brunnberg 1997, s. 37f*

Här etableras länkar mellan den symboliska betydelsen av den nya biblioteksbyggnaden och föreställningar om Stadsbiblioteket som en medborgerlig angelägenhet. Byggnaden framträder som ett kunskapsmonument som sätter kravet på tillgänglighet och kunskapssökande i centrum, vilket antyder att det fortfarande är genom att understödja medborgarnas bildning som Stadsbibliotekets värde definieras.

Kunskapskatedralen

Bibliotekets bildnings- och upplysningsuppdrag är genomgående framträdande i *Tidernas bibliotek.* Här står exempelvis att läsa att ”bibliotekets tema är upplysning, bokstavligt och i överförd betydelse” (Nilsson 1997c, s. 16) och att ”[s]ökandet efter information och kunskap är mer och mer huvuduppgiften för biblioteken. Det handlar om rätten till information, kunskap, bildning” (Norén, Nilsson & Pettersson 1997, s. 130). Föreställningar om biblioteket som i första hand en bildningsinstitution för folket är alltså påtagliga i 1997 års resonemang om folkbibliotekets roll i Malmö. Den nya stad som växer fram – ”kunskapsstaden” – är i behov av folkbiblioteket.

> Hur skulle politikerna kunna lämna informationsområdet till marknadskrafterna på gott och ont? Malmös val att satsa på kunskapsbaserad utveckling gör biblioteken till viktiga institutioner. Om biblioteken inte hade funnits, hade man varit tvungen att uppfinna dem.
>
> *Nilsson 1997a, s. 9*

I uppförandet länkas Stadsbiblioteket till stadens omvandling och föreställningar om den nya staden. Dock är det inte föreställningar om stadspolitikens kunskapsstad som verksamheten läggs till rätta för. Här görs inga kopplingar till genomgripande förändringar av verksamheten. Snarare framträder bibliotekens existerande roll som central för den nya staden, en roll som bland annat innebär att verka balanserande mot marknadskrafterna. Stadsbiblioteket länkas här till sektorspolitiska föreställningar om bibliotekets roll som en motvikt till ”kommersialismens negativa verkningar”. Den aspektpolitiska agenda, där kulturinstitutionerna föreställs kunna bidra till ekonomisk tillväxt är vid denna tidpunkt ännu inte framträdande. Snarare är det folkbibliotekets etablerade roll som upplysnings- och folkbildningsinstitution som länkas till den nya staden. I kunskapsstaden Malmö anses folkbiblioteket således ha en tydlig roll att spela, dock ges uttryck för ett visst förändringsbehov.

> Tidens vindar blåser genom biblioteket. Allt som händer i världen har också en informationsaspekt. För att kunna förhålla oss till skeendet behöver vi kunskap. Eftersom världen växer krävs mer och mer information. I kunskapssamhället ersätter informationen Newton's gravitation. Om inte världen ska falla sönder, krävs information, och informationen måste ordnas, systematiseras, värderas och bedömas, det vill säga bli kunskap. Om biblioteken ska överleva (vilket inte är självklart) och utvecklas, måste de förhålla sig medvetet till tidens händelser.
>
> *Nilsson 1997d, s. 21f*

Föreställningar om bibliotekets kris framträder således i *Tidernas bibliotek* men hanteras inte, som i *The darling library,* med ett "paradigmskifte". Snarare förstärks och utökas folkbibliotekets traditionella bildningsuppdrag genom att i ökad grad erbjuda tjänster till studerande. I *Tidernas bibliotek* länkas genomgående till föreställningar om Stadsbibliotekets roll som studiebibliotek. Malmös val att satsa på kunskapsbaserad utveckling, anses understryka institutionens vikt som en resurs i det livslånga lärandet. I en tid där ett ökat antal antas ha ett studiesyfte med sitt biblioteksbesök skall biblioteket enligt förhoppningarna anta formen av ett "öppet universitet" och en "mötesplats för kunskapssökande" (Norén, Nilsson & Pettersson 1997, s. 129f).

> I detta samhälle [kunskapssamhället] kommer alla att studera. Drivkraften är enkel: för att inte hamna på efterkälken, förlora sin kompetens och marginaliseras, måste alla ägna sig åt studier. Utbildning blir inte längre en livsfas – skoltiden – utan en livsform. Det livslånga lärandet blir verklighet. Vid sidan om de formella utbildningsvägarna, från dagis till universitet, kommer de informella – folkbildningar, föreningsliv, självstudier, privatforskning och biblioteksanvändning med mera – att öka i betydelse.
>
> *Nilsson 1997d, s. 26*

I framtidsscenarierna i *Tidernas bibliotek* framträder inte en åsyftad publik i form av upplevelsesökande turister och kreativa malmöbor. Snarare föreställs användaren som en kunskapstörstande medborgare och en informationssökande student. När frågan "Vad söker människor på bibliotek?" ställs i *Tidernas bibliotek* är svaret "[f]akta, information, kunskap, insikt" (Nilsson 1997f, s. 115f). Även om rollen som kunskapsinstitution kopplas till föreställningen om bibliotekets roll som mötesplats och kulturhus underordnas dessa betydelsen av biblioteket som kunskapsinstitution och organisation.

> De senaste åren har förmedlingsuppgifterna stått i centrum för uppmärksamheten, till exempel biblioteket som mötesplats och kulturhus samt det läsfrämjande arbetet och den uppsökande verksamheten. Det perspektiv [kunskapsorganisationen] som utvecklas ovan pekar på en ny, mer integrerad roll – biblioteket som kunskapsorganisation.
>
> *Ibid., s. 123*

Mötesplatsen och kulturhuset ersätts av kunskapsorganisationen, vilket även översätts i hur biblioteket gestaltas rumsligt. Med kunskapsstaden och den kunskapssökande studenten i fokus kom det nya bibliotekets arkitektonisk mest iögonfallande rum, Ljusets kalender, att tillägnas kunskapen.

> Uppstigandet i den väldiga bokhallen är en ceremoniell handling, en rit i närmandet. Och varför inte? Varför skulle inte vardagens akter vara ett firande, till exempel av kunskapens värde och värdighet? Mötet med hallen fordrar en invigningsrit, en förberedelse. Det är ett rum med få likar man stiger in i och sannolikt ofta med blicken höjd.
>
> *Brunnberg 1997, s. 40*

I uppförandet framträder Ljusets kalender närmast som ett sakralt rum för dyrkandet av kunskapens värde. På andra platser i *Tidernas bibliotek* beskrivs den väldiga glashallen som en ”kunskapskatedral” (Nilsson 1997a, s. 5). Det rum som är det ombyggda bibliotekets stolthet tillägnas de kunskapssökande medborgarna. Här placeras de stora facklitterära samlingarna inom de ämnesbaserade avdelningarna Humaniora och samhällsvetenskap samt Natur och teknik. Längs glasväggarna i två våningsplan skapas studieplatser för de föreställt kunskapstörstande besökarna. Skönlitteratur, konst- och musiksamlingarna, samt barnavdelningen inryms i bibliotekets gamla del Slottet. Denna disponering av samlingarna och användning av biblioteksrummet genomgår stora förändringar i samband med att implementeringen av *The darling library* påbörjas. Ljusets kalender blir spelplats för gestaltningarna av strategins paradigmskifte.

Från balans till paradigmskifte

I *Tidernas bibliotek* framträder Stadsbiblioteket som en bärare av tradition. Den inriktning för verksamheten som beskrivs kan visserligen innehålla kontraster, men betoningen ligger på balans mellan gammalt och nytt. ”Utgångspunkten för det ”nya” biblioteket i parken intill det gamla är enkel: bygg på det som är. Historien och framtiden kan mötas i kontrast, balans, samverkan och dialog” (Nilsson 1997c, s. 15). *The darling library* inleds istället med en vision för ett paradigmskifte. Ett sådant handlar om ett radikalt brott, om att lämna de som har varit för en ny fas. I Nationalencyklopedin definieras ett paradigmskifte som en ”genomgripande förändring av grundläggande antaganden och tankemönster på ngt vetenskapligt område” (Nationalencyklopedin 2013). Det alltså är en sådan genomgripande förändring av folkbiblioteket som *The darling library* vill göra:

> Stadsbiblioteket i Malmö vill genomföra ett paradigmskifte. Vi vill bryta med egna och andras invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara. Vi kommer att inleda en process där vi utmanar det invanda bilioteksbegreppet för att spränga existerande fysiska och mentala ramar och utveckla ett toppmodernt kultur- och kunskapscenter som ska bli ”The talk of the town” i Malmö och världen.
>
> *The darling library [2008], s. 1*

I detta uppförande framträder en avsikt om att bryta med vissa föreställningselement – ”invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara”. Här är det dock inte klart ännu om och hur dessa brott ska göras eller vad som ryms i dessa invanda föreställningar. Länkar etableras också till vad som kan betraktas som nya föreställningselement. Stadsbiblioteket ska bli omtalat och synligt, inte bara för en lokal blick, utan också för en publik bortom stadens gränser. Det ska bli ”’The talk of the town”, i Malmö och världen”. I verksamhetsdokumenten kopplas visionen samman med stadens internationella synlighet och anseende.

> Stadsbiblioteket vill genomföra ett paradigmskifte. Vi vill bryta med andras invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara och samtidigt vill vi sätta Malmö på världskartan.
>
> *Verksamhet 2009: Uppdrag, mål aktiviteter, s. 3*

I *The darling library* etableras således de länkar till de föreställningar om ”den attraktiva staden” som inte framträder i *Tidernas bibliotek,* vilket tyder på att

Stadsbiblioteket nu ska ta del i Malmös platsmarknadsföring. Föreställningar om folkbibliotekets förändringsbehov kopplas samman med föreställningar om det nya Malmö och översätts till en vision för biblioteksverksamheten som är situerad i stadens omvandlingsarbete. Under de dryga tio år som skiljer skrifterna åt har dock föreställningarna om den attraktiva staden i viss mån förändrats. År 2008 profilerades Malmö fortfarande som ”kunskapsstaden” men betoningen av ”upplevelsestaden” hade då blivit mer framträdande. Likaså hade ”kulturens” roll som drivkraft i ekonomisk tillväxt och dess betydelse för stadens attraktionskraft då kommit att uppmärksammas.

Kulturvetaren Per Möller (2009) undersöker hur tillväxtorienterade föreställningar om kultursektorns värden kommer till uttryck i Malmös stadsomvandling. Möller tar utgångspunkt i 2009 års kulturutredning, där den tidigare dominerande sektorsbaserade synen på kulturpolitik och kulturverksamheter överges för en aspektpolitisk hållning (ibid., s. 447ff). Med exempel från Region Skånes kulturpolitiska program *Växa med kultur*[12] och Malmö stads marknadsplan *Mötesplats Malmö*[13] visar Möller hur en likartad vändning manifesteras och kopplas samman med Malmös omvandling. Kultur refereras till som en ”avgörande utvecklingsfaktor” som ska bidra till att uppnå de övergripande regionala målen om ”tillväxt, attraktionskraft, bärkraft och balans” (Region Skåne 2003, s. 9ff, citerad i Möller 2009, s. 448). Kultursatsningar får därmed en dubbel uppgift, där de både ska bidra till stadens kulturliv och agera som regional tillväxtmotor och attraktionsskapare.

Kultur anses också ha en viktig roll för att engagera malmöborna i stadens omvandling. Möllerström (2011, s. 109, se även Möller 2009) beskriver hur Malmö stad applicerar metoden *cultural planning*, eller kulturplanering för att göra malmöborna delaktiga både i stadens projekt och i förmedlandet av bilden av det nya Malmö. Metoden syftar till att främja mångfald, kreativitet och demokratiskt deltagande genom att samordna stadsplanering, kulturverksamheter och ekonomi. Kulturplaneringen rymmer alltså samma dubbelhet, där

---

[12] Region Skånes kulturpolitiska strategi *Växa med kultur* antogs av regionfullmäktige 2003 med de övergripande mål som citeras ovan. Ett nytt kulturpolitisk program antogs 2008 som sedan har ersatts av en regional kulturplan avseende perioden 2013-2015.

[13] Den första versionen av *Mötesplats Malmö* antogs av kommunstyrelsen i Malmö 2004. I denna strategi formulerades mål och insatser för hur Malmö skulle utvecklas till en ”upplevelserik stad med ett attraktivt utbud av kultur, nöje, idrott, möten och mässor” (Malmö stad 2011, s. 1). För perioden 2011-2015 har antagits en ny version av strategin med samma övergripande syfte: ”att stärka Malmös attraktivitet” (ibid.).

kulturevenemang anses fylla både en social och demokratisk funktion samt bidra till ekonomisk nytta. *Events* anordnas i Malmös stadsrum för att synliggöra stadens ”immateriella värden” (Möllerström 2011, s. 109). I likhet med den byggda miljön anses evenemangen materialisera den önskvärda bilden av staden och förstärka genomslagskraften i stadens marknadsföring. Att anordna kulturhändelser- och evenemang i stadsrummet blir en del av varumärkesbygget och ett sätt att visa på platsens kreativa möjligheter och upplevelserikedom (ibid.).

Kultur framträder i det nya Malmös platsmarknadsföring, liksom i många liknande urbana omvandlingsprojekt, som en brett definierad kultursektor som kan omfatta allt från idrottsevenemang till estetisk utsmyckning av stadsrummet (Möller 2009). Därutöver används lokal kultur, i betydelsen ”ett sätt att leva” (Williams 1988), för att framhäva det platsspecifika och unika som ska väcka turisters och medias intresse (Lindeborg 1991; Möller 2009). Floridas (2006, s. 277) resonemang om den kreativa klassens uppfattning om ”platskvalitet”, som kopplad till potentialen för upplevelser och unika erfarenheter, har här stor betydelse. Malmö stads marknadsföring av den nya staden handlar, som tidigare nämnts, om att profilera Malmö som en plats präglad av teknik, talang och tolerans – en stad som är attraktiv för den kreativa klassen (Möllerström 2011, s. 89ff). Malmö framställs som en exotisk och multikulturell smältdegel, där tolerans och flexibilitet skapar utrymme för kreativa möten. Bilden som förmedlas ska bidra till känslan av att Malmö är en upplevelserik stad på väg framåt som erbjuder möjlighet till ett kreativt liv (ibid.; jfr Möller 2009). Detta samspelar med konkreta strategier som syftar till att skapa rum för mångfald och möten i vardagen mellan stadens olika invånare och grupper. Det offentliga rummet ska ses som en gemensamhet och mötesplats, vilket genom olika evenemang och iscensättningar gör det möjligt för stadens invånare att uppleva sin stad (Möllerström 2011, s. 107ff). I *The darling library* framträder biblioteket som ett sådant offentligt rum.

Biblioteket – stadens mötesplats

I strategin och dess olika iterationer länkas Stadsbiblioteket återkommande till föreställningar om biblioteket som en mötesplats i staden. I *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* beskrivs hur Stadsbiblioteket, genom sin nya verksamhetsinriktning, genomgår en omvandling från ”ett klassiskt bibliotek till ’a great good place’” där biblioteksrummet anpassas till en ny värld med nya förutsättningar.

> Alla samhällen behöver mötesplatser, ställen där människor på ett enkelt sätt kan träffas, utbyta information och erfarenheter, bygga relationer, diskutera och debattera. I den gamla världen fanns det naturligt: allt från den lokala byakrogen till kyrkbacken fungerade som öppna arenor för samtal och möten. I vår urbana värld finns ett skriande behov av informella mötesplatser, s k *great good places,* som hjälper till att ena människor och grannskap. Platser som fungerar som en ingång i samhället för den nyinflyttade, platser där man lär känna människor och skaffar information, lär sig hur samhället fungerar. Platser där man hittar likasinnade, men också lär känna människor från andra kulturer och med andra erfarenheter. Verkligt demokratiska forum som inte utesluter någon till sin karaktär är öppna, välkomnande, tillgängliga och relationsbyggande. Platser som biblioteket.
>
> *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek, u.å., u.s.*

I uppförandet framträder föreställningar om den kreativa klassens platskvalitetskrav som sammanlänkade med föreställningar om folkbibliotekets roll som en demokratifrämjande mötesplats. Biblioteket beskrivs som tolerant och integrerande. Det har en viktig roll att spela för etablerandet av ett mångfaldspräglat stadsrum, alltså det stadsrum som Malmö vill skapa för att materialisera den attraktiva stadens ”immateriella värden”. För Stadsbiblioteket sammanfaller här folkbibliotekets traditionella instrumentalitet och betydelse för lokalsamhället – att bidra till medborgerligt deltagande i politik och civilsamhälle – med mer ekonomiskt laddade krav från en lokalpolitisk kontext (jfr Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 199). Som kulturinstitution positioneras Stadsbiblioteket av staden som del av en kultursektor vars gränser har kommit att bli alltmer otydliga och vars värde baseras på dess förmåga att bidra till stadens attraktionskraft. I Stadsbibliotekets nya verksamhetsinriktning uppfattar jag att denna positionering accepteras. Den demokratiska mötesplatsen får dubbla värden, där den både ska bidra till medborgerligt deltagande och till bilden av den toleranta staden. Länkar etableras till förställningar om kultursektorns värde och

roll som kan associeras med stadspolitikens inriktning och metoder. Detta avser också föreställningarna om vem malmöbon är och vad hen söker på biblioteket. Stadsbibliotekets årsanalys och verksamhetsberättelse från 2010 inleds med följande programförklaring:

> 2008 formulerade vi en ny strategi för Stadsbiblioteket i Malmö 2009-2012, ”The Darling Library in the World – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek”. Med strategin vill vi nå fler och skapa ett modernt bibliotek som känns relevant för Malmöborna och där begrepp som mångfald, barn och unga, kultur, kunskap och *entreprenörskap* väger tungt.
>
> *Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket, s. 1, min kurs.*

I de föreställningarna om det ”nya” bibliotekets uppdrag, som länkas till i uppförandet, framträder främjandet av mångfald och entreprenörskap som lika viktigt som främjandet av kultur och kunskap. Detta kan ses som en sammanlänkning av etablerade föreställningar om folkbibliotekets uppdrag och föreställningar om kultursektorns roll i den nya staden. I uppförandet framträder verksamhetens bredd som en anpassning till malmöbornas önskemål. Den biblioteksanvändare som föreställs är inte längre enbart en kunskapstörstande medborgare utan också en potentiell entreprenör, en medlem av Floridas kreativa klass. Biblioteksrummet framträder som ett utrymme där malmöborna kan utveckla sin kreativitet och innovationsförmåga i möten med varandra. I synnerhet framträder det digitala biblioteket som ett sådant rum.

> I det digitala biblioteket kan vi skapa en kreativ arena för interaktion och utvecklande dialoger. Här kan alla våra användare ta steget fullt ut och bli medproducenter, via bloggar och communities kan vi tillsammans fördjupa oss i olika ämnen samt skapa länkar mellan olika subkulturer. Via nätet kan vi dessutom bjuda in och samspela med, resten av världen och på så sätt förvandla Stadsbiblioteket i Malmö till en intressant internationell medspelare.
>
> *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek, u.å., u.s.*

I uppförandet framträder återigen en föreställd publik som befinner sig bortom stadens gränser, som kan tänkas lockas av mångfald, ny teknik och att delta i ”en kreativ arena för utvecklande dialoger”. Föreställningar om folkbibliotekets roll som mötesplats och Malmös nya stadsrum länkas samman och översätts till målsättningar för biblioteksrummet där detta gestaltas för en publik som bär många drag av den kreativa klass som Malmö stad vill locka.

Medlemmar av denna klass är i ständig rörelse, enligt Florida. De söker inte efter materiell status utan strävar efter meriter som främst relaterar till immateriella värden, där självförverkligandet är i fokus. Den kreativa klassen är därför i ständig jakt på nya erfarenheter och upplevelser, såväl på arbetet som på fritiden (Florida 2006). Möllerström visar hur Malmö stad försöker anpassa sig efter den kreativa klassens föreställda behov genom att skapa ett flexibelt och upplevelserikt stadsrum, präglat av möten, föränderlighet och rörelse (Möllerström 2011, s. 91). I *The darling library* framträder också biblioteksrummet som en del av detta stadsrum. Det beskrivs som en scen "… där det ska finnas något för alla sinnen" och där "[b]esökarna ska uppleva något nytt varje gång de kommer" (*The darling library*, [2008] s. 2). Biblioteksscenen framställs som levande och dynamisk med öppna ytor där Stadsbiblioteket enkelt kan gestalta "skiftande miljöer som ramar in möten och aktiviteter kring samlingarnas innehåll och bjuder in till nya upplevelser" (*En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek,* u.å., u.s.). I synnerhet läggs stora resurser på olika evenemang och föreställningar, exempelvis en internationell författascen, dit välkända författare bjuds in för att samtala om sina verk (Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket). I strategin och dess iterationer lyfts biblioteksscenen fram som möjliggörande gemenskap mellan malmöborna, genom möten vid olika evenemang. Samtidigt är prestigesatsningen "Internationell författarscen" också ett sätt att synliggöra Stadsbiblioteket nationellt och internationellt. Genom evenemang som detta anses löften om nya, unika upplevelser skapas som kan locka den kreativa upplevelsesökande klassen och bidra till att "sätta Malmö på världskartan" som kunskaps- och upplevelsestad (Verksamhet 2009: Uppdrag, mål aktiviteter, s. 3). I egenskap av scen har biblioteksrummet alltså blivit ytterligare en plats där berättelsen om den nya staden kan gestaltas.

> Biblioteksbesöket ska ge en fördjupad och förlängd helhetsupplevelse. För att uppnå detta ska vi tänka radikalt nytt vad gäller förmedling. Vi ska försöka iscensätta sammanhang av rum, material, workshops, möten, användare, personal och andra parter. Det kan ge alla nya upplevelser och leda biblioteket in på en annan väg i besökarnas och stadens medvetande, såväl som i sitt eget.
>
> *The darling library [2008], s. 2*

I uppförandet länkas upplevelser samman med "det radikalt nya". Att erbjuda nya upplevelser ska förändra föreställningarna om biblioteket och "leda det in på en annan väg i besökarnas och stadens medvetande". Att erbjuda upplevelser, genom nya förmedlingsformer, kan här tolkas som det brott med "de invanda

föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara" som *The darling library* vill åstadkomma. Det är ett brott som ska bereda väg för ett nytt bibliotek som stödjer stadens omvandling, inte bara till kunskapsstad utan även till upplevelsestad.

Bibliotekets värden

Stadsbiblioteket i Malmö är inte det enda folkbibliotek som har kommit att inkorporeras i stadspolitikens logik och kultursektorns ekonomisering. Med exempel från flertalet platser i Europa och Nordamerika, påvisar Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen och Skot-Hansen (2011) en trend där folkbiblioteket och dess verksamhetsinriktning, i synnerhet i storstadsregioner, inlemmas i urbana förnyelseprojekt. Denna utveckling, menar författarna, har också fått konsekvenser för förståelsen av institutionens samhällsvärde. Författarna hävdar att folkbiblioteket, i egenskap av upplysnings- och bildningsinstitution, även tidigare har haft en instrumentell samhällsfunktion som implicit bidragit till ekonomisk tillväxt. I den samtida kulturpolitiska inriktning, som betonar kulturens roll som ekonomisk drivkraft, uppfattas dock inte folkbibliotekens potentiella tillväxtskapande som en bieffekt utan som ett primärt uppdrag. Det är detta uppdrag, menar Hvenegaard Rasmussen, Jochumsen och Skot-Hansen som i första hand legitimerar bibliotekens existens. Detta förhållande blir extra tydligt i de regional- och lokalpolitiska kontexter där biblioteken inlemmas i regioners och städers strategiska utveckling mot att bli "kreativa platser" (ibid., s. 57f).

I den aspektpolitiska kontexten, förstärkt av NPM:s strama ekonomiska ramar och nyckeltalsbaserade utvärderingsmetoder, legitimeras således folkbiblioteket på samma grunder som kommersiella aktörer. En konsekvens av detta är att folkbiblioteket också försätts i en mer påtaglig konkurrenssituation där verksamheten jämförs med, tävlar och agerar på samma marknad som upplevelsesektorns, eller de så kallade kreativa näringarnas, brokiga skara av aktörer. Kampen om uppmärksamhet kommer till uttryck i broschyren *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek:*

> I vårt samhälle är tid en bristvara. Utbudet växer och tillgängligheten ökar, men tiden är konstant. Och ofta alldeles för knapp.
>
> Som bibliotek konkurrerar vi om människors tid, om timmar och minuter. I praktiken betyder det att vi konkurrerar med alla möjliga aktiviteter och före-

> teelser: en familjeutflykt till bokskogen, en timme på gymmet. Ett besök i bokhandeln, på Mobilia eller IKEA. Några timmar vid datorn, framför tv:n eller kanske i trädgården. En fika på stan eller en titt in på konsthallen.
>
> För att fylla vår roll som Malmös demokratiska mötesplats måste vi attrahera olika sorters människor. Slåss om deras uppmärksamhet, slåss om deras tid. Locka dem att besöka oss, och när de är här ska vi ge dem en fördjupad och förlängd helhetsupplevelse. Därför ska vi se över vårt arbetssätt och våra yrkesroller, förändra, förnya, tänka annorlunda. Våga tänka nyskapande.
>
> *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek u.å., u.s.*

Konkurrenssituationen kan, som i uppförandet ovan, syfta till kampen om malmöbornas tid och uppmärksamhet men den kan också avse en tävlan om politikernas intresse. I kulturplaneringens anda lägger Malmö visserligen stora resurser på att synliggöra staden genom kulturevenemang. Dock sätts tilltron inte i första hand till de traditionella kommunala kulturinstitutionerna utan till den brett definierade upplevelsesektor som nämndes ovan. Bland annat satsar Malmö stad på en arrangemangsenhet, underställd gatukontoret, vars uppdrag är att levandegöra stadsrummet och marknadsföra staden genom evenemang som Malmöfestivalen och Sommarscen Malmö (Möllerström 2011, s. 109). Som visades i kapitlets inledning, och som framträdde i analysen av *Tidernas bibliotek,* var Stadsbibliotekets roll i stadspolitikens platsmarknadsföring länge otydlig. Detta, menar jag, att *The darling library* avser att förändra. Med den verksamhetsinriktning som strategin föreskriver blir biblioteket tydligare en aktör i stadens omvandling till en kreativ kunskaps- och upplevelsestad och förstärker från ett aspektpolitiskt perspektiv sin legitimitet. Stadens önskemål om att ”intensifiera utvecklingen av Stadsbibliotekets verksamhet” översätts till en vision, bestående av en sammanlänkning av föreställningar om den nya staden, Floridas tre T:n, och folkbibliotekets förändringsbehov.

> Biblioteket vill realisera idén om ”The darling library in the world” och därmed ge Malmöborna ett biblioteksutbud som kan understödja Malmö stads höga ambitionsnivå vad gäller utvecklingen av en dynamisk, tolerant och talangfull kunskapsstad
>
> *Verksamhet 2010: Uppdrag, mål och aktiviteter, s. 3*

Stadsbiblioteket blir föremål för den paradox som karaktäriserar kultursektorns ställning i den kreativa upplevelseekonomin. Denna sektor tillskrivs visserligen en

avgörande betydelse men förlorar samtidigt sitt egenvärde då den underordnas, och i allt högre grad regleras av, en ekonomisk vinst- och tillväxtlogik (jfr Lash & Urry 1994).

Staden, biblioteket och paradigmskiftet

Malmös omvandling och Stadsbibliotekets strävan efter ett paradigmskifte kan båda sägas vara svar på överensstämmande föreställningar om kris, förändringsbehov och utmaningar som staden respektive folkbiblioteksinstitutionen anses stå inför. För både staden och biblioteket kopplas görandet av förändring till föreställningar om behovet av att distansera sig från det som varit, från det gamla, förlegade och invanda. Syftet är således också gemensamt: att skapa nya associationer till staden respektive biblioteket; att anpassa roller och uppdrag till en vad som förstås som en ”ny tid”. I Malmös omvandlingsarbete framträder kontraster mellan den gamla industri- och arbetarstaden och den nya tidens krav. I *The darling library* förekommer en liknande kontrastering mellan det ”klassiska biblioteket” och ”det nya biblioteket”. Fokus ligger på framtid och förändring. I *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* konstateras att ”[v]i lever i en värld av förändringar” och att det ”aldrig har varit så påtagligt som nu, aldrig har så mycket förändrats så snabbt” men ”[g]enom att ta avstamp i nutiden och blicka in i framtiden skapar vi morgondagens bibliotek, ett gränsöverskridande bibliotek som berör och betyder något i många människors liv. 2010-talets bibliotek” (*En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek,* u.å., u.s.).

I föregående kapitel redogjordes för de föreställningar om kris och förändring som präglar folkbiblioteksektorn, vilka har föranlett diskussioner om behov av förnyelse och förändring. Här har rollen som mötesplats identifierats som ett sätt att möta institutionens utmaningar. Malmös förändringsarbete har omgärdats av liknande föreställningar, uttryckta i form av en berättelse, förmedlad genom marknadsföringsmetoden *storytelling*[14] (Möllerström 2011 s. 24ff). Den lösning på stadens kris som där förmedlas berörs också i folkbiblioteksektorns mötesplatsdiskussion men uttalas explicit i berättelsen om det nya Malmö. Berättelsen förmedlas som en framgångssaga, vars syfte är att engagera och göra malmöborna och kommunens anställda delaktiga i omställningen (ibid.). Möllerström visar hur berättelsen byggs upp genom kontraster, där en stelbent och förlegad industristad

[14] *Storytelling*-metodens principer förklaras i kapitel 5.

ställs mot den nya kunskaps- och upplevelsestadens flexibilitet och möjligheter (ibid., s. 76ff). Malmös framgång framställs således som beroende av dess förmåga att förkasta den daterade industristaden ”och den tillhörande modernistiska logiken” präglad av ”massproduktionens hierarki” och ”arbetarkulturens passivitet” (ibid., s. 78). I denna argumentation, menar Möllerström, förespråkas ett ideologiskt skifte som också kommer till uttryck i den stadspolitiska agendan. För att åstadkomma en positiv utveckling för staden är det nödvändigt att Malmö vänder sig bort från modernitetens byråkratiska, dyra och frihetsbegränsande välfärdsmodell. Genom handlingskraft och kloka beslut i denna riktning, förmedlar berättelsen att Malmö lyckas vända en nedåtgående spiral till en uppåtgående. Därmed anses staden kunna räddas från en annars oundviklig katastrof (ibid., s. 76ff).

Ifrågasättandet av modernitetens ideal och välfärdsstatens nedmontering förstås som utmaningar också för folkbiblioteket. Att ta avstånd från bildningsuppdraget och välfärdsinstitutionen förespråkas dock sällan som en lösning. Istället avser mötesplatsdiskussionerna snarast en anpassning av folkbibliotekets etablerade uppdrag. Den förändring som Stadsbiblioteket vill göra, det ”paradigmskifte” som *The darling library* föreskriver, skulle kunna tolkas som ett brott med folkbildningsuppdraget, som ett skifte från upplysning till upplevelser. Denna tolkning görs också i den debatt om strategin som jag kommer att redogöra för senare i kapitlet. Dock bryter inte *The darling library* helt med föreställningar om folkbibliotekets roll som bildnings- och demokratifrämjande institution. Det ”nya” bibliotek som framträder är mer än ett ”upplevelsebibliotek”. Under rubriken ”Vision och nya fokusområden” i strategidokumentet räknas ett antal punkter upp med målsättningar för verksamheten. Här vill Stadsbiblioteket ”skapa upplevelser som gör skillnad”, ”experimentera och vara innovativa” och ”sätta Malmö på världskartan”. Dessa punkter blandas dock med målsättningar där Stadsbiblioteket vill ”sätta aktuella dagordningar och väcka debatt”, ”spegla tidens medieformer och multimediala samlingar”, samt ”stärka läsning, lyssnande och deltagande” (*The darling library* [2008], s. 1f). Med detta breda fokus ligger Stadsbibliotekets visioner i linje både med Malmös kunskaps- och upplevelseinriktning och de föreställningar om det breda kulturhuset som diskuterades i föregående kapitel, där också bildningsuppdraget ryms. De skillnader som framträder vid en jämförelse mellan *Tiderna bibliotek* och *The darling library* identifierar jag därför inte som ett brott utan snarare som en omförhandling av folkbibliotekets värde för staden. I *The darling library* etableras länkar till föreställningar om det nya Malmö som inte görs i *Tidernas bibliotek*. En relation skapas med stadspolitikens attraktiva kunskaps- och upplevelsestad och genom

denna sammanlänkning förändras också betydelsen av folkbibliotekets etablerade roller. Även om Stadsbiblioteket vidhåller sitt demokratifrämjande bildningsuppdrag bestäms nu dess värde också i relation till stadens attraktionsskapande, vilket får konsekvenser för hur det etablerade uppdraget utförs.

Dock medför önskemålet om att anpassa Stadsbibliotekets verksamhet till stadens nya inriktning att strävan efter genomgripande förändringar blir mer påtaglig. Malmö vill lägga industristaden bakom sig, genom att förkasta den modernistiska logiken och den frihetsbegränsande, stelbenta välfärdsmodellen. För att Stadsbiblioteket ska kunna anpassa sig krävs således ett radikalt brott med ”det invanda”. Förändring och rörelse bort från det som varit blir drivkraften för verksamhetens inriktning. Fokus läggs på ny teknik, nya upplevelser och ständig utveckling. Det är en strävan efter ett ”paradigmskifte” som därför paradoxalt nog kan sägas präglas av en ”modernitetens logik”.

Gestaltningarna av *The darling library*

År 2009 inleds arbetet med att gestalta *The darling librarys* visioner genom två genomgripande förändringsprocesser. Den första utgörs av en översättning av visionerna till ny organisation ”som påverkar samtliga strukturer och flöden inom biblioteket” (Verksamhet 2010: Uppdrag, mål och aktiviteter, s. 3). Vid omorganisationen fördelas Stadsbibliotekets personal på tre nybildade enheter. Samtliga anställda får således nya arbetsuppgifter, nya kollegor och många kommer också att arbeta under nytt ledarskap (ibid.). Nedan visas en visualisering av organisationsstrukturen.

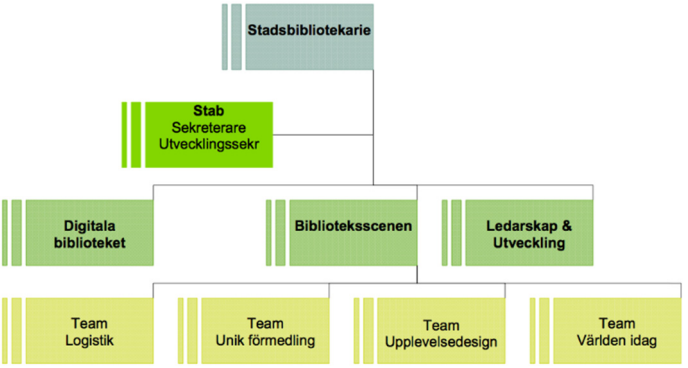

Visualisering av Stadsbibliotekets organisationsstruktur, hämtad från Verksamhet 2010: Uppdrag, mål och aktiviteter, s. 3.

Som visualiseringen visar är den nya organisationen inte strukturerad med utgångspunkt i samlingarnas ämnesområden, vilket var fallet i den kunskapsorganisation som beskrivs i *Tidernas bibliotek* (Nilsson 1997e). Arbetet med samlingarna är snarast att betrakta som osynligt, vilket indikerar att de inte längre anses vara navet i det ”nya” bibliotekets verksamhet. De tre huvudenheterna utgörs istället av *Ledarskap- och utveckling,* som är en strategisk enhet, *Biblioteksscenen,* som har en publik- och arrangemangsinriktad funktion, och det *Digitala biblioteket* som, vilket namnet antyder, arbetar med Stadsbibliotekets digitala tjänster. Den största av dessa är biblioteksscenen vars publik- och arrangemangsinriktning kan sägas ha ersatt samlingarna som verksamhetens nav. Dock bör betonas att det publika arbetet också avser förmedlingen av samlingarna. Att även det digitala biblioteket har lyfts ut som en egen enhet signalerar att dess betydelse för verksamheten har förstärkts, vilket också kan sägas vara fallet med den strategiska funktionen hos ledarskap- och utveckling. I den nya organisationsstrukturen översätts således det föreställda ”nya” bibliotekets tre centrala komponenter – teknik, upplevelser och utveckling – till tre organisatoriska enheter under ledning av stadsbibliotekarie Elsebeth Tank. Visualiseringen av organisationsstrukturen ger också en indikation på att stadsbibliotekarien ges en tydlig ledarroll i verksamhetens utveckling. En stark chef med förmåga att hantera ”bibliotekets roll i den snabba teknikutvecklingen”, samt ”profilera verksamheten”, var också vad som eftersöktes när den nya stadsbibliotekarien skulle tillsättas (Fjellman Jaderup 2007).

Den andra förändringsprocessen inleds året därpå. Då översätts strategin rumsligt genom en stor lokalförändring. Hyllorna i Ljusets kalender förses med hjul för att temporärt kunna flyttas undan och ”ge plats åt Internationell författarscen och andra scenarrangemang” (Verksamhetsberättelse 2009, s 3). Därmed kan det ”förhållandevis enkelt skapas plats för en arena med 200 sittplatser, som snabbt fylls vid arrangemang på Stadsbibliotekets Internationella Författarscen eller vid andra stora program” (Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket, s. 1). Vid denna tidpunkt påbörjas även en omflyttning av samlingarna med målet att fylla Slottet med facklitteratur och låta ”de sköna konsterna” ta plats i Ljusets kalender (Verksamhetsberättelse 2009, s. 3). Bibliotekets hjärta och vackraste rum omvandlas därmed från ”kunskapskatedral” till ett ”fantasins och konstens hus” (Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket, s. 1), och översätts i linje med strategins målsättningar till en scen och arena för evenemang och möten. Genom denna rumsliga gestaltning av *The darling library* framträder därmed Stadsbiblioteket som den nya stadens flexibla och upplevelserika mötesplats som beskrivits tidigare i kapitlet.

År 2010 invigs lärcentrum dit malmöborna kan komma för att arbeta på nya datorer, utrustade med program för ”lärande och skapande” (Malmö stad 2013a). I Stadsbibliotekets verksamhetsberättelse för 2011 beskrivs lärcentrum som en ”given plats för många malmöbor. Här kan alla få tillgång till toppmodern IT och dessutom unik professionell hjälp av Lärcentrums pedagoger som arbetar för besökarnas delaktighet i det digitala samhället” (ibid.). Genom betoningen av digital delaktighet kopplas lärcentrum till bibliotekets roll som främjande av socialt och politiskt deltagande men rummet ses också som en möjliggörande av ”kreativt skapande” där man kan ”arbeta med design och bildbehandling i program som InDesign, Photoshop och Illustrator” (ibid.). Lärcentrum blir ett rum som tillhandahåller arbetsplatsen och infrastrukturen för den kreativa entreprenören. På så sätt gestaltar Lärcentrum tanken om mötesplatsernas dubbla värde som både demokrativärnande rum och en miljö där malmöbon kan utveckla den kreativitet som, enligt Floridas (2006) modell, ska bidra till stadens ekonomiska tillväxt.

Den rumsliga översättningen medför även en utveckling av, vad som beskrivs som, ”nya förmedlingsformer” (Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket, s. 2), i strategin kallad ”hypermodern förmedling” (*The darling library* [2008], s. 2). Med hjälp av ljud- och ljusteknik, samt interaktiva installationer, ska biblioteksrummet anpassas för nya gestaltningar och aktivare former av förmedling. I analysen av 2010 års verksamhet berättas att Stadsbiblioteket arbetar med att utveckla begreppet

"upplevelsedesign" och att man vill använda de "spektakulära rummen som medier i sig själva för att främja inspiration och kunskap" (Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket, s. 2).

> [U]nder 2011 utforskas nya förmedlingsformer med en utmanande och dynamisk iscensättning av rummet. Malmöborna ska erbjudas ett biblioteksutbud där rum, medier och teknik smälter samman och konvergerar med människorna i rummet. På så sätt får besökaren en förstärkt och fördjupad upplevelse.
>
> *Verksamhet 2011: Uppdrag, mål och aktiviteter, s. 3*

Betydelsen av denna förändringsinriktning avspeglas också i organisationsstrukturen där "upplevelsedesign" lyfts ut som ett eget team. Dock är det inte endast i det fysiska rummet, på biblioteksscenen, som dessa "nya förmedlingsformer" används för att gestalta *The darling library*. Strategins visioner översätts även i det digitala biblioteket och det är dessa översättningar som är i fokus för de kapitel som följer. Där fortsätter jag att analysera hur gestaltningarna av *The darling library* görs samt hur strategins visioner översätts. Därmed gör jag nästa nedslag i den följande och spårande processen och riktar blicken mot det dagliga arbetet på en av underavdelningarna till enheten Digitala biblioteket: Digitalt innehåll och dialog (DID). Innan jag presenterar analysen av avdelningens arbete redogör jag kort för de reaktioner som *The darling librarys* visioner och deras rumsliga översättningar initialt väckte hos allmänheten.

Strategin möter malmöborna

Den omflyttning av Stadsbibliotekets samlingar, som inleddes 2010, föregicks av en utökad gallring av bokbeståndet. Den 10 augusti 2009 publicerades en artikel med rubriken "Biblioteket mal ner 30 ton böcker" (Rex 2009) i dagstidningen *Sydsvenska dagbladet*. Detta blev startskottet för den intensiva debatt om *The darling library*-strategin som nämndes i kapitel 1.[15] I de emotionellt laddade diskussionerna deltog journalister, författare och olika aktörer från biblioteksfältet. I kommentarsfälten på *Sydsvenska dagbladets* webbplats gjorde sig även röster från allmänheten hörda. Att Stadsbiblioteket ville bryta med de invanda

[15] För utförliga analyser av debatten, se masteruppsatsen *Det älskade biblioteket* av Frida Carlgren och Charlotte Ekman (2010), samt i avhandlingen *From Disinterestedness to Engagement*, författad av Søren Friis-Møller (2012).

föreställningarna om ”vad ett bibliotek är och bör vara” (*The darling library* [2008], s. 1) väckte starka känslor. Inspelen var många och tidningens kommentarsfält fyllda. Debatten om Stadsbibliotekets nya strategi fick också vidare genomslag och diskuterades i tidningar som *Dagens Nyheter* och *Kvällsposten*. Den utgjorde även ett inslag i en debattserie om framtidens bibliotek som sändes i Sveriges radio P1, 2009. Professionstidningen *Biblioteksbladet* gav också stort utrymme för debatten (Carlgren & Ekman 2010, s. 10).

Den inledande artikeln berörde bibliotekets relation till den tryckta boken och denna fråga, liksom frågan om bibliotekets roll och ideologiska hemvist, kom i stor utsträckning att utgöra debattens tema. Boken och litteraturen kan i hög grad sägas associera till folkbibliotekets demokrati- och bildningsuppdrag, liksom institutionens koppling till moderniteten och upplysningen (Skouvig 2004; Hedemark 2009). Detta uppdrag kom, av många röster i debatten, att ses som hotat av verksamhetens nya inriktning. Upplysning och upplevelser ställdes mot varandra och konstruerades som uttryck för olika uppdrag med skilda ideologiska inriktningar. De som kritiserade *The darling library,* företrädesvis författare, allmänhet och journalister, såg Stadsbibliotekets förändringsprocess som en marknadsanpassning, vilken framställdes hota både folkbibliotekets legitimitet, bevarandet av ett gemensamt kulturarv och allmänhetens möjlighet till förkovran (Carlgren & Ekman 2010). Implicit i argumentationen rymdes en förståelse av folkbibliotekets roll som en bevarande institution, med det sektorspolitiskt influerade uppdraget att motverka kommersialismens negativa verkningar. Kopplingar gjordes även till föreställningar om välfärdsstatens nedmontering, där Stadsbibliotekets nya inriktning fick exemplifiera detta skeende.[16]

Trots att debatten omfattade verksamheten som helhet kom stadsbibliotekarie Elsebeth Tank, i egenskap av att vara dess starka och profilerande ledare, att i hög grad personifiera förändringsinriktningen. *The darling library* kom, av många, att betraktas som ett uttryck för åsikter och idéer som var enbart hennes. Kritiken riktades därför, i flera fall, mot Tank personligen (Carlgren & Ekman 2010, s. 66). Som jag har visat i detta kapitel är *The darling librarys* tillkomst snarare att förstå som del i ett större sammanhang. Tank fick också stöd i sitt försvar av strategin av såväl politiker som av representanter från olika delar av biblioteksektorn, däribland från delar av Stadsbibliotekets personal (ibid.). De stödjande rösterna förfäktade en ståndpunkt där biblioteket måste anpassa och

[16] Se artikeln ”Luftiga salar och argument” (Tischý 2009).

förändra sig för att överleva. Dessa åsikter kan ses som ett uttryck för de föreställningarna om kris och förändring som beskrivits i tidigare kapitel. Strategin försvarare framhöll också att bibliotekets verksamhet är att betrakta som bred och ”mer än bara böcker”, vilket ligger i linje med föreställningarna om folkbibliotekets nya roll som ett brett kulturhus.

De ideologiska anspelningarna var, från försvararnas sida, inte lika uttalade. Dock omtalades i hög grad så kallad efterfrågestyrning av verksamheten som något positivt (Carlgren & Ekman 2010). Denna metod är starkt kopplad till NPM, och den ekonomisering av verksamheten som modellen associeras med. Den kan således sägas ha nyliberala influenser. Att låta efterfrågan styra utbudet framställdes av flera försvarare som ett sätt att locka besökare, vilket kopplades till bibliotekets samhällsrelevans. Både den dåvarande stadsbibliotekarien, liksom den då sittande kulturnämndens ordförande Carina Nilsson (Nilsson 2009), uttalade sig i debatten om folkbibliotekens sjunkande utlåningstal och besökssiffror.[17] Båda förhöll sig till detta som ett angeläget problem som måste lösas. Biblioteken måste nå fler, deltagandet måste vidgas, för att möjliggöra upprätthållandet av folkbiblioteksinstitutionens samhällsrelevans. Detta tema i förändringsarbetet återkommer jag till i nästa kapitel.

Sammanfattningsvis kan debatten om *The darling library* sägas ge uttryck för en gemensam förställning om folkbiblioteksinstitutionen som hotad. Dock anges olika skäl till varför denna situation har uppkommit. För kritikerna var det ”paradigmskifte” som *The darling library* föreskriver problemets grund, för försvararna var det problemets lösning. När jag påbörjar min studie på Stadsbiblioteket hösten 2010 har debatten mattats av men den har inte lämnat verksamheten oberörd. Gestaltningen av *The darling library* fortgår men, som jag uppfattar, med en medvetenhet om de starka reaktioner som strategins visioner och deras gestaltningar väckte.

[17] En utvecklingstendens kunde skönjas, där det totala antalet biblioteksbesök i Sverige minskade, under den tioårsperiod som föregick tillkomsten av *The darling libary*-strategin (Kulturrådet 2008). Även det totala antalet utlån i kommunala folkbibliotek minskade under perioden 2000-2007 (Statistiska centralbyrån 2008).

4. Biblioteket och tekniken

I föregående kapitel visade jag hur det ”nya” bibliotek som framträder i *The darling library* bär många drag av det vida mötesplatsuppdrag och den kulturhustanke som med utgångspunkt i tidigare forskning, tecknades i Kapitel 2. Genom att länkas samman med föreställningar om den nya staden får dock mötesplatsen och kulturhuset ytterligare betydelser. Stadsbiblioteket ska nu delta i skapandet av bilden av det attraktiva Malmö och verksamheten läggs till rätta för stadspolitikens kunskaps- och upplevelsestad. I centrum för förändringsarbetet befinner sig ny teknik, nya upplevelser och ständig utveckling. Följande tre kapitel undersöker hur den förändring som *The darling library* föreskriver görs i det dagliga arbetet, vilket innebär att jag nu gör nästa nedslag i översättningsprocessen. I fokus är avdelningen Digitalt innehåll och dialog som organisatoriskt tillhör Digitala biblioteket. Här arbetar Martina, Bea, Anna och Sara med att producera innehåll för webbplatsen och sociala medier. Avdelningens arbete med att gestalta strategins mål och visioner är föremål för den analys som presenteras i detta och de två nästföljande kapitlen.

I föreliggande kapitel introduceras det nätverk av aktörer som uppför praktiken. Med utgångspunkt i Callons (1986) resonemang om *översättning* följer jag den process, i vilken de olika aktörerna knyts till nätverket, och där deras roller, relationer och manöverutrymme förhandlas och avgränsas. Då den digitala tekniken har en central position i avdelningens arbete är den också central för analysen. Jag intresserar mig för hur den digitala tekniken värvas, vilka roller den får och intar, samt vilka relationer den skapar till nätverkets övriga aktörer. I kapitel 1 redogjorde jag för hur Callon delar in översättningsprocessen i fyra steg, vilka han benämner *problematisering, intressering, enrollering* och *mobilisering.* Kapitlet är disponerat efter dessa steg.

En strategisk betydelse

> Det är en av mina första dagar på avdelningen och jag dricker kaffe med Sara samtidigt som hon guidar mig runt på bibliotekets webbplats. Hon inleder med att förklara att avdelningen egentligen kom till för att biblioteket behövde bygga en ny webb ”och det är väl den vi jobbar mest med fortfarande”, poängterar hon. Jag tittar på skärmen där Sara vant växlar mellan det publika gränssnittet och publiceringsverktygets mappstruktur. För henne är vägarna och funktionerna på webbplatsen självklara men jag har svårt att följa med. ”Här ska jag visa dig”, säger hon och tar ner en pärm från bokhyllan. Vi bläddrar igenom sida efter sida med skärmskisser, navigationsvägar och tänkta målgrupper. ”Det var en webb-byrå som hjälpte oss med det här”, fortsätter hon, ”och det har varit oerhört värdefullt för hur vi förhåller oss till arbetet”. I takt med att hon förklarar pärmens innehåll visar hon på skärmen hur principerna avspeglas i webbplatsens struktur och form. Allting finns på sin plats av en anledning, från den lilla rutan med öppettider, till bannern som marknadsför bibliotekets evenemang och tjänster.
>
> Vi rör oss vidare till det Sara kallar ”andra kanaler”. Facebook, Youtube och Twitter. ”Som du säkert har sett har vi några bloggar också men där är det mest andra medarbetare som skriver… sen är vi på ett forum som heter Bokcirklar men det är ganska biblioteksinternt… ja vi gör ju mer men dom vi har tittat på nu är dom vi håller på med mest…”. Vi fortsätter att klicka oss fram mellan boktips, poesisidor och evenemangstips. Sida efter sida. Sara ser lite trött ut. ”Det här kräver mycket arbete... och påhittighet om det ska fortsätta att vara spännande och aktuellt. Man måste hela tiden ha koll på vad som händer i huset [biblioteket]”, säger hon. ”… på ett helt annat sätt än när jag jobbade på [namnet på Saras tidigare avdelning]”.
>
> *F: 2010-10-19*

Under den tid jag följer avdelningen kommer jag att tillbringa mycket tid med Sara och hennes kollegor när de utför uppgifter som på olika sätt syftar till att digitalt gestalta *The darling librarys* visioner om det nya allsidiga och upplevelserika biblioteket. Det är en aldrig avslutad uppgift som fyller personalens arbetsdag med en rad aktiviteter. För att ge det digitala biblioteket ett innehåll måste texter skrivas, filmer spelas in, personer intervjuas och musiklistor sammanställas. Innehållet är betydelsefullt då det inte bara tillskrivs ett informations- och underhållningsvärde, utan också ges en viktig strategisk betydelse i Stadsbibliotekets förnyelseprojekt. Ny teknik är i centrum för förändringsarbetet och *The*

darling library, liksom Stadsbibliotekets övriga verksamhetsdokument, lyfter fram utvecklingen av ”det digitala utbudet” som ett ”viktigt insatsområde” för att locka fler besökare (Verksamhetsberättelse 2009, s. 1). Som jag visade i föregående kapitel används allmänt sjunkande utlånings- och besökssiffror som argument, av såväl stadsbibliotekarien som kulturnämndens ordförande, för att motivera Stadsbibliotekets förändringsarbete och dess inriktning. Biblioteket föreställs befinna sig i en hårdnande konkurrenssituation, där det måste föra en aktiv kamp om användarnas intresse. Därför vill Stadsbiblioteket skapa fler ingångar till verksamheten, bland annat genom att utveckla det digitala biblioteket. Att producera ”lättnavigerade och lustfyllda gränssnitt” (*En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* u.å., u.s.), och ett digitalt innehåll som är spännande och inspirerande, utgör en del i denna kamp och framställs i verksamhetsdokumenten som nödvändigt, för att både locka fler och behålla befintliga användare.

Strävan efter att öka antalet besökare kan också förstås mot bakgrund av Malmö kulturnämnds visioner om ett ”vidgat deltagande” i stadens kulturliv, där ambitionen är att göra de offentligt finansierade kulturverksamheterna tillgängliga för alla malmöbor. Kulturförvaltningens plan för att nå ”vidgat deltagande” handlar i hög grad om att ”öka publiken på kulturinstitutionerna” men också om ”att förändra arbetssättet gentemot malmöborna”. Genom att ”kommunicera med och involvera målgrupper i verksamhetsutvecklingen”, är målet att ”öka delaktigheten i kulturlivet och angå fler” (Malmö stad 2005, s. 3), en målsättning som också kopplas till stadens attraktionskraft (Möllerström, 2011, s. 107ff). I *The darling library* anges att Stadsbibliotekets förändringsarbete är format av dessa riktlinjer och den digitala tekniken tilldelas en central roll i arbetet med att involvera användarna i verksamheten. ”För att nå fler människor måste vi bjuda in fler människor. Så enkelt är det. Och vi måste bjuda in dem på deras villkor, göra det enkelt för dem att ta del av vårt utbud. Här spelar den digitala tekniken stor roll” läser jag under rubriken ”Via det digitala biblioteket når vi fler” i *En ny tid, nya möjligheter, ett nytt bibliotek* (u.å., u.s.).

The darling library-strategin förenar därigenom biblioteket och staden i en samfälld målsättning om att ”skapa nya ingångar” och ”vidga deltagandet”. Att så sker kan antas bygga på ett gemensamt identifierat problem – att för få malmöbor är delaktiga i stadens kulturliv – som både staden och biblioteket har ett intresse av att åtgärda. Som jag kommer att visa kan grunderna för detta intresse både överensstämma och skilja sig åt. En gemensam nämnare är att det vidgade deltagandet ges en nyckelposition i den nödvändiga förnyelse som både biblioteket och staden strävar efter. Att deltagandet är för lågt och att detta utgör ett

problem som behöver åtgärdas är alltså inte något som ifrågasätts. Snarare identifierar strategin att flera aktörer, utöver staden och biblioteket, har ett gemensamt intresse av att deltagandet vidgas. Malmöborna antas vilja delta genom att inta rollen som ”medproducenter och deltagare i skapandeprocesser” såtillvida möjligheten ges och utbudet som erbjuds är tillräckligt attraktivt. Bibliotekets personal antas vilja ”stärka användarnas delaktighet” genom att ”identifiera egna nya roller i denna kontext” (*The darling library* [2008], s. 3). Ingen av dessa kan lösa det formulerade problemet på egen hand, vilket innebär att flera aktörer länkas samman i ett gemensamt arbete för att uppnå målsättningen om ett vidgade deltagande. Målsättningen blir med Callons (1986/2012, s. 160) begreppsapparat en *obligatorisk passagepunkt* i det nätverk av relationer som strategin försöker etablera för att vända en nedåtgående utveckling och åstadkomma Stadsbibliotekets ”paradigmskifte”.

The darling library definierar därmed de olika aktörernas roller och drivkrafter genom att länka dem till samma problem, samt genom att beskriva ”ett system av allianser eller associationer” (Callon 1986/2012, s. 153) mellan dem. Genom att definiera problemet som gemensamt, och samtidigt fastställa dess lösningar, intar strategin en position som gör den oumbärlig. Detta skeende, vad Callon benämner *problematisering,* där såväl problemet som aktörernas roller definieras, utgör den första fasen i hans översättningsprocess. Genom den strategiska roll som tilldelas det digitala utbudet knyter *The darling library*-strategin dessutom ytterligare aktörer till arbetet: avdelningen som organisatorisk enhet och den digitala tekniken.

Avdelningens roll definieras

Den strategiska betydelse som tillskrivs den digitala verksamheten tar sig uttryck i att enheten Digitala biblioteket, eller ”Darling digital library”, får en framträdande plats vid den omorganisation som inleder gestaltningen av *The darling library*-strategin (Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket, s. 3). Ett intensivt arbete med att förnya och utöka bibliotekets digitala utbud och verksamhet påbörjas, vilket i verksamhetsdokumenten bland annat exemplifieras med Stadsbibliotekets etablering ”på den sociala webben genom Facebook och Twitter” (Verksamhetsberättelse 2009, s. 2). Tidsmässigt sammanfaller detta med en omfattande omarbetning av Malmö stads, och därmed också Stadsbibliotekets webbplats. Inom enheten Digitala biblioteket formas en grupp med särskilt ansvar för nylanseringen och det fortsatta arbetet med webbplats och sociala medier.

Gruppen utvecklas snart till en egen underavdelning och det är här som Sara och hennes kollegor Bea, Martina och Anna arbetar.

Avdelningens tillblivelse är således en konsekvens av flera samverkande händelser som i tid inträffar efter *The darling librarys* tillkomst. Dess existens och roll definieras således inte explicit i strategin, utan Sara, Bea, Martina och Anna får stor frihet att själva forma sitt arbete. Den roll i organisationen som de styr avdelningen mot ligger dock i linje med *The darling librarys* definition av det digitala utbudets betydelse för ett vidgat deltagande – vad jag definierar som den obligatoriska passagepunkten. När jag möter avdelningen, hösten 2010, har den funnits i cirka ett års tid och arbetet har börjat hitta sin form. Vissa dagar är lugna men oftast är arbetstempot högt. Bibliotekets evenemangskalender är fulltecknad med sagostunder, författarsamtal och föredrag som alla behöver synliggöras – eller, som avdelningen uttrycker det, ”lyftas” och ”puffas för”– på webbplatsen eller i de sociala medierna. Ibland kan det röra sig om ett inlägg på Facebook men lika ofta handlar det om att producera filmer och ljudinspelningar för de digitala kanalerna. Dagarna fylls på så vis med olika aktiviteter som syftar till att både skapa och förmedla digitala gestaltningar, samt bjuda in till dialog, kring de kulturupplevelser som Stadsbiblioteket vill erbjuda.

Den valda inriktningen förstärks av det starka stöd för arbetssätt och metoder som personalen får från de närmaste cheferna. Det krävs sällan någon längre övertalning för att personalen ska få åka på en konferens eller för att ny utrustning ska införskaffas. DID:s arbete framträder som prioriterat och avdelningens roll i verksamheten som betydelsefull. Strategin, personalen och deras chefer kan därmed i samspel sägas styra avdelningen mot en viss roll. Personalen utför och ledningen bekräftar när arbetet uppförs i linje med den riktning som strategin stakar ut. På så vis stängs alternativa vägar och avdelningen läggs till rätta för att, genom digital förmedling och främjande av dialog med användarna, stödja målsättningen om ett vidgat deltagande. När avdelningen får sitt namn Digitalt innehåll och dialog (DID) naglas så rollen fast. Denna andra fas i översättningsprocessen, där rollen stabiliseras med hjälp av olika ”anordningar”, benämner Callon (1986/2012, s. 162) *intresseringsfasen.* Att rollen accepteras antyds i utvärderingen av *The darling library*-strategin, där det konstateras att de specifika uppgifter som avdelningen utför inom enheten Digitala biblioteket ”understödjer strategins ambition att skapa fler ingångar till Stadsbiblioteket!” (*Tillbaka till strategin ”The darling library in the world”* 2011, s. 5).

Teknikens roll definieras

Att DID:s roll konsolideras med den obligatoriska passagepunkten handlar i hög grad om den roll som *The darling library* tillskriver den digitala tekniken. ”Människors vanliga liv och leverne i den digitala världen smittar av sig på deras förväntningar på de offentliga institutionerna, inte minst på biblioteket”, skriver stadsbibliotekarie Elsebeth Tank sin blogg. Strategin har därför ”stora digitala ambitioner” (Tank 2009b). För att locka användarna är det inte tillräckligt att producera ett digitalt utbud som är innehållsmässigt intressant. Om inte Stadsbiblioteket ska förlora kampen om användarnas tid och uppmärksamhet måste det digitala biblioteket kunna ”hävda sig i konkurrensen från andra aktörer på internet” (*En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* u å., u.s.). Därför understryks vikten av att biblioteket utvecklas i samklang med rådande utvecklingstrender för digital teknik. Resurser flyttas till ”digitalt utvecklingsarbete” för att Stadsbiblioteket ska kunna ”lyfta de avancerade uppgifter som framtidens bibliotek ska kunna hantera på ett professionellt sätt” (Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket, s. 3). DID:s arbete med den digitala närvaron utgör en viktig del av denna satsning. Webbplatsen, och i synnerhet de sociala medier som står i centrum för det arbete som DID utför, anses ha särskilda egenskaper och omgärdas av specifika föreställningar som länkas till målsättningen om det vidgade deltagandet. Dessa egenskaper anses avgörande för att kunna genomföra det brott med det invanda som *The darling library* föreskriver.

När Stadsbiblioteket inleder sitt förnyelsearbete har diskussioner om vad som beskrivs som en ”ny” webb, webb 2.0, fått ett stort genomslag, både i och utanför biblioteksektorn (Holmberg et al. 2009; Anttiroiko & Savolainen 2010). Webb 2.0 syftar till att beskriva en process där betydelsen och användningen av interaktiva webbtjänster och tekniker, så som sociala nätverkstjänster och bloggar, ökar (O’Reilly 2005). År 2009 har intresset för dessa tjänster och tekniker spridit sig kraftigt, något som avspeglar sig i att såväl företag som privatpersoner, organisationer, bibliotek och andra offentliga institutioner har startat bloggar, facebooksidor och twitterkonton för att på olika sätt kommunicera med kunder och användare. Mot denna bakgrund är det inte förvånande att Stadsbiblioteket ”som ett led i den digitala strategin agerar /…/med stor intensitet på en rad sociala medier” (*Tillbaka till strategin ”The darling library in the world”* 2011, s. 5).

I folkbiblioteksektorn väcker den nya tekniken och de föreställningar som omgärdar den mycket stort intresse. I den retorik som omgärdar webb 2.0 lyfts möjligheterna för gemene man att delta, producera och dela med sig av innehåll

på nätet fram som en revolutionerande förändring. Utvecklingen beskrivs som en maktförskjutning från expert till amatör, som i förlängningen antas medföra en demokratiserande effekt och ett vidgat deltagande i såväl medieproduktion som i det offentliga samtalet. Webb 2.0 omgärdas på så vis av föreställningar om teknik som drivkraft i samhällsförändring, där denna, i detta specifika fall, tillskrivs en demokratiserande förmåga genom dess potential för att vidga deltagandet. Tekniken kopplas därmed också till föreställningar om en ”ny” webbanvändare som inte längre är en passiv mottagare utan en delaktig, kreativ producent av innehåll på webben. I det sena 00-talets diskussioner om folkbibliotekets utveckling och förnyelse länkas dessa föreställningar samman med visioner för framtidens bibliotek. Den nya tekniken ska ”uppdatera” utövandet av det demokratifrämjande uppdraget, genom att vidga deltagandet och göra biblioteksanvändaren till en ”biblioteksdeltagare” i ett nytt bibliotek, som är mer förändringsbenäget och där bibliotekarien omvandlats från expert till samtalspartner (Holmberg et al. 2009). Webb 2.0 översätts till *Bibliotek 2.0*[18] och den nya webben, samt de föreställningar som omgärdar den, integreras med föreställningarna om det nya biblioteket.

Att ny teknik på detta sätt tillskrivs en betydande roll i folkbibliotekets utveckling är varken en ny eller unik företeelse. I folkbiblioteksdebatt, och även i viss biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning, kopplas institutionens utveckling och förnyelse på olika sätt samman med ny teknik, nya medieformat och föreställningar om den digitala teknikens utveckling (jfr Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006; Hedemark 2009). Ny teknik anses visserligen bidra till att skapa folkbibliotekets föreställda kris men den föreställs också vara nyckeln till dess lösning. Hedemark synliggör hur föreställningar om att förändra och utveckla bibliotekets verksamhet med hjälp av digital teknik, har en framträdande plats i den informationsförmedlande diskurs, som växte fram under 1980-talet och som fick stor genomslagskraft under 2000-talets första decennium. Företrädare för diskursen framhåller, enligt Hedemark, ny teknik som en ”universallösning på bibliotekens problem” och den motor som ska driva folkbiblioteksutvecklingen framåt (Hedemark 2009, s. 155). När sociala medier får spridning länkas de samman med dessa föreställningar, och görs till den senaste i en lång rad av teknikbaserade svar på bibliotekets föreställda utmaningar. Kim Holmberg (et al.) beskriver i boken *Bibliotek 2.0. Deltagarkultur i förändring* hur

[18] Uttrycket myntades 2005 av den amerikanske bibliotekarien Michael Casey som sedan blir en tongivande röst i diskussionen om Bibliotek 2.0.

webb 2.0 lyfts fram som ett sätt att motverka sjunkande siffror för utlåning och biblioteksanvändning. Med hjälp av den nya webbens möjligheter kan biblioteket hitta nya sätt att marknadsföra sig, locka nya användargrupper och återigen bli en viktig del av sina användares vardag (Holmberg et al. 2009; se även Casey & Savastinuk 2007).[19]

Mot bakgrund av dessa spridda föreställningar om den digitala teknikens förmågor är det inte förvånande att *The darling library*, i problematiseringsfasen, knyter tekniken till det nätverk av aktörer som håller på att etableras i relation till den obligatoriska passagepunkten. I Stadsbibliotekets förändringsarbete tilldelas digital teknik och den ”nya” webben flera av de roller som Hedemark, liksom Holmberg med kollegor beskriver. *En ny tid nya möjligheter och ett nytt bibliotek* inleds med en förklaring av utgångspunkterna för Stadsbibliotekets förnyelseprojekt. Där framställs ”[d]en nya tekniken” som ett centralt incitament för förnyelsearbetet. Texten inleds med att förklara att ”[v]i lever i en tid av förändringar” där ”[d]en moderna informationstekniken förändrar vår vardag, vårt sätt att leva, ja, till och med vårt sätt att tänka”, och fortsätter med att beskriva den nya tekniken som en drivkraft som ”krymper avstånden, och ökar utbudet, skapar nya beteenden och nya behov” (*En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek*, u.å., u.s.). För att fortsätta vara en angelägen institution som lockar fler användare måste Stadsbiblioteket både anpassa sin verksamhet till dessa förändringar och ta vara på de möjligheter som utvecklingen skapar. Tekniken definieras därmed också som en lösning på det problem som förändringsarbetet ska lösa. ”För att nå fler människor måste vi bjuda in fler människor. Så enkelt är det. /…/ Här spelar den digitala tekniken stor roll” fortsätter argumentationen i *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek*. På så vis definieras teknikens roll i Stadsbibliotekets verksamhet i relation till den obligatoriska passagepunkten där dess föreställda förmågor gör att den integreras i arbetet mot målsättningen om ett vidgat deltagande.

En skillnad föreligger dock mellan teknikens- och övriga aktörers rolldefinitioner. Om de andra aktörernas roller bestäms med utgångspunkt i föreställningar om deras behov och drivkrafter, ligger resonemanget om teknikens roll i *The darling library* i linje med den posthumanistiska förståelsen av icke-mänskliga aktörers

[19] Liksom sociala medier har e-boken fått stort utrymme i diskussionerna om folkbibliotekets kris och förändring. Då e-böcker inte utgör en framträdande del i DID:s arbete omfattas inte heller e-boken som aktör i förändringsarbetet av min analys. Denna konsekvens av mitt metodologiska förhållningssätt kommer jag att återvända till i kapitel 7.

agens, det vill säga tekniken tillskrivs inte en vilja eller intentionalitet. Dess rolldefinition grundas istället på föreställningar om dess förmåga till gensvar, i samspel med och genom associationer med övriga aktörer. Detta förhållande är visserligen giltigt även för övriga aktörer, men i teknikens fall blir det än mer framträdande. Tekniken kan endast verka för vidgat deltagande genom att ingå allianser med i första hand bibliotekets användare och personal.

Användarens roll definieras

Som jag beskrivit ovan tillskriver *The darling library*, i problematiseringsfasen, biblioteksanvändaren rollen av en biblioteksdeltagare. Bibliotekets relation till sina användare är också ett centralt tema i de intensiva diskussioner om framtidens bibliotek som förs under 00-talet. Med utgångspunkt i föreställningar om den digitala teknikens förmågor beskrivs Bibliotek 2.0 som ett nytt sätt att tänka kring användaren och som en förändrad relation mellan användare och bibliotek, där avstånden minskar och eventuella tidigare hierarkier mellan användare och bibliotekarie löses upp (Holmberg et al. 2009). I Stadsbibliotekets verksamhetsdokument framträder biblioteksanvändaren genomgående som en potentiell ”biblioteksdeltagare” med kunskaper och erfarenheter som biblioteket måste uppmuntra och tillvarata: ”Genom utveckling av det digitala biblioteket ska vi skapa fler förbindelselänkar mellan användare och bibliotek” och ”hjälpa Malmöborna att bli kreativa medskapare” (*The darling library* [2008], s. 5), läser jag i strategidokumentet. Att involvera malmöborna i verksamheten är, som jag också beskrev inledningsvis i detta kapitel, en målsättning som ligger i linje med Malmö stads vision om ett vidgat deltagande i Malmös kulturliv. I strategin länkas denna vision samman med Stadsbibliotekets omvandling, och den digitala teknikens förmågor som anses sätta ”helt nya standarder för samspel mellan brukare, bibliotek och andra delar av världen” (ibid.). En del av Stadsbibliotekets ”paradigmskifte” utgörs således av att anpassa sig till dessa ”nya standarder”. De utgör ett brott med det som varit, med den relation mellan bibliotekarien som expert och användaren som amatör som är en produkt av ”modernitetens logik”, samt med den verksamhet som endast uppförs för en lokal blick, välfärdsstadens biblioteksverksamhet. Med hjälp av den nya tekniken kan relationen mellan användare och bibliotek, samt mellan bibliotek och omvärld, förändras och på så vis kommer deltagandet vidgas. Teknikens ”progression” länkas till bibliotekets och återigen framträder den paradox i Stadsbibliotekets strävan efter ett

paradigmskifte, vilken identifierades i kapitel 3. ”Modernitetens logik” föreställs här som vägen bort från just ”modernitetens logik”.

Den förändrade relation mellan användare och bibliotek som identifieras, inbegriper också förhållandet mellan användare och bibliotekarie. Att användarens roll omdefinieras i relation till den obligatoriska passagepunkten, kräver att bibliotekarien tillskrivs och intar en ny roll.

> I ”gamla dagar” var bibliotekarierna de kunnigaste. Så är det inte längre. Besökarna vet ofta mer än vad vi själva vet. Detta kan vi dra nytta av. Vi ska se dem som experter, medproducenter och deltagare i skapandeprocesser. Vi ska samtidigt identifiera nya roller i denna kontext.
>
> *The darling library [2008], s. 3*

Strategin definierar tydligt användarna som ”experter, medproducenter och deltagare”. Vad personalens nya roller innehåller är mer otydligt och öppet framställt. Dock framgår att dessa måste innefatta att verka för och stärka användarnas delaktighet, vilket också bibliotekarierna föreställs ha ett intresse av att vilja göra. I problematiseringsfasen identifieras således en väv av ömsesidiga beroenden, länkar och associationer. Användarens roll som expert, medproducent och deltagare är endast möjlig om han eller hon accepterar denna, vilket i sin tur är beroende av huruvida bibliotekets personal och den digitala tekniken accepterar sina positioner som möjliggörare av denna roll. I problematiseringsfasen har relationerna som föreställts ännu inte prövats, utan detta sker först i avdelningens gestaltning av strategins målsättningar. Enligt Callon är det aldrig givet att de aktörer som identifieras i en problematisering kommer underkasta sig de angivna rollerna och det gemensamma projektet som ställts upp. Roller och mål ”formas och förändras endast genom handling” och i relation till övriga aktörers ageranden (Callon 1986/2012, s. 162). Nedan visar jag hur det blivande nätverkets aktörer ömsesidigt formar och låser fast varandras roller i intresserings- och enrolleringsfaserna.

Rollerna formas

I personalens arbete översätts verksamhetsdokumentens målsättningar till aktiviteter, som på olika sätt syftar till att uppmuntra till delaktighet och synliggöra användarnas kunskaper och åsikter. Ofta ställs direkta frågor om verksamheten på webbplatsen eller i de sociala medierna och användarna får också ta plats som representanter och förmedlare av vad biblioteket kan erbjuda.

> Vi lyfte fram en liten sida där olika låntagare på biblioteket säger vad de gör på bibblan idag, samtidigt som de tipsar om vilken som är deras favoritplats (och om de har andra bra tips som de vill dela med sig av). Genom denna sida vill vi lyfta fram själva låntagaren, men också de olika samlingarna som finns i huset. Förhoppningsvis kommer denna sida att byggas på efter hand! /…/ [L]åntagaren ska lyftas fram som en medaktör. Låntagaren ska tillsammans med oss bidra till innehållet.
>
> *Loggbok 1*

I detta exempel framträder det digitala biblioteket, från personalens perspektiv, som en gemensamhet vars innehåll är en angelägenhet för såväl bibliotekets anställda som dess användare. DID:s personal föreställer sig användaren som en medaktör som aktivt kan bidra till verksamheten. Att låta användarna träda fram och tipsa om sin favoritplats på biblioteket handlar, som uppförandet uttrycker, om att ”synliggöra låntagarna”. Citatet visar hur DID:s personal här kan sägas uppföra och acceptera den roll som *The darling library* definierar, där de antas vilja stärka användarnas delaktighet. Med Callons (1986/2012, s. 162f) begreppsapparat är de aktörer som har intresserats, det vill säga de har accepterat att det också ligger i deras intresse att vidga deltagandet. I samspel med tekniken skapar de utrymme för användarna att delta, och intar därmed positionen som strategins allierade i dennas försök att stabilisera användarens roll som biblioteksdeltagare i nätverket. Från citatet ovan kan även utläsas att användarna, företrädda av ett antal representanter, intar sina roller som deltagare och medskapare.

Den deltagarroll som formas i DID:s arbete skapas dock inte bara i samspel mellan teknik, personal och användare, den får också sitt specifika uttryck i relation till staden. I Malmös omvandlingsarbete tillskrivs det vidgade deltagandet i kulturlivet dubbla värden. Möllerström (2011; se även Möller 2009) beskriver hur strävan efter ökad delaktighet visserligen syftar till att främja mångfald och känslor av tillhörighet, men att malmöbornas engagemang också ses vara av central vikt

för stadens platsmarknadsföring. Genom att främja delaktighet ska ”Malmös projekt göras till allas projekt” (Möllerström 2011, s. 107), där också malmöborna deltar i förmedlandet av bilden av den nya stadens rika kulturutbud. Den deltagarroll som DID:s personal bidrar till att forma rymmer en liknande dubbelhet. I exemplet ovan möjliggörs delaktighet, dels genom att lyfta fram användarnas åsikter, dels genom att engagera användarna i synliggörandet av biblioteket och dess samlingar. Att låta användarna tipsa om *sin* favoritplats på biblioteket är inte endast ett uttryck för personalens önskan om att öka delaktigheten genom samproduktionen av det digitala bibliotekets innehåll. Det är också en aktivitet som syftar till att marknadsföra Stadsbiblioteket. Genom att engagera användarna förmedlas en bild, både av bibliotekets samlingar och av Stadsbiblioteket som en plats som tillhör malmöborna. Användarna engageras därmed både för att skapa känslor av tillhörighet och för att bidra till marknadsföringen av Stadsbiblioteket, vilket implicit innebär att de deltar i marknadsföringen av stadens kulturutbud. Den deltagarroll som möjliggörs kan på så vis ses som resultatet av allianser som skapats mellan flera aktörer, där strategin, personalen, tekniken och staden länkar sig samman i ett försök att uppnå det gemensamma målet av förnyelse genom vidgat deltagande. Dock är det en deltagarroll och en föreställning om deltagande som delvis skiljer sig från den som definieras i problematiseringsfasen. Deltagandets dubbla värde länkas inte explicit till bibliotekets marknadsföring i strategin. Dock uttalas att Stadsbiblioteket kan ”dra nytta av” användarnas kunskaper.

En av de målsättningar för vidgat deltagande som uttrycks i *The darling library* handlar om ”brukardriven innovation” (*The darling library* [2008] s. 5), det vill säga att användarna ska bjudas in att aktivt delta i bibliotekets förnyelse. Det digitala biblioteket kopplas i verksamhetsdokumenten till denna målsättning, och beskrivs som ”en kreativ arena för interaktion och utvecklande dialoger” där användarna kan ”ta steget fullt ut och bli medproducenter” (*En ny tid, nya möjligheter ett nytt bibliotek*, u.å., u.s.). I DID:s arbete översätts målsättningen om brukardriven innovation till olika aktiviteter som syftar till att föra dialog om både om Stadsbibliotekets verksamhet generellt, och DID:s arbete mer specifikt. Martina visar mig en fråga som hon har ställt på Facebook där personalen efterfrågar åsikter och idéer om hur de ska arbeta med tjänsten, vilken genererar många kommentarer och svar.

> Man är alltid rädd att man inte ska få några svar men vi har fått jättemånga intressanta uppslag. Bland annat om att man gillar när vi fotar olika delar av samlingen. Det måste vi göra om igen. Det är en sådan sak som mer eller mindre bara fallit mellan stolarna. Vi måste ta tag i detta, det är så himla populärt.
>
> *F: 2011-01-27*

Återigen framstår det som att användarna, företrädda av ett antal representanter, och DID:s personal både möjliggör varandras och accepterar sina respektive roller. En allians etableras genom att personalen bjuder in till dialog och användarna svarar. DID arbetar här på ett sätt som kan liknas vid det efterfrågestyrda där de undersöker vilken typ av innehåll som användarna uppskattar och sedan anpassar sig efter deras önskemål. Detta kan tolkas som ett försök att omförhandla bibliotekariens kunskapsföreträde, för att på så sätt etablera den mer jämlika relation mellan användare och personal som strategin eftersträvar. Dock rymmer också detta erbjudande om deltagande en dubbelhet. Användarna får mer inflytande, samtidigt som deras idéer nyttiggörs och engageras i Stadsbibliotekets tjänst. Här, liksom i exemplet ovan, ges således deltagarrollen ett dubbelt värde när den översätts i konkreta handlingar, och i samspel med övriga aktörer. Denna gång finns dock denna dubbelhet explicit angiven strategin.

Personalens roll

Den roll som strategin definierar för personalen handlar alltså om att ”sträva efter att öka användarnas delaktighet” (*The darling library* [2008], s. 3), en roll som DID utför och accepterar utan större motstånd. Förändringen i förhållningssätt är egentligen inte så stor. Även om den Bibliotek 2.0-diskussion som *The darling library* relaterar till ger uttryck för ett genomgripande skifte i relationen mellan användare och bibliotek, är dessa föreställningar inte nya. Snarare innebär strävan efter användardelaktighet att DID:s personal kan associera sitt arbete till normer och föreställningar om bibliotekarieyrket som redan är etablerade. Den bibliotekariens expertposition som associeras med modernitetens folkbiblioteksinstitution, har, som visades i kapitel 2, sedan länge varit ifrågasatt. Diskussionen om ökat användarinflytande kom till uttryck redan i 1960- och 70-talens upplysnings- och bildningskritik, liksom i NPM:s kund- och användarbehovsfokusering (jfr Hedemark 2009, Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Samtidigt är bilden inte helt entydig. Den danska biblioteks- och informationsvetaren Trine Schreiber (2006) visar hur relationen mellan

användare och bibliotekarie, alltsedan 1960-talet, präglats av en spänning mellan ett försvar av bibliotekariens expertis och ett förespråkande av ökat användarinflytande och efterfrågestyrning. Denna spänning kan också skönjas i DID:s arbete. Trots samstämmighet kring strävan efter öppenhet och dialog förstår jag när jag pratar med personalen att rollen inte alltid är enkel att uppföra. ”Det är lite läskigt att sticka ut hakan och be om kommentarer på det sättet, att släppa kontrollen” (F: 2011-01-27), förklarar Martina när vi talar om saken. I det dagliga arbetet sker också omförhandlingar och anpassningar av personalens respektive användarnas manöverutrymme. Detta kommer exempelvis till uttryck i de uppföranden där personalen bjuder in till dialog om verksamhetens inriktning. När en diskussion pågår om förändrade öppettider läggs en enkät om dessa ut på Facebook och när personalen arbetar med en handlingsplan för avdelningen ber man användarna att tycka till om denna. Tonen är informell och vänskaplig: ”Vi håller nämligen på att grunna på en plan för hur vi ska arbeta med webben under året och all input skulle vara till stor hjälp”, skriver man på bibliotekets facebooksida (Facebook 2011). Här öppnar DID:s personal visserligen upp för kommentarer men de överlåter aldrig helt formuleringen av innehåll och mål för arbetet till användarna. Det finns alltid framarbetade underlag och förslag att föra en förhandling kring.

Schreiber beskriver just dialog och förhandling om verksamhetens innehåll som en av flera möjliga strategier som bibliotekarieprofessionen kan använda för att anpassa arbetet till NPM:s utmaningar. Att betona dialog blir ett sätt att förena positioner där bibliotekarien lyssnar och tar hänsyn till användarnas behov, men samtidigt bibehåller sin professionella expertis och det egna beslutsfattandet. Dock kan denna expertis behöva förändras och omförhandlas (Schreiber 2006, s. 40ff). När DID:s personal utför sin roll använder de, som visats ovan, strategier som både möjliggör delaktighet och begränsar användarnas manöverutrymme. De balanserar på så vis innehållet i den definierade rollen, mellan krav på att se användarna som experter och värnandet om sin egen professionella expertis. Liksom Schreiber beskriver behöver dock denna expertis i viss mån omförhandlas. För att DID:s personal ska kunna uppföra sin roll behöver kopplingar göras till nya kompetenselement.

Dialog och delaktighet är företeelser som DID:s personal eftersträvar. I samklang med strategins föreskrivna roll och de normer, det vill säga föreställningselement, som diskuterats ovan, blir dialog och delaktighet något de värdesätter och förhåller sig positiva till. Att öppna upp för dialog innebär dock att också göra sig sårbar.

De åsikter som användarna ger uttryck för är inte nödvändigtvis positiva och berömmande till sin karaktär. I en av loggböckerna läser jag följande:

> På Twitter har det dykt upp en lite småsur kommentar om oss som börjar spridas bland journalister och mediafolk. Det är klart att de är sura när vi säger upp tidningsprenumerationer. Fast det är intressant när Sydsvenskans onlinejournalist kommenterar att vi inte längre har papperstidningar! För att hantera detta behöver vi lite information från de som arbetar med tidskrifter. Hoppas att vi kan få svar snabbt. På Twitter måste man var med när det händer /…/. Det visar sig att vi inte alls sagt upp någon prenumeration utan bara flyttat den till ett av stadsdelsbiblioteken. Skönt att kunna reda ut det och ge ett tydligt svar i något som snabbt hade kunnat bli en "mediesanning". Det känns också bra att visa att vi är uppmärksamma när det börjar spridas rykten om vår verksamhet och att vi tar allas kommentarer på allvar.
>
> *Loggbok 2*

Som citatet visar kan användarna välja att inta sin roll som biblioteksdeltagare på många olika sätt. Här handlar delaktighet om att framföra kritiska åsikter, som inte nödvändigtvis bygger på en korrekt uppfattning om vad som skett. Användarna är alltså inte alltid experter. Att tekniken intar sin roll som ”arena för utvecklande dialoger”, behöver inte heller innebära att de dialoger den möjliggör har ett innehåll som stödjer Stadsbiblioteket. Snarare uttrycks att den digitala tekniken har vissa egenskaper som gör att negativa kommentarer, och felaktig information, snabbt kan få spridning. Det sätt som DID:s personal uppför sin roll på, vilket framträder i citatet ovan, handlar således om att snabbt kunna förhindra att felaktig information förmedlas. I det dagliga arbetet är det således varken strategin eller DID:s personal själva som formar sin roll. Snarare sker detta i ett fortlöpande samspel med de övriga aktörer som identifierades i problematiseringsfasen. I detta fall formar det sätt som användarna och tekniken intar sina respektive roller hur DID:s personal utför sin. För att DID ska kunna uppföra denna roll måste de också lära sig och hitta metoder för att hantera och bemöta kritik. På så vis utvidgas rollen som främjare av delaktighet och ges ett bredare och mer diversifierat innehåll.

Den debatt som uppstod om *The darling library* och gallringen av Stadsbibliotekets samlingar är också av betydelse för hur avdelningens personal agerar. Händelserna finns fortfarande färskt i minnet under materialinsamlingen, vilket ovan uttrycks i farhågan om att de påståenden som görs ska utvecklas till en ”mediesanning”. I personalens dialog med användarna kommer ibland debatten

om strategin och de frågor som den aktualiserade upp till ytan. Exempelvis ger ett kort inlägg på Stadsbibliotekets Facebooksida, i vilket DID informerar om att det nu finns ett tyst rum på biblioteket, upphov till en känsloladdad diskussion mellan motståndare och förespråkare för tysta bibliotek. Motståndarna ser uppförandekoder som en form av segregering medan förespråkarna i hög grad ger uttryck för liknande resonemang och samma typ av kritik som framträdde i gallringsdebatten. En kommentar uttrycker att det är ”djupt beklämmande att mitt/vårt ’stadsbibliotek’ så lättvindigt och glatt sopat ’biblioteksvett’ all världens väg /…/. Postmodernism är bra men kan det inte FÅ finnas skillnader mellan låt säga ett hamburgerhak och ett bibliotek?” (Facebook 2010a). DID:s personal svarar med samma vänliga och informella tilltal som de genomgående använder i samtliga digitala kanaler. Istället för att gå till försvar vänder de kritiken och använder tillfället till att synliggöra förnyelser i biblioteksrummet.

> Tack för en mycket intressant diskussion som vi följt med största intresse. Vi håller tummarna för att även ni som är kritiska till våra vägval hittar tillräckligt mycket att tycka om på biblioteket för att ändå vilja komma tillbaka. Ett allmänt tips för dig som söker det lugnare biblioteket är att gå mot den gamla delen av huset. Det nyinredda Malmörummet är en riktig oas.
>
> *Facebook 2010b*

Den vänskapliga tonen och det pragmatiska förhållningssättet är ingen slump utan en medveten och genomtänkt strategi. ”Det som hände [gallringsdebatten] har fått många att tänka till” (F: 2010-10-19), berättar Sara för mig. ”Vi vill att man ska diskutera men vi går inte in i diskussionen. Vi ska ju gå in men med fakta och en vänlig och saklig ton” (Bea, F: 2010-03-09). Strävan efter en vänlig och saklig ton översätts till en strategi för ett gemensamt tilltal. Det är aldrig Martina, Bea, Sara eller Anna som talar i de digitala kanalerna. Istället är det Stadsbiblioteket, i form av en karaktär som DID:s personal har konstruerat: ”Den bussiga bibblan” (F: 2010-10-19). Karaktären hjälper personalen att hitta rätt ton och tilltal. Det är det vänliga biblioteket användarna möter och tilltalet är, som Sara uttrycker det, ”nästan lite äppelkindat” (F: 2010-10-19). (Jag kommer att beskriva och analysera ”den bussiga bibblan” utförligare i kapitel 5). Den roll som strategin föreskriver personalen lämnar som sagt utrymme för tolkning, dess innehåll definieras dock till viss del.

> De personliga relationerna är nyckeln till framgång. Vi ska våga träda fram som personer på biblioteksscenen och visa upp vem vi är! Vi ska komma närmare våra besökare, vi ska våga vara personliga – utan att bli privata. Vi ska sträva efter att stärka användarnas delaktighet.
>
> *The darling library [2008], s. 3*

Vilka som avses med ”vi” är här oklart, dock kan ”träda fram som personer” antas syfta på Stadsbibliotekets personal. Det är också oklart om ”biblioteksscenen” endast syftar på det fysiska biblioteksrummet eller om det också avser det digitala biblioteket. Klart är i alla fall att DID:s personal i uppförandet av sin roll väljer att *inte* träda fram som personer utan snarare tar ett steg tillbaka. För att kunna hantera en relation med användarna som gestaltar sig på många olika sätt, skapar de istället en fiktiv karaktär. Trots att det inte är personalen som ”träder fram” är tilltalet personligt. Att skapa en gemensam bild av vem som talar i de digitala kanalerna blir ett sätt att hantera kritik, men också ett sätt att tydliggöra skillnader mellan det personliga och privata, mellan dem som individer och den organisation som de arbetar för. ”Vi är ju många som skriver och det är ju viktigt att användaren känner igen sig”, förklarar Bea för mig (F: 2010-10-19). I sampel med användarna och tekniken omförhandlas återigen personalens roll.

De långtgående tankarna kring ett gemensamt tilltal, och den medvetna strategin för extern kommunikation, är dock inte endast en konsekvens av gallringsdebatten. Strategin ger också uttryck för målsättningar där en ”professionell och idérik marknadsföring och kommunikation” (*The darling library* [2008], s. 6) ska utvecklas. Kommunikationsstrategierna är även formade i relation till Malmö stad och det omfattande arbete med platsmarknadsföring, som syftar till förmedla bilden av kunskaps- och upplevelsestaden. Bland annat inrättas en strategisk kommunikationsavdelning och ”ett enhetligt ramverk med tydliga riktlinjer /…/ för såväl den interna som den externa kommunikationen” (Möllerström 2011, s. 26). Stadsbibliotekets verksamhet, liksom webbplatsen malmo.se, omfattas av dessa ramverk och riktlinjer, vilket får konsekvenser för avdelningens arbete. Liksom övriga verksamheter i Malmö stad förväntas Stadsbiblioteket och DID:s personal i sin externa kommunikation bidra till att ”öka förtroendet för Malmö stad samt öka det medborgerliga engagemanget” (ibid., s. 25). Bilden av ”den bussiga bibblan” och den dialogbetonade kommunikationen kan ses om anpassning till dessa riktlinjer.

Bea: och vi har ju också tagit ett ganska genomtänkt och medvetet beslut om hur… på vilken nivå vi håller språket när vi kommunicerar på webben

Martina: mm

Bea: och i sociala medier överhuvudtaget

/…/

Sara: asså när vi byggde när vi hade byggt klart sidan så hade vi ett par genomgångar för hela huset och vi har ju faktiskt diskuterat att vi skulle kanske ha genomgångar igen därför att det tål att upprepas så då hade vi det var ju i samarbete med alltså man funderade ju mycket på tilltal när man byggde alltså när kommunen byggde Malmö.se och vi är ju en del av den diskussionen så att det är ju det som

Bea: sen efter det har hela biblioteket funderat och då… det jobbas ju med en kommunikationsplan

Hanna: just det

Martina: mmm

Bea: på ungefär samma [ohörbart]

Martina: det vi har sett av den [kommunikationsplanen] så går den ju väldigt med i linje av vad vi gör på nåt sätt

Sara: absolut

Intervju 2011-05-02

I personalens arbete framträder dialogen med användarna som en aktivitet som förutsätter kännedom om gemensamma förhållningssätt. För att kommunikationen ska genomföras på bästa sätt kan den inte präglas av godtycke och privata intressen. Det måste finnas en enhetlighet och samsyn kring vilken bild av biblioteket som förmedlas. Genom en medveten och genomtänkt kommunikationsstrategi kan så en motbild skapas, som kontrasterar mot de negativa associationer till verksamheten som gallringsdebatten gett upphov till. Kunskap om hur man både kommunicerar och sprider ett budskap på ett effektivt sätt kan sägas utgöra en form av expertis som personalen måste besitta.

Att samtalet med användaren anses kräva att bibliotekarien innehar en viss kunskap och kompetens är inte en ny företeelse. Referenssamtalet, eller referensintervjun, där bibliotekarien försöker få en uppfattning om användarens behov och önskemål anses vara en central del av bibliotekariens yrkesutövning, vilket anses kräva både kännedom om institutionens rutiner och ett professionellt

kunnande. Det traditionella referenssamtalet, och avdelningens dialogbetonade arbete, har många likheter men skiljer sig också åt. Referenssamtalet ska i första hand resultera i en besvarad fråga eller ett ”stillat informationsbehov”, något som kräver att bibliotekarien har god kunskap om bibliotekets samlingar. En konsekvens av ett lyckat samtal med god service är att användaren får en positiv bild av biblioteket (Hanell, Kronfält & Sundin 2006). I DID:s arbete är formerandet av en positiv bild av Stadsbiblioteket inte enbart en konsekvens utan snarare syftet med dialogen. Personalens arbete kräver fortfarande en viss kännedom om Stadsbibliotekets samlingar. Dock tycks kunskap om strategisk kommunikation vara av större vikt för uppförandet av deras roll, så som den formas i relation till den obligatoriska passagepunkten, och till nätverkets övriga aktörer. Rollen kräver att kopplingar görs till nya kompetenselement.

Tekniken och användaren

DID:s dialog med användarna följer alltså en väl genomtänkt strategi. Det finns en tydlig bild av avsändaren i form av ”den bussiga bibblan”, liksom det finns tydlig bild av mottagaren i form av biblioteksdeltagaren. I arbetet med webb-platsen sker dock en omförhandling och differentiering av användarens roll. Tillsammans med en webb-byrå utvecklas en målgruppsindelning som styr DID:s kommunikationsarbete. Ett antal så kallade ”personas”[20] har utformats med utgångspunkt i analyser av vad användarna vill göra på webbplatsen.

- *Uppgiftslösaren* vill snabbt kunna lösa en uppgift, oftast hitta något i katalogen.
- *Inspirationssökaren* vill bli inspirerad av spännande tips och innehåll.
- *De med extra behov* vill kunna anpassa innehållet till just deras behov.
- *Den engagerade* vill kunna tycka till om bibblan och lämna inköpsförslag.
- *Producenten* vill kunna producera eget innehåll

[20] En persona är en beskrivning av en fiktiv användare av en webbplats, vilken ska representera en av webbplatsens målgrupper. Metoden är vanligt förekommande vid målgruppsanpassning av webbplatser.

En förmiddag följer jag med Sara när hon håller en presentation om Stadsbibliotekets webb. Tillsammans med några medarbetare från andra delar av organisationen sitter jag i ett av de ljusa konferensrummen högst upp i Stadsbiblioteksbyggnaden och lyssnar på när Sara pratar om tilltal och målgruppsindelning. Hon visar hur dessa tankar avspeglar sig på webbplatsen. En sökruta på första sidan ska hjälpa uppgiftslösaren att snabbt hitta till katalogen och i en banner högst upp på samma sida tipsar biblioteket inspirationssökaren om böcker, musik och evenemang. ”Den kan lyfta saker som ligger längst ner i strukturen på sidan”, förklarar Sara. Det är en stor webbplats med många nivåer. Sara berättar att hon just nu arbetar mycket med anpassning av sidan för de med extra behov, bland annat genom att bygga en sida, eller ett ”rum” som hon uttrycker det för lättläst. Den engagerade och producenten är däremot svårare att möta. Webbpubliceringssystemet de arbetar med har många begränsningar som gör det svårt att översätta målsättningarna om användaren som en medproducent. I prioriteringsordningen för målgrupper på webbplatsen hamnar den grupp som vill producera eget innehåll längst ner på listan. Sara förklarar för mig att de egentligen hade velat prioritera ”producenten” mycket högre men att publiceringsverktyget som de använder sig av erbjuder så få sådana möjligheter. ”Det är väldigt stelbent och mest ett formulär som kan fyllas i och skickas iväg men inte så mycket mer än så”, förklarar hon. ”Det handlar också om juridik”, fortsätter Sara. ”Vi är ju sidansvariga, alltså måste vi moderera allt som kommer in och det finns det inte riktigt tid till”.

F: 2011-02-07

Tekniken både möjliggör delaktighet men sätter också gränser. En webbplats kan inte ha målgrupp alla, allt kan inte finnas på förstasidan. I samspel med denna tvingas en tydlig målgruppsindelning och en prioriteringsordning fram, men det är inte den prioritering som görs av *The darling library* eller av DID:s personal. I avdelningens arbete med webbplatsen luckras målsättningen om biblioteksdeltagaren upp och översätts till olika målgrupper med skilda önskemål och behov. Som Sara beskriver ovan gör publiceringsverktygets egenskaper att den engagerade och producenten hamnar långt ner på listan. Webbplatsen är alltså en aktör som inte underkastar sig den roll som strategin identifierar. Där webbplatsen sätter gränser träder dock de sociala medierna in, vars egenskaper tydligare anses möjliggöra för deltagande. ”Det är en av anledningarna till att vi sysslar med sociala medier, att vi vill att folk ska bidra” (F: 2011-02-07) förklarar Sara för mig. För att kunna gestalta *The darling librarys* målsättningar, webbplatsens begränsningar till trots, skapar därför de sociala medierna och personalen en form

av allians. Genom att agera tillsammans ger de utrymme för biblioteksanvändaren att bli den biblioteksdeltagare och medproducent som identifieras av strategin.

Webbplatsen sätter även upp andra hinder som motverkar lösningen av det gemensamma problem, den obligatoriska passagepunkt, som *The darling library* identifierar. DID:s personal ger återkommande uttryck för att den komplicerade webbstrukturen och det publiceringssystem som ligger till grund för webbplatsen, sätter upp hinder för vilket innehåll som kan produceras. Då nivåerna är många blir dessutom webbplatsstrukturen svårnavigerad, vilket gör det svårt för användarna att hitta till de olika undersidor med tips, recensioner och annat innehåll som DID:s personal skapar. Som jag diskuterade inledningsvis i detta kapitel tillskrivs det digitala utbudet en strategisk betydelse av *The darling library*. Genom att skapa ett attraktivt digitalt utbud ska Stadsbiblioteket bli angeläget för fler och på så vis kan deltagandet vidgas. Detta ska göras genom att ”utveckla såväl innehåll som utförande”, samt genom att skapa ”lättnavigerade och lustfyllda gränssnitt”, för att på så vis ”skapa ett digitalt bibliotek som kan hävda sig i konkurrensen från andra aktörer på internet” (*En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* u.å., u.s.). En invecklad webbplatsstruktur, och publiceringssystemets egenskaper, motverkar dock möjligheterna att nå detta mål. Webbplatsen utför inte den roll som *The darling library* identifierar. I personalens arbete sker således en kontinuerlig förhandling med webbplatsen, där personalen försöker hitta lösningar på problem och kringgå hinder. Man testar sig fram och justerar, vad personalen beskriver som att de ”tweakar” eller ”labbar”. ”Det betyder att vi fixar till, meckar, går in i koden och fixar så att det funkar med det vi vill göra” (F: 2011-02-22), förklarar Martina för mig. Dessa handlingar kan förstås som att DID:s personal för en förhandling med webbplatsen, som syftar till att koordinera deras respektive roller i relation till den obligatoriska passagepunkten. Under den avslutande intervjun pratar vi om en lösning för en karta på webbplatsen som Martina har utvecklat, där också staden framträder som en aktör som ingår i dessa förhandlingar.

Martina: Jag tycker det är kul och labba man behöver inte vara rädd för och labba mycket det … och jag vet han huvudredaktören blev ju själv lite överraskad då när han upptäckte hur vi hade använt HTML-modulen till exempel…

Bea: mmm

Martina: … och bäddar in massvis med saker … så… men det ska vi ju inte ha tillgång till egentligen

Bea: Men det gör vi ändå

Skratt

Bea: Fast vi labbar ändå med visst ansvar…

Martina: Ja ja ja… vi lägger inte ut… vi lägger inte vad som helst på hemsidan

Bea: … som gör att vi kan kolla själva

Martina: Man få ju labba färdigt först innan man lägger ut nåt

Intervju 2011-05-02

Genom labbandet försöker DID:s personal förhandla sig förbi olika hinder, skapade av såväl tekniken som av den kommunala förvaltningsstrukturen. Under våra samtal förstår jag att de ser detta som en rolig utmaning, men att ”labbandet” också har ett ytterligare och mer strategisk syfte. Att förhandla sig förbi webbplatsens och publiceringssystemets begränsningar utgör en viktig del i arbetet med att skapa ett attraktivt digitalt utbud som kan konkurrera med andra aktörer på Internet och locka fler besökare. För personalen är detta av stor vikt eftersom det i första hand är genom att mäta antalet digitala besökare som DID:s arbete utvärderas.

Avdelningen och staden

Stadsbiblioteket webbplats är integrerad i den omfattande webbstruktur som rymmer samtliga Malmö stads verksamheter. Ovan diskuterade jag hur detta får konsekvenser för hur DID:s personal kan kommunicera med användarna, men relationen till staden formar också avdelningens arbete på andra sätt. I den avslutande intervjun med Bea, Sara och Martina pratar vi om interaktionen med Malmö stads informationsavdelning.

Bea: Det kunde jag känna när vi började med det här [arbetet med webbplatsen] om vi pratade webb 2.0 och open source att det var liksom… huvudredaktören fick stå inför dom andra webbredaktörerna och förklara vad Google Chrome var för nånting

Hanna: Ja ok

Bea: … att jag kände att vi var ganska mycket längre fram än majoriteten, även redaktionen… och vi sa vi måste va' webb 2.0 för biblioteksfären befinner sig där… ok att inte kommunala hemsidor gör det men biblioteksfären ligger långt fram

Martina: mmm

Bea: … och att dom hade en väldigt gammeldags syn på biblioteken…traditionella… att amen vad ska ni göra en hemsida för ni ska väl låna ut böcker…så … och att vi liksom har arbetat fram våra positioner… nämen att i början så lyssnade dom inte riktigt på …så

Hanna: Nä

Bea: Vad ska ni ha Twitter för? Ska ni twittra om kaffet i matsalen eller? … att det tog ett tag innan dom förstod att vi faktiskt har… vi rör oss i en annan digital värld och har helt andra… andra förväntningar på oss därför att andra bibliotek kan göra detta

Hanna: Just det

Sara: … och då har vi den här… den här producent…. vi har… har ju en mål… målgrupp kan man säga… producent… mål… att våra brukare ska kunna publicera saker eller synas på vår webb och det är väldigt svårt för oss nu… det kan vi inte riktigt möta…

Hanna: Nä

Sara: … det är svårt

Intervju 2011-05-02

I citatet ovan erkänns inte den väv av ömsesidiga beroenden och allianser som *The darling library* identifierar i problematiseringsfasen. En diskrepans framträder i det dagliga arbetet mellan vad som kan beskrivas som "folkbiblioteksektorns självbild" och allmänhetens föreställningar om institutionen. De roller och den relation som *The darling library* identifierar mellan DID:s personal, användarna och den digitala tekniken accepteras inledningsvis inte av de aktörer som här representerar staden. Problematiseringens identifiering av relationer kolliderar med föreställningar om vad ett folkbibliotek är, samt vad dess anställda kan och

gör på sitt arbete. När jag möter DID fungerar interaktionen med informationsavdelningen väl. Representanterna för staden har accepterat problematiseringens rolluppställning, och föreställningen om det ”traditionella biblioteket som lånar ut böcker” utgör inte längre något hinder. Men det har tagit tid. Avdelningen har fått ansträngа sig för att skapa nya associationer till biblioteket – de har fått ”arbeta fram sina positioner”. En viktig del i detta arbete handlar om att bevisa att deras roll bidrar till en lösning av det gemensamma problemet – att de utför den roll som *The darling library* har definierat – på ett sätt som erkänns av staden. Detta medför bland annat att arbeta mot och uppfylla kvantifierbara mål.

Malmö stads verksamheter, däribland Stadsbiblioteket styrs i linje med rådande offentlig ”förvaltningsideologi” (Frenander 2012, s. 71) mot mål som måste kunna följas upp på ett tydligt, enkelt och gärna mätbart sätt. Denna så kallade *målstyrningsfilosofi,* utgör en av grundstenarna i den marknadsanpassning av offentlig förvaltning, som sammanfattas i benämningen *New Public Management* (NPM). Enligt statsvetaren Stig Montin (2006) har målstyrning utvecklats till en norm för politisk styrning och förvaltning i flertalet svenska kommuner. Montin relaterar målstyrningens framväxt till kommunernas från 1980-talet alltmer pressade ekonomiska situation, med de ökade krav på effektivitet i offentlig verksamhet som följt därav. I takt med att resurserna minskat menar Montin att behovet av att säkerställa och visa på effektivitet – ”att man gör rätt saker” – har ökat. Kraven på, och strävan efter, ett effektivt utförande av folkbibliotekets verksamhet ska dock inte förstås som specifikt relaterade till NPM och målstyrningsfilosofins inträde i kommunal förvaltning. Snarare har institutionens utveckling präglats av en uttalad effektivitetssträvan (Frenander 2012; Skouvig 2004). Den centraliserade regelstyrning, som föregick NPM, byggde på en tydlig politisk reglering, vars uppgift var att säkerställa en effektiv förvaltning. Enligt målstyrningsfilosofin är dock decentralisering och minskad politisk detaljstyrning lösningen på det uppfattade effektivitetsproblemet. En åtskillnad görs mellan den politiska nivån och de utförande enheterna, vilket kräver andra former av kontroll av verksamheten. Den politiska nivån anger vad som skall uppnås i form av ramar och mål, medan de utförande enheterna bestämmer hur dessa ska uppnås. Effektivitet och kvalitét översätts till mätbara mål som sedan kan följas upp och utvärderas (Montin 2006, s. 18ff, se även Frenander 2012, s. 71f).

Eftersom Stadsbibliotekets omfattas av målstyrningsfilosofins principer kan *The darling library*-strategin sägas utgöra ett led i målstyrningskedjan. Den översätter de politiskt uppsatta ramarna – ”beställningen” – till en utförandestrategi. I

strategidokumentet läser jag att *The darling library* ”bygger på de mål för Kulturen i Malmö, som framgår av kulturnämndens centrala måldokument *Vision, huvudmål, ledstjärnor och verksamhetsidé för Kulturen i Malmö*”. Stadsbiblioteket fokuserar särskilt på fyra av kulturnämndens ”strategiska insatsområden”, varav ”vidgat deltagande” är ett sådant (*The darling library* [2008], s. 1). För att ”intressera” staden för det gemensamma projekt som presenteras i problematiseringsfasen, översätter *The darling library* strävan efter ett vidgat deltagande till kvantifierbara mål som avdelningen förväntas bidra till att uppnå. ”Vårt mål är att inom en snar framtid öka från 1,2 digitala besökare till 1,4 miljoner per år” står att läsa i *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* (u.å., u.s.).

I relation till staden översätts DID:s roll till aktiviteter som präglas av både en kontinuerlig strävan efter att öka trafiken till webbplatsen och ett synliggörande av eventuella ökningar med hjälp av statistik. Besökssiffrorna för webbplatsen diskuteras och mäts därför regelbundet, ”det är väldigt viktigt och användbart att kunna mäta” förklarar Sara för mig när vi diskuterar frågan. ”Det är skönt att kunna visa med siffror. Det är så våra chefer formulerar sina krav på oss” (F: 2011-03-09). Det är således förståeligt att reaktionerna blir starka när siffrorna visar på en tydlig ökning. En eftermiddag när jag kommer till DID:s arbetsrum råder feststämning på avdelningen.

> ”Vi jätteglada” berättar Sara, ”för det verkar som om den fantastiska statistiken stämmer. Besöken på vår webbplats har ökat med nästan 88 %!” Hon ler stort. ”Det är helt otroligt!” fortsätter hon och skakar på huvudet. ”Vi kommer att fira det här med tårta!”. När stämningen har lugnat sig lite frågar jag Sara vad det här egentligen betyder. Jag förstår inte riktigt varför statistiken är så viktig för henne. Hon menar att det är en viktig bekräftelse på att det man gör är rätt. ”Det är ju skönt att man kan mäta det här, det är ju sällan det man gör är mätbart på det här sättet” säger hon och fortsätter med att förklara att siffrorna också kommer att vara ett bra argument i diskussioner med ledningen. ”Det här bevisar att det vi gör går bra och är värt att satsa på” understryker hon. Just då kommer Martina tillbaka till arbetsrummet och bekräftar Saras bild, det håller nu på att skrivas en pressrelease om de fina siffrorna.
>
> *F: 2011-03-09*

Personalens reaktioner kan ses som ett uttryck för hur avdelningens relation till staden formar arbetets riktning. Att fira med tårta, att till och med skriva en pressrelease, illustrerar den betydelse som tillskrivs de stigande besökssiffrorna. Då

möjligheten till måluppfyllelse kopplas till kvaliteten och attraktionskraften i det digitala utbudet, görs stigande besökssiffror även till ett mått på god kvalitet. Besöksstatistik och olika former av mätningar av webbplatsen blir på så vis de redskap som används för att legitimera avdelningen, vilka personalen också använder för att visa att deras arbete ger önskvärda resultat. Med hjälp av webbplatsstatistiken kan Stadsbiblioteket ”bevisa” för styrande politiker att verksamheten bedrivs i enlighet med Kulturnämndens mål, och påvisa effektivitet och avdelningens betydelse för att vidga deltagandet. Webbplatsens roll formas i relationerna med staden, avdelningen och DID:s personal, till ett mätinstrument för effektivitet och kvalitet, som kan användas för att stärka avdelningens berättigande. Personalen delegerar på så vis delvis uppgiften att legitimera sitt arbete gentemot bibliotekets ledning och den politiska styrningen till webbplatsen (jfr Latour 1992).

Även de sociala medierna engageras i arbetet med att öka de digitala besöken genom att de intar en viktig roll i hanteringen av den komplicerade webbplatsstrukturen. I de analyser som ligger till grund för webbplatsstatistiken visas att besökarna ofta kommer till webbplatsen, och dess olika undersidor, via de sociala medierna. En statusuppdatering på bibliotekets facebooksida, eller en tweet med en länk till någon av webbplatsens undersidor skapar en förbindelse som kan leda användare dit avdelningen önskar. De sociala medierna verkar på så sätt som vägvisare i den invecklade och omfattande kommunala webbstruktur som webbplatsen både utgör och är inbäddad i. I en loggbok beskrivs hur samspelet kan gå till.

> Uppdaterar vår hemsida med de mest reserverade böckerna på biblioteket just nu – något som vi vet intresserar våra besökare och som är ett innehåll som är relativt lätt att producera. Informationen hämtar vi från vår katalog, lägger in på vår hemsida och länkar sedan tillbaka till katalogen. Jag passar på att tipsa på twitter om vår uppdaterade topplista. Ett bra exempel på ett exempel på korslänkning, nå ut med information och generera trafik till vår hemsida.

Loggbok 3

I relation till staden och webbplatsens specifika förutsättningar agerar de sociala medierna som ”inkastare” som dirigerar trafiken till webbplatsen. En allians skapas mellan webbplatsen, de sociala medierna och DID:s personal, där de tillsammans verkar för att uppnå de kvantitativt formulerade mål som *The darling library* stakar ut. Efter vissa förhandlingar och manövrar intar därmed även webbplatsen en roll som kan länkas till den obligatoriska passagepunkten.

Samtliga aktörer har nu accepterat och koordinerat sina roller, samt ingått allianser med varandra, för att kunna lösa det problem som *The darling library* formulerade i problematiseringsfasen. Med Callons terminologi har de *enrollerats,* eller värvats till det nätverk av aktörer som tillsammans arbetar för målsättningen om ett vidgat deltagande (Callon 1986/2012, s. 164).

Sammanlänkade aktörer

Innan jag går vidare och beskriver nästa fas i den översättningsprocess som formar aktör-nätverket, sammanfattas här de enrollerade aktörernas roller, så som de gestaltar sig efter intresserings- och enrolleringsfasernas förhandlingar.

***The darling librarys* roll** (som också agerar representant för Stadsbiblioteket) är oförändrad. Genom sin förmåga att erbjuda lösningar på det problem som nu samtliga aktörer har accepterat och medverkar till att lösa, bibehåller den sin position som oumbärlig i nätverket.

Avdelningens roll handlar om att skapa ett organisatoriskt utrymme i det digitala biblioteket där fokus ligger på vidgat (digitalt) deltagande, och där siffror produceras som bevisar att deltagandet ökar.

DID:s personals roll är central i nätverket då de agerar i relation till samtliga övriga aktörer. Deras roll är också komplex då den rymmer en dubbelhet. Å ena sidan framträder en vilja att vidga deltagandet, å andra sidan uppkommer krav på att hantera deltagandets ”baksida”, vilken gestaltar sig som kritik och spridning av negativa (ibland felaktiga) bilder av Stadsbiblioteket. Personalens roll handlar således om att både möjliggöra och i viss mån styra användarnas deltagande, samt att också sprida en positiv bild av Stadsbiblioteket. Detta kräver strategier för, och kunskap om hur kommunikation görs effektivt. Den expertposition som *The darling library* vill ska överges omförhandlas istället och fylls med ett delvis nytt innehåll.

Användarens roll är också komplex. Engagemang och kommentarer av olika karaktär i de sociala medierna indikerar att användaren accepterar sin roll som ”experter, medproducenter och deltagare i skapandeprocesser” (*The darling library* [2008], s. 3). Samtidigt erbjuds även ytterligare roller, liksom det skapas hinder och begränsningar av andra aktörer, som exempelvis personalen och webbplatsen, för hur rollen som deltagare kan uppföras. Användarens manöverutrymme är således både mer öppet och mer begränsat, samt beroende av andra aktörers ageranden, än vad som är fallet för övriga aktörer i nätverket.

Teknikens roll framträder som mer mångfacetterad i intresserings- och enrolleringsfaserna. Det står klart att webbplatsen och de sociala medierna utgör skilda aktörer som agerar på olika sätt i nätverket. Webbplatsens roll blir i första hand att agera som mätinstrument för det vidgade deltagandet, medan de sociala medierna har egenskaper som skapar utrymme för användarens deltagarroll. De sociala medierna får även rollen som ”inkastare” och vägvisare i webbplatsstrukturen. Centralt för bådas roller är att verka som plattformar för det digitala innehåll som *The darling library* identifierar som avgörande för att Stadsbiblioteket ska bli konkurrenskraftigt och locka fler besökare.

Stadens roll kan trots NPM:s decentraliseringsfilosofi förstås som styrande och kontrollerande. Det gemensamma problem som *The darling library* identifierar för staden och biblioteket länkar visserligen Stadsbiblioteket till föreställningar om folkbiblioteket som en demokratifrämjande institution, vilken därmed är till för alla. Att vidga deltagandet har dock även andra funktioner i stadens omvandlingsarbete som Stadsbiblioteket förväntas bevisa att det bidrar till. När nätverket mobiliseras är det både i bibliotekets och stadens tjänst.

Mobilisering genom digitala mötesplatser

Det samfällda mål för nätverkets aktörer, som identifierades av *The darling library* i problematiseringsfasen, grundade sig i föreställningar om ett gemensamt problem: att deltagandet i stadens kulturverksamheter minskar. Det byggde också på ett antagande om att samtliga aktörer hade ett intresse av att deltagandet vidgades. Malmöborna – användarna, konsumenterna, medborgarna – antogs vilja delta mer om bara möjligheten gavs. Bibliotekets personal förutsattes vilja verka för användarnas delaktighet och tekniken föreställdes kunna möjliggöra deltagandet. Att användarna kommenterar och engagerar sig i olika frågor stärker strategins hypotes, trots att det givetvis inte är alla användare som intresseras och enrolleras. Fåtalet får representera flertalet och nätverket mobiliserar sig för att vidga deltagandet genom att skapa ytterligare en plats för möten, en digital mötesplats.

”Vi måste inse att de virtuella mötena är lika verkliga som mötena i den fysiska världen”, läser jag i *The darling library* ([2008], s. 5). Fler besökare i det digitala biblioteket, samt genomförandet av ”en strategisk plan för sociala medier på Internet”, lyfts också fram som aktiviteter, vilka bidrar till Stadsbibliotekets mål

att ”[e]xpandera mötesplatsen i tid, i rum och i Malmöbornas hjärtan” (Verksamhet 2011: Uppdrag, mål och aktiviteter, s. 6). Även DID:s personal väljer att tala om de digitala kanalerna som mötesplatser. I loggboken berättar en av de anställda om en konferenspresentation som DID:s personal hållit om sitt arbete.

> Vi började vårt föredrag med att avliva begreppet sociala medier. För vår del tjänar det inte så mycket syfte [i och] med att vi jobbar så brett i många olika typer av kanaler. Vi pratar hellre om digitala mötesplatser.
>
> *Loggbok 4*

De digitala mötesplatser som aktör-nätverket skapar framträder som tydligt sammanlänkade med det lokala, med det som är unikt för Malmö. ”Vad vet du egentligen om Malmö?” är en frågesport som anordnas under tiden jag följer arbetet, där den lokala malmösamlingen och webbportalen Kulturarv Malmö integreras i tävlingsmomenten. Fotbollslaget Malmö FF dyker också upp i inläggen på facebooksidan. ”Vi tycker att det är en poäng att lyfta det som är lokalt, det som är Malmö…”, läser jag i en av loggböckerna (Loggbok 1). Att innehållet och dialogen i de digitala kanalerna anknyter till staden antyder ett försök att vidga deltagandet genom att skapa en känsla av gemenskap och tillhörighet (detta resonemang utvecklas i kapitel 5). Det positionerar också den digitala mötesplatsen i Malmö. När aktör-nätverket mobiliserar sig för att vidga deltagandet kopplas så det digitala biblioteket till föreställningar den nya staden. Den digitala mötesplatsen framställs som en scen som ”rymmer i princip alla möjligheter som det fysiska biblioteket har” (*The darling library* [2008], s. 2). Liksom det fysiska rummet kopplas det digitala till föreställningarna om den nya stadens toleranta och mångfaldspräglade stadsrum. Stadsbibliotekets digitala mötesplats framställs kunna möjliggöra ”länkar mellan olika subkulturer” (*En ny tid, nya möjligheter, ett nytt bibliotek* u.å., u.s.). Det framträder också som ett rum där malmöbornas skaparlust och kreativitet ska kunna utvecklas och tas tillvara.

> Särskilt på de digitala kanalerna blir det tydligt att medborgarnas resurser, lust och benägenhet att själva producera innehåll ökar kraftigt. Biblioteket ska kunna dra nytta av denna tendens och utveckla rollen som en digital, social samlingspunkt och ett resurscenter.
>
> *Ibid.*

Användarnas lust att skapa framträder här som en möjlighet, vilken Stadsbiblioteket kan dra nytta av för att stärka sin position som ”samlingspunkt” och ”resurscenter”. Att skapa rum för kreativitet och medskapande framställs som en väg som Stadsbiblioteket kan gå för att stärka sin relevans för det omgivande samhället, det vill säga staden Malmö, dess potentiella och nuvarande invånare. Därför gestaltas inte den digitala mötesplatsen endast för en lokal blick utan också för en publik bortom stadens gränser. Precis som i det fysiska biblioteket positioneras den digitala mötesplatsen i ett internationellt sammanhang. Under rubriken ”Digitala bibliotek” uttrycks följande på bloggen ”Stadsbiblioteket i Malmö – The darling library in the world”:

> Det lokala biblioteket måste se sig själv som en liten del av det stora nätverket. En del av helheten, som både kan dra in världens bibliotek i ett lokalt sammanhang och själv bidra till att skapa innehåll, särskilt med en lokal utgångspunkt. Att låta användarna vara medproducenter /…/ är en självklar väg att stärka bibliotekets roll som epicentrum för lokal förankring och utveckling av gemenskap, samtidigt som man producerar för världen.

Tank 2009c

Aktör-nätverket mobiliserar sig för att tydliggöra Stadsbibliotekets lokala relevans och den digitala mötesplatsen får på så vis flera, sammanlänkade funktioner. Genom att inta sina roller i nätverket bidrar aktörerna till att skapa gemenskap och lokal förankring. Detta anses också stärka Stadsbibliotekets roll som en ”internationell medspelare” (*The darling library* [2008], s. 1), vilket antyder en strävan efter en bredare synlighet för verksamheten. När den digitala mötesplatsen gestaltas får den även denna funktion.

> Facebook har också visat sig vara en god kanal för att på ett snabbt och billigt sätt berätta om bibliotekets många program. Det är visst det man i den kommersiella världen kallar för viral marknadsföring. Det kan vi få ut mycket mer av.

Tank 2010

Den digitala mötesplatsen översätts till en marknadsföringskanal som visar vad Stadsbiblioteket kan erbjuda. Den blir en spegel av Stadsbibliotekets nya breda upplevelseinriktade verksamhet som riktas mot malmöborna och omvärlden. Som jag kommer att visa i nästa kapitel får DID och det digitala biblioteket en nyckelposition i både skapandet och spridningen av bilden av det ”toppmodern[a] kultur- och kunskapscenter” som Stadsbiblioteket vill vara (*The darling library*

[2008], s. 1). DID:s personal får således, genom sin roll som kommunikatörer av bilden av Stadsbiblioteket, en viktig position i omvandlingsarbetet. I nästa kapitel kommer jag att fortsätta undersöka hur de utför denna roll.

5. Biblioteket och berättelsen

Det ”paradigmskifte” som *The darling library* vill genomföra handlar om att distansera sig från det invanda, för att därigenom skapa ett ”nytt” bibliotek, präglat av teknik, upplevelser och ständig utveckling. På detta sätt ska Stadsbiblioteket göras angeläget för fler. I föregående kapitel visade jag hur denna målsättning länkar samman ett flertal aktörer i ett nätverk, som tillsammans arbetar för att vidga deltagandet. Den roll som formas för DID:s personal i detta nätverk består både av att främja, och i viss mån styra, användarnas delaktighet. Här ingår också att kommunicera en positiv och lockande bild av det nya Stadsbiblioteket till malmöborna och omvärlden. Som jag också visade i föregående kapitel förstärks behovet av en sådan roll av de negativa associationer som debatten om strategin givit upphov till. Stadsbiblioteket behöver ta kontroll över berättelsen om det ”nya” bibliotek som strategin vill skapa. Det digitala biblioteket gestaltas som en mötesplats men denna får också funktionen av en scen och marknadsföringskanal som skapar synlighet och bidrar till att sprida bilden av det nya Stadsbiblioteket.

I föreliggande kapitel fortsätter jag att undersöka hur DID:s personal uppför och översätter sin roll i samspel med nätverkets övriga aktörer. Fokus ligger dock i första hand på personalens göranden och de föreställningselement som de länkar till i förmedlingen av berättelsen om det ”nya” biblioteket.

Att vidga bilden

> ”Vi måste förändra oss!” säger Sara och tittar beslutsamt på mig. Vi sitter i avdelningens arbetsrum och pratar om en konferens som personalen nyligen varit på i London. Internet librarian[21] heter den och är en årlig internationell konferens som belyser bibliotek och ny teknik. Jag har börjat förstå att det här är en händelse som har gett avtryck eftersom konferensen ofta dyker upp i samtal på avdelningen. Sara berättar om workshopar och föredrag där de senaste trenderna i webbutveckling diskuterats. ”Vi kan inte vara oberoende av samhället! Det traditionella biblioteket ska finnas kvar… absolut men vi kan inte förvänta oss att alla ska komma till oss utan att vi erbjuder saker i det digitala biblioteket och berättar om vad vi gör”, säger hon med eftertryck. Jag känner igen Saras tankegångar. Det här är åsikter som jag har hört uttryckas många gånger tidigare, när jag själv arbetade som bibliotekarie. Biblioteket måste förändras och utbudet synliggöras. När Sara fortsätter sitt resonemang verkar det nästan som om hon har läst mina tankar. ”Biblioteket måste bli bättre på att visa vad vi har. Om man har en bild av biblioteket redan… fina barndomsminnen från biblioteket, av det fina huset… det är väldigt positiva minnen, en positivt laddad bild. Men man har en bild av huset och boken och inte av det andra”. ”Det andra”, tänker jag. Arrangemang, filmer, musik och utställningar. Det som alla som jobbar på folkbibliotek vet att biblioteket erbjuder men som användare och massmedia så sällan förknippar med ordet bibliotek. ”Tror du att det finns en oförståelse bland bibliotekarier för att människor har en begränsad bild av biblioteket?” undrar Sara. Jag nickar bekräftande och tänker på alla gånger jag hört kollegor säga saker som att ”folk vet ju inte vad vi gör” eller ”jag blir så trött när folk tror att jag bara lånar ut böcker”. ”Det är ju inte konstigt”, fortsätter Sara och syftar på den begränsade bilden av biblioteket. ”… det har ju ansetts vara lite fult att prata om marknadsföring i relation till bibliotek”. Jag frågar henne varför hon tror att det har varit så. ”Marknadsföring har ju setts som något alltigenom kommersiellt och att man riktar sig till en eller ett par särskilda utvalda grupper. Biblioteken skulle ju inte göra någon värdering… men det handlar ju om kommunikation… och relationer”.
>
> *F: 2010-10-21*

Att förändra bilden av folkbiblioteket är, som jag tidigare beskrivit, utgångspunkten för Stadsbibliotekets omvandlingsprojekt. *The darling library*-strategins övergripande målsättning handlar om att ”bryta med egna och andras invanda

[21] *Internet Librarian International* är en årlig, internationell konferens som arrangeras av det brittiska förlaget *Information today*. Den konferens som Sara refererar till hölls 14-15 oktober 2010 och hade temat ”Get real, stay relevant”.

föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara", om att utmana "det invanda biblioteksbegreppet för att spränga existerande fysiska och mentala ramar" (*The darling library* [2008], s. 1). Vad det "invanda biblioteksbegreppet" står för definieras aldrig tydligt i strategin. Dock kan skönjas att det modernitetens och välfärdsstadens bibliotek, som Stadsbiblioteket vill bryta med är det hus med böcker som Sara talar om. "Det klassiska biblioteket", där "[b]öckerna växer upp i himlen" och "[h]yllorna står tätt", framträder i strategin som "[e]n retrobild" som kopplas till den "gamla världen". Det "gamla" biblioteket ska visserligen finnas kvar men det ska visas på "nya sätt" och samsas med flera andra miljöer som "Marknadsplatsen - basaren", "The Living Room" och ett "New Public Service Center" (*The darling library* [2008], s. 3). För att bryta med det invanda ska den smalare bildnings- och kunskapsinstitutionen – "bokhuset" – överges till förmån för ett brett och upplevelseinriktat kulturhus. "[D]en traditionella samlingsorienterade biblioteksinstitutionen är inte tillräckligt intressant för att vinna kampen om användarnas tid och uppmärksamhet" konstateras i utvärderingen av strategin (*Tillbaka till strategin "The darling library in the world"* 2011, s. 2). För att deltagandet ska vidgas måste också verksamhetens innehåll diversifieras och vidgas.

Som jag har visat gestaltar sig denna utvidgning i en omdisponering av biblioteksrummet, där den tidigare "kunskapskatedralen" läggs till rätta för att ge utrymme för scener, arrangemang och möten. Den kommer även till uttryck i gestaltningen av det digitala biblioteket som en mötesplats. Debatten om strategin visade att dessa åtgärder inte var tillräckliga för att åstadkomma det brott med den invanda föreställningen om "bokhuset" som *The darling library*-strategin uppmanar till. Krocken mellan föreställningarna om "det invanda" och "det nya" blev för stor. För att en praktik ska kunna förändras måste många, inte bara ett fåtal insatta, länka den till nya föreställningselement. DID:s personal får en nyckelposition i arbetet med att se till att fler gör de länkningar som strategin föreskriver. I deras kommunikation med användarna bidrar de så till att förmedla bilden av det "nya" biblioteket. "[E]tt svar på Facebook, det måste man verkligen tänka igenom… det handlar om tilltal, det handlar om innehåll och det handlar om en bild man levererar", förklarar Sara under den avslutande intervjun (Intervju 2011-05-02).

I citatet som inleder kapitlet konstaterar Sara, i linje med strategin, att den invanda bilden av biblioteket som ett hus för böcker är alltför snäv. Den bild som DID:s personal förmedlar är också i hög grad den av det "nya" bibliotek som *The darling library* syftar till att skapa. I personalens uppförande av sin roll ersätts bilden av

”bokhuset” med en berättelse om ett mångfacetterat kulturhus, anpassat för ”människor med skiftande behov i en modern värld präglad av mångfald” (*Tillbaka till strategin ”The darling library i the world”* 2011, s. 3).”Gillar du att spela spel? Då kan du komma till biblioteket i helgen” läser jag på Stadsbibliotekets facebooksida (Facebook 2010c). Under samma månad, oktober 2010, tipsas bland annat om Bob Hanssons besök på författarscenen, ”[b]ibliotekets nya ekologiska tygkasse för den modemedvetna stadsflanören” (Facebook 2010d), stresshantering- och *mindfullness*-arrangemang, musikspellistor för tjänsten Spotify och möjligheten att möta en reklambyrå på biblioteket. I de digitala kanalerna får således boken konkurrens och här framträder istället en bred verksamhet som rymmer allt från författaruppträden till ekologiska tygkassar. En viktig del i personalens uppförande av sin roll kan därmed sägas handla om att skapa nya associationer som kan bryta länken mellan Stadsbiblioteket och föreställningen om biblioteket som ett hus med böcker. Istället framställs det som finns, relaterar till och händer i kulturhuset – ”kulturen” – som ett vitt fält av praktiker, artefakter, händelser och arrangemang.

Kulturens värden

Att gränserna för kulturhusets innehåll här framstår som tänjbara är varken anmärkningsvärt eller förvånande. ”Kultur” är ett flytande begrepp som tillskrivs många olika betydelser, och vars innebörd kontinuerligt omförhandlas och omdefinieras. Bilden av ”bokhuset” kan dock ses som sammanlänkad med vissa föreställningar om vad som är ”kultur”, samt vilka värden denna tillskrivs. Jag talar här om föreställningar om ”kultur” som kommer till uttryck i två kulturbegrepp, det *estetiska* och det *kultiverande*.

Genom det estetiska kulturbegreppet föreställs kultur som ett specifikt, ofta materiellt uttryck som skapats inom ett visst verksamhetsfält, vanligtvis benämnt som de ”sköna konsterna”. Hit hör bland annat litteratur, bildkonst, musik och film (Fornäs 2012). Kultur kan således avse en artefakt, ett avskilt fält och en produktionsprocess. Dock, vilket påpekas av Möller, är det framförallt artefakten, det vill säga ”verket, produkten av skapandet, som här står i centrum” (Möller 2009, s. 443). Dessa verk tillskrivs universella, inneboende och odödliga värden, vilket placerar dem bortom vardagliga praktiker och det nyttobetonade samhället. Kultur konstrueras som en avskild enhet, en specifik sektor av samhället som är något annat än industrins och teknikens sfärer, och som inte bör styras av ekonomiska och kommersiella krav (Fornäs 2012, s. 23ff). Kultur föreställs således

ha en viss autonomi, vilket samhällspolitiskt avspeglar sig i att denna ses som ett eget politiskt fält. Till detta är knutet en administrativ förvaltning och institutioner, som exempelvis folkbiblioteket, som har till uppdrag att på olika sätt värna om kulturens inneboende värden (Möller 2009). Med denna föreställning om kultur länkas folkbibliotekets uppgift till ett särskilt objekt, boken, som anses ha dessa inneboende och universella värden, vilket medför att den bör bevaras, förvaras och förmedlas.

”Bokhuset” är också sammanlänkat med en föreställning om kultur som ligger nära begreppets ursprungliga betydelse av ”odling” eller ”kultivering”, det vill säga människans förfining genom bildning (jfr Skouvig 2004). I likhet med det estetiska kulturbegreppet, föreställs kultur här som att ha ett upphöjt värde, vilket är tätt sammanlänkat med föreställningar om upplysning, demokrati och civilisation. Den tryckta boken utgör här den artefakt som materialiserar kulturens och bildningens värden, och den får således en priviligierad position. Boken måste därför både skyddas och förmedlas för att främja och bevara det civiliserade samhället (jfr Friis-Möller 2012), och detta blir bibliotekets uppgift. Även om kulturens värden här framstår som mer instrumentella, länkas också föreställningen om kultur som kultivering, till en syn på kultursektorn som autonom i förhållande till kommersiella och ekonomiska fordringar.

Dessa föreställningar om vad kultur är skiljer sig i viss mån åt men har gemensamt att den tryckta boken får en priviligierad position i verksamheten, när de relateras till folkbiblioteket. Att som DID bryta med föreställningen om ”bokhuset” innebär även att bryta med de föreställningar om kultur och dess värden, vilka beskrivs ovan. Den bild av kulturverksamhet som tecknas i de digitala kanalerna utesluter visserligen inte en bild av kultur som ett materiellt objekt och estetiskt uttryck. Dock spänner framställningen över ett mycket vidare fält som även inkluderar praktiker och verksamheter som inte traditionellt ansetts rymmas inom de snävare kulturbegreppens ramar. Spel, reklambyråer, scenarrangemang och tygkassar pekar mot en föreställning om vad kultur är som är mer öppen och flytande. Det är en bild av kultur som bättre samspelar med strategins målsättningar om att skapa det breda upplevelseinriktade kulturhuset. I DID:s framställning tycks kultur snarare avse föreställningar om en hel livsstil, en levd kultur som inbegriper att lyssna på musik och spela spel, att stressa ner genom *wellness*, vilja arbeta med reklam och bära sina prylar i en ekologisk tygkasse. Boken och litteraturen finns visserligen där men gestaltas i form av en inbjudan till att uppleva ett scenarrangemang. Om det estetiska kulturbegreppet gav uttryck för en föreställning om kultur som något bortom vardagliga praktiker och nytta,

ligger den bild som DID förmedlar närmare en vardagsbetonad och vidare antropologisk betydelse av kultur som ett sätt att leva (Williams 1988), om än mer begränsad. I DID:s berättelse framträder snarast ”kultur” som föreställningar som viss en kultur- och upplevelsesökande livsstil.

På så vis kan DID:s berättelse sägas utgöra ett ytterligare led i en den kedja av översättningar som föreställningarna om det nya biblioteket genomgår. Inriktningen mot det upplevelseinriktade kulturhuset är, som jag beskrev i kapitel 3, resultatet av en sammanlänkning av föreställningar om framtidens bibliotek och den nya kunskaps- och upplevelsestaden Malmö. Genom upplevelse-inriktningen integreras Stadsbiblioteket i stadens kulturplaneringsstrategi, där kultur tillskrivs en framträdande position som tillväxtfaktor. I sin analys av kulturens roll i Malmös omvandlingsprojekt talar Möller (2009, s. 438) om en växelverkan mellan kulturens mer framträdande roll i stadsplaneringen, och vad han betecknar som ett ”kulturellt utflytande”. När kultursektorn, den så kallade upplevelseindustrin och de kreativa näringarna alltmer blandas samman i jakten på ett upplevelserikt stadsrum ser Möller att begreppet kultur används för att beskriva ett allt större spektrum av aktiviteter. Detta, menar han, medför att begreppets innebörd blir mer diffus. Medie- och kommunikationsvetaren Johan Fornäs beskriver denna rörelse som en generell tendens, där kulturens och ekonomins sammanflätning i den urbana upplevelseretoriken tenderar att ge kulturbegreppet en allt vidare innebörd. Med ”kultur” avses nu även idrott, media och design (Fornäs 2012, s. 93ff). Kulturens utflytande, och dess roll som tillväxtskapare, utmanar därmed de innebörder och den autonomi som kultur tillskrivs genom den kultiverande, liksom den estetiska definitionen. Sektorpolitik överges för aspektpolitik (jfr Möller 2009).

När DID, genom den berättelse de både konstruerar och förmedlar i de digitala kanalerna, försöker disassociera biblioteket från föreställningen om ”bokhuset”, och skapa bilden av den breda verksamheten, länkar de istället biblioteket till denna utflytande föreställning om kultur och dess värden. Samtidigt finns det aspekter hos ”det invanda” som Stadsbiblioteket och DID:s personal vill bevara och förstärka. Även om bilden av ”bokhuset” ska breddas har den tryckta boken och de ”immateriella värden” som den associeras med fortfarande stor betydelse för Stadsbiblioteket och för den berättelse om det ”nya” bibliotek som DID:s personal förmedlar. Då den tryckta boken omgärdas av föreställningar om kunskap, demokrati och upphöjdhet, har folkbiblioteket, som bokens beskyddare, också kommit att förknippas med dessa värden. (Jag återkommer till diskussionen om boken senare i kapitlet). Det invanda biblioteksbegrepp som Stadsbiblioteket

vill bryta med anspelar således inte bara på föreställningen om ett hus med böcker, utan också på föreställningar om en välfärdsinstitution som står för ”det goda” i samhället (Hedemark 2009, s. 109). Personalens utmaning i uppförandet av sin roll består i att länka dessa föreställningar till ett annat biblioteksrum, och till en bredare verksamhet, där det materiella objekt som dessa värden associeras med inte längre har samma särställning. *The darling library*, det älskade biblioteket, ska mot denna bakgrund inte endast förstås som en benämning av Stadsbibliotekets omvandlingsstrategi. Namnet är också del i ett varumärkesbygge som söker förena bibliotekets breda verksamhet med de positiva känslor och föreställningar som i hög grad associeras med det ”invanda biblioteksbegreppet”. DID:s personal engageras genom sitt kommunikativa arbete i detta varumärkesbyggande.

Varumärket ”The darling library”

Att utveckla Stadsbibliotekets ”varumärke” och sätta ”uppseendeväckande avtryck /…/ i kraft av professionell och idérik marknadsföring och kommunikation” är en av de målsättningar för det ”nya” biblioteket som uttrycks i *The darling library* ([2008], s. 6). Att tala om varumärken, eller så kallad *branding*, i relation till folkbibliotek är inte helt okontroversiellt. Precis som Sara beskriver i kapitlets inledande citat har begreppens konnotationer till marknadsföring inneburit att de inte ansetts höra hemma i folkbiblioteksektorn. ”Bokhuset” föreställs som del av en sektor som är avskild från, och verkar bortom, kommersiella normer och krav. Som aspekt på andra samhällsområden är dock kulturens värden inte längre självklara, de måste synliggöras. Stadsbiblioteket är inte heller det första folkbibliotek som anammar dessa uttryck, och de praktiker de refererar till. Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2006, s. 188) menar att *branding* har kommit att utgöra ett ”mjukare” alternativ till de mer kvantitativt orienterade metoder som används för att legitimera och synliggöra det samtida och målstyrda folkbiblioteket. I marknadsföringslitteraturen beskrivs *branding* som en metod för att skapa ”a perceived added value that a company or product represents” (Fog et al. 2010, s. 22). Detta värde anses bidra till att kunden återkommer, att hen förhåller sig ”lojal” trots ett lockande utbud från konkurrerande aktörer (ibid.). Då många folkbibliotek ser besökssiffrorna sjunka och, liksom Stadsbiblioteket, uppfattas befinna sig i en hårdnande kamp ”om människors tid, om timmar och minuter” (*En ny tid, nya möjligheter ett nytt bibliotek* u.å., u.s.) har intresset för varumärkesarbete vuxit inom folkbiblioteksektorn. Att hitta sätt att skapa

”helhetsupplevelser, gemenskapskänsla och lojalitet mot biblioteket” är också en målsättning som uttrycks i *The darling library* ([2008], s. 3). Utvecklingen av varumärket kan således ses som ytterligare en del i gestaltningen av strategin som bidrar till att föra in biblioteket i en sfär som kultursektorn tidigare föreställts som avskild ifrån.

DID är inte del av Stadsbibliotekets PR-avdelning, jag hör heller aldrig personalen tala om sitt arbete i termer av *branding*. Jag uppfattar likväl att deras digitala förmedling utgör en av många praktiker, i vilken varumärket ”The darling library” översätts och gestaltas. Sociologen Celia Lury (2011, s. 147) beskriver hur *branding* har utvecklats till något som liknar ”a managerial technique”, där varumärkesbyggandet genomsyrar hela organisationer, sättet som de anställda arbetar och helst också deras tankar om, och förhållningsätt till, verksamheten. Därför, menar hon, finns en uppfattning om att varumärkesarbetet inte längre kan begränsas till planerade reklamkampanjer, en logotyp eller slogan. Det upplevda värde som varumärket symboliserar måste genomsyra och på olika sätt spridas av hela verksamheten. Huruvida samtliga Stadsbibliotekets anställda engageras i varumärkesarbetet kan jag inte uttala mig om, men som jag redan beskrivit sprider DID:s personal, i uppförandet av den roll som *The darling library* identifierar, bilden av det ”nya” biblioteket. DID:s förmedling framträder som en varumärkesgestaltning i narrativ form och arbetet bär många drag av den berättande metod för *branding* som i reklam- och marknadsföringslitteraturen benämns *storytelling*. *Storytelling*-metoden omnämns också regelbundet i personalens samtal och strategidiskussioner. Dess betydelse för deras arbete bekräftas i en av loggböckerna.

> Redan tidigt i vårt arbete med digital kommunikation har vi pratat om effekten av storytelling i sociala medier. Det är något som vi skulle vilja lära oss mer om. Det har ju visat sig vara en väldigt effektiv form för kommunikation, särskilt på Facebook. Tanken är att om vi kan hitta en berättelse om bibblan så skulle den kunna fungera som ett nav i det nät av kanaler som vi använder oss av. Berättelser fastnar mycket bättre i åhörarnas/läsarnas minne och fungerar bra just i relationsskapande. Vi har pratat mycket om att vi vill arbeta mer med den metoden.
>
> *Loggbok 2*

I marknadsföringslitteraturen beskrivs *storytelling* som en sätt att kommunicera och synliggöra de värden som ska associeras med varumärket i berättande form, ett slags ”branding in practise” (Fog et al. 2010, s. 1). *Branding* är alltså en praktik

som syftar till att länka samman en produkt, eller allt oftare ett helt företag, verksamhet eller organisation, med vissa värden (Lury 2011). Det kan beskrivas som en slags medveten strävan efter att skapa och upprätthålla en specifik sammankoppling av materialelement och föreställningselement; ett sätt att försöka styra och kontrollera ”the circulation of meaning” (Shove, Pantzar & Watson 2012, s. 53). *Storytelling* bygger på antagandet att människor skapar mening genom narrativa strukturer och att berättelser därför är ett slagkraftigt sätt att både förmedla och få kunden att själv göra dessa sammanlänkningar (jfr Fog et al. 2010). I DID:s förmedling av bilden av det ”nya” biblioteket fyller *storytelling*-metoden dessa funktioner. ”Jag tror att det är så människor tänker och funkar”, förklarar Sara för mig, ”… att det finns något grundläggande med berättelser som gör att de är lämpliga som kommunikationsform” (F: 2011-02-01).

Det älskade biblioteket

Det ”nya” biblioteket ges namnet *The darling library – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek,* vilket säger något om vilka sammanlänkningar som strategin vill att användarna ska göra; vilka värden Stadsbiblioteket vill att varumärket ska tillföra. Användningen av uttrycket *darling* eller ”älskling” antyder att Stadsbiblioteket vill vara en verksamhet som man har en nära och kärleksfull relation till. Det rör sig om ett bibliotek att älska och som redan är älskat. ”Utgångspunkten för Stadsbibliotekets strategi är priviligierat” läser jag i *The darling library,*

> för det finns inte något vackrare rum i Malmö stad än Stadsbibliotekets. Det finns inte heller något rum som tar emot 900.000 besökare varje år och ändå har plats till fler. Som idé, som rum och som plats är Stadsbiblioteket en ojämförlig framgång. Ett stort ansvar att förvalta och en fantastisk grund att arbete vidare på.
>
> *The darling library [2008], s. 1*

Stadsbiblioteket i Malmö är inte ensamt om att vara uppskattat. Som samhällsinstitution betraktat åtnjuter folkbiblioteket ett högt förtroende hos allmänheten och omtalas gärna som en av våra mest besökta och omtyckta kulturinstitutioner (Frenander 2012, s. 82; Höglund 2012, s. 280). Liksom jag tidigare diskuterat förknippas institutionen ofta med positiva värden som trygghet, demokrati och det ”goda samhället” (Hedemark 2009, s. 109), vilket också bekräftas i studier inom folkbiblioteksforskningen (Frenander 2012; Höglund 2012). För att skapa

lojalitet och stärka relationerna mellan användare och bibliotek tar Stadsbiblioteket fasta på dessa föreställningar. Som namnet på strategin indikerar, läggs särskilt stor vikt vid användarnas emotionella band till folkbiblioteksinstitutionen och Stadsbiblioteket. Gestaltningen av varumärket ”The darling library” görs också genom att appellera till användarnas känslor.

Ett starkt varumärke beskrivs i marknadsföringslitteraturen som en kombination av fakta och affekt, av förnuft och känsla (se till exempel Fog et al. 2010; Rossiter & Bellman 2012). Resonemanget bygger på en föreställning om samtidens västerländska ekonomi som en överflödsekonomi, där materiella värden underordnas immateriella. I denna så kallade symbolekonomi blir produkter och varumärken visuella livstilsmarkörer som symboliserar vem du är (Zukin 1995). Konsumtion utgör således en del i ett expressivt identitetsskapande (Lury 2011), vilket innebär att frågor om pris och kvalitet, så kallade bruksvärden föreställs bli sekundära. Istället eftertraktas varor och tjänster som ”provide us with unique *experiences:* products that appeal to our dreams and emotions, and add meaning to our pursuit of ’the good life’” (Fog et al. 2010, s. 21). När jag nystar vidare i det ”nya” bibliotekets namn *The darling library – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek* förstår jag att dessa föreställningar också länkas till Stadsbibliotekets varumärkesbygge. Biblioteket är del av *ditt liv*, din framtid, dina önskningar och fantasier – *dina drömmar.* Framförallt är biblioteket *ditt*. Du är en del av biblioteket, vilket understryks av den genomgående användningen av tilltalsorden ”vi” och ”vår” i strategidokumentet. Dock är det ofta oklart vilka som uppfattas ingå i detta vi.

Att appellera till kundernas eller användarnas känslor, föreställningar och drömmar blir också centralt i DID:s och personalens förmedling och gestaltning av varumärket. Jag har redan visat några exempel på hur detta görs. I föregående kapitel diskuterade jag hur personalen försöker skapa en känsla av hemmahörande och inkludering genom att främja dialog och koppla till det gemensamma, staden Malmö. Också förmedlingen av bilden av den breda verksamheten, med något för alla smaker, kan sägas appellera till denna känsla av tillhörighet. Budskapet som förmedlas är att Stadsbiblioteket är *ditt* bibliotek, *din* vän och *darling*, vilket i DID:s berättelse översätts till en karaktär och berättarröst. ”Metoden [storytelling] ger så mycket eftersom den tillåter oss att tänka och kommunicera på nya sätt, berättar Sara för mig. ”Vi tänker mycket i bilder nu” fortsätter hon, ”bilden av den bussiga bibblan. Vi känner att det är ett sätt att skapa relationer som håller” (F: 2011-02-01). Som jag beskrev i föregående kapitel är ”den bussiga bibblan” den karaktär som DID:s personal konstruerat som avsändare för kommunikationen i de digitala kanalerna. Att personalen använder smeknamnet

bibblan signalerar att det är en nära relation de vill möjliggöra, en relation som bygger på känslor. Ett smeknamn ger man till någon man känner och tycker om. Någon som man har ett förhållande till som inte nödvändigtvis behöver bygga på rationella överväganden. Det är denna typ av relation, mellan användare och bibliotek, som varumärket ”The darling library” kan sägas syfta till att skapa. ”Den bussiga bibblan” förstår jag som ett sätt för DID:s personal att, i sitt arbete, översätta och gestalta denna relation.

Staden och berättelsen

Trots att det traditionellt funnits ett motstånd mot marknadsföring inom folkbiblioteksektorn ska det arbete som DID:s personal utför inte ses som ett fullständigt brott mot tidigare uppföranden av praktiken arbete på folkbibliotek. Andersson (2009) visar hur känsloappellerande marknadsföring var en viktig del av verksamheten redan under tidigt 1900-tal. Visserligen fanns då en stark skepsis mot regelrätt reklam men istället utvecklades andra, fortfarande aktuella metoder, där byggnadens lokalisering och inredning, samt evenemang och bokexponering, användes för att skapa en trevlig och tilltalande atmosfär. I den tidens uppförande av praktiken förekom således, i stor utsträckning, samma materialelement men de länkades till andra föreställningar om praktikens övergripande syfte. Andersson urskiljer att vid tidpunkten för hans undersökning var avsikten att locka människor till lån och läsning av kvalitetslitteratur (Andersson, 2009, s. 135ff). Det uppförande av praktiken som Anderson beskriver, avsåg således att locka människor till ”bokhuset” och formades av föreställningar om institutionens uppdrag som kultiverande och folkbildande. Detta uppdrag, menar Andersson (ibid.) i linje med exempelvis Skouvig (2004) och Black (2001), tenderade att spilla över i en disciplinerande och fostrande roll. Andersson kopplar detta till institutionens inordning i statsapparaten och den nationella organisationsstruktur som skapades för biblioteksväsendet. Denna gav förutsättningar för en nationell styrning där folkbiblioteket, med Anderssons ord, ”läggs till rätta” för det folkuppfostrande uppdraget (Andersson 2009, s. 181). Folkbiblioteket tilldelades härigenom en roll i nationens uppbyggnad och framsteg. De praktiker som Andersson klassificerar som marknadsföring i sin undersökning utgör en del i uppfyllandet av denna roll. Genom att skapa positiva associationer till folkbiblioteket ska befolkningen lockas att använda dess resurser för självbildningsändamål och meningsfull rekreation. De emotionella band som eventuellt skapas till biblioteket får en instrumentell funktion genom att

underordnas ett högre bildningssyfte där kultiveringen av hela folkets ”kunskaper smak, moral och förmågor” uppfattas ligga till grund för nationens utveckling (Andersson 2009, s. 185ff). Känslorna för biblioteket var här av betydelse men kan sägas vara underordnade det övergripande syftet att, genom bildning, främja förnuftet.

Folkbibliotekets bildningsuppdrag är inte frånvarande i DID:s arbete. Dock tolkar jag det som att dess betydelse omförhandlas när det länkas samman med ytterligare materialelement och alternativa föreställningar om folkbibliotekets roll och ställning. Avsikten i DID:s arbete är, liksom i Anderssons analys, att locka människor till biblioteket. Här är det dock föreställningarna om kris och förändring som i hög grad formar praktiken och att vidga deltagandet tillskrivs därmed andra betydelser. Den emotionella och relationsskapande dimensionen, som finns i den berättelse som avdelningen skapar och förmedlar har, liksom i Anderssons analys, en instrumentell funktion. Syftet och anspråken kan dock sägas ha vidgats. ”Den bussiga bibblan” är en gestaltning av ett varumärke, och del i uppförandet av en praktik, som syftar till att skapa varaktiga relationer och lojalitet med Stadsbiblioteket. Det övergripande målet består i att förhindra att användarna väljer bort Stadsbiblioteket och att besökssiffrorna därmed sjunker. Mot bakgrund av rådande förvaltningsideologi skulle detta innebära en förlust av legitimitet och risk för minskade resurser. Relationerna och de känslomässiga band som etableras mellan användarna och ”den bussiga bibblan” måste därför bidra till att deltagandet vidgas för att förhindra att Stadsbibliotekeket förlorar sin relevans som samhällsinstitution. Dock kan det vidgade deltagandet avse många olika saker där individens strävan efter bildning bara är ett av många tänkbara syften. Detta antyder ett försök att bryta med den styrning och disciplinering som Andersson beskriver ovan.

Det sätt som DID:s personal förmedlar och gestaltar Stadsbibliotekets varumärke rymmer en föreställning om en användare som vill kunna välja själv från ett brett utbud. Samtidigt har detta utbud begränsningar. Den bild som förmedlas av det vidgade kulturhuset riktar sig till en användare som vill fylla sin vardag med olika typer av upplevelser. Berättelsen positionerar användaren, i den framträder en idé om vem hen är, om hens drömmar och om vilket typ av liv hen vill leva. Det är en föreställd användare som vill förverkliga sig själv snarare än att bli upplyst. Föreställningar som uttrycks i relation till Malmös omvandling till kunskaps- och upplevelsestad gör sig här påminda i avdelningens förmedlingspraktik. Liksom staden Malmö omskapas och gestaltas för att attrahera en upplevelsesökande individ framträder personalens berättelse som riktad till en sådan föreställd

användare. Detta kan tolkas som att det inte längre är i första hand staten och nationens utveckling, utan stadens omvandling som biblioteket stödjer. För att få den upplevelsesökande användaren att återkomma krävs något mer än bara ett kvalitativt utbud som användaren väljer att ta del av efter rationella överväganden. Relationen måste bygga på emotionella band. I jämförelse med den marknadsföringspraktik som Andersson beskriver har kategorierna förnuft och känsla skiftat plats. Här underordnas betydelsen av förnuftet, betydelsen av känslan.

Folkbibliotekets bildningsuppdrag kan därmed sägas få ytterligare betydelser i DID:s arbete. Jag tolkar det som att bildningsassociationerna också erbjuds användaren som ett verktyg för självförverkligande och identitetsskapande. ”The ’use value’ of the brand to consumers consist in what they can make of it, what kind of person they can become with it” konstaterar Lury (2011, s. 159). ”Den bussiga bibblan” associeras med de positiva värden som kunskap, bildning och fördjupning, vilka förknippas med folkbiblioteket. Att välja att vara vän med bibblan kan på så vis signalera att detta är företeelser och egenskaper som du uppskattar och kanske till och med besitter själv. Relationen kan säga något om vem du är och därmed bidra till den bild du vill skapa av dig själv (jfr Holt 2004). Att Stadsbiblioteket finns på den sociala nätverkstjänsten Facebook möjliggör ett sätt att synliggöra denna relation. Valet visualiseras i din personliga profil och när ”[p]rofiles have become a common mechanism for presenting one’s identity online” (boyd & Heer 2006, u.s.) kan relationen till biblioteket bli ett ställningstagande som säger något om vem du är, eller i alla fall om vem du vill vara.

Användaren och berättelsen

Den roll som biblioteksdeltagare, vilken erbjuds användaren i strategin, liksom den användare som framträder i personalens berättelse, ger en bild av denna som aktiv, delaktig och sökande. Dessa föreställningar om användaren överensstämmer med både Floridas framställning av den kreativa klassen och de bilder som, i marknadsföringslitteraturen, tecknas av samtidens konsument. Precis som beskrevs i föregående kapitel är detta en konsument som antas ha kunskap och insikter som kan bidra till ett företags eller, som här, till Stadsbibliotekets utveckling. Den roll som erbjuds användaren rymmer på så vis en dubbelhet, där denna både få mer inflytande och engageras i verksamhetens tjänst. När användaren integreras i arbetet med att sprida bilden av det älskade biblioteket

synliggörs åter denna dubbelhet. Under ett möte diskuterar DID:s personal sin och användarnas roll i arbetet med *storytelling*.

> ”Alltså, PR-avdelningen har ju inte velat jobba med det [*storytelling*] eftersom de tycker att det kanske har en lite för marknadsmässig klang och att det handlar mer om information i bibliotekets fall”, säger Martina nästan lite ursäktande. ”Men vi vill ändå jobba med det”, fyller Bea i, ”… och vi tycker att vi kan göra det eftersom vi inte arbetar med Facebook som en marknadsföringskanal”. De andra nickar instämmande. ”Det var som en boja som släppte när vi kom fram till det”, fortsätter Martina. ”Facebook är en relationsskapande kanal där vi och användarna bygger tillsammans”. Bea börjar knappa på datorn. ”Alltså tanken är att de ska bära vidare historien som vi berättar”, säger hon. ”Har du sett Gudrun Sjödéns Facebooksida? Kulturanten? Jättebra tilltal med en blandning av humor och information. Den har vi lite som förebild”. ”Skånemejerier är bra också”, flikar Sara in. ”Sen kan jag tipsa om boken ”Made to stick”, fortsätter Bea. ”Den har en massa bra tips om hur man får ett budskap att fastna”
>
> *F: 2011-01-25*

Personalens sätt att tala om sitt arbete med *storytelling* rymmer vad jag först uppfattar som flera motsägelser. De framhåller att de inte arbetar med Facebook som en marknadsföringskanal, samtidigt vill de sprida och få ett visst budskap att fastna. Facebook framställs också som en relationsskapande kanal, där DID:s personal och användarna bygger tillsammans. Trots detta uttrycker personalen en önskan om att användarna ska bära vidare deras och Stadsbibliotekets berättelse. Det som jag först uppfattar som motsägelser kan dock snarare ses som ett uttryck för den dubbelhet som ryms i föreställningarna om mer upplösta gränser mellan konsument och producent, användare och bibliotekarie. Föreställningarna om användaren som en biblioteksdeltagare gör att praktiken uppförs på ett sätt som involverar användaren, dock med ett visst syfte och mål. Liksom i den praktik som Andersson beskriver ovan förekommer här en viss styrning, om än mer subtil.

Konsumtionsforskaren Adam Arvidsson (2005) menar att de sätt som marknadsföring görs på har skiftat över tid, i samspel med rådande föreställningar om konsumentens önskemål och drivkrafter. Den praktik som Andersson (2009) beskriver ovan kan liknas vid vad Arvidsson benämner ”fordistisk marknadsföring” som, genom ”the agency of the state apparatus”, syftade till att disciplinera konsumenten, samt att fostra dennes smak och begär (Arvidsson 2005, s. 243). Denna öppet disciplinerande marknadsföringsform har, menar Arvidsson, ersatts av mer subtila övertalningsmetoder, som exempelvis *storytelling*.

Dessa metoder anses bättre lämpade för att locka, vad som föreställs vara, en aktiv konsument som inte söker färdigformulerade budskap. När varumärken inte längre primärt anses referera till en produkt utan snarare till en känsla och föreställd livsstil, vad Arvidsson (ibid., s. 244), benämner ”a context for consumption” och Lury (2004, s. 1) ”a platform for action” bedöms det inte längre vara tillräckligt att varumärkets värden och budskap *förmedlas* till konsumenten. Konsumenten måste också *göra* varumärket, *leva* varumärket, det vill säga bjudas in att delta i varumärkets gestaltning. Denna metod omtalas i marknadsföringslitteraturen som ”co-creation”, på svenska ”samskapande” (jfr Prahalad & Ramaswamy 2004). Förhållningssättet bygger på antagandet att det är i interaktionen mellan konsumenten och företaget, eller som här användaren och biblioteket, som de värden som tillskrivs varumärket skapas (ibid.). Den samskapande ingången medför dock vad Arvidsson beskriver som en ”ironisk tvist”. För att konsumenten ska kunna delta i gestaltningen och bidra till att reproducera ”the forms of life the brand embodies” måste varumärket vara öppet och rörligt. Samtidigt måste denna rörlighet kontrolleras och styras inom gränserna för ”the intended brand identity” (Arvidsson 2005, s. 244).

DID:s personals berättande marknadsföring kan sägas röra sig mellan denna öppenhet och subtila styrning. Berättelsen är inte stängd och avslutad utan rymmer möjligheter för samskapande, ett erbjudande till användaren om att ”bygga tillsammans”. Dock är det ett erbjudande som, om det accepteras, innebär att användaren engageras i en praktik där deras roll som medproducenter utförs genom att de, tillsammans med personalen, gestaltar varumärket ”The darling library”. Precis som namnet på strategin antyder ska varumärket förmedla att Stadsbiblioteket är *ditt* bibliotek, ditt liv och dina drömmar. På så vis är användarna en del av varumärket. De behövs i varumärkets gestaltning för att fylla luckorna, ”to actually perform the value of the brand” (Lury 2011, s. 159). Personalens strävan efter att användaren ska bära berättelsen om Stadsbiblioteket vidare kan, från detta perspektiv, ses som ett erbjudande till användaren om att göra biblioteket till sitt. Det kan tolkas som en metod för att engagera användaren i gestaltningen av varumärket. ”Den bussiga bibblan” erbjuder visserligen en vänskapsrelation, men användaren måste själv acceptera relationen och fylla denna med ett innehåll, genom att på olika sätt delta i och uppleva både det digitala och fysiska biblioteket. Att välja att delta i verksamheten innebär på så vis implicit att engageras i gestaltningen av varumärket

Det arbete som DID:s personal utför har inte som syfte att förmedla en viss smak, att utbilda eller fostra. Deras roll handlar om att uppmuntra till delaktighet,

berättelsen säger att ”du får”, men inte att ”du måste” (jfr Barry 2001; Žižek 1999). Det är inget medvetet försök, eller en önskan om, att kontrollera användaren. Snarare handlar det om en form av subtil, oundviklig styrning skapad av den teknologi som *branding* kan sägas vara (Lury 2011, s. 147). Ramar formas för deltagandet där personalens berättelse om kulturhuset uppmuntrar till ett deltagande som bidrar till gestaltningen av varumärket. Det är ett sätt att arbeta som, enligt Arvidsson (2005, s. 244f) ”works by enabling or empowering the freedom of consumers *so that it is likely to evolve in particular* directions /…/ a matter of making the object resist certain uses, and invite others”.

Användningen av mer subtila marknadsföringsformer, i samspel med föreställningar om att konsumentens fokus har skiftat från objektet till känslan och upplevelsen, har gett upphov till dramaturgiskt inspirerade marknadsföringsmetoder (jfr Pine & Gilmore 2011). Varumärket iscensätts som en *performance* eller ett *event,* vilket ska bidra till att skapa en värld runt varumärket som kan engagera alla sinnen (Lury 2011, s. 157). Genom sina digitala gestaltningar av det som sker i det fysiska biblioteksrummet engageras DID:s personal i uppförandet av en sådan upplevelseorienterad värld som Stadsbiblioteket söker skapa runt boken.

Om boken i det ”nya” biblioteket

”Vi bär ut böckerna och bär in författarna” var ett av de uttalanden som väckte starkast reaktioner i den bitvis infekterade debatt om *The darling library*-strategin som jag redogjorde för i kapitel 3 (Chukri 2012). Transformationen av Ljusets kalender, från en ”kunskapskatedral” (Nilsson 1997a, s. 5) till en temporär teaterscen och estrad, fick känslorna att svalla hos många malmöbor (Carlgren & Ekman 2010; Friis-Möller 2012). Den större gallringsprocess som var upprinnelsen till debatten kom att tolkas som ett angrepp mot den tryckta boken, alltså det verk och den artefakt som, från både en estetisk och kultiverande förståelse av kulturbegreppet, tillskrivs ett upphöjt värde. Stadsbibliotekets omvandling kom därmed att ses som ett ifrågasättande av kulturens autonomi (Friis-Möller 2012) och länkas samman med de ideologiska implikationerna av den ”utflytande” förståelse av kulturbegreppets innebörd som diskuterades i kapitlets inledning. I debatten uttrycktes farhågor för att biblioteket skulle utvecklas till en ”kommersialiserad upplevelsepark” (*Sydsvenska dagbladet* 2009).

Misstankar formulerades även om att strategin var ett försök att föra in biblioteket i den ”samtida event- och kändiskulturen” (Svensson 2009).

Huruvida Stadsbibliotekets upplevelseinriktning faktiskt medför att den tryckta boken förlorar sin framskjutna roll i verksamheten kan dock ifrågasättas. Givetvis innebär försöken att bryta med föreställningen om ”bokhuset”, och betoningen av kulturhusets breda utbud, att boken får konkurrens. Som nämndes tidigare i kapitlet uppfattar jag dock att boken, dess innehåll och många av de praktiker som omgärdar den, framträder som centrala även i det ”nya” biblioteket. Emellertid sker, som jag kommer att visa nedan, en viss förskjutning där mer fokus läggs på bokens ”immateriella värden” och ”den värld av upplevelser” som litteraturen anses kunna generera. Även tidigare studier, som belyser folkbibliotekets utveckling mot ”upplevelsebibliotek”, identifierar liknande tendenser. I avhandlingen *Oplevelsens rammer* undersöker Rasmus Grøn (2010) skönlitteraturens och litteraturförmedlingens ställning och uttryck i, vad han benämner som, det senmoderna folkbiblioteket. Grøn menar att institutionens utveckling, från att i första hand utgöra ett hus för böcker till ett rum för kultur och upplevelser, har medfört att den tryckta skönlitterära boken delvis har förlorat sin priviligierade position i biblioteket. Distributionen av böcker har, enligt honom, ersatts av förmedling av litteratur (ibid., s. 6), av ”texter som skapar värde och mening” (Carlsson 2012, s. 9), vilket Grøn relaterar till den ökade användningen av e-böcker. Litteraturens företräde och åtskillnad från boken återspeglas i flertalet av de förmedlingsprojekt som han studerar, i vilka den tryckta boken ges en undanskymd plats till fördel för andra medier (Grøn 2010, s. 3).

Även i DID:s berättelse om det breda kulturhuset får den tryckta boken konkurrens. Ändå fortsätter den att vara tydligt närvarande. Ofta utgör hyllor med böcker en bakgrundsfond vid avdelningens filminspelningar. Här visas boken upp, bläddras i och läses ur. I en serie inlägg på facebooksidan presenteras i text och bild Stadsbibliotekets minsta bok, tyngsta bok och andra ”skatter från magasinet” (Facebook 2010e). I berättelsen är boken bakgrund och kuriosa. I ett annat inlägg, som länkar till en fotoblogg helt tillägnad bokhyllor, får den agera ”ögongodis för bokälskare” (Facebook 2010f). Det kan framstå som att bokens värde har förminskats i DID:s berättelse men en annan tolkning är också möjlig.

Precis som Sara beskriver i kapitlets inledande citat har bilden av folkbiblioteket som ett ”bokhus” ett nostalgiskt skimmer över sig. De brittiska bibliotek-forskarna Liz Greenhalgh, Ken Worpole och Charles Landry (1995, s. 140) talar om en mytisk bild av folkbiblioteket, där boken, biblioteket, ”lukten av

möbelpolish” och upplevelsen av tystnad länkas samman och kopplas till en svunnen tid, ”en förlorad värld” (Hedemark 2009, s. 27). När Sara, i kapitlets inledning, resonerar kring bilden av ”bokhuset” som ett ”fint minne” betyder det inte nödvändigtvis att hon avfärdar bilden som obetydlig och utan bäring på hennes och kollegornas arbete. Boken som kultur-, bildnings- och demokratisymbol skapar legitimitet. Att låta böckerna utgöra en fond i den digitala gestaltningen befäster etablerade föreställningar om biblioteket som en trovärdig aktör. Boken är fortfarande ett av de materialelement som ingår i den praktik som DID uppför. När de länkar samman den med nya föreställningselement, det vill säga med föreställningar om det breda, upplevelseinriktade och attraktionsskapande kulturhuset, får den andra betydelser och gör andra saker. Den tryckta boken kan sägas få rollen av en värdeskapande symbol i DID:s berättelse. Den kan skapa positiva associationer och, precis som ”den bussiga bibblan”, stärka redan etablerade relationer. Att boken är tätt sammanflätad med emotionella och kroppsliga intryck, samt har en förmåga att väcka nostalgiskt betonade känslor, är här av stor betydelse. Minnet av att hålla i en bok och vända dess blad kan tillföra berättelsen och gestaltningen en taktil, somatisk dimension. Att bädda in den tryckta boken i den digitala gestaltningen kan ses som ett sätt att appellera till de känslor som denna kan väcka, att upprätthålla vad som i marknadsföringslitteraturen beskrivs som ”a sensory interaction” (Pine & Gilmore 2011, s. 25) mellan användarna och Stadsbiblioteket. De estetiska och kultiverande kulturbegreppen kan således ses som något som DID utmanar, men också som de tar spjärn emot och utnyttjar. Så är även fallet i Stadsbibliotekets satsning på en internationell författarscen, i vars gestaltning också DID:s personal engageras.

Författarscenen

Omvandlingen av Ljusets kalender ger upphov till flera arrangemang med diversifierat innehåll, som operaföreställningar och dansuppvisningar. Stadsbiblioteket största satsning handlar dock om att iscensätta boken och litteraturen. Under hösten 2009 startar Stadsbiblioteket en Internationell författarscen, där både svenska och internationella författare och poeter bjuds in för att samtala om sina verk. Under den period som jag genomför studien gästas scenen av bland annat Bob Hansson, Carsten Jensen och Arkan Asaad. Även Mircea Cartarescu och Paul Auster, vilka på Internationell författarscens webbplats beskrivs som några av ”litteraturens superstjärnor” (Malmö stad 2012b), tar plats i Ljusets kalender.

Författarscenen fyller många funktioner i det ”nya” biblioteket. Den kan förstås som en vidareutveckling av en litteraturförmedlande praktik, som sedan länge varit en viktig del av folkbibliotekets verksamhet och uppdrag. Att använda det fysiska biblioteksrummet för att ge allmänheten möjlighet att möta och lyssna till en författares tankar om sina verk, att samtala och skapa en social samvaro kring litteraturen, är inte en ny företeelse på bibliotek. Nu sker dock detta med en annorlunda och mer spektakulär inramning. I sin avhandling beskriver Grøn (2010) konsekvenserna av folkbibliotekets upplevelseinriktning för litteraturförmedlingens uttryck. Bland annat menar Grøn att litteraturförmedlingen inte längre är förankrad i estetiska kvalitetsprinciper. Istället syftar den till att erbjuda en läsupplevelse, antingen som potentiella upplevelser i form av skönlitterära texter eller i form av programverksamhet där också själva förmedlingspraktiken tilldelas ett upplevelsevärde (Grøn 2010, s. 8 ff., s. 21). En konsekvens av denna process, menar Grøn, är att förmedlingen av litteratur gradvis har blivit viktigare än urvalet av böcker. Detta har lett till ett intresse för utveckling och experimenterande med nya former för litteraturförmedling, vilket Malmös internationella författarscen kan ses som ett exempel på.

Dock framträder författarscenen som något mer än en upplevelseinriktad form av litteraturförmedling. Den fyller ytterligare funktioner och gör något annat i och för det ”nya” biblioteket. I utvärderingen av *The darling library*-strategin läser jag följande:

> Med etableringen av Internationell författarscen har biblioteket fått en mer utåtriktad roll i media och gentemot medborgare. Bibliotekets scen förkommer mer i ett offentligt samtal om litteratur och vill bli en central punkt för författarbesök i Malmö. Under framförallt våren 2011 har vi lyckats får stora namn, och det har i sin tur skapat en känsla av stolthet och ett verkligt engagemang för författarscenen, både internt och externt. /…/ En del av publiken kommer kontinuerligt, för konceptet och inramningen – man vet att Internationell författarscen borgar för kvalitet och ett genuint sätt att mötas och att möta litteratur.
>
> *Tillbaka till strategin ”The darling library in the world” 2011, s. 8*

Författarscenen skapar ”engagemang”, den signalerar genuinitet och bidrar till att publiken återkommer. Den skapar lojalitet med biblioteket och, liksom ”den bussiga bibblan” och DID:s *storytelling*, förmedlar författarscenen de värden av tillhörighet och trygghet som varumärket ”The darling library” skall förknippas med. På så vis skapar författarscenen ytterligare en tid, ett rum och en plats där de

känslomässiga band, som anses ligga till grund för de långvariga relationerna mellan användarna och biblioteket, kan etableras. Den utgör vad konsumtionsforskaren Elizabeth Moor (2003, s. 43) benämner ”a space of real time marketing” där publiken, eller användarna, tillsammans med personalen och författarna bjuds in att gestalta varumärket ”The darling library”. Lury (2011, s. 158) beskriver hur detta sätt att omvandla den fysiska miljön till ”a branded context of action” utgör en del i den samskapande marknadsföringsstrategi som beskrivits ovan, där konsumentens deltagande och handlingar anses bidra till att skapa varumärkets värde. Därför uppmuntras evenemang som, liksom författarscenen, kan beskrivas som ”brand events, including openings launches, visits, specially arranged performances and happenings” (ibid., s. 156).

Föreställningar om samtidens ekonomi som en upplevelseinriktad sådan kan sägas ha stor betydelse för framväxten av olika former av event-baserad marknadsföring. I marknadsföringslitteraturen (se till exempel Pine & Gilmore 2011) beskrivs hur ett företags varor och tjänster inte längre utgör grunden för ett konkurrenskraftigt försäljningsargument. Istället är det iscensättningen av (varumärkta) upplevelser, i form av minnesvärda arrangemang och miljöer, som tros locka den föreställda konsument som värderar ”not the goods themselves but the experiences and transformations they enable” (ibid., s. xii). Transformationerna avser här en förändring för individen där upplevelsen ska lämna ett avtryck som kan integreras i och bidra till att forma den egna livsberättelsen. Minnet av upplevelsen skapar en koppling mellan konsumenten och varumärket. Det föreställs kunna bidra till att etablera en varaktig relation som sträcker sig över tid och rum, i synnerhet om det är ett minne av en känsloladdad upplevelse som appellerar till alla sinnen (ibid.).

Med Internationell författarscen iscensätter Stadsbiblioteket en sådan potentiellt minnesvärd och känsloladdad upplevelse. På författarscenen får du möta ”litteraturens superstjärnor” i den spektakulära inramning som Ljusets kalender är. Rummet, med sina 18 meter till tak, omvandlas för ändamålet till en teater. Scenen är placerad så att de stora glasväggarna, med utsikt mot parken, utgör en kuliss. Rummet fylls med människor. Det här är en händelse utöver det vanliga. En författare med stjärnstatus besöker Malmö och du är där (jfr Moor 2003). Du befinner dig i samma rum som Paul Auster, hör hans röst och skratt, ser honom gestikulera, känner doften och värmen av människorna i rummet. Författarscenen är iscensatt för att skapa en upplevelse som kan engagera alla dina sinnen, stimulera din fantasi och också väcka tankar om ditt förflutna. Liksom musik kan litteratur sägas ha en förmåga att förflytta dig bortom det som händer här och nu,

till ”a space of private fantasy or nostalgia” (ibid., s. 54). Kanske minns du när du första gången läste *New York trilogin*, platsen där du befann dig, människorna som omgav dig, det liv du levde då. Författarscenen ger dig möjlighet att blicka tillbaka och associera till det redan upplevda, samtidigt som den erbjuder dig ytterligare en minnesvärd upplevelse som kan bäddas in i din livsberättelse. Den här gången är det en upplevelse och ett minne som är sammankopplat med Stadsbiblioteket. Efter framträdandet ställer du dig i den långa kön för att få ditt exemplar av Paul Austers senaste roman, signerat av författaren. Du får vänta länge men det är det värt för du vill ha en souvenir, en inskription av upplevelsen, som du kan bära med dig och som du också kan visa för andra.

I marknadsföringslitteraturen framställs det som angeläget att länka samman upplevelser med souvenirer och minnesobjekt, då de kan förstärka och förlänga minnet av upplevelsen för individen som var där (Pine & Gilmore 2011). Dessa objekt får även en vidare betydelse då de anses kunna för vidare delar av upplevelsen, och därmed varumärkets värden, till andra individer och sammanhang. ”Memorabilia are a way to ’socialize’ the experience, to transmit parts of it to others – and for companies entering the Experience economy, they are means to entice new guests” (Giussani, citerad i Pine & Gilmore 2011, s. 85). Jag menar inte att boksigneringen anordnas med detta som ett uttalat syfte. Däremot uppfattar jag att boken, i den gestaltning av varumärket som sker i samband med författarscenen, görs till ett minnesobjekt som kan bära upplevelsen och varumärket ”The darling library”. I aktiviteter som boksigneringen, där föreställningselement och materialelement konkret länkas samman och förändrar artefakten, märker den av upplevelsen, är transformationen till souvenir påtaglig. Dock är inskriptionen inte nödvändig för att boken ska kunna agera minnesobjekt. Oavsett i vilket sammanhang och i vilket format användaren nu möter Paul Austers böcker kan hen göra denna sammanlänkning mellan föreställningselement och materialelement.

Författarscenen blir på så vis också ett sätt att möta en samtid där böcker säljs på bensinmacken eller beställs med en knapptryckning. Med boken som ett minnesobjekt är det av mindre betydelse hur användaren får tillgång till denna, den är ändå en påminnelse om Stadsbiblioteket. Det är också ett positivt minne av biblioteket som väcks, vilket har potential att ersätta de ”fina barndomsminnen” som Sara talar om i kapitlets inledning. Liksom DID:s berättelse blir författarscenen ett sätt att vidga bilden av biblioteket från ”bokhuset” till kulturhuset, där de positiva värden som associeras till det älskade biblioteket fästs på bredare innehåll. Biblioteket värnar om litteraturen, om boken, men inte bara

som ett objekt som ska bevaras och distribueras, utan som utgörande en del av en upplevelse som kan konkurrera med att ”[t]a en öl på möllan”, ”[h]eja fram MFF”, ”[s]hoppa på IKEA” eller ”[e]n premiär på nya Potter-filmen” (*En ny tid, nya möjligheter, ett nytt bibliotek*, u.å., u.s.).

Det är inte endast boken som kan göras till ett minnesobjekt. Även författaren kan väcka ett minne av upplevelsen, ett minne av Stadsbiblioteket, och göras till vad Moor (2003, s. 56) beskriver som ”a vehicle for the translation of a ’branded experience’ from one context to another”. Det gäller även DID:s digitala gestaltning av författarscenen.

Digital gestaltning

Den Internationella författarscenen är en prestigesatsning för det ”nya” Stadsbiblioteket som i hög grad anses vara av betydelse för att uppnå målet om ett vidgat deltagande. I utvärderingen från 2011 betonas denna koppling.

> De olika programmen har lockat en varierad publik på ibland 150 personer och ibland 600. /…/ Dessutom är det tydligt att olika författare lockar olika målgrupper – vid egyptiska författaren Nawal El Saadawis besök deltog en ny publik från hennes del av världen, människor som kom för att se en för dem viktig författare och politisk förgrundsfigur. Andra tydliga exempel är kvällen med den isländske författaren Sjón, som drog en lite yngre publik intresserad av underground. Författarkvällen med israeliske författaren Amos Oz besöktes av många ur Malmös judiska befolkning och till den unge författaren Arkan Asaad, som just debuterat med en roman om hederskultur, kom många skolklasser och unga. Vid många tillfällen har besökare till Internationell författarscen frågat om var Ljusets kalender finns; de har alltså inte varit på Stadsbiblioteket förut och har kommit speciellt för författarscensarrangemanget.
>
> *Tillbaka till strategin ”The darling library in the world”, 2011, s. 8f*

För att möjliggöra att ännu fler kan uppleva författarscenen dokumenteras varje evenemang och tillgängliggörs på bibliotekets webbplats. Först görs ljudinspelningar, vilket följs av filminspelningar och till slut även livesändningar. Flera delar av organisationen är involverade i dokumentationen, men DID:s personal har en speciell och viktig roll. De deltar inte bara i inspelningsarbetet utan redigerar, publicerar och marknadsför också filmerna i de digitala kanalerna. På webbplatsen kan användaren både se och lyssna på samtalet igen. Filmerna och

ljudinspelningarna erbjuder en möjlighet att färdas tillbaka i tiden och återuppleva händelsen. Den digitala gestaltningen av författarscenen blir på så vis ett sätt att utvidga upplevelsen i tid och rum och genom att skicka en länk kan användaren också dela med sig av upplevelsen till andra. Liksom boken blir den digitala gestaltningen ett potentiellt minnesobjekt av händelsen. Här kan dock upplevelsen vidgas för att inkludera ännu fler.

I samband med varje föreställning producerar och publicerar avdelningen vad de kallar för ett ”försnack” i bibliotekets youtubekanal. Syftet är att väcka intresse för författaren, böckerna och evenemanget. I många av de försnacks-filmer som är del av den digitala gestaltningen träder bibliotekarien fram med namn. Ofta finns det länkar till en presentationssida där hen berättar om sina litterära intresseområden. I en ytterligare satsning – ”bibliotekarien tipsar” – blir det personliga anslaget ännu tydligare. Här förmedlar bibliotekarierna sina läs- eller musikupplevelser, vilka sedan sammanställs och presenteras i egenkomponerade topplistor inom olika musik- eller litteraturgenrer.

Bibliotekarien kan i dessa exempel sägas träda fram i rollen som expert på ”den goda litteraturen”. Föreställningar om bibliotekariens auktoritet på området används för att ge litteraturförmedlingen trovärdighet och legitimitet. Återigen länkar DID:s personal föreställningar om ”det invanda” till ”det nya” för att förmedla en positiv bild av den breda verksamheten.

> Vi försöker sprida våra kollegors arbete så mycket vi kan. Både för att uppmuntra dem men också för att visa på den bredd som finns i kompetensen i vår organisation. Några av våra kollegor har blivit lite av lokalkändisar sedan de började synas i våra kanaler.
>
> *Loggbok 2*

Grøn identifierar också en utveckling mot en mer personlig och direkt förmedling i sin studie av skönlitteraturförmedling på folkbibliotek. Bibliotekarien ”investerer sig selv som person og læser i formidlingen” och bli på så sätt mer synlig som individ, menar Grøn (2010, s. 105). Som jag beskrev i kapitel 4 innebär dock avdelningens sätt att uppföra sitt arbete att Bea, Martina, Anna och Sara tar ett steg tillbaka och blir osynliga. Deras roll är en annan.

Det är tidigt på morgonen och biblioteket har inte öppnat ännu. Anna och jag strövar runt i de ljusa rummen på jakt efter en bra plats för en filminspelning. Flera möjligheter har redan ratats eftersom Anna behöver ett eluttag. ”Någon hade tydligen glömt att sätta kameran på laddning igår så den var helt urladdad när jag kom till jobbet idag, då blir man lite stressad” säger Anna. Det är höst ute och träden utanför ljusets kalenders glasväggar skiftar i rött och gult. Anna fastnar för en plats i rummets ena hörn, där höstfärgerna lyser extra starkt. ”Det här ljuset kommer att bli perfekt”, konstaterar Anna nöjt och börjar rigga upp kameran. Det är ett ”försnack” som ska filmas. Internationell författarscen, gästas nästa vecka av den norske författaren Karl Ove Knausgård och en kollega från biblioteksscenen ska presentera hans böcker i ett kort filmklipp. Snart dyker medarbetaren upp, han ser lite nervös ut och ursäktar sig för att han inte är så förberedd som han skulle önskat. ”Så säger du alltid men du brukar alltid vara jättebra”, säger Anna. Hon ställer sig bakom kameran och testar några olika vinklar och placeringar. Medarbetaren byter stol ett par gånger och så sätter filminspelningen igång. Kameran är direkt riktad mot hans ansikte när han börjar tala. Ibland kommer han av sig och kameran stoppas. Proceduren upprepas ett par gånger och snart är inspelningen klar. Den är kort, inte längre än någon minut. ”Det blir bra”, säger Anna, ”Ett youtube-klipp ska inte vara längre”.

F: 2010-11-18

För att skapa det digitala utbud som ska locka den föreställda användaren måste någon också stå bakom kameran. Gestaltningen måste *produceras,* det vill säga föreställningarna måste spelas in och ljussättas, filmerna måste klippas, texterna redigeras, och inlemmas i en berättelse och dramaturgi. DID:s personal utför på så vis ett arbete som inte bara handlar om förmedling, det utgörs också av produktion. I nästa kapitel undersöks vidare de konsekvenser som DID:s roll i gestaltningen av det ”nya” biblioteket får för hur de uppför praktiken arbete på folkbibliotek.

6. Biblioteket och arbetet

I de två föregående kapitlen har jag visat hur DID:s personal engageras för att på olika sätt bidra till strategins föreskrivna ”paradigmskifte”. I samspel med nätverkets olika aktörer strävar de efter att både vidga deltagandet och förmedla berättelsen om det ”nya” biblioteket. Dessa förutsättningar får konsekvenser för hur de uppför sitt jobb, för vilka kompetenser som krävs, samt för hur de föreställer sig syftet med sitt arbete. I detta kapitel fortsätter jag att undersöka personalens sammanlänkningar mellan material-, kompetens- och föreställningselement. Fokus ligger här på att synliggöra sammanlänkningarnas konsekvenser för hur de uppför praktiken arbete på folkbibliotek.

Förmedling och produktion

Det är eftermiddag när jag kommer till DID:s arbetsrum. Lokalen är ljus med vita väggar och stora fönster. I rummets mitt finns en sittgrupp med bord och fåtöljer, några bokhyllor är placerade längs med ena väggen och i ett hörn står en plasmaskärm uppställd på ett stativ, bredvid ligger en digitalkamera på laddning. På en annan vägg sitter en whiteboardtavla som är fylld med anteckningar, pilar och post-it lappar i olika färger. Det är alldeles tyst och jag märker först inte Martina som sitter framför sin dator, längst in i rummets ena hörn. Hon har stora hörlurar på sig och är djupt försjunken i vad som utspelar sig på skärmen framför henne. Jag går fram och hälsar och passar på att kika över hennes axel. På skärmen dansar människor i färgglada kläder förbi. ”Det är en inspelning av Pekingoperan som uppträdde här igår”, förklarar Martina. Hon berättar vidare att förställningen spelades in med två olika kameror och en extern anläggning för ljudinspelning. Nu arbetar hon med filerna i ett redigeringsprogram så att bild och ljud kan fogas samman till ett filmklipp som sedan ska publiceras på Stadsbibliotekets webbplats. Även när hon pratar med mig är hennes blick fokuserad på datorns skärm där hon koncentrerat klickar sig fram bland redigeringsprogrammets olika funktioner.

> Arbetsuppgiften är fortfarande ny för henne och hon är ännu inte helt säker på hur programmet fungerar. Jag följer på skärmen och ser hur hon testar och gör om, en process som upprepas tills dess att hon når dit hon önskar. När hon är nöjd lutar hon sig tillbaka i stolen och berättar att de har köpt in ännu en kamera, ett mixerbord och ljussättningsutrustning för att ytterligare höja kvaliteten på de filmer som DID producerar. ”Vi har bra grejer men samtidigt finns det en del grundläggande problem, filöverföring till exempel, där det är en massa problem med filernas storlek och format som vi inte lyckats lösa ännu och som tar mycket tid”. Hon pekar på en pågående filöverföring på skärmen som uppges ta tre timmar att genomföra. ”Vi publicerar ju inte filmerna själva på webbplatsen utan det sköts av en ansvarig på Malmö stads kommunikationsavdelning och det är den överföringen som vi inte har fått att fungera helt smidigt … men ibland kan det vara bra om det tar lite tid så man kan få en massa andra saker gjorda under tiden”, säger hon och pekar med ett menande på en hög med TV- och datorspel som väntar på få en etikett och en post i bibliotekets katalog. Idag får dock spelen vänta. Istället tar hon fram en USB-kabel ur en låda, kopplar in en digitalkamera till sin dator och börjar överföra de foton hon tog under gårdagskvällen. Hon öppnar ett bildredigeringsprogram för att kunna redigera och anpassa bilderna till ett bildspel. ”Kanske kan vi använda någon bild till Facebook eller hemsidan också”, säger hon och snart är blicken återigen fäst på det som utspelar sig på skärmen framför henne.
>
> *F: 2011-02-01*

När jag cyklar hem från biblioteket den kvällen funderar jag över vad Martina och hennes kollegor gör på sitt arbete. Vid det här tillfället har jag följt DID ett par månader och jag vet att arbetet framför datorn med olika film, bild- och ljudredigeringsprogram upptar stor del av deras tid. Jag tänker på hur mitt arbete såg ut när jag själv jobbade på bibliotek, då dagarna fylldes av medieinköp, fjärrlån och pass i informationsdisken. Mitt arbete bestod av att distribuera och förmedla böcker och information, men det Martina och hennes kollegor gör, är något annat och något mer.

När DID:s personal själva talar om sitt arbete beskriver de gärna sitt jobb som ”en ny typ av förmedling” (F: 2011-02-03). Det gör mig inte förvånad att de väljer att framställa sitt arbete på detta sätt. Uppfattningen om folkbiblioteket som en informations- och kulturförmedlande institution har utvecklats till en ”informell norm” (Johannisson 2012, s. 295) och av detta följer att folkbiblioteksverksamhet och arbete i första hand förstås som praktiker med ett förmedlande syfte. DID är en ny avdelning med arbetsuppgifter som inte tidigare varit en självklar del av Stadsbibliotekets verksamhet. Visserligen har DID:s personal åtaganden som kan

associeras till ”traditionellt” arbete på folkbibliotek, som exempelvis katalogisering. DID:s roll i relation till den obligatoriska passagepunkten är dock inte länkad till uppbyggnaden av Stadsbibliotekets samlingar. Rollen består i att vidga deltagandet genom att digitalt gestalta bilden av det breda kulturhuset och varumärket ”The darling library”. Som jag redan har visat innebär uppförandet av rollen att de i sitt arbete måste etablera länkar till nya föreställnings-, material- och kompetenselement. De element som redan ingår i praktiken gör därmed andra saker, deras betydelse omförhandlas och arbetet uppförs på andra sätt. Att trots detta välja att beskriva sitt arbete som förmedling kan ses som ett försök av DID:s personal att koppla samman avdelningens roll – dess uppgifter och de tekniker och kompetenser som krävs för arbetet – med vedertagna föreställningselement och normer kring folkbibliotekets samhällsroll och uppdrag. Sammanlänkningen blir ett sätt för DID:s personal att klassificera sina göranden som arbete på folkbibliotek.

Kopplingarna till den förmedlande normen görs inte bara i beskrivningar av arbetet utan även i andra uppföranden. Det finns alltid en tänkt läsare till de texter som personalen skriver, en avsedd lyssnare för musiklistorna och webbplatsen har väldefinierade målgrupper. Den tänkta mottagaren av det som förmedlas, användaren, är som jag har visat i tidigare kapitel, ständigt närvarande. ”Jag tror att vi är mycket färgade av vårt arbete i diskarna, vi har alla jobbat ute i biblioteket”, berättar Sara för mig. ”Nu har vi e-service pass och det formar vårt tilltal naturligtvis, vårt sätt att berätta. Vi överför vårt sätt att kommunicera till de sociala medierna” (F: 2011-02-01). Sara medger dock att det finns skillnader mellan det som hon och hennes kollegor gör nu och det arbete som de utförde tidigare. ”Samtidigt går det ju inte att överföra detta rakt av, att skriva på webben är något annat. Man måste kunna fånga, man måste vara kärnfull. Det är inte som att skriva andra texter. Man måste lära om” (F: 2011-02-01).

Sara talar här om text, vilket utgör en av många olika typer av innehåll som DID producerar. Bilder, filmer och ljudinspelningar är lika viktiga inslag i den digitala gestaltning av det breda kulturhuset som avdelningen har som uppgift att skapa. Under den period som jag följer avdelningen inrättas ett särskilt ”produktionsrum” där personalen kan arbeta med professionell ljud- och bild-redigeringsutrustning. I detta rum tillbringar personalen alltmer tid. Likaså läggs mycket kraft och energi på att formulera koncept för de filmer som ska göras, de texter som ska skrivas, samt på att välja vilka händelser som ska lyftas för att gestalta det ”nya” attraktiva bibliotek som *The darling library*-strategin föreskriver. De digitala kanalerna tillhandahåller visserligen en struktur och ett skal för detta,

men Sara och hennes kollegor måste, helt eller delvis, ”uppfinna” och skapa merparten av det innehåll som de förmedlar. De föreställnings- och materialelement som DID länkar till i görandet av sitt arbete, både uppfordrar och möjliggör vissa uppgifter, vilka bidrar till att en förskjutning sker i avdelningens uppförande av praktiken arbete på folkbibliotek. Folkbiblioteket omtalas sällan som en skapande verksamhet, i vilken information och kultur produceras, men i DID:s arbete läggs tonvikten i allt högre grad på sådana aktiviteter. DID talar visserligen om sitt arbete som förmedling, men i det dagliga arbetet använder de lika ofta uttrycket ”produktion” för att beskriva vad de gör. Kopplingarna till föreställningar om det ”nya” biblioteket och tekniken som materialelement, medför att DID också etablerar länkar till föreställningselement som ligger bortom normer och vedertagna uppfattningar om folkbibliotekets roll och uppdrag. Därmed gör de också kopplingar till andra föreställningar om syftet med praktiken arbete på folkbibliotek.

Teknik och arbete

Hur en norm utvecklas och etableras låter sig inte enkelt förklaras. I linje med min praktikorienterade ansats förstår jag normer som ett föreställningselement, vilket formas genom sammanlänkningar med kompetens, - och materialelement när praktiker uppförs. Den tryckta boken är ett materialelement som kan sägas ha haft en särskild betydelse för hur praktiken biblioteksarbete kommit att uppföras. Visserligen har boken genomgående haft konkurrens från andra artefakter och tekniker. I sitt bidrag till antologin *Bibliotekarerne* visar Olof Sundin hur bibliotekarieprofessionen, och den expertis som associeras med denna, har formats och utvecklats i relation till olika former av informations- och kommunikationsteknik. Även tekniker som kortkatalogen och databasen, menar Sundin, har varit av central betydelse för hur arbetet kommit att uppföras (Sundin 2006, s. 77f). Den tryckta boken kan dock, genom sin centrala roll i folkbibliotekets institutionalisering och fortsatta verksamhet, sägas ha haft en särställning (Hedemark 2009; Skouvig 2004). Många av de föreställningar som finns om praktikens syfte – däribland den förmedlande normen liksom de kompetenser som anses krävas för att utföra arbetet – uppfattar jag därför som formade i samspel med denna tekniks materiella förutsättningar, och de föreställningar som omgärdar den.

Till skillnad från den teknik som DID arbetar med har den tryckta boken, i de flesta fall, ett färdigt innehåll – omväxlande omnämnt som kunskap, litteratur

eller information. Även om boken inte omöjliggör, uppfordrar den inte heller bibliotekets personal att producera detta innehåll. Med utgångspunkt i folkbibliotekets kultiverande och folkbildande uppdrag, är det dock angeläget att innehållet förmedlas till biblioteksanvändaren på ett effektivt sätt. En viktig del av folkbiblioteksverksamhet och arbete har således kommit att handla om att inordna boken i system för inköp, klassificering, och utlåning. Detta har gett boken ett förändrat materiellt uttryck med slitstark bokbindning och ryggetiketter, samt strukturerat folkbiblioteksarbetet i relation till det tryckta bokformatets materiella förutsättningar och distributionsmöjligheter (Skouvig 2004). Bibliotekariens kompetens har på så vis i hög grad kommit att uttryckas som kunskap om olika metoder, vilka gynnar och underlättar förmedlingen och distributionen av boken till låntagaren, som exempelvis katalogisering, referensarbete och läsfrämjande verksamhet (ibid.).

Som jag visade i föregående kapitel är de känslor och föreställningar som den tryckta boken associeras med centrala för det arbete som DID uppför. I rollen av en materiell artefakt som ska distribueras, det vill säga flyttas, lämnas över en disk eller sättas i en hylla har dock den tryckta boken en mer undanskymd roll i deras arbete. Det är inte boken, utan snarare de digitala kanalerna som, i samspel med strategins målsättningar, dirigerar arbetes rytm och riktning. I de digitala kanalerna finns inget, och kan aldrig finnas något färdigt innehåll. Webbplatsen, facebooksidan och bibliotekets twitterkonton måste ständigt uppdateras och förändras för att vara attraktiva för det ”nya” bibliotekets flyktiga användare. Liksom det ”nya” bibliotek som framträder i *The darling library* har de digitala kanalerna ett innehåll som är i rörelse och DID:s arbete läggs till rätta för att hantera kraven på konstant förnyelse. Jobbet ordnas på ett sätt som liknar en nyhetsredaktion. Arbetsveckan inleds med ett ”redaktionsmöte”, under vilket personalen lägger upp en plan för vad som ska publiceras i Stadsbibliotekets olika kanaler, identifierar vilket produktionsarbete som krävs, samt fördelar arbetsuppgifterna mellan sig.

Martina: Vi har fått klartecken på intervjun med Agon [fotbollsspelare i Malmö FF] och [namnet på en medarbetare] kommer att ta den. Behöver vi foton?

Sara: Jag fixar.

Martina: Vi har ju pratat om att vi vill att kidsen ska kunna skicka in frågor på webben? Jag tänker att vi använder Facebook, Twitter och skärmarna [plasmaskärmar i biblioteket] för att marknadsföra det. Kan vi på något sätt få MFF:s hemsida att länka?

Sara: Vi har ju en etablerad kontakt där och de borde ju ha någon informatör som jobbar aktivt med sidan.

Martina: Sen fick jag ett meddelande från [namn på medarbetare] om att man nu kan lyssna på Naxos musik i telefonen. Det behöver vi lyfta.

Bea: Jag tror att vi har pratat om att lyfta mobiltjänsterna generellt. Hur ser det ut på sidan? Har vi en rubrik för detta?

Sara: Ja vi har ”mobil” men vi kan behöva göra en satsning. Telefon för dummies.

[skratt]

En diskussion om när det passar att göra satsningen följer och man kommer fram till att man möjligtvis kan ha tid och utrymme en månad framåt i tiden Martina tittar på sin att-göra-lista som hon har tagit med sig.

Martina: Vi har ju en del andra saker som mediagate och Facebook places som vi ska ta upp. Sen har vi ju det här med att det finns helt fel info om biblioteket på Wikipedia.

Agnes, som för tillfället praktiserar på avdelningen får i uppdrag att ta fram information från PR-avdelningen och skriva om artikeln. Martina går vidare på listan.

Martina: Spelkoll är en punkt som behöver tas upp liksom frågesportssidan.

Sara: Frågesportsidan är nästan klar. Det som är lite oklart är vinsterna. Vi får dubbelkolla med PR om vad som finns. Kan vi inte bara skriva böcker och andra fina priser så länge?

De andra instämmer.

Sara: Jag håller ju på med den där filmen av bokbussen. Snart har vi ju nya hållplatser och det måste vi ju lyfta.

Bea: Det är klart men fram till författarscenen nästa vecka är det rätt fullt. Vi har väldigt mycket produktion fram till dess. Bilder på Facebook, ett bildspel som ska gå på skärmarna. Håller du på med det Sara?

> Sara nickar och en diskussion om vilket program man ska använda följer. Bildspelet ska rulla innan framträdandet börjar, hälsa publiken välkommen samt be dem stänga av sina mobiltelefoner. Man enas om att text och bild inte är tillräckligt här utan att någon form av ljudbearbetning också behövs.
>
> Bea: Det blir svårt att hitta tid för produktion…
>
> *F: 2011-02-08*

Att följa teknikens rytm och uppfylla kraven på ständigt nytt innehåll i de digitala kanalerna kräver hela tiden nya uppslag och idéer. Det kräver också tid och kompetens för att producera detta innehåll. I de framåtblickande diskussionerna under redaktionsmötet framträder glidningen mellan produktion och förmedling i avdelningens arbete. Att fylla bibliotekets olika kanaler innebär såväl förmedling, i form av tips om befintliga digitala tjänster, som produktion av eget innehåll, i form av bildspel, artiklar och intervjureferat. Det är ett arbete som uppmanar till andra aktiviteter som ligger bortom den förmedlande normen och därmed kräver delvis andra former av kunskap och kompetens. Det arbete som uppförs är som Sara beskriver ”något annat” som innebär att hon och hennes kollegor måste ”lära om” (F: 2011-02-01). De måste göra kopplingar till andra kompetenselement.

Lära om och lära nytt

Att bryta med ”det invanda” handlar också om att förändra sättet att arbeta. ”Vi ska alla omvärdera det vi gör, skärskåda våra yrkesroller i ljuset av det nya. Vi ska lyfta blicken och lära oss nytt /…/ Alla som arbetar på biblioteket kommer att utveckla nya kompetenser”, läser jag i *En ny tid nya möjligheter och ett nytt bibliotek* (u.å, u.s). För DID:s personal är denna vision ytterst påtaglig. Dagligen ställs de inför uppgifter och problem som kräver att de både omvärderar tidigare kunskap och utvecklar nya kompetenser. Särskilt tydligt framträder detta i arbetet med den Internationella författarscenens digitala gestaltning.

Samma eftermiddag som Stadsbiblioteket för första gången ska försöka direktsända Internationell författarscen via webbplatsen möter jag Martina i korridoren. Hon, projektledaren för Internationell författarscen och en av de två teamledarna för digitala biblioteket är inbegripna i ett livligt samtal. De ser stressade ut. ”Det är många saker som ska fungera”, förklarar Martina. ”Vi kommer att filma med flera kameror och göra en ljudupptagning. Sen handlar det om ljussättning och ljud. Att få själva livesändningen att klaffa”. Jag nickar. I mina öron låter det här som tekniskt ganska avancerat. Jag vet också att förberedelserna har varit omfattande och det har funnits problem med att få kamerorna att fungera som de ska och att få filer att konverteras på rätt sätt. ”Vi har inte marknadsfört det här… om det inte funkar…”, säger Martina. ”Det är mer en första test”. Hon försvinner iväg en stund och kommer sen tillbaka med andan i halsen. Hon och teamledaren har dragit sladdar och satt upp skärmar som visar det nya bildspel som Bea har gjort med författarscenen som tema. Det är mycket teknik som ska fixas. I arbetsrummet finns ett fönster som vetter mot Ljusets kalender och vi ställer oss och blickar ut över lokalen. ”Vi har märkt luckorna i golvet med kryss som du ser, det är dom vi måste kunna komma åt sen för att dra alla sladdar”. Hon pekar ut skärmar som man har ställt upp för att kunna visa bildspelet om författarscenen. Stolar är utplacerade framför en tillfällig scen med en golvyta emellan. Det ska vara en taekwondo-uppvisning innan, författaren är tydligen framstående i taekwondo. Jag frågar Martina hur de har förberett sig för den här kvällen. ”För min del handlar det om att jag ska mixa sändningen live. Vi jobbar med Wire Cast [datorprogram] som jag har försökt lära mig de senaste veckorna. Men jag kan fortfarande inte alla finesserna. Det stora, tidskrävande arbetet är ju sen själva klippningen. Att mixa ihop ljud och bild. Hittills har vi använt Imovie [ett enklare redigeringsprogram för rörlig bild] men tanken är att vi ska lära oss Final Cut [ett mer avancerat program för redigering av rörlig bild]”. ”Sara och Bea ska filma under kvällen” fortsätter Martina. ”Vi ska ha två stillastående kameror och en som rör sig runt i lokalen”. Jag slås återigen av hur avancerat det verkar. ”Hur har dom lärt sig allt det här?” Jag avbryts i mina funderingar av Sara som halvspringande kommer in genom dörren till arbetsrummet. Hon ser stressad ut och jag frågar hur hon känner inför kvällen. ”Det är mycket som är helt nytt”, säger hon, ”… och mycket att hålla reda på. Vi gör ju en liveinspelning, en podcast och en inspelad film. Podden är inte så svårt, det är mest att trycka på rec två gånger men eftersom det är så många saker som ska göras handlar det mer om att komma ihåg *att* det ska göras. Det är mycket roddning också och sladdar som ska dras under golvet. Man måste veta hur allt ska kopplas, det är mycket teknik man måste kunna”, fortsätter hon. ”Igår höll vi på i en halvtimme med att lista ut varför vi inte fick en signal till en av skärmarna. Det visade sig att det var en sladd som var felkopplad. Det var en

> halvtimmes arbete som vi kunde ha ägnat åt annat". Martina nickar instämmande, "… ja vi har varit tvungna att lära sig oss många nya saker eftersom det inte direkt är någon av oss som har kompetensen sedan innan och det är alldeles för dyrt att hela tiden ta in externt folk. Vi har visserligen fortfarande en ljudtekniker som ska hjälpa oss men inte mer än så… men det är jätteroligt att lära sig de här nya sakerna… att man faktiskt idag kan göra detta själv. Det finns teknik som inte är för dyr, program som man kan lära sig. Vi kan faktiskt göra det själva".
>
> *F: 2011-02-17*

För att DID:s personal ska kunna uppföra det produktionsarbete, som både strategins målsättningar och de digitala kanalerna föreskriver fordras att de utvecklar nya kompetenser. De måste kunna hantera den teknik som gestaltningen kräver, något som de verkar lära sig på egen hand. Viss utbildning har de visserligen fått i ljudbearbetning och ljussättning men merparten av de nya färdigheter som krävs för den digitala produktionen har de skaffat sig själva genom att testa och göra. Martina berättar att hon oftast prövar sig fram genom att prova olika kommandon, hon "leker runt lite". Om det krävs kan hon läsa instruktionerna i något produktionsprograms hjälpavsnitt men ofta frågar hon någon. När jag undrar vem hon brukar vända sig till berättar Martina att hon ibland pratar med en kollega men lika ofta kommer svaret från ett forum på nätet. Favoriten är instruktionsfilmer på Youtube. "Allt finns där", menar hon. Hon förklarar också att det är lättare att se och imitera andras handlingar än att läsa sig till hur man ska göra i manualer, "det blir för abstrakt på något sätt", menar hon (F: 2011-02-17). I mina ögon framstår filmerna och ljudupptagningarna som proffsiga och produktionsarbetet som ligger bakom som avancerat och svårt. När jag frågar Martina om hon har fått någon mer formell utbildning skrattar hon lite åt frågan. Hon menar att man lär sig genom att göra, man lär sig av tekniken som är både intuitiv och lättillgänglig. Hittar man inte en lösning på ett problem finns dessutom en kunskapsbank att tillgå, bara några klick bort.

Ett centralt tema i forskning om digital teknik och dess möjliggöranden behandlar teknikens konsekvenser för medielandskapets rollfördelningar och strukturer. Flertalet medieforskare (se till exempel Jenkins 2006a; Jenkins 2006b; Bruns 2008; Knobel & Lankshear 2009) har på olika sätt belyst ett samband mellan de senaste årens spridning av digital produktionsteknologi och en ökad amatörproduktion av olika former av medieartefakter, så som film, publika bilder, animation och ljudframställningar. En rad faktorer, däribland de låga kostnaderna för avancerade datorer och professionella digitalkameror, liksom den ofta fria tillgången till mjukvaruprogram för redigering av bild, ljud och film lyfts fram

som förklaringar till denna utveckling (ibid.). Att byggnadsstenar, i form av ljudeffekter, bildmaterial, och därtill guider, manualer och instruktioner, finns relativt enkelt att tillgå kan också sägas ha bidragit till att avstånd och gränser mellan medieproducent- och konsument inte längre är lika tydliga. Den föreställt enkelriktade produktions- och distributionskedja bestående av producent, distributör och konsument som associeras med industrialismens produktionslogik och medieindustri anses därför ha brutits upp och kastats om (Bruns 2008, s. 6ff; Miller 2011). Begrepp som *prosumers* och *produsage* (Bruns 2008, s. 3) har kommit att användas för att problematisera kedjans rollindelning och belysa en förskjutning från produkt till process som anses prägla en digital, så kallad postindustriell produktionslogik (Miller 2011).

DID:s uppförande av biblioteksarbete kan sägas möjliggöras, och få sitt specifika uttryck, i samspel med både strategins förändringsinriktning och dessa medielandskapets förändrade villkor som beskrivs ovan. Avdelningens dagliga arbete består till stor del av att, med hjälp av lättillgänglig och billig digital teknik, förmedla, producera och skapa digitala gestaltningar av det ”nya” biblioteket. Skiljelinjen mellan producent- och förmedlingspraktiker är diffus. I likhet med resonemanget om *prosumers* och *produsage* ovan, rör sig Martina och hennes kollegor mellan kedjans samtliga roller. I den industrialismens produktions- och distributionskedja som beskrivs ovan, kan folkbiblioteket och dess anställda sägas ha befunnit sig i kedjans senare två led, dock med betoning på mittenledet – det vill säga distributören. I DID:s arbete tycks denna position inte längre vara lika tydligt avgränsad och definierad. Här flyter producent-, distributörs- och konsumentrollerna samman.

En förflyttning i distributionskedjan kan sägas utgöra en del i det eftersträvade brottet med det som har varit, med den modernitetens men även industrisamhällets logik som jag beskrev i kapitel 3. Att ”skaffa kunskap och teknik för att producera eget digital innehåll” (Verksamhet 2009: Uppdrag, mål och aktiviteter, s. 7) tillskrivs också en avgörande betydelse för Stadsbibliotekets förnyelsearbete. ”För att ligga på samma nivå digitalt som samhället i övrigt krävs att vi bygger upp kompetens, både vad gäller innehåll och infrastruktur /…/ Vi ska lära oss att tänka inom det digitala tänkesättets logik och göra oss av med det analoga”, läser jag i *The darling library* ([2008], s. 5). Att DID:s personal besitter rätt kompetens kopplas således till det ”nya” bibliotekets framgång. För att det digitala biblioteket ska kunna ”hävda sig i konkurrensen från övriga aktörer på internet” (*En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* u.å., u.s.), krävs att personalen själva kan producera och utveckla det digitala bibliotekets innehåll. Det ”nya” bibliotek som

framträder i *The darling library* framstår således i lika stor utsträckning vara en kultur- och informations*producerande* som en kultur- och informations*förmedlande* institution. Länkar skapas därmed till andra föreställningar om arbetets syfte. I DID:s arbete översätts detta till ett uppförande av praktiken arbete på folkbibliotek där det förmedlande uppdraget i hög utsträckning också innebär egen produktion. Det kräver också ständigt nya uppslag och idéer för att skapa ett attraktivt och konkurrenskraftigt digitalt innehåll. De kompetenser som krävs av DID för att utföra arbetet utgörs således inte endast av praktiska och tekniska färdigheter. Personalen måste också kunna hantera det höga tempot och rörligheten. Framförallt förväntas de vara ständigt nyskapande och ständigt kreativa.

Kreativitet och arbete

”[B]ibliotekarieyrket är i förvandling i största allmänhet” läser jag i *Tillbaka till strategin ”The darling library i the world”* (2011, s. 11). Stadsbiblioteket i Malmö vill därför ”utveckla en ny grund för framtidens yrkesroll” (Verksamhet 2011: Uppdrag, mål och aktiviteter, s. 5). Att arbete på folkbibliotek kräver kreativitet och uppfinningsrikedom kan dock inte sägas vara ett resultat av denna ”allmänna förvandling”. Det finns en anledning till att förmedling, snarare än distribution, är det begrepp som har använts för att beskriva institutionens plats i industrialismens produktions- och distributionskedja. Att förmedla är något mer än att distribuera. Förmedling innebär alltid ett visst mått av omförhandling och omskapande som, för att uppnå sitt syfte, kräver en viss kunskap och kompetens. Vid exempelvis en ”utbrytning” eller ett ”bokprat” sker olika former av urval och gestaltningar som gör något med det som förmedlas.[22] Den förmedlande praktiken kan också sägas vara tätt sammankopplad med bibliotekarieyrkets professionella kompetens. Denna länkas trots sin omgestaltande och kreativa dimension sällan samman med föreställningar om produktion och skapande. Vid förmedlingen av böcker och litteratur har den skapande rollen främst varit förbehållen verkets författare. Avdelningens arbete uppförs dock i samspel med en annan teknik som omgärdas av föreställningar om upphov som gör den skapande rollens gränser mer flytande.

---

[22] Med ”utbrytning” avses att ett urval av medier, ofta med ett gemensamt klassifikations-överskridande tema, placeras tillsammans i syfte att exponera och synliggöra dessa. Ett ”bokprat” är en kort muntlig presentation av innehållet i en bok som har som syfte att locka till läsning.

Kultursektorn i Sverige, och flertalet västerländska länder, kan sägas vara präglade av en tradition där kreativa och skapande förmågor anses vara förbehållet fåtal individer med en särskild begåvning och särskilda fallenheter (Friis-Møller 2012, s. 72). Föreställningar om det ”kreativa geniet”, en individ vars verk och alster tros vara resultatet av unika talanger och vars kreativitet inte kan styras eller återskapas (Pang 2009, s. 57) har gett professionella konstnärer och författare en särställning som producenter av den estetiska definitionens ”kultur” (Friis-Møller 2012, s. 72). Dock kan den ökade rörligheten i produktionskedjan som beskrivs ovan, sägas ha bidragit till att denna särställning alltmer kommit att utmanas och omförhandlas (Jenkins & Bertozzi 2008). Likaså har de föreställningar om samhällets omvandling – som bland annat kommer till uttryck i Floridas (2006) resonemang om framväxten av en kreativ ekonomi – inneburit att både förmågor och arbetsförhållanden som tidigare associerats med konstnärligt arbete inte längre förbehålls denna grupp (Brouillette 2009, s. 142). Kreativitet föreställs istället som en inneboende egenskap hos alla människor, som bör bejakas eftersom den utgör drivkraften i den kreativa ekonomin (Florida 2006, s. 59). Detta förhållningssätt medför att kreativitet demokratiseras men också att den ges en tydligare instrumentell funktion. Varje individ anses nu ha unika talanger som potentiellt kan utvecklas till produkter. Kreativitet blir en råvara som kan förädlas, paketeras och säljas (Pang 2009).

Som drivkraft i den nya ekonomin omgärdas kreativitet av föreställningar om framsteg och framgång, vilket också kan sägas vara fallet i Stadsbibliotekets förändringsprocess. I den föreställda konkurrenssituationen ges personalens kreativitet stor betydelse, då den länkas samman med bibliotekets möjligheter till förnyelse och konkurrenskraft. Den behövs för att Stadsbiblioteket ska kunna hålla jämna steg med den brokiga skara aktörer, definierade som ”kreativa näringar”, vilka Stadsbiblioteket nu föreställs konkurrera med. DID:s personal talar återkommande om kreativitet och ”kreativa processer” (F: 2011-03-15) i relation till sitt arbete. Deras sätt att arbeta uppvisar också många likheter med de nya kreativa arbetsformer som problematiseras i samtida forskning (se till exempel Smith & Mckinley 2009; McRobbie 2002). Liksom Floridas kreativa klass får DID:s personal ”betalt för att tänka självständigt” (Florida 2006. s. 103), de ägnar sig åt ”kreativt problemlösande” (ibid.), ”tillägnar sig egna förråd av kunskap och utvecklar egna sätt att utföra sina jobb på” (ibid., s. 104). På Stadsbiblioteket skapas också förutsättningar för att DID ska kunna arbeta självständigt och fritt. Möjlighet till utmaningar och eget ansvar för sitt arbete är organisatoriska faktorer som anses lägga grunden för den dynamiska arbetsmiljö som, enligt Florida (ibid., s. 118ff), främjar den kreativa klassens skapande. Under den sista intervjun med

avdelningen beskriver Sara, Bea och Martina hur deras arbete har förändrats i samband med att de började arbeta på den nya avdelningen.

> Bea: jag upplever nog att jag har betydligt mer inflytande över mitt eget arbete än vad jag hade tidigare…
>
> [mmm]
>
> Bea: … betydligt, betydligt mer att vi har mycket mer.
>
> Sara: ja
>
> Bea: … medbestämmande om att ta fram verksamhetsmål och såna saker… mycket närmare dialog med vår chef
>
> Hanna: mm… tror du att det har med… har det med [teamledarens namn] som person att göra eller tror du att det har det själva arbetsformen att göra?
>
> Bea: vi är ju en så liten enhet också vi är ju bara vi tre … jag har jobbat på ganska stora avdelningar innan … och sen så tror jag också att i och med att detta är en *ny* arbetsuppgift som inte har funnits på biblioteket innan så är det ganska självklart att vi har varit med och tagit fram vad den innehåller också
>
> Hanna: just det
>
> Bea: … på det sättet och att vi … vi… [teamledarens namn] har sagt det nån gång också att det är en ovan roll för henne som chef att inte veta mest om det vi jobbar med… för det är det ju vi som gör
>
> Sara: ja
>
> Bea: … och det är ju ett nytt sätt och jobba på också och det gör ju också att vi får ett helt annat ansvar för
>
> Martina: mm
>
> Bea: vårt arbete
>
> Hanna: precis
>
> Sara: det är också det som är utmaningen med själva arbetet tycker jag att man har det ansvaret själv på nåt sätt … eh … och jag tänker just att vi fick bekräftelse på att vi gör rätt i och med att den senaste statistiken…
>
> Martina: mmm
>
> Sara: … var så bra… eh… för det man det är ju lite nybyggarland… man provar och ser vad som händer lite som vi diskuterade med Bambuser [teknik för livesändning] man vet ju inte och så ser man att det här funkar bra… ah … då fortsätter vi med detta.
>
> Bea: det är ganska mycket vår metod ju.

Sara: Ja det är det faktiskt

Bea: ja

Hanna: så lite trial and error?

Sara: oh ja…

Bea: så jobbar vi verkligen

Sara: och så har det kanske inte varit tidigare…

Bea: mm… nä då fanns det ju… då var det ju lite mer traditionellt... då fanns det riktlinjer för så här gör man på biblioteket… men det är ju ingen på bibliotek som har jobbat med detta innan så som vi gör så att det finns ju inget att följa riktigt…

Intervju 2011-05-02

När Martina, Sara och Bea talar om sina jobb framträder bilden av en självständig praktik där avdelningen på egen hand tillåts skapa och formulera arbetets innehåll. DID:s personal upplever att de har inflytande över sitt arbete. De uppför arbetet på, vad de uppfattar som, ett nytt sätt och därför identifierar de också själva vad som behöver göras. De ramar som den övergripande strategin sätter upp är, som jag har visat i tidigare kapitel, i hög grad styrande men avdelningen tillåts att självständigt definiera sina egna mål i relation till den överordnade visionen. Arbetet rymmer på så sätt ett stort mått av eget ansvar, och en hög grad av självständighet, något som både Sara och Bea ser som utmanande. Här finns inte utarbetade och stabila rutiner som styr arbetet och ger det en slags förutsägbarhet. När de talar om sitt arbete framträder bilden av ett ”nybyggarland” som saknar etablerade riktlinjer och som kräver ständig problemlösning, flexibilitet och improvisation. Enligt Bea utgör detta ett brott med hur hon tidigare uppförde sitt arbete, där det fanns standarder och rutiner att förhålla sig till ”… förut var man mer… tycker jag… en kugge i maskineriet” förklarar hon under den avslutande intervjun (Intervju 2011-05-02).

Ett nytt arbete?

Folkbiblioteksarbete är ett arbete som, även om det kontinuerligt förändras och kan uppföras på många olika sätt, historiskt har varit präglat av olika former av standardisering, rutinisering och effektivisering. I den bibliotekshistoriska forskningen identifieras denna standardisering och effektivisering av praktiker

som framträdande komponenter i sektorns och professionens formering (se till exempel Black 2001; Skouvig 2004; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Mönstret är visserligen inte unikt för bibliotekarieyrkets professionaliserings-process men anses i detta fall vara särskilt framträdande (Black 2001, s. 70). Standardiseringen och effektiviseringen tog sig bland annat uttryck i att det förmedlande, distribuerande arbetet, det vill säga bokens väg från förlag till låntagare, bröts ner till en sekvens av tydligt formaliserade förfaranden som inköp, bindning, katalogisering och hylluppsättning. På så sätt fragmenterades arbetet och delades upp i mindre, väl avgränsade och väldefinierade delar som samtliga var föremål för precisa, upprepningsbara rutiner (Skouvig 2004). Black (2001) visar hur bibliotekets organisationsstruktur, med sin tydliga arbetsdelning och hierarki, därmed kom att liknas vid en maskin ”for like a machine, it operates in a pre-planned, rational and systematic way” (ibid., s. 70).

Detta sätt att organisera och rationalisera arbete, som brukar benämnas taylorism, är ett uttryck för modernitetens och industrisamhällets produktionsformer. En av de grundläggande idéerna med det tayloristiska programmet var att separera den individuelle arbetaren från arbetets, utformning, övergripande syfte och mål. Med avgränsade och standardiserade arbetsuppgifter gjordes organisationen oberoende av individens kompetens och arbetaren blev på så vis utbytbar. Kontrollen över arbetsprocessen var i stället fokuserad till chefer och ledning med en stark centralisering och hierarkisk organisationsstruktur som följd. Den tayloristiska modellen var under första halvan av 1900-talet ett vanligt förekommande ideal inom flera sektorer, i synnerhet inom tillverkningsindustrin (Sandkull & Johansson 2000). Inom folkbiblioteksektorn har den dock sedan länge förlorat sitt inflytande över hur arbetet organiseras. När Bea beskriver sitt tidigare arbete är det inte denna strikta fokusering på upprepningsbara och standardiserade rutiner hon avser, dock antyder hon att det var ett jobb med långt utvecklad standardisering och med litet utrymme för improvisation och flexibilitet. Jag tror inte heller att Sara menar att hon tidigare arbetade i en alltigenom centraliserad och hierarkisk organisation, men hon ger uttryck för att hennes inflytande över det egna arbetet har ökat.

När DID:s personal uppför sitt arbete framträder istället en bild av en praktik med en hög grad av självbestämmande och ett stort utrymme för flexibilitet och improvisation. DID har visserligen utsatta tider då de måste vara på plats, de ansvarar bland annat för att svara i telefon och på mejl, men de har inga schemalagda pass i bibliotekets informationsdiskar. De har alltså tämligen stora möjligheter att bestämma över sin egen tid och sina arbetsuppgifter. Att detta

utrymme skapas ger dem således större frihet men då denna länkas till DID:s roll i Stadsbibliotekets förändringsarbete kan den också sägas ha en instrumentell funktion. DID:s kreativitet är ”råvaran” som behövs för att de ska kunna producera nytt och spännande digitalt innehåll. Den är central för Stadsbibliotekets konkurrenskraftighet och ständiga förnyelse och den måste därför värnas och främjas för att DID:s personal ska kunna bidra till den ständiga utveckling och förnyelse som *The darling librarys* förändringsinriktning föreskriver. En standardiserad och centraliserad arbetsprocess, präglad av ”modernitetens logik” framstår som illa anpassad till den ”värld av förändringar” och ökande konkurrens som Stadsbiblioteket föreställs agera i. ”Därför ska vi se över vårt arbetssätt och våra yrkesroller, förändra, förnya, tänka annorlunda. Våga tänka nyskapande”, läser jag i *En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek* (u.å., u.s.).

Föreställningar om det repetitiva och standardiserade arbetet som daterat och stagnerande utgör del av en större diskussion om arbetets och den västerländska ekonomins omvandling. Floridas resonemang kan ses som ett av många uttryck för föreställningarna om detta skifte, ofta omtalat som en omvandling från ett industriellt till postindustriellt samhälle. I *Den kreativa klassens framväxt* använder sig Florida genomgående av det repetitiva och standardiserade arbetet som en motpol för att synliggöra vilka faktorer som han anser främja den eftertraktade kreativiteten. Florida förespråkar visserligen inte en total avsaknad av riktlinjer och struktur men det nya arbetet, menar han, kan inte ”organiseras i detalj så som man gjorde med det enformiga arbetet i gamla fabriker och på gamla kontor” (Florida 2006, s. 171). Den kreativa ekonomin bygger på fart och förändring och en konkurrenskraftig verksamhet måste ge utrymme för ständig förnyelse, vilket motverkas av en centraliserad detaljstyrning.

För Florida, liksom de föreställningar han ger uttryck för, är friheten i kreativa arbeten i första hand positiv. Arbetsformen är, för honom, ett resultat av en progression, där monotona, alienerande rutiner har övergetts för att ge utrymme åt individens oberoende och skaparkraft. DID uttrycker också att det ökade inflytandet är något som de uppskattar, men det flexibla arbetssättet får även andra, potentiellt problematiska konsekvenser. Under den avlutande intervjun med Sara, Bea och Martina talar vi om skillnader i struktur och arbetsbörda mellan deras nuvarande arbete och det jobb som de utförde tidigare.

Martina: jag hade rätt så stor ångest innan jag valde och söka till detta jag tyckte jag trivdes så himla bra med det jag gjorde innan, med mitt ämnesansvar… men det var ju mycket mer… man visste mycket mer varje dag vad man...

Hanna: just det

Martina: … jag trivdes med det också i och för sig

Martina: men det hände inte så där jättemycket mer än att man hade sitt ämne och stå i informationsdisken… här är det ju hela tiden tanke… tankeverksamhet varenda dag och det är ju kul.

Sara: Det var som vi skojade om… var det du och jag Martina som sa det här liksom att man hade almanacka men de var ju inte så välfyllda

Martina: Nä

Sara: … men nu är det så mycket …[skratt]… nu är det fullt

Bea: Man borde ha en till istället

Sara: [skratt] Ja precis… det är också en stor skillnad

Bea: mmm…

Hanna: Att det liksom är mer och göra hela tiden?

[mmm]

Martina: Mer att göra och hur… jag hade i alla fall färre arbetsuppgifter innan… behövde liksom inte skriva in dem i min kalender på det sättet för jag visste att om jag inte hade pass så visste jag att jag måste sitta och katalogisera till exempel eller köpa in böcker… det tog också lång tid i och för sig men jag visste att det var det jag hade och göra

Bea: Jag hade mer fasta saker… att på måndagar gör jag det här, på onsdagar gör jag det här. Nu är det ju… skriver man inte upp det … skulle man tappa bort sin almanacka skulle ju världen... världen upphöra att existera tror jag

[mmm… skratt]

Martina: Vi har nog rent konkret mer och göra

Sara: Ja det tror jag också

Bea: Helt klart … mycket mer än innan

Martina: … och det tar aldrig slut heller… det går att göra hur mycket som helst

Martina: The sky is the limit

Intervju 2011-05-02

Till skillnad från det samlingsinriktade arbete som DID:s personal tidigare uppförde har deras nuvarande arbete få fasta rutiner och repetitiva inslag. Arbetsuppgifterna är också fler och mer varierade. Då DID har en roll i det ”nya” biblioteket, vilken länkas till föreställningarna om ständig rörelse framåt, är deras uppgift att skapa nytt istället för att upprepa det som varit. Det uppförs också i samspel med en teknik som kan sägas ha egenskaper, vilka gör den rörlig och, som jag visade i kapitel 4, omgärdas av liknande föreställningar om progression och utveckling. Det är således ett arbete tillrättalagt för att ständigt göra nytt. En konsekvens av detta är att arbetet också framträder som att sakna gränser. Det blir aldrig klart. Det finns alltid något mer som kan utvecklas och förfinas, en ny tjänst som kan testas och ett annat projekt som kan genomföras. I ett uppförande av praktiken arbete på folkbibliotek där syftet är att skapa det attraktiva och konkurrenskraftiga biblioteket blir kraven på att ligga i framkant påtagliga.

> Sara: … och vi känner väl att vi gärna vill experimentera och våra chefer framförallt trycker på det …
>
> Bea: ah
>
> Sara: … att dom vill väl att vi ska va… ja inte … eller jo i framkant kan man väl ändå
>
> Bea: ah
>
> [ohörbart]
>
> Sara: Önskan i det här ju att … att man vill … och då måste vi anpassa oss efter det den önskan
>
> Martina: mm
>
> Hanna: ja
>
> Bea: Där kan man väl säga att ledarskapet för nu är det ju [teamledare] som är vår direkta chef men [teamledare] är ju också vår chef… [hen] är ju en annan typ av chef än vad jag har haft tidigare i det här att att… [hen] är också väldigt impulsiv
>
> Hanna: mm
>
> Bea: Testa detta, kolla det, kan du göra det, kunde du göra det… helst igår
>
> Martina: mmm
>
> Bea: och så
>
> *Intervju 2011-05-02*

DID beskriver hur de arbetar i ett klimat präglat av impulsivitet och framåtsträvande. Tempot har ökat och gränserna har blivit otydliga. Föreställningar om

att Stadsbiblioteket befinner sig i en värld av ständig utveckling och förändring gör arbetet stressigt. DID måste rusa framåt för att hänga med. Det finns ständigt uppdateringar som måste göras, nya problem som måste lösas. ”Det är hela tiden tankeverksamhet” (Intervju 2011-05-02) som Martina uttrycker det, och hjärnan kan, till skillnad från en maskin, inte stängas av på med en knapptryckning. För DID finns jobbet där även när arbetsdagen är slut.

> Martina: Ja det är annorlunda. Det är det ju… och de är ju också faktiskt en stor skillnad mot hur det var innan.
>
> Hanna: Hur tänker du… eller vill du beskriva skillnaden?
>
> Martina: Ja… nä men alltså… det var lättare och helt lämna jobbet på jobbet då tyckte jag… när man bara… eller bara… det är ju inte bara det… när man hade sina ämnesansvar. Jag var ju i och för sig intresserad av /…/ och /…/ och sånt på fritiden också men det var liksom inte riktigt samma sak det var lättare och bara stänga av tyckte jag.
>
> Bea: Jag tyckte också att det var…
>
> Martina: Jag tror att jag tänker mer på jobbet nu faktiskt än vad jag gjorde då
>
> Bea: Jag tyckte att det var ett större problem när vi började jobba med detta att inte kunna släppa jobbet när man kom hem… att jag kände att jag ibland låg på kvällen och tänkte att hur ska vi göra nu?
>
> Martina: Ja absolut.
>
> Bea: Att jag fick liksom säga åt mig själv… släpp jobbet. Att liksom nu… nu är du hemma. Men att man lär sig och balansera det.
>
> Hanna: Ja
>
> Bea: På den nivån att det faktiskt går att ta hem lite grann men inte för mycket och vissa saker är det ingen… det är ingen idé att ta med nånting som du inte kan lösa hemma ändå.
>
> Hanna: nä
>
> Bea: Då är det liksom…
>
> Sara: Men jag tror jag håller med dig Martina … att jag tänker mycket mer på jobbet nu än vad jag gjorde tidigare hemma… alltså privat. Så det glider ju över i det… det privata tycker jag. Det kan också va nånting man läser… en artikel… och så sitter man där och tänker… men det här kan ju vi använda och så går… går hjärnan igång liksom.
>
> Bea: Jag kommer inte riktigt ihåg vad det var nu men det var ju så att din man kom med en lösning på nånting som vi…

Sara: Ja ja ja…

Bea: Så det måste ju ni ändå ha diskuterat rätt mycket hemma hos er för att han skulle kunna

[Skratt]

Sara: Tyvärr… våra partners…

Bea: … dom lever rätt mycket i detta faktiskt.

Intervju 2011-05-02

För DID:s personal verkar gränserna mellan arbete och fritid har blivit mer otydliga. De tar med sig arbetet hem och fortsätter att lösa problem och utveckla nya idéer för det lockande digitala biblioteket, även när arbetsdagen är slut. Detta kan förklaras av arbetsuppgifternas karaktär men även egenskaperna hos tekniken bidrar till att det har blivit svårare för DID:s personal att dra tydliga gränser mellan arbetsliv och privatliv. ”Idag var jag ledig fast som vanligt kunde jag ändå inte helt låta bli att kika in i våra kanaler. Framför allt facebook ligger ju bara ett klick bort från min egen profilsida och nyfikenheten tar överhanden”, läser jag i en av loggböckerna (Loggbok 4). DID:s personal behöver inte lämna hemmet för att gå till arbetet. Även i vardagen utanför biblioteket är de digitala kanalerna åtkomliga och nära till hands. Det fysiska, geografiska avståndet till arbetet behöver således inte längre utgöra en gräns mellan hemmet och arbetsplatsen, mellan arbete och fritid.

Att personalen är villig att arbeta och engagera sig mer kan dock inte endast förklaras med dessa flytande gränser mellan privatliv och arbetsliv. Det finns också andra avstånd som omförhandlas i deras arbete. DID:s personal ser sig inte längre som kuggar i maskineriet – en relation till arbetet som signalerar en känsla av distans. En kugge opererar enligt bestämda rutiner. Kuggen har ingen unik talang. Den behövs för att maskinen ska fungera, och den kan bytas ut om så skulle behövas. För DID kan denna distans sägas ha suddats ut, eller i alla fall ha blivit mindre påtaglig. Jag uppfattar att arbetet för DID:s personal är mer än bara ett jobb. Det är något som driver dem, något de själva har format och skapat. De ser inte sig själva och sin kompetens som utbytbara, och det skapar en känsla av ansvar som får dem att jobba lite hårdare och anstränga sig lite mer. Det är en relation till arbetet som bygger på ett emotionellt engagemang som ligger bortom måluppfyllelser och mätningar. Relationen bygger på känsla i lika hög grad som förnuft.

Ett emotionellt engagemang

Att brinna för sitt arbete, att vara en eldsjäl, är något som ofta förknippas med arbeten inom kultursektorn. Bibliotekarieyrket är ett av de välfärdsyrken som har betraktats som just ett eldsjälsyrke, eller ett ”kall”, där yrkesutövandet anses drivas av faktorer bortom personlig vinning (Skouvig 2004, s. 131). Det finns likheter mellan föreställningar om kallet och de föreställningar som omgärdar så kallat kreativt arbete. När ett arbete förstås som ett kall är det mer än bara ett jobb. Det förutsätter ett djupt personlig engagemang och en passion, vilket innebär att syftet med arbetet inte primärt förstås som ekonomisk förtjänst. Bibliotekariens kall har framställts som en vilja att verka för samhällets och det allmännas bästa genom att sprida upplysning och bildning (ibid.). Det föreställs på så vis att ha både en kollektiv och en i viss mån självuppoffrande dimension. Dessa dimensioner kan också sägas framträda i DID:s arbete. Här översätts ”det allmänna bästa” till en strävan mot den obligatoriska passagepunkten ”vidgat deltagande”, och den självuppoffrande dimensionen till en acceptans för högt tempo och stor arbetsinsats.

DID:s arbete bär också drag av kallets emotionella engagemang. Personalen känner starkt för den digitala närvaro de har byggt, och den dialog med användarna som de har upprättat. De digitala gestaltningarna är deras skapelse som de vårdar. DID:s emotionella engagemang kan dock sägas rymma en dubbelhet som kallet saknar. Passionen för arbetet kan relateras till både en önskan om att verka för ”det allmänna bästa” och till personlig vinning i form av självförverkligande utmaningar och respekt från kollegor. DID blir inbjudna att prata om bibliotek och sociala medier på konferenser, får ta emot studiebesök från andra bibliotek och startar till slut ett twitterkonto med andra bibliotekariekollegor som målgrupp. Intresset för DID:s arbete är stort och jag uppfattar att det stärker deras känsla av att befinna sig i händelsernas centrum, att de bryter ny mark och driver förändringsarbetet framåt. Stadsbibliotekets utveckling kopplas på så vis samman med deras egen, personliga utveckling. Länkar etableras till föreställningar om arbetet som grund till personlig vinning i form av nya kompetenser och utmaningar. Naturligtvis kan personlig vinning också vara en konsekvens av att följa ett kall, men det ryms inte inom de föreställningar som omgärdar kallet där engagemanget i första hand framställs som grundat i idealism och altruism. I de föreställningar som omgärdar flexibla kreativitetsdrivna yrken, exemplifierat i Floridas resonemang, är dock det självförverkligande syftet med arbetet centralt och uttalat. Detta öppnar upp för en annan form av styrning, en ”mjuk kontroll” som spelar på de anställdas

sökande efter utmaningar och som, istället för att kontrollera dem med regler, ”försöker fånga dem emotionellt” (Florida 2006, s. 172f).

Trots att DID:s jobb framstår som krävande och stressigt återkommer begrepp som roligt och stimulerade när personalen talar om sitt arbete. Ofta anges de ständiga utmaningarna vara skälet till att jobbet upplevs som givande. ”Även om just det här känns lite stressigt just nu är en av sakerna jag verkligen älskar med mitt jobb att det ständigt kommer nya utmaningar och anledningar att lära nytt”, läser jag i en av loggböckerna (Loggbok 4). I citatet länkas arbetets uppförande samman med personlig utveckling. Utmaningarna framträder som en möjlighet till självförverkligande och de positiva känslor för arbetet som detta skapa överskuggar dess negativa aspekter. DID:s personal uttrycker sig genomgående positivt i relation till det egna ansvaret och känslan av att ”äga” sitt eget arbete. DID är villiga att acceptera mer ansvar, samt större och mer krävande arbetsinsatser, då de utmaningarna som de ställs inför föreställs som givande och utvecklande (jfr Pang 2009, s. 65).

> Martina: Men visst är det mycket att man tycker att det är så roligt. Hade man inte tyckt det så hade man ju skitit i det i princip ju
>
> Sara: Och att man känner ansvar …
>
> Martina: Ja det
>
> Sara: … tror jag också … både och … kul och att man…
>
> Bea: Om inte vi gör det så är det ingen annan som gör det… det kan man ju känna att det finns ju ingen
>
> Sara: Nej det finns ju ingen annan … just det
>
> Bea: Men det är ju inte så att om vi slutade göra det så skulle vår chef upptäcka det eller delegera arbetet till nån annan heller utan det är vårt ansvar

Intervju 2011-05-02

Den decentraliserade organisationen av arbetet ger DID mer frihet, men den medför även en ansvarsförskjutning som ställer högre krav på DID:s personal. Att de inte är kuggar i maskineriet, att de inte är utbytbara, ger dem mer kontroll och inflytande, men också ett ökat ansvar för att arbetet blir utfört. Det rör sig inte om uttalade fordringar från deras chefer, utan snarare om en subtil förskjutning som kan sägas framträda i samspel mellan personalen, tekniken och Stadsbibliotekets förändringsinriktning. DID accepterar sin roll och det höga tempo och den gränslöshet som här skapas görs till en del av utmaningen. Jag uppfattar att känslan av att ha mycket att göra, ”att vara där det händer”, får DID

att uppskatta sitt arbete än mer. Att ha ett jobb som befinner sig i ständig rörelse, och där saker sker och ändras snabbt ser de inte som ett problem, utan snarare något som passar deras sätt att vara, deras personlighet.

> Bea: Ingenting *är* liksom… det är inte så att nu gör vi så här och sen är det så, utan om en vecka så upptäcker vi att nä men det var ju mycket bättre att göra på det sättet eller nu har jag sett det så här och tänkt nämen så skulle vi kunna göra. Det är också hela tiden omförhandling, ingenting är hugget i sten nånstans
>
> Hanna: Men vad tror ni att det beror på … eh att … att det är så liksom … vad tror ni att det beror på att det liksom är så rörligt hela tiden?
>
> Martina: Världen är sån
>
> [skratt]
>
> Hanna: Världen är sån?
>
> Bea: Vi är såna
>
> [skratt]
>
> Sara: Ja lite och …
>
> Martina: Vi är mycket såna …
>
> Bea: … och att det funkar för oss
>
> Sara: Ja
>
> Martina: mm
>
> Bea: … att jobba så … att det faktiskt är det som ger bäst resultat
>
> Martina: Vi hade ju kunnat bestämma att nu jobbar vi så här, så här, så här i ett år framåt och sen utvärderar vi efteråt
>
> Bea: Vi har försökt
>
> Martina: Men det hade ju inte varit så kul precis
>
> Sara: Nääää
>
> Bea: Nä jag tror inte heller det … vi har kommit fram till en metod som funkar på nåt sätt och sen också att vi rör oss i ett arbetsfält som är så himla föränderligt hela tiden
>
> [mmm]
>
> Bea: Vi skulle ju inte ha kunnat bestämt för ett år sedan vad vi ska göra nu… världen … vi liksom flyter med i vad som händer lite och jag tror … vi skulle inte ha dom resultaten vi har om vi inte gjorde så

Intervju 2011-05-02

DID:s personal ”flyter med”. De verkar för att lägga arbetes rytm och riktning till rätta efter den ständiga rörlighet som ”arbetsfältet” anses kräva. Flexibiliteten har integrerats i arbetets uppförande och när denna hotas blir reaktionerna från DID:s personal kraftiga. Till följd av ekonomiska neddragningar minskar personalstyrkan och även DID:s insatser behövs för att bemanna biblioteket. Detta väcker starka känslor. ”Vad vill man ha ut av oss? Vad vill man ha ut av digitalt innehåll?” (F: 2011-03-15) undrar Sara upprört när vi diskuterar frågan. Jag blir lite överraskad över hennes reaktion. Att ha en hög arbetsbörda och att hela tiden få nya arbetsuppgifter har dittills aldrig framstått som ett problem. Denna förändring framställs dock inte som en ny utmaning, utan som något som stjäl tid från deras produktionsarbete, och från den nödvändiga omvärldsbevakning som krävs för att de ska kunna flyta med i det föränderliga arbetsfältet. Att bemanna informationsdiskarna i biblioteket krockar med den roll som de har format i samspel med strategin, tekniken och övriga aktörer. Därigenom framträder det som att DID:s personal har postionerats som en kugge i ett nytt maskineri, maskineriet *The darling library*. DID har visserligen fått stor frihet att forma sin egen roll men den roll som de skapar är, som jag visade i kapitel 4, den som strategin påbjuder. Uppgifter som de uppfattar riskerar att motverka deras arbete med att vidga deltagandet och skapa bilden av det attraktiva Stadsbiblioteket framträder som begränsningar, snarare än möjligheter.

DID hanterar de förändringar som *The darling library* föreskriver genom att delta i förändringsarbetet. De gör också, i viss mån, förändringsarbetet till sitt då de länkar samman detta med sin egen personliga utveckling. Det är dock inte alla anställda på Stadsbiblioteket som vill eller har möjlighet, att forma en roll som samspelar med strategins visioner. Det är inte heller alla som kan eller vill göra förändringsarbetet till sitt. I utvärderingen av strategin konstateras att:

> Det av och till har funnits problem med dålig trivsel i delar av organisationen. /…/ De biblioteksanställda har fått nya ramar och förutsättningar för sitt dagliga arbete och har därför befunnit sig i en mellanperiod, där deras gamla kunskaper inte har kunnat användas fullt ut och nya ännu inte har utvecklats ordentligt.
>
> *Tillbaka till strategin ”The darling library in the world” 2011, s. 10*

Från citatet kan utläsas att brottet med den ämnesindelade och samlingsorienterade organisationen inte har fungerat väl för samtliga anställda. Det framstår som att delar av personalen, av olika skäl, har haft svårt att länka samman Stadsbibliotekets förnyelse med sin egen yrkestillvaro och utveckling. I stället framträder en bild där det kan anas att förändringsarbetet, för vissa, har haft en

motsatt effekt, där de istället har behövt ”ta farväl att ett högt älskat och identitetsskapande innehåll” (ibid.).

Det fria arbetssättet, som för DID:s personal framträder som en givande utmaning, verkar inte heller ha fungerat för alla. I den artikel med rubriken ”Kraftigt missnöje på biblioteket”, som 2010 publicerades i *Sydsvenska dagbladet,* framställs det som att personalen upplever stress, oro och uppgivenhet inför sin arbetssituation. I den personalenkät som citeras anges ”kaos”, ”oordning” och ”otydlighet kring arbetsuppgifter” som skäl för missnöjet (Westerberg 2010). Frihet är inte samma sak som kaos och otydlighet. För DID formades en roll där deras relation till strategin blev tydlig och det kom givetvis att inverka på deras sätt att hantera *The darling librarys* förändringsinriktning. Jag kan inte uttala mig om hur situationen såg ut för övriga anställda men citaten ovan antyder att alla inte hade möjlighet att forma en sådan tydlig roll i relation till det föreskrivna ”paradigmskiftet”. De belyser också att förändringsarbete är en process som kan ta sig många olika uttryck, där DID:s sätt att göra förändring och stabilitet är ett av många möjliga.

Även DID:s personal upplever ibland att saker är röriga och att det går lite för snabbt. Det väcker en längtan efter rutiner, struktur och ett lugnare tempo – en längtan efter det invanda.

Bea: Nån gång skulle jag tycka att det var skönt att ha lite långtråkigt

Martina: Jaa

Bea: Nån gång

Sara: Jaaa, jaa

Martina: När det är riktigt såna hysteriska perioder så kan jag också sakna mitt lilla katalogiseringsrum

Bea: Rutiner

Martina: Bara fippla i fyra timmar

Bea: … och bara känna att jag vet vad jag ska göra nästa måndag

Bea: Nån gång ibland men det är ... är väldigt sällan

Martina: Mmm

Sara: Absolut för det ger ju liksom en struktur… ah … och ibland så kan det kännas ostrukturerat

Bea: Aah

Sara: För vi måste ta snabba beslut och ibland faktiskt vara ganska impulsiva i hur vi löser problem. Vi är mycket problemlösare, mycket mer nu än tidigare

Bea: Oh ja… mycket, mycket mer

Intervju 2011-05-02

Behovet av att ha framförhållning och kunna falla tillbaka på rutiner blir alltmer påtagligt under den tid jag följer avdelningen. Att lösa problem tar tid, och just tid är en ständig bristvara för DID. För personalen blir det tydligt att arbetet inte endast kan bygga på deras kreativitet i stunden. Ständig utveckling kräver också den effektivitet som rutiner, systematik och ordning kan skapa.

Kreativitet och rutiner

Även om DID:s arbete fortsätter att vara rörligt, snabbt och ombytligt, utvecklas gradvis fler rutiner och kontrollmekanismer under den tid jag följer avdelningen. De rör sig om direktiv från deras chefer, om att arbeta fram policys och strategier, samt om egna metoder och förhållningssätt för att skapa struktur och en viss förutsägbarhet. DID kan inte arbeta helt fritt efter egna drivkrafter och önskemål. De har ett uppdrag som ligger bortom den egna önskan att skapa, och hur de uppfyller detta uppdrag definierar kvaliteten på deras arbete. Deras roll i att bygga

det ”nya” biblioteket, att bidra till det vidgade deltagande som *The darling library* föreskriver, ställer specifika krav. ”Om vi vill att folk ska komma på våra evenemang måste vi vara ute i god tid” (F: 2010-11-11), förklarar Sara för mig. För att kunna vara ute i god tid krävs planering, framförhållning och systematik. Arbetet måste ordnas efter evenemangskalenderns rytm och det är också vad som så småningom sker.

> En eftermiddag hittar jag Martina ensam i arbetsrummet. Hon ska just publicera en uppdatering på Stadsbibliotekets facebooksida som tipsar om den nyligen publicerade rapporten *Svenskarna och Internet*. Den föregående statusuppdateringen handlar om Siw Malmqvists nya bok och jag kommenterar variationen i uppdateringarnas innehåll. Martina svarar att det bara har blivit så, hittills har man inte haft en klar och tydlig publiceringsstrategi ”men det ska vi försöka utveckla nu”, säger hon och pekar menande mot whiteboarden. På den vita ytan har stora förändringar skett. Det som tidigare var ett virrvarr av pilar och post-it lappar har bytts ut mot ett kalenderrutnät där tänkta tweets och facebookuppdateringar placerats in. Jämte finns en lista med publiceringsidéer för samtliga deras kanaler. ”Det är ju inte säkert att vi kommer att jobba här jämt, det behövs mer struktur och långsiktighet”, säger Martina. ”Rent krasst ska man kunna fortsätta arbeta på samma sätt om alla vi skulle försvinna imorgon”.
>
> Någon vecka senare får jag tillfälle att titta lite närmare på kalendern och tidslinjen som är uppritad på tavlan. I rutorna finns vissa evenemang och andra händelser inskrivna som ska uppmärksammas i de sociala medierna. Jag frågar Sara och Anna, som sitter framför sina datorer om hur de har tänkt kring publiceringsstrategin. ”Vi kommer att ta hjälp av PR-avdelningen”, berättar Sara. ”De har en kommunikationsplan som följer evenemangskalendern och en plan för när man ska göra olika saker och vilka evenemang som störst resurser ska sättas in på”, fortsätter hon. ”För oss handlar det om att få lite struktur. Vårt policyarbete handlar om det väldig vardagsnära. Så här ska vi göra på Facebook, så här ska vi göra på Twitter. När ska man komma med hårda julklappstips? När publicerar vi spellista x och var ska vi puffa för den? Vi har redan några såna teman som ”digitala utblickar”, ”dagens bild”, ”samlingen”. Samtidigt måste det finnas utrymme för spontanitet, allt kan inte vara förutbestämt. ”Om det händer något, som den där rapporten du facebookade om Martina, som det är viktigt att vi uppmärksammar, så ska vi ju göra det”, säger Anna. ”Det är bara det att man kanske inte kan vara kreativ jämt och då är det bra att ha idéer på lager”, fyller Sara i, ”och man glömmer ju…”
>
> *F: 2010-10-28; 2010-11-11*

Även om DID:s personal har omförhandlat många gränser och har mer inflytande över sitt jobb finns fortfarande ett avstånd mellan dem och det som de producerar. DID ”äger” inte resultatet av sitt arbete. De filmer och texter som de producerar görs för Stadsbibliotekets räkning. Det överordnade syftet är inte att skapa för skapandets skull, utan att vidga deltagandet och att öka besökssiffrorna, vilket formar arbetets förutsättningar. DID kan således inte fritt skapa vad de själva önskar. Deras produktion syftar till att gestalta det ”nya” bibliotek som framträder i *The darling library* och det är således strategin som sätter ramarna. Får att uppnå dess målsättningar om att ligga i framkant och vidga deltagandet krävs stora arbetsinsatser och ett högt tempo, som i sin tur medför att arbetet måste struktureras, rutiniseras och effektiviseras. Här uppstår återigen den paradox som framträtt i tidigare kapitel. Strävan efter att bryta med det som varit leder tillbaka till det invanda, fast i ny dräkt. DID:s arbete kräver både kreativt skapande och rationell systematik för att nå *The darling librarys* mål. Det ett uppförande av praktiken arbete på folkbibliotek som rör sig mellan kreativitet och rutiner, mellan förnuft och känsla, precis som arbete på folkbibliotek alltid har gjort.

7. Stabilitet och förändring – en avslutande diskussion

I denna avhandling har jag undersökt hur ett försök att genomföra en genomgripande förändring av folkbibliotekets verksamhet har gestaltats i en specifik verksamhet, på en specifik plats, vid en specifik tidpunkt. Jag har fokuserat på relationen mellan fenomen som kan förstås som platsöverskridande och sådana som kan betraktas som situerade, samt mellan nya och etablerade arbetssätt. I detta avslutande kapitel gör jag inledningsvis en sammanfattning, strukturerad efter avhandlingens forskningsfrågor, i syfte att lyfta fram de slutsatser jag drar från studien. Kapitlet avslutas med en diskussion om det analytiska perspektivets bidrag och konsekvenser för förståelsen av hur folkbibliotekets samtida utmaningar hanteras.

Kris och förändring i Malmö

En del av avhandlingens övergripande syfte är att undersöka hur föreställningar om folkbibliotekets kris och förändringsbehov framträder och översätts i Stadsbiblioteket i Malmös omvandlingsarbete, under perioden 2009-2011. Malmö utgör ett intressant exempel då den strävan efter förnyelse, som kommer till uttryck i folkbilioteksdebatt och i viss forskning om folkbibliotek, här är tydligt framträdande. Den strategi med namnet *The darling library,* som antas för verksamheten 2008, inleds med en vision om ett ”paradigmskifte” där Stadsbiblioteket vill ”spränga existerande fysiska och mentala ramar”. Det är således inte en gradvis och successiv förändring som Stadsbiblioteket vill genomföra. Snarare framträder föreställningarna om förändring här som en önskan om ett radikalt brott med det som har varit, med ”invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara” (*The darling library* [2008], s. 1).

Vad som ryms i dessa ”invanda” föreställningar förklaras aldrig explicit i *The darling library*. I min analys av strategins gestaltningar framträder dock ”det invanda” som en sammanlänkning av de tre centrala komponenter som behandlades i kapitel 2, vilka anses ha format institutionens framväxt. I den historiskt inriktade folkbiblioteksforskningen (se till exempel Vestheim 1997; Hansson 1998; Black 2000; Skouvig 2004; Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006) identifieras dessa som modernitetens upplysningsideal och folkbildningstanke, välfärdsstatens kollektivism samt boken som artefakt och priviligierat bildningsmedium. I strategins gestaltningar länkas dessa komponenter samman och översätts till en bild av ett samlingsinriktat ”bokhus”, vars verksamhetsfokus på folkbildning och bokförmedling inte längre anses vara tillräckligt relevant och intresseväckande för att kunna konkurrera om användarnas engagemang. Belägg för detta hittas i sjunkande utlåningssiffror och besökstal. Den minskade biblioteksanvändningen används som argument, både av den då sittande kulturnämndens ordförande Carina Nilsson och stadsbibliotekarie Elsebeth Tank, för att försvara Stadsbibliotekets genomgripande omvandling. Flera aktörer engageras för att lösa problemet och det vidgade deltagandet görs till en *obligatorisk passagepunkt* (Callon 1986/2012) i de gestaltningar av strategin som undersöks i avhandlingen. De utmaningar som ”paradigmskiftet” ska möta identifieras således som bristande samhällsrelevans hos verksamheten och den föreställda krisen framträder som en kris i Stadsbibliotekets relation till det omgivande samhället.

Studien visar att ”det omgivande samhället” främst motsvaras av staden Malmö, samt dess nuvarande och potentiella invånare. Den synliggör också att *The darling library*-strategins tillkomst kan ses som kopplad till stadens omvandling. Att Malmö har anammat en stadspolitisk agenda och genomgått en omvandling från industristad till kunskaps- och upplevelsestad (Dannestam 2009; Möllerström 2011), medför att Stadsbibliotekets roll i stödjandet den lokala samhällsutvecklingen nu förstås och värderas på andra sätt. Stadspolitikens Malmö föreställs befinna sig i en global konkurrenssituation där staden för en kamp om kapital, turister och nya invånare. Att skapa en stad som lockar Floridas (2006) eftertraktade kreativa klass, samt sprida bilden av det attraktiva Malmö genom så kallad platsmarknadsföring, ges en central strategisk betydelse för stadens utveckling och tillväxt. Kultur, i vid betydelse, förstås som en viktig, bidragande faktor till stadens attraktionskraft. Från att ha utgjort en egen sektor, vars värden låg bortom det nyttobetonade samhället, förstås dess värde nu primärt i relation till dess tillväxtskapande förmåga. I stadspolitikens Malmö blir kultur en aspekt på andra samhällsområden (Möller 2009). Som utgörande en del av kultursektorn

i förstås nu Stadsbibliotekets värde för staden också i relation till dess förmåga att bidra till bilden av det attraktiva Malmö, samt till den ekonomiska tillväxt som detta implicit kan generera.

Som visas i kapitel 3 var Stadsbibliotekets roll i stadens platsmarknadsföring länge otydlig. I analysen framträder *The darling library*-strategin som ett försök att ändra på detta. Förändring blir i Stadsbibliotekets förändringsarbete liktydigt med att klargöra verksamhetens roll och värde för stadspolitikens kunskaps- och upplevelsestad: att göra Stadsbiblioteket till *den nya stadens bibliotek.* För detta krävs att föreställningar om folkbibliotekets uppdrag, som formats i samspel med industristaden och ”modernitetens logik”, både omförhandlas och utvidgas. Strävan efter att bli den nya stadens bibliotek översätts så i *The darling library* till en vision om en typ av genomgripande förändring som sällan explicit förespråkas i folkbiblioteksforskning och debatt. Situerade i stadens omvandling framträder föreställningarna om folkbibliotekets kris och förändring som en önskan om att radikalt bryta med det som varit, som ett folkbibliotekets ”paradigmskifte”.

Stadsbibliotekets förändringsinriktning

För att möta krisens utmaningar inleder Stadsbiblioteket ett genomgripande förändringsarbete som lämnar avtryck i såväl biblioteksrum och organisation som i personalens arbete. Föreställningar om stadens och folkbibliotekets förändringsbehov länkas samman och översätts till en förändringsinriktning som syftar till att Stadsbiblioteket ska stärka sin relevans för staden. I studien framträder hur denna inriktning därmed kommer att präglas av tre huvudsakliga teman: breddning och utflytande; förnyelse, flexibilitet och konkurrens; samt synlighet, förnuft och känsla.

Breddning och utflytande

I de analyser som presenteras i avhandlingen framträder hur förändringsarbetet påtagligt syftar till att bredda både bilden av Stadsbibliotekets verksamhet och dess innehåll. Denna utvidgning föreställs vara central för att engagera en större publik och därmed vidga deltagandet. Inriktningen mot att göra Stadsbiblioteket till stadens mötesplats och ett brett upplevelseorienterat kulturhus är således ett svar på den föreställda kris i relation till det omgivande samhället som *The darling*

library-strategin syftar till att möta. Då det omgivande samhället i första hand identifieras som stadspolitikens Malmö, breddas verksamheten med den attraktiva staden och den kreativa klass den vill locka i åtanke. Föreställningarna om mötesplatsens roll länkas samman med Floridas (2006) platskvalitetskrav, vilket medför att den får flera betydelser – att rollen vidgas. Biblioteksrummet ska inte endast göras till den demokratifrämjande mötesplats som omtalas i folkbiblioteksforskning och debatt. Det ska även bli en del av det mångfaldspräglade, toleranta stadsrum som Malmö vill skapa och marknadsföra. Därmed integreras mötesplatsen i synliggörandet av såväl staden som Stadsbiblioteket.

Även det breda upplevelseorienterade kulturhuset gestaltas med den nya stadens behov i åtanke. Stadsbibliotekets förändringsinriktning kan förstås som en anpassning av verksamheten till den föreställda malmöbons upplevelsesökande livsstil. Vad som avses med kultur i kulturhuset kommer således att vidgas. I kapitel 5 visade jag hur DID:s personal förmedlar en berättelse om det ”nya” biblioteket där kulturen i kulturhuset, närmast avser föreställningar om en levd kultur, eller snarare en kultur- och upplevelsesökande livsstil. Den företrädesvis artefaktiska förståelse av kultur, som associeras med de estetiska och kultiverande kulturbegreppen, ersätts av en utflytande definition som bättre samspelar med ”kulturens” roll och betydelse i kunskaps- och upplevelsestaden.

Som ett led i skapandet av det attraktiva stadsrummet försöker Malmö att göra den utflytande kulturen synlig genom ”events” och arrangemang. *The darling librarys* förändringsinriktning medför att biblioteksrummet också inlemmas i detta upplevelserika stadsrum. Ljusets kalender, som tidigare rymde de facklitterära samlingarna och omtalades som en ”kunskapskatedral” (Nilsson 1997a, s. 5), omvandlas till ett rum för fantasi och upplevelser. Också denna förändring görs med en reflexivitet om Stadsbibliotekets och stadens synlighet för omvärlden. Biblioteksrummets roll vidgas till att också bli en scen för framträdanden av ”litteraturens superstjärnor” (Malmö stad 2012b), något som antas rikta strålkastarljuset mot både Malmö och Stadsbiblioteket.

Att förmedla bilden av det breda kulturhuset medför även, vilket jag visade i kapitel 6, att innehållet i DID:s arbete flyter ut och breddas. I deras uppförande av praktiken arbete på folkbibliotek etableras länkar till andra material-, föreställnings- och kompetenselement (jfr Shove, Pantzar & Watson 2012). När den digitala tekniken, föreställningar om det ”nya” biblioteket och de kompetenser som krävs för att DID ska kunna uppföra sin roll länkas samman

blir produktion lika framträdande som förmedling av innehåll. Därmed omförhandlas och utvidgas, i DID:s uppföranden, den ”förmedlande norm” (Johannisson 2012, s. 295) som omgärdar både folkbiblioteksverksamhet och arbete. Detta medför i sin tur att andra gränser och avstånd blir mer flytande. Egenskaperna hos den digitala tekniken och arbetsuppgifternas problemlösande karaktär bidrar till att det blir svårare för DID:s personal att dra tydliga gränser mellan arbetsliv och privatliv. Arbetet flyter ut och blir en del av vardagen, även utanför arbetet.

Förnyelse, flexibilitet och konkurrens

Som jag visade i kapitel 3 medför stadspolitikens logik och den samtida kulturpolitiska inriktning, som framställer kulturens värde i relation till dess tillväxtskapande förmåga, att Stadsbiblioteket föreställs befinna sig i en mer påtaglig konkurrenssituation. Genom den breddade verksamheten, och genom att förtydliga sin roll i relation till den attraktiva staden, positionerar sig Stadsbiblioteket som en del av den attraktionsskapande kultursektorn. Därmed agerar Stadsbiblioteket också på samma marknad som den brokiga skara av aktörer som ingår i den löst definierade kultur- och upplevelseindustrin. Verksamheten konkurrerar således med denna om både stadens och användarnas uppmärksamhet. Den kreativa individ som nu ska befolka Malmö föreställs som flexibel och rörlig. I sin strävan efter att förverkliga sig själv söker hen efter ständigt nya, unika intryck och upplevelser. För att Stadsbiblioteket ska kunna konkurrera om denna flyktiga individs uppmärksamhet, och vara nyttigt för staden, måste verksamheten ständigt förändras och utvecklas. Biblioteksrummet anpassas efter den eftersträvade flexibiliteten genom att hyllorna i Ljusets kalender får hjul. Rummet kan nu ständigt gestaltas på nya sätt och besökarna kan uppleva något nytt varje gång de kommer.

Denna aspekt av förändringsinriktningen översätts också i det digitala biblioteket. Den digitala tekniken har egenskaper som gör att den ständigt behöver uppdateras, vilket också antas vara ett krav från den nya flyktiga malmöbon. Denna konstanta förnyelse får således en strategisk betydelse för Stadsbiblioteket då den kopplas till den föreställda konkurrenssituationen. Det är inte tillräckligt att verksamheten förändras i takt med den tekniska utvecklingen, den måste också ligga framkant för att vinna kampen om användarnas intresse. För att bli en relevant och konkurrenskraftig aktör behöver Stadsbiblioteket framträda som det mest tilltalande av många alternativ. Implicit ryms i detta en föreställning om att

förnyelsen också ska förbättra verksamheten. I Stadsbibliotekets förändringsinriktning länkas förändring till framåtskridande, vilket är en progressionstanke som kan sägas vara associerad med ”modernitetens logik”. Det radikala brottet omfattar således inte denna aspekt av det invanda.

För DID medför detta att de arbetar i ett klimat präglat av rörlighet och framåtsträvande. Föreställningar om att Stadsbiblioteket befinner sig i en värld av ständig utveckling och förändring ställer också krav på flexibilitet hos DID:s personal. De måste ”flyta med”, acceptera att ställas inför nya uppgifter och problem, samt att arbeta utan tydligt definierade gränser och utarbetade rutiner.

Synlighet, förnuft och känsla

Även det digitala biblioteksrummet länkas till föreställningarna om att biblioteket ska bli en del av Malmös attraktiva stadsrum. Den digitala mötesplatsen tillskrivs en viktig roll för att skapa känslor av gemenskap men ges också en expressiv funktion då den föreställs ha en förmåga att göra Stadsbiblioteket till en intressant internationell medspelare. Den digitala mötesplatsen görs till en spegel av Stadsbibliotekets mångfaldspräglade och upplevelserika utbud som riktas mot malmöborna och omvärlden. Därmed inlemmas också det digitala biblioteksrummet i stadens platsmarknadsföring, liksom i Stadsbibliotekets försök att bryta med det invanda genom att skapa en ny bild av verksamheten.

Den förändringsinriktning som föreställningarna om kris och förändring översätts till framträder som tydligt präglad av att göra Stadsbiblioteket synligt och omtalat. Verksamheten förstås som en scen där det ”nya” bibliotekets bredd gestaltas för en publik som både befinner sig i och bortom stadens gränser. I platsmarknadsföringens anda framträder en föreställning om att det alltid finns någon som tittar, som söker och bedömer. Om deltagandet ska kunna vidgas måste Stadsbiblioteket visa upp verksamheten och göra den synlig för denna blick. Att skapa en positiv bild av verksamheten, att bygga och sprida Stadsbibliotekets varumärke, får därmed en framträdande betydelse för det ”nya” bibliotekets verksamhetsinriktning.

I analysen synliggörs att DID:s digitala berättande kan förstås som ett av många uppföranden där varumärket ”The darling library” gestaltas och görs. I marknadsföringslitteraturen beskrivs ett starkt varumärke som en kombination av fakta och affekt, av förnuft och känsla (se till exempel Fog et al. 2010; Rossiter & Bellman 2012). DID:s gestaltning av varumärket ”The darling library” görs dock

främst genom att appellera till användarnas känslor. Att skapa ett emotionellt engagemang är en metod som inte bara förmodas vidga deltagandet, det anses också skapa lojalitet med Stadsbiblioteket så att den flyktiga användaren återkommer, den ökande konkurrenssituationen till trots.

Det emotionella engagemanget kan således sägas implicera en form av styrning som också återfinns i DID:s uppförande av sitt eget arbete. För DID:s personal är arbetet mer än bara ett jobb. Det är något som driver dem, något de själva har format och skapat. Jag uppfattar att de har ett starkt känslomässigt engagemang för arbetet, vilket öppnar upp för en form av styrning som är mer subtil än centraliserad ledning. DID är villiga att arbeta mer, acceptera högre tempo och arbetsbörda. Deras emotionella koppling till arbetet kan således sägas bli till nytta för strategins gestaltning.

Att känslor får en central strategisk betydelse i Stadsbibliotekets förändringsarbete kan tolkas som ett brott med verksamhetsprioriteringar sprungna ur den förnuftsorienterade ”modernitetens logik”. För att skapa ett emotionellt engagemang återvänder dock Stadsbiblioteket och DID i hög grad till det invanda. De nostalgiska föreställningar och positiva värden som associeras med ”bokhuset”, liksom dess innehåll boken, används för att väcka de känslor och minnen som ska stärka Stadsbibliotekets konkurrenskraft. Det invanda blir också en aktör i förändringsarbetet.

Förändringsarbetets aktörer

I debatten om *The darling library*-strategin, som redogörs för i kapitel 3, fick Stadsbibliotekets starka ledare, Elsebeth Tank, i hög grad personifiera förändringsinriktningen. Det föreställningar om det ”nya” biblioteket, som framträder i strategin tolkades av många som uttryck för hennes personliga åsikter och idéer (Carlgren & Ekman 2010). Tank var en viktig aktör i förändringsarbetet men, som jag visar, är *The darling librarys* tillkomst att betrakta som utgörande en del i ett större sammanhang. I den posthumanistiskt influerade analys som presenterats i avhandlingen synliggörs hur en rad aktörer – mänskliga och icke-mänskliga – mobiliseras för att delta i förändringsarbetet.

I kapitel 4 visar jag hur de gestaltningar av ”paradigmskiftet” som jag studerar, görs genom ett samspel mellan olika aktörer. Dessa formar tillsammans förändringens inriktning, liksom varandras respektive roller. En ledande aktör i

förändringsarbetet är strategidokumentet *The darling library* som stakar ut bestämmer inriktning och identifierar det centrala problem som förändringsarbetet behöver lösa. I samspel med staden formuleras detta som ett för lågt deltagande i bibliotekets och övriga kulturinstitutioners verksamheter. För att lösa problemet mobiliserar strategin ett flertal aktörer, definierar deras roller och ömsesidiga relationer. Bibliotekets personal och användarna antas också ha ett intresse av att vidga deltagandet. Även avdelningen DID och den digitala tekniken engageras. I en process av ömsesidiga förhandlingar och manövrar formas så deras roller i relation till varandra och till det gemensamma problemet. Ett aktör-nätverk etableras (Callon 1986/2012). I nätverket gör sig *The darling library* oumbärlig då dokumentet tillhandahåller nycklar till det problem som aktörerna antas ha ett gemensamt intresse av att lösa. Även staden framträder, trots NPM:s decentralierings- och målstyrningsfilosofi, som en styrande och kontrollerande aktör. Den anger inriktning, formulerar bibliotekets värde och definierar egenskaperna hos den nya kreativa malmöbo och den internationella publik som Stadsbiblioteket nu ska rikta sin verksamhet mot.

Denna kreativa malmöbo antas inte i första hand vara i behov av upplysning och bildning. Snarare föreställs hen ha kunskaper och insikter som Stadsbiblioteket kan dra nytta av och som kan bidra till verksamhetens utveckling. *The darling library* framställer användarna som ”experter, medproducenter och deltagare i skapandeprocesser” (*The darling library* [2008], s. 3) och tillskriver dem rollen som ”biblioteksdeltagare”. Att denna roll kan erbjudas användaren är dock beroende av andra aktörers ageranden, som exempelvis personalens och den digitala teknikens, vilka både möjliggör och skapar begränsningar för om och hur rollen som deltagare kan uppföras. Det är inte heller alla användare som accepterar den nya rollen. De som gör så engageras dock implicit i försöken att bryta med det invanda, då rollen som ”biblioteksdeltagare” anses omförhandla tidigare relationer och maktstrukturer mellan bibliotek, bibliotekarie och användare.

I DID:s arbete översätts målsättningarna om att skapa denna nya relation till ett erbjudande till användaren om ett vänskapsförhållande. Det är således en relation som, i linje med förändringsinriktningens betoning av känsla och affekt, bygger på emotionella band snarare än rationella överväganden. Känslan överordnas förnuftet och relationen utgör på så vis ytterligare en gestaltning av det föreskrivna ”paradigmskiftet”. För att ge relationen denna affektiva dimension skapar DID:s personal en fiktiv karaktär, ”den bussiga bibblan”, vilken kan förstås som en översättning av det ”nya” bibliotekets varumärke. *The darling library* – det älskade och goda biblioteket – vill förmedla att Stadsbiblioteket är användarens bibliotek,

dennes liv och drömmar. Detta får som konsekvens att användarna också måste delta i görandet av varumärket, de måste bidra till att skapa dess värden och innehåll. I DID:s arbete kommer så användaren att engageras för att tillsammans med personalen gestalta varumärket ”The darling library”. Därmed breddas användarens roll då hen nu också ska bidra till stärkandet av Stadsbibliotekets konkurrenskraft och synlighet. Rollen som erbjuds rymmer på så vis en dubbelhet, där användaren både får mer inflytande, men också engageras i strategins tjänst.

Den identifierade rollen som ”biblioteksdeltagare” förstår jag som resultatet av en sammanlänkning av föreställningar om den nya stadens behov och invånare, det ”nya” bibliotek som inte längre ska präglas av ”modernitetens logik”, samt den digitala teknikens egenskaper och möjliggöranden. De sociala medierna omgärdas av utopiska föreställningar om deras förmåga att driva utvecklingen framåt och omförhandla tidigare maktstrukturer. Detta framställs i Bibliotek 2.0-retoriken som en möjlighet att öka användarnas inflytande och bidrag till verksamheten. Den digitala tekniken kommer, som jag visar i kapitel 4, att både motverka och stödja arbetet med att vidga deltagandet. Webbplatsens roll blir i första hand att agera som mätinstrument för det vidgade deltagandet, medan de sociala medierna har egenskaper som skapar utrymme för användarens deltagarroll. De sociala medierna får även rollen som ”inkastare” i webbplatsstrukturen. Den digitala teknikens mest betydelsefulla roll i DID:s arbete är dock som plattform för det innehåll, vilket *The darling library* identifierar som avgörande för Stadsbibliotekets konkurrenskraft och synligt. I DID:s arbete engageras således även den digitala tekniken i gestaltningen och marknadsföringen av det ”nya” biblioteket. Genom att agera plattform för DID:s berättelse om det nya, breda kulturhuset bidrar de till förmedlingen av den bild av verksamheten, som kan kontrastera mot den massmedia förmedlar.

Den roll som strategin tillskriver bibliotekets anställda är den som är mest öppen. Det handlar om att personalen ska omförhandla en tidigare roll, vilken framträder som den expertroll som kan sägas vara en produkt av ”modernitetens logik”. Genom att bryta med denna ska personalen också bryta med det invanda. DID:s personal formar dock, i samspel med nätverkets övriga aktörer, denna roll så att den kommer att rymma en dubbelhet. Deras arbete består både av att möjliggöra och i viss mån styra användarnas deltagande. DID:s mest centrala uppgift utgörs dock av att forma och sprida en positiv bild av Stadsbiblioteket till malmöborna och omvärlden. Detta kräver strategier för, och kunskap om hur effektiv kommunikation görs, hur information och kultur produceras digitalt, samt en tolerans för stress och högt tempo. Kopplingar behöver alltså göras till vad som

kan betraktas som nya kompetenselement. Den expertposition som *The darling library* vill ska överges, omförhandlas istället och fylls med ett delvis nytt innehåll.

En viktig aktör, eller snarare en konstellation av aktörer, som inte identifieras i strategin men som på olika sätt bidrar till förändringsarbetet är ”det invanda”. Denna konstellation framställs i strategin som en kontrast, vilken *The darling librarys* förändringsinriktning tar spjärn emot. I kapitel 5 synliggörs dock hur ”bokhuset” och den tryckta boken blir värdeskapande symboler i DID:s varumärkesgestaltning. Båda associeras med värden, känslor och minnen som kan sägas ha förmåga att etablera de emotionella band som anses betydelsefulla för det konkurrenskraftiga biblioteket. Boken som kultur-, bildnings- och demokratisymbol skapar legitimitet och kan stärka redan etablerade relationer, samt föreställningar om biblioteket som en trovärdig ”god” aktör. Trots att paradigmskiftet avser en breddning, där bokens särställning får konkurrens, har den fortfarande stor betydelse i Stadsbibliotekets verksamhet. Studien visar därmed hur görandet av förändring också kan innebära att göra stabilitet.

Görandet av förändring… och stabilitet

Hur görs då förändring och hur görs stabilitet? Vad är det som förändras och vad är det som består i de gestaltningar av Stadsbibliotekets föreskrivna omvandling som jag har studerat? Genom mitt praktikteoretiska perspektiv har jag studerat görandet av förändring och stabilitet genom att fokusera på hur sammanläkningar mellan praktikernas olika element sker, hur dessa länkar upprätthålls och bryts (Shove, Pantzar & Watson 2012). Jag har därför närmat mig biblioteksverksamhet och arbete som entiteter bestående av en mångfald sammanlänkade element, grupperade som *material* (ting, dokument, teknik, rum, plats), *kompetenser* (kunskaper färdigheter och förhållningssätt) och *föreställningar* (betydelser, värden, normer och regler) (ibid.). Elementen har jag studerat som att de förhåller sig relationellt till varandra, det vill säga att de formas och formar varandra i ett ömsesidigt samspel. Jag har också närmat mig biblioteksverksamhet och arbete som en serie handlingar – som uppföranden och/eller göranden – genom vilka länkarna mellan olika element både skapas, bryts och upprätthålls över tid. Jag kommer nedan att diskutera hur Stadsbibliotekets förändring görs i och genom de praktiker som jag studerar i avhandlingen, vilka jag analytiskt begreppsliggör som folkbiblioteksverksamhet och arbete på folkbibliotek. Dessa

motsvarar empiriskt de två nedslag i översättningskedjan som jag gör i Stadsbibliotekets verksamhet: *The darling library* och DID:s arbete.

Första nedslaget i översättningskedjan: *The darling library*

För att studera görandet av förändring i *The darling library* och dess iterationer har jag nystat upp sammanlänkningar mellan olika föreställningselement, samt fäst vikt vid uttalade brott eller upphörandet av tidigare länkar. Jag har intresserat mig för hur föreställningar om folkbibliotekets kris- och förändringsbehov framträder i dokumenten för att undersöka vilken genomgripande förändring som Stadsbiblioteket avsåg göra. Paradigmskiftet syftade till att bryta med vissa föreställningselement – ”invanda föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara”, vilket i förändringsarbetet kom att representeras av det ”klassiska biblioteket” eller bilden av ”bokhuset”. Dock är det inte främst genom brott med dessa föreställningselement som förändring görs i *The darling library.* Den mest påtagliga skillnad som framträder vid en jämförelse med *Tidernas bibliotek* är istället ett resultat av länkar som etablerats till nya föreställningar om det omgivande samhället, om staden Malmö.

Varje översättning i en kedja kan såväl frånta som tillföra något till det som översätts (Law 2009). I *The darling library* länkas föreställningarna om folkbibliotekets förändring samman med föreställningar om kunskaps- och upplevelsestaden och en stadpolitisk förståelse av kulturens värden. Något tillförs, vilket medför en rad omförhandlingar av betydelser av både folkbibliotekets etablerade uppdrag och de nya roller som identifierats i krisens spår. Folkbibliotekets demokratifrämjande och folkbildande uppdrag, liksom institutionens roll som mötesplats framträder i *The darling librarys* mål- och visionsbeskrivningar. Dock bestäms nu deras betydelser och värde inte längre i relation till ideal associerade med modernitetens industristad. Istället avgörs Stadsbibliotekets värde i relation till stadspolitikens logik och det postindustriella Malmö. Länkar till nya föreställningar om syftet med praktiken folkbiblioteksverksamhet etableras i *The darling library*, vilket gör att biblioteket inlemmas i stadens strävan efter att bli en konkurrenskraftig och attraktiv plats som kan locka en ny kreativ malmöbo.

Shove, Pantzsar och Watson (2012, s. 58) menar att ”emergence and disappearance are *related*”. Att länkar etableras till nya föreställningar om praktikens syfte skulle, om detta påstående stämmer, innebära att tidigare föreställningar om

detta syfte gradvis försvinner, eller att de radikalt upphör, som är fallet med ett paradigmskifte. Denna studie omfattar en period om tre år, vilket i detta fall inte kan sägas utgöra ett tillräckligt långt tidsspann för att fånga ett gradvist försvinnande. Dock var det inte denna typ av förändring som *The darling library* syftade till att genomföra. Det var istället det radikala upphörandet, paradigmskiftet, som eftersträvades. Jag uppfattar dock inte att det är så som förändring görs i *The darling library*. Snarare handlar det om utvidgningar, omförhandlingar och förskjutningar av betydelser. Dessa har potential att men behöver nödvändigtvis inte leda till en gradvis förändring av situerade föreställningar om praktikens syfte.

Folkbiblioteksverksamhet har, sedan institutionens tillkomst, haft ett syfte som kan betecknas som instrumentellt. Institutionen skapades för att verka för samhällets utveckling, genom främjandet av upplysning och bildning (se till exempel Skouvig 2004; Hansson 1998; Andersson 2009). Även i det ”nya” bibliotek, som *The darling library*-strategin avser skapa föreställs folkbiblioteksverksamhetens syfte som ett medel för det omgivande samhällets utveckling. Dock sker nu detta med andra metoder och mål. Verksamhetens värde bestäms även i relation till dess förmåga att bidra till stadens attraktionskraft och ekonomiska tillväxt. Studien visar att den stadspolitiska agendan medför att föreställningarna om Stadsbibliotekets syfte vidgas. Den instrumentella dimensionen består men verksamheten blir ett medel för ett ytterligare mål, ekonomisk tillväxt, som tidigare inte kan sägas ha varit lika framträdande. Denna utvidgning medför att Stadsbibliotekets uppdrag, i relation till staden, delvis förlorar sin särart, då det jämställs med rollen för kultur- och upplevelsesektorn i övrigt. Stadsbiblioteket försätts i en mer påtaglig konkurrenssituation, vilket förstärker vissa aspekter av det invanda, i synnerhet den progressionstanke och det effektivitetsivrande som kan sägas vara en del av ”modernitetens logik”. Det medför också att praktiken folkbiblioteksverksamhet inte längre uppförs i endast ett lokalt, nationellt sammanhang utan även i ett internationellt sådant.

En ytterligare omförhandling framträder i Stadsbibliotekets relation till användarna. Det ”nya” bibliotek som *The darling library* vill skapa är, liksom tidigare, tydligt användarorienterat. Stadsbiblioteket är de existerande och potentiella malmöbornas bibliotek. Dock har sammanlänkningen med föreställningar om den nya staden och den nya tekniken som materialelement gjort att användaren föreställs ha andra behov än den kunskapstörstande medborgare som framträdde i *Tidernas bibliotek*. Verksamheten måste därför förändras och arbetet uppföras på nya sätt. Att nya materialelement, i synnerhet

den digitala tekniken, kopplas till praktiken bidrar således till omförhandlingar och förskjutningar. Teknikens grundläggande roll är dock i hög grad densamma, den ska driva utvecklingen framåt. I praktiken ingår fortfarande flertalet av de tidigare integrerade materialelementen, dock med förskjutna betydelser och roller. I de gestaltningar som jag har studerat görs biblioteksrummet till en scen, där både det ”nya” biblioteket och den nya staden kan gestaltas. Samlingarna, som tidigare var i centrum för verksamheten, får en roll i Stadsbibliotekets känsloappellerande marknadsföringsstrategi i form av en nostalgisk ”retrobild”. Boken finns också kvar men ges rollen som en viktig värdeskapande symbol och som spelande en betydelsefull biroll på den Internationella författarscenens olika gestaltningar.

The darling library förstår jag som ett sätt att bemöta de föreställningar om folkbibliotekets kris och förändring som kommer till uttryck i folkbiblioteksforskning och -debatt. De omförhandlingar, förskjutningar och förstärkningar som jag beskrivit ovan, liksom de potentiella förändringar av föreställningar om syftet med praktiken folkbiblioteksverksamhet som de kan leda till, behandlar jag dock som situerade i Stadsbibliotekets i Malmös förändringsarbete. Detta äger rum i en stad som genomdrivit ett genomgripande urbant omvandlingsprojekt, vars omfattning och förändringstakt kan sägas sakna motsvarighet i en svensk kontext. *The darling library*-strategin och dess gestaltningar utgör således ett specifikt exempel. Den förståelse av staden som en politisk aktör och ett viktigt politiskt rum, liksom den stadspolitiska agendans ideal och uttryck, vilka präglar Malmös omvandlingsprocess är dock på intet sätt unika. Som jag beskrev i kapitel 3 avspeglar Malmös förändringsinriktning snarare en global trend, där industristäder försöker hitta en ny roll i vad, som med olika benämningar, framställs som ett postindustriellt samhälle. Flera skandinaviska städer har, liksom Malmö, influerats av Floridas modell.[23] Därmed kan kunskap om de omförhandlingar och förskjutningar som sker i Stadsbibliotekets förändringsarbete också sägas ha betydelser som ligger bortom denna specifika verksamhet.

Andra nedslaget översättningskedjan: Avdelningens arbete

En del av avhandlingens syfte är att bidra med kunskap om hur folkbibliotekets förändrade förutsättningar hanteras i bibliotekspersonalens dagliga arbete. Därför gjorde jag ett ytterligare nedslag i översättningskedjan, på avdelningen för Digitalt

[23] Som exempel kan nämnas Ronneby kommun, Södertälje kommun, Botkyrka kommun. I en dansk kontext är Århus ett tydligt exempel.

innehåll och dialog, vars tillkomst kan sägas utgöra en del av *The darling library*-strategins gestaltning. DID har på så vis en tydlig roll att spela i denna, vilket inverkar på avdelningens sätt att förhålla sig till, och uppföra Stadsbibliotekets förändringsarbete. Här behandlar jag studien av DID som ett exempel på hur biblioteksspersonal kan hantera folkbibliotekets förändrade förutsättningar i sitt dagliga arbete

Genom detta nedslag i översättningskedjan visar jag hur DID:s personal, i samspel med ett nätverk av olika aktörer, gestaltar *The darling librarys* visioner. DID:s jobb är ett uppförande av praktiken arbete på folkbibliotek där många av dess etablerade elelement består. Föreställningar om det ”goda” biblioteket, boken som materialelement och den kompetens som krävs för att förmedla ett innehåll till användarna är fortfarande viktiga beståndsdelar i DID:s uppföranden. Länkar etableras dock till nya element, vilket innebär att betydelsen och relationerna mellan övriga element förändras. Då praktiken är den del av gestaltningen av Stadsbibliotekets ”paradigmskifte”, och görandet av brottet med ”det invanda”, etablerar personalen kopplingar till nya föreställningselement om vad ”ett bibliotek är och bör vara”. I kapitel 5 visade jag hur DID:s personal bidrar till försöket att bryta med bilden av folkbiblioteket som ett ”bokhus” genom att istället förmedla en berättelse om Stadsbiblioteket som ett brett upplevelseorienterat kulturhus. De etablerar också länkar till vad som kan betraktas som nya materialelement, den digitala tekniken, vilka också bidrar till att relationerna mellan praktikens element arrangeras om. Den nya sammanlänkning av element som DID:s personal gör, medför en rad omförhandlingar och förskjutningar av betydelser och roller.

Det syfte med praktiken, som framträder i analysen av DID:s uppförande, framträder inte som att i första hand att verka för upplysning och bildning, genom förmedling och distribution av böcker och litteratur. Snarare uppför DID ett arbete där det övergripande målet är att vidga deltagandet, för att därigenom bidra till Stadsbibliotekets samhällsrelevans och legitimitet i relation till staden. Detta görs genom att skapa och sprida berättelsen om ett bibliotek som anses kunna hävda sig i den mer påtagliga konkurrenssituationen. Det är i relation till detta övergripande mål som jag uppfattar att värdet på DID:s arbete mäts och förstås.

Detta får i sin tur konsekvenser för hur arbetet görs, det vill säga hur DID uppför praktiken arbete på folkbibliotek. DID:s arbete handlar i hög grad om att skapa och förmedla bilder och värden, etablera relationer och väcka känslor. Det är en praktik där jag uppfattar att varumärket ”The darling library” gestaltas och görs. I uppförandet av denna får föreställningarna om ”det invanda” en viktig roll, dock

gör dessa föreställningselement nya saker i praktiken. Föreställningarna om det goda biblioteket, modernitetens och industristadens samlingsorienterade bokhus, länkas samman med nya föreställningar om praktikens syfte och kommer därmed att inlemmas i ett varumärkesbygge som syftar till att skapa en varaktig relation med en flyktig upplevelsesökande användare. Boken som materialelement finns fortfarande kvar men används också den för att etablera denna emotionella och långvariga relation. Den blir ett minnesobjekt av en upplevelse som associeras med Stadsbiblioteket. Även i DID:s arbete översätts det radikala brottet till en omförhandling av det invandas roll och betydelse.

För att DID:s personal ska kunna uppföra detta arbete krävs andra kunskaper och färdigheter, att länkar etableras till nya kompetenselement. Kunskap om strategisk kommunikation och metoder för relationsskapande marknadsföring kan sägas vara mer centralt för DID:s personal, än kännedom om bibliotekets samlingar. Ny kompetens krävs också, då den digitala tekniken har egenskaper som gör att dess innehåll måste produceras och ständigt uppdateras. DID:s personal måste därför kunna hantera digital produktion, men framförallt den som stress och den rörlighet i arbetet som detta medför. Den konkurrenssituation som folkbiblioteket nu föreställs befinna sig i ställer också höga krav på produktionens kapacitet att locka och väcka uppmärksamhet. Innehållet måste vara spännande, iögonfallande och ständigt förnyas. Att vara kreativ och flexibel är egenskaper som därför avkrävs DID:s personal. Liksom i Floridas (2006) resonemang om samtida arbetsformer är strukturer och gränser otydliga och arbetsbördan hög. DID:s sätt att uppföra praktiken arbete på folkbibliotek kan således liknas vid många andra arbeten, som exempelvis journalistens, webbproducentens eller kommunikatörens. I detta uppförande kan således praktiken i viss mån sägas ha förlorar sin särart. Arbete med kommunikation och digital teknik skulle kunna uppföras på liknade sätt i de flesta andra verksamheter, med liknade föreställningar om praktikens syfte och kräva jämförbara insatser och kompetenser hos de anställda.

Liksom i de arbetsformer som Florida (2006) beskriver har DID stort inflytande över sitt arbete, vilket skapar ett emotionellt engagemang som får dem att ansträngа sig lite hårdare och göra lite mer. Förnyelsen och utmaningarna länkas på så vis till den egna personliga utvecklingen. Som jag visade i kapitel 6 kan DID:s personal således sägas hantera folkbibliotekets förändrade förutsättningar genom att göra förändringen till sin. De skapar, i samspel med nätverkets övriga aktörer, en roll där de gör sig nyttiga för strategin, men där strategin också gör sig nyttig för dem. *The darling library* och personalen etablerar därmed vad som kan

beskrivas som en ömsesidig relation av givanden och taganden. Så är dock inte fallet för samtliga anställda på Stadsbiblioteket. Som utvärderingen av strategin, liksom massmedias rapportering (Westerberg 2010) indikerar ges de anställda olika förutsättningar för att göra strategin till sin. Många arbetar också med uppgifter som är relaterade till Stadsbibliotekets samlingar, vilka kan betraktas som specifika för arbete på bibliotek. Förändringsarbetet hanteras också på olika sätt av Stadsbibliotekets personal. Verkligheten kan, som Mol (2002) uttrycker det, förstås som multipel, den kan göras på olika sätt. DID:s sätt att göra förändring och stabilitet, liksom min tolkning av deras arbete, är en av många möjliga. Dock ger resultaten från studien av DID:s arbete en fingervisning om det ömsesidiga givandet och tagandets betydelse för personalens möjlighet att hitta sin roll i ett omfattande förändringsarbete.

Perspektivets bidrag och konsekvenser

I avhandlingen har jag undersökt folkbibliotekets förändrade förutsättningar med en analytisk utgångspunkt och en metodologisk ingång som jag menar bidrar med ny kunskap om hur institutionens samtida utmaningar hanteras. Genom att studera hur förändring och stabilitet görs i det lokala och dagliga arbetet synliggörs aspekter som annars riskerar att inte uppmärksammas eller tillmätas betydelse. Den praktikorienterade posthumanistiska ansatsen bidrar till kunskap om den mångfald av aktörer som deltar i görandet av såväl förändring som stabilitet. Betydelsen av den handlingskraftiga ledare, som jag uppfattar tillskrivs stor betydelse för verksamhetens utveckling, kan på så vis problematiseras och nyanseras. Denne står inte ensam utan förändring görs också av personalen, i samspel med staden, med verksamhetens användare och icke-mänskliga aktörer som teknik och strategiska dokument. Hur denna interaktion gestaltar sig, och vilka roller och relationer de olika aktörerna formar till varandra, blir centralt för hur ett förändringsarbete genomförs och vilken riktning det tar. Genom att synliggöra hur förändring och stabilitet görs i nätverk av relationer kan även teknikens särställning som drivkraft i folkbibliotekets utveckling problematiseras. Det icke-mänskliga framträder visserligen som att ha en medskapande förmåga men tekniken bestämmer inte ensam utvecklingens inriktning. Den formar men formas också själv i nätverket och i praktikens uppförande.

De spänningar mellan förändring och stabilitet som framträder i Stadsbibliotekets förändringsarbete är även giltiga för förändringsprocesser som sker i andra

sammanhang. Därför menar jag att denna avhandling också kan utgöra ett bidrag till förståelsen av verksamhetsförändring och hur en omfattande sådan hanteras på olika nivåer i en kommunal organisation. Likaså kan den studie som presenteras av DID:s arbete ge kunskap om hur ny teknik institutionaliseras, samt hur det digitala kommunikationsarbete som har vuxit fram i spåren av de sociala mediernas spridning konkret görs. Framförallt ser jag dock avhandlingens vidare bidrag som ett biblioteks- och informationsvetenskapligt sådant till samhällsvetenskaplig- och humanistisk forskning om samtida urban utveckling och dess konsekvenser. I avhandlingen synliggörs vilka följder den stadspolitiska agendan kan få för modernitetens kultur-, kunskaps- och välfärdsinstitutioner, samt hur en genomgripande stadomvandling som Malmös inverkar på de kommunala verksamheternas inriktning och på det arbete som där utförs. I synnerhet den senare av dessa aspekter framträder som hitintills tämligen obeforskad.

Valet av denna, liksom alla, forskningsansatser medför även begränsningar. Jag har valt att göra en fördjupad studie av hur förändring och stabilitet görs i *ett* förändringsprojekt och av personalen på *en* avdelning med specifika förutsättningar. Detta innebär en avgränsning där aktörer och skeenden, som kan sägas vara av intresse för det ämne avhandlingen behandlar, hamnat utanför den empiriska studiens räckvidd. En sådan aktör är e-boken, vars konsekvenser för folkbibliotekets utveckling och framtid har blivit en alltmer framträdande del av diskussionerna om institutionens kris och förändring. Som studien visar ges boken och litteraturen en viktig roll även i det ”nya” bibliotek som Stadsbiblioteket vill skapa. Då e-boken kan sägas bli alltmer integrerad i folkbibliotekets verksamhet framträder det som angeläget att fortsätta undersöka bokens ställning i det samtida folkbiblioteket, med tydligare fokus på e-bokens roll och betydelse.

En ytterligare fråga som studien väcker rör samtida förståelser av ledarskap inom folkbiblioteksektorn. I studien kommer föreställningar om den starka, profilerande chefens betydelse för Stadsbibliotekets förändring till uttryck. Det skulle vara värdefullt att undersöka om denna förståelse av ledarskap har blivit mer framträdande i kris- och förändringsdiskussionernas spår, samt vilka konsekvenser detta i så fall får för hur ledarskap görs inom folkbiblioteksektorn.

I denna avhandling har jag visat hur arbete i den nya stadens folkbibliotek görs, vilka föreställningar som finns om arbetets syfte, vad den digitala tekniken gör och vilka kompetenser som krävs för att uppföra arbetet. I det uppförande som jag har studerat finns det många aspekter av arbetet som kan betraktas som nya, som bryter med den invanda bilden av vad man gör när man arbetar på ett

folkbibliotek. Samtidigt är mycket också sig likt. Progression, instrumentalitet, effektivitet och användarorientering präglar fortfarande verksamhetens inriktning och därmed också arbetet som utförs, vilket synliggör att förändring sällan sker som radikala brott eller i en rätlinjig process. Det invanda lever kvar fast med andra betydelser.

The darling library – en epilog

Den 30 september 2012 avgick Elsebeth Tank från sin tjänst som stadsbibliotekarie i Malmö. Då hade hon två år kvar av sitt ordinarie förordnande. I pressmeddelandet från Malmö stad förklarar Tank sitt beslut.

> Jag rekryterades till jobbet med ett specifikt uppdrag att leda en förändringsprocess som skulle förnya verksamheten. Jag tycker att vi har lyckats med uppgiften och för min del är det nu dags att gå vidare.
>
> *Malmö stad 2012c*

Under perioden som föregått Tanks avgång hade en konflikt uppstått mellan henne och den nya kulturnämndens ordförande, Daniel Sestrajcic. Konflikten handlade om bibliotekets öppettider, där Sestrajcic ville utöka, vilket Tank motsatte sig utan ökad medelstilldelning. ”Det är ingen hemlighet att vi har haft olika åsikter i en del frågor, som öppettiderna på Stadsbiblioteket”, säger Sestrajcic i en intervju i *Sydsvenska dagbladet*, med anledning av Tanks avgång (Thörnkvist 2012). Båda betonar dock att oenigheten inte är skälet bakom Tanks beslut. I artikeln motiverar hon istället detta med en önskan om att vilja lämna över stafettpinnen.

> Vi har skrivit ihop ett strategiskt dokument som kan vara underlag för nästa steg i processen och det är en bra anledning att säga ”okej, nu kom jag så långt i första kapitlet, nu kan någon annan ta över och gå vidare med processen om det är det man önskar sig
>
> *Thörnkvist 2012*

I februari 2013 utses Torbjörn Nilsson till Tanks efterträdare på posten som stadsbibliotekarie i Malmö. På *Sydsvenska dagbladets* fråga om hans inställning till *The darling library*-strategin svarar han följande:

> Jag har en annan målbild än min företrädare så jag måste ha en annan strategi för att uppnå dem. Mina mål handlar om kunskapsförmedling, skönlitteratur och kultur kopplad till läsande och läskunnighet.
>
> *Clarén 2013*

Jag har inte återvänt till Stadsbiblioteket efter Tanks avgång och jag kan därför inte uttala mig om huruvida arbetet med strategin fortskrider. Då och då tittar jag in på Stadsbibliotekets facebooksida och där tycks DID:s arbete fortgå som tidigare. Jag har heller inte tagit del av några senare utvärderingar av strategin än den som refereras till i analysen. Mitt syfte med att skriva denna avhandling var inte att utvärdera huruvida *The darling library* har uppnått sin vision om ett bibliotekets ”paradigmskifte”, eller om strategins övriga målsättningar har gett önskade resultat. Dock står det klart att *The darling library* har synliggjort Stadsbiblioteket i Malmö, men kanske inte alltid i den form som avsetts. Möjligen är det också så att strategin har bidragit till att sätta Malmö på världskartan. I augusti 2013 diskuterar jag min avhandling med utländska kollegor på en internationell konferens och får responsen ”oh, you are writing about Malmoe City Library. How interesting!”.

Summary

Technology, Sense and Sensibility: Enacting the Public Library of the Knowledge- and Experience City.

This is a study about how perceived challenges and changing conditions for public libraries are translated and enacted in a local library setting. In 2008, Malmoe City Library, a public library situated in the third largest city of Sweden, initiated an ambitious strategy for renewal and change of their services. The strategy was given the name The Darling Library – Your Life, Your Dreams, Your Library and was formulated to meet demands from local politicians to intensify the library's development. The strategy expressed a vision to enforce a "paradigm shift", and aspired to reject "established conceptions of what a library is and should be" (*The darling library* [2008], s. 1). Through a reconfiguration of the organisational structure and the library space, as well as the assignment of new work tasks for large parts of the library staff, Malmoe City Library set out on a journey to become "'the talk of the town' in Malmoe and the world" (ibid.). This thesis explores how the visions of *The darling library* were enacted and the tension between stability and change that characterises an extensive project to reform the public library.

The darling library attracted much attention and was subject to both criticism and lively debate. Although some perceived the visions and directions expressed in the strategy as radical, Malmoe City Library's strive for change is not unique. In recent years, public library sector debates have been coloured by calls for change and renewal. John Buschman (2003) talks about a "crisis culture", in which the role and identity of the public library is continuously questioned. Recognizing the close ties between the public library and the modern project, the renegotiated importance of some of its most pertinent expressions – such as the welfare state and the privileged position of printed media – has challenged established understandings of the roles of the public library institution. In a Swedish context, new directions in cultural policy, stressing the part played by culture in regional growth, have posed yet another challenge. Cultural institutions, such as museums and public libraries, are positioned as being part of the experience and entertainment sector. As such, they are integrated in urban redevelopment programs aiming towards the development of so called knowledge- and experience

cities. Attempts to handle these challenges and adjust public library service to transformed demands and circumstances have been expressed in calls for new roles and directions. These imaginings of a new library take different shapes and forms, a notable example being the discussions of a Library 2.0, as well as attempts to accentuate the role of public libraries as meeting places in the local community. These directions may differ but unite in a common strive for change and renewal.

Much previous research has addressed this development by seeking explanations as to *why* the public library is currently facing these challenges. By conceptualising Malmoe City Library's efforts to realize *The darling library* as an attempt to handle the perceived crisis described above, this study also seeks to explore *how* change and stability is done. That is, how the challenges are met by local public library services and handled in everyday library work practices. The aim of the study is to explore how the conceptions of crisis and change are expressed and translated in the transformation process of Malmoe City Library, 2009-2011, and how the changes made to face the perceived challenges are enacted. I thereby seek to gain knowledge about how the changed conditions for public libraries are handled in a local service an in the everyday work practices of library employees.

The study is guided by the following research questions:

- In what ways are the conceptions of crisis and change of the public library expressed in the transformation process of Malmoe City Library?
- Into which directions for change are these conceptions translated?
- Which actors are mobilised to participate in the enactment of change?
- How is change done and what remains unaltered?

The study explores the relations between the place transcending and the situated and between established and novel ways of working. In order to capture these relations without giving priority to any one of these dimensions I use *practice* as my unit of analysis. The theoretical framework is thus influenced by practice theory, as defined by Andreas Reckwitz (2002). As his definition fails to capture the dynamic aspects of practice I draw mainly upon the work of Elizabeth Shove, Mika Pantzar and Matt Watson (2012) for my analysis. Recognizing that enacting stability and change might involve both human and non-human actors, my analysis is also guided by actor-network theory (Law 2009; Callon 1986; Latour 2005), as well as by the work of Annemarie Mol (2002).

The data collection commenced in September 2010, and was guided by an ethnographic approach. This implied the use of multiple methods including interviews; close readings of policy and strategy documents; digital ethnography and observations at the library. These observations took place at one library department, where the staff primarily worked with digital media.

I line with my analytical and methodological framework, I used an approach where I traced different articulations of the conceptions of crisis and change through a chain of translations, from research about public libraries, through policy and strategy documents, to moments of doing in everyday work practices. Through a detailed study of the new library strategy and its iterations, a picture emerged where these conceptions and the imaginings of a new library were linked to similar conceptions about the city. The city of Malmoe has in recent years undergone a major transition from a former industrial city to a so-called knowledge and experience city. The study shows how the library's transformation process could be seen as being part of that transition. The renewal of the city is to be understood as part of a global trend where industrial cities are trying to leave the past behind in order to create competitive advantages. As a result of processes of globalisation, cities are increasingly understood as competing for tourists, capital and new inhabitants. Hence, producing an attractive image of the city through branding and place marketing becomes of strategic importance, and as such they encompass the whole city including the public library. The value of the public library is thereby renegotiated and extended as the library is additionally evaluated in relation to its capacity to contribute to the production of the attractive city, and by extension economic growth. The empirical study shows how, through the enactment of the visions of *The darling library*-strategy, Malmoe City Library gets entangled in the branding and place marketing practices of the city. The new library that emerges in the strategy contributes in different ways to the city's redesigned image. The spatial setting is transformed from a "knowledge cathedral" into a stage; the local meeting place is portrayed as contributing to Malmoe's image of being a multicultural city. In its attempts to adjust to the new city, the library tries to leave the past behind, not through a gradual, but through a fundamental transition. The conceptions of change and renewal are consequently translated into a vision of a paradigm shift and the conceptions of crisis emerge as a crisis in relation to the city and its current and potential inhabitants

Decreasing figures are used as an argument by local politicians and the library manager for enforcing the vision of the "paradigm shift", expressed in *The darling*

library-strategy. Multiple actors are mobilised in order to increase and extend user participation in library services: the library staff; the city; digital technology and the users are all involved in a joint struggle to reach this overarching goal. Being positioned as part of wider experience and entertainment sector, Malmoe City Library finds itself acting in a more competitive environment. It therefore has to put more effort into attracting the attention of the users. Promises of unique experiences makes flexibility and renewal prominent in the direction for change prescribed by *The darling library*.

The everyday enactment of the strategy's visions implied yet another sequence of translations. The acts of staging traditional public library practices of disseminating information and culture as events and experiences required novel ways of working, which among other things introduced new technologies and required different skills. The study focused on work practices at one small department, assigned the task of producing an "online presence" for the new library. This meant mediating the experience-framing of library events digitally. The librarians thus worked with producing a manifold of online iterations of the new library, predominantly films and podcasts, which through storytelling practices were situated in the strategic narrative of the experience library. The greater emphasis on production, rather than dissemination of information and culture, required working with a whole set of media production technologies, such as sound recording and editing equipment, lights and light setting techniques, cameras and picture editing programs. These activities of production therefore required new and different technical know-how and storytelling skills. Furthermore, digital media objects can be understood as being in a state of becoming rather than being. Their content is never finished and therefore requires constant up-dates and creative ideas for new content. By extension this meant a reconfiguration of public library work practices in line with both the visions of the new library and the conditions and enablement of digital technology. Flexibility and constant renewal also became part of everyday work, imposing a higher pace and blurring boundaries between work and personal life.

Although enacting the visions of new library implied that work in many respects took on a different shape, the significance of many elements of traditional library work practice persisted. Objects intertwined in traditional public library work, such as the printed book, remained important, albeit with different roles and meanings. Hence, the results show how enacting change also implies enacting stability.

Referenser

Aabø, S. (2009). ”Libraries and return on investment (ROI): a meta-analysis”. *New Library World*, Vol. 110, No 7/8, s. 311-324

Aabø, S. (2005). "Are public libraries worth their price?: a contingent valuation study of Norwegian public libraries". *New Library World*, Vol. 106, No. 11/12, s. 487-495

Aabø, S. och Audunson, R. (2012). ”Use of library space and library as place”. *Library & Information Science Research,* Vol. 34, No 2, s. 138-149

Aabø, S. och Audunson, R. (2002). ”Rational choice and valuation of public libraries: can economic models for evaluating non-market goods be applied to public libraries?”. *Journal of Librarianship and Information Science,* Vol. 34, No 1, s. 5-15

Aabø, S., Audunson, R. och Vårheim, A. (2010). ”How do public libraries function as meeting places?”. *Library & Information Science Research,* Vol. 32, No 1, s. 16-26

Anderson, B. (1991). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism.* Omarb. och utv. uppl. London: Verso

Andersson, D. (2009). *Folkbibliotek makt och disciplinering: en genealogisk studie av folkbiblioteksområdet under den organiserade moderniteten*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2009

Anttiroiko, A., och Savolainen, R. (2011). “Towards Library 2.0: The adoption of web 2.0 technologies in public libraries”. *Libri: International Journal of Libraries & Information Services,* Vol. 61, No 2, s. 87–99

Arvidsson, A. (2005). ”Brands: A critical perspective”. *Journal of Consumer Culture,* Vol. 5, No 2, s. 235-258

Audunson, R. (2005). ”The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places”. *Journal of Documentation*, Vol. 61, No 3, s. 429-441

Audunson, R. (1996). *Change processes in public libraries: a comparative project within an institutionalist perspective.* Diss. Oslo: Høgskolen i Oslo, 1996

Audunson, R., Essmat, S. och Aabø, S. (2011). ”Public libraries: A meeting place for immigrant women?”. *Library & Information Science Research,* Vol. 33, No 3, s. 220-227

Audunson, R. och Lund, N. W. (red.) (2001). *Det siviliserte informasjonssamfunn: folkbibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Bergen: Fagbokforl.

Barry, A. (2001). *Political machines. Governing a technological society*. London: Athlone

Beaulieu, A. (2010). ”Research Note: From co-location to co-presence: Shifts in the use of ethnography for the study of knowledge”. *Social Studies of Science*, Vol. 40, No 3, s. 453-470

Black, A. (2003). ”False optimism: modernity, class, and the public library in Britain in the 1960s and 1970s”. *Libraries and Culture,* Vol. 38, No 3, s. 201-213

Black, A. (2001). ”The victorian information society: surveillance, bureaucracy, and public librarianship in 19th-century britain”. *The Information Society,* Vol. 17, s. 63-80

Black, A. (2000). *The public library in Britain, 1914-2000*. London: British Library

boyd, d. och Heer, J. (2006). ”Profiles as conversation: networked identity performance on friendster". *Proceedings of the Hawai'i International Conference on System Sciences (HICSS-39*), Persistent Conversation Track. Kauai, HI: IEEE Computer Society. January 4 - 7, 2006, opaginerad

Brouillette, S. (2009). ”Creative labor”. *Mediations,* Vol. 24, No 2, s. 140-149

Brunnberg, K. (1997). ”Ljuset i huvudrollen”. I *Tidernas bibliotek:* [Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet]. Stockholm: Statens kulturråd, s. 37-44

Bruns, A. (2008). *Blogs, wikipedia, second life, and beyond: from production to produsage*. New York: Peter Lang

Buschman, J. (2003). *Dismantling the public sphere: situating and sustaining librarianship in the age of the new public philosophy*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited

Buschman, J. & Leckie, G., J. (red.) (2007). *The library as place: history, community, and culture*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited

Butler, J. (1997). *Excitable speech: a politics of the performative*. New York: Routledge

Callon, M. (1986). ”Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Brieuc Bay”. I Law, J. (red.). *Power, action and belief: A new sociology of knowledge.* London: Routledge, s. 67-83

Callon, M. (1986/2012). ”Några element av en översättningssociologi: domesticeringen av pilgrimsmusslor och fiskare vid St. Brieucbukten”. I Åsberg, C., Hultman, M. och Lee, F. (red.). *Posthumanistiska nyckeltexter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 153-174

Callon, M. och Law, J. (1995). ”Agency and the hybrid collectif”. *South Atlantic Quarterly*, Vol. 94, No 2, s. 481-507

Carlgren F. och Ekman C. (2010). *Det älskade biblioteket: en diskursanalys av debatten kring Malmö stadsbiblioteks visioner*. Masteruppsats. Avd. för ABM och bokhistoria. Lunds universitet, 2010

Carlsson, U. (2012). “Några inledande ord i spåren av tidigare utredningar om förändrade medielandskap, läsning och kulturpolitik”. I Carlsson, U. och Johannisson, J. (red.). *Läsarnas marknad, marknadens läsare: en forskningsantologi utarbetad för Litteraturutredningen*. Göteborg: Nordicom

Chukri, R. (2012). “Starka känslor i biblioteksdebatten”. *Sydsvenska dagbladet*, 8 augusti 2012. Tillgänglig (2013-08-03): http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/starka-kanslor-i-biblioteksdebatten/

Clarén, U. (2013). “Nye chefen har stora visioner”. *Sydsvenska dagbladet*, 6 februari 2013. Tillgänglig (2013-08-28): http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/nye-chefen-har-stora-visioner/

Crang, M. och Cook, I. (2007). *Doing ethnographies*. [New ed.] London: SAGE

Casey, M., E. och Savastinuk, L., C. (2007). *Library 2.0: a guide to participatory library service*. Medford, N.J.: Information Today

Dannestam, T. (2009). *Stadspolitik i Malmö: politikens meningsskapande och materialitet*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2009

Ess, C. och The AoIR ethics working committee (2002). *Ethical decision-making and Internet research: Recommendations from the aoir ethics commitee.* Tillgänglig (2013-08-14): www.aoir.org/reports/ethics.pdf

Evans, G. (2003). ”Hard branding the cultural city: from Prada to Prada”. *International Journal of Urban and Regional Research,* Vol. 27, No 2, s. 417-440

Facebook (2013). *Villkor för Facebooksidor*. Tillgänglig (2013-08-14): https://www.facebook.com/page_guidelines.php

Facebook (2011). *Stadsbiblioteket i Malmö.* 27 januari. Tillgänglig (2013-08-18): https://www.facebook.com/malmostadsbibliotek?fref=ts

Facebook (2010a). *Stadsbiblioteket i Malmö.* 14 september kl. 12.41. Tillgänglig (2013-08-18): https://www.facebook.com/malmostadsbibliotek?fref=ts

Facebook (2010b). *Stadsbiblioteket i Malmö.* 15 september kl. 10.24. Tillgänglig (2013-08-18): https://www.facebook.com/malmostadsbibliotek?fref=ts

Facebook (2010c). *Stadsbiblioteket i Malmö.* 1 oktober. Tillgänglig (2013-08-20): https://www.facebook.com/malmostadsbibliotek?fref=ts

Facebook (2010d). *Stadsbiblioteket i Malmö.* 8 oktober. Tillgänglig (2013-08-20): https://www.facebook.com/malmostadsbibliotek?fref=ts

Facebook (2010e). *Stadsbiblioteket i Malmö.* 19 maj. Tillgänglig (2013-08-20): https://www.facebook.com/malmostadsbibliotek?fref=ts

Facebook (2010f). *Stadsbiblioteket i Malmö.* 20 juli. Tillgänglig (2013-08-20): https://www.facebook.com/malmostadsbibliotek?fref=ts

Ferguson, S. (2012). ”Are public libraries developers of social capital? A review of their contribution and attempts to demonstrate it”. *Australian Library Journal*, Vol. 61, No 1, s. 22-33

Fioretos, I. (2009). *Möten med motstånd: kultur, klass, kropp på vårdcentralen*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2009

Fischer, K., Saxton, M., L., Edwards, P., M. och Mai, J-E. (2007). ”Seattle public library as place: reconceptualizing space, community, and information at the central library”. I Buschman, J., E. och Leckie, G., J. (red.). *The library as place: history, community, and culture*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited, s. 135-160

Fjellman Jaderup, E. (2007). ”Ny bibliotekarie söks i Malmö”. *Sydsvenska dagbladet,* 3 april 2007. Tillgänglig (2013-08-17): http://www.sydsvenskan.se/malmo/ny-stadsbibliotekarie-soks-i-malmo/

Florida, R., L. (2006). *Den kreativa klassens framväxt*. Stockholm: Daidalos

Fog, K., Budtz, C., Munch, P. och Blanchette, S. (red.) (2010). *Storytelling: branding in practice*. Berlin: Springer

Fornäs, J. (2012). *Kultur*. 1. uppl. Malmö: Liber

Friis-Møller, S. (2012). *From disinterestedness to engagement. Towards relational leadership in the cultural sector*. Diss. Köpenhamn: Handelshøjskolen, 2012

Frenander A. (2012). ”Statens förhållande till folkbiblioteken, 1912-2012”. I Frenander, A. och Lindberg, J. (red.). *Styra eller stödja?: svensk folkbibliotekspolitik under hundra år.* Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås, s. 15-88

Giddens, A. (1994). ”Living in a post-traditional society”. I Beck, U., Lash, S. och Giddens, A. (red.). *Reflexive modernization: politics, tradition and aesthetics in the modern social order*. Oxford: Polity, s. 56-109

Gong, H., Japzon, A. C., och Chen, C. (2008). ”Public libraries and social capital in three New York City neighborhoods”. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie,* Vol. 99, No 1, s. 65-83

Greenhalgh, L., Worpole, K. och Landry, C. (1995). *Libraries in a world of cultural change*. London: UCL Press

Grøn, R. (2010). *Oplevelsens rammer: former og rationaler i den aktuelle formidling af skønlitteratur for voksne på danske folkebiblioteker.* Diss. Aalborg: Det Informationsvidenskabelige Akademi, 2010

Haider, J. (2011). ”The environment on holidays or how a recycling bin informs us on the environment”. *Journal of Documentation*, Vol. 67, No 5, s. 823-839

Hammersley, M. och Atkinson, P. (2007). *Ethnography: principles in practice*. 3. uppl. London: Routledge

Hanell, F., Kronfält, E. och Sundin, O. (2006). ”Referencesamtalens diskurser”. I Schreiber, T. och Elbeshausen, H. (red.). *Bibliotekarerne: en profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. 1. udg. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur, s. 119-140

Hansson, J. (2005). *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år.* Linköping: Mimer, Linköpings universitet

Hansson, J. (1998). *Om folkbibliotekens ideologiska identitet: en diskursstudie*. Lic.-avh. Göteborg: Göteborgs universitet, 1998

Hartel, J. (2010). ”Managing documents at home for serious leisure: A case study of the hobby of gourmet cooking”. *Journal of Documentation*, Vol. 66, No 6, s. 847-874

Harvey, D. (1989a). *The Condition of Postmodernity*. Basil Blackwell, Oxford

Harvey, D. (1989b). ”From managerialism to entrepreneurialism: the transformation of urban governance in late capitalism”. *Geografiska Annaler* B, Vol. 71, s. 3-17

Hedemark, Å. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2009

Holmberg, K., Huvila, I., Kronqvist-Berg, M. och Widén-Wulff, G. (2009). *Bibliotek 2.0: deltagarkultur i förändring*. Lund: BTJ förlag

Holt, D., B. (2004). *How brands become icons: the principles of cultural branding.* Boston, MA: Harvard Business School Press

Holt, F. och Lapenta, F. (2010). ”Introduction: autonomy and creative labor”. *Journal for Cultural Research,* Vol. 14, No 3, s. 223-229

Hvenegaard Rasmussen, C., Jochumsen, H. och Skot-Hansen, D. (2011). *Biblioteket i byudviklingen: oplevelse, kreativitet og innovation*. 1. udg., 1. opl. [København]: Danmarks biblioteksforening

Höglund, L. (2012). ”Svenskarna och folkbiblioteken på 2000-talet”. I Frenander, A. och Lindberg, J. (red.). *Styra eller stödja?: svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås, s. 271-292

Jansson E. (2009). *Rum för möten: en litteraturstudie om bibliotekets roll som mötesplats.* Halmstad: Regionbibliotek Halland

Jenkins, H. (2006a). *Convergence culture: where old and new media collide*. New York: New York University Press

Jenkins, H. (2006b). *Fans, bloggers, and gamers: exploring participatory culture*. New York: New York University Press

Jenkins, H. och Bertozzi, J. (2008). ”Artistic expression in the age of participatory culture. How and why young people create”. I Tepper, S. J. och Ivey, B. (red.). *Engaging Art. The next great transformation of America's cultural life*. New York: Routledge, s. 171-198

Jochumsen, H. och Hvenegaard Rasmussen, C. (2006). *Folkebiblioteket under forandring: modernitet, felt og diskurs*. 1. uppl. København: Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole

Johannisson, J. (2012). ”Från kulturpolitik till bibliotekspolitik? Folkbibliotek och Kultursamverkansmodellen”. I Frenander, A. och Lindberg, J. (red.). *Styra eller stödja?: svensk folkbibliotekspolitik under hundra år*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan, Högskolan i Borås, s. 293-308

Johannisson, J. (2006). *Det lokala möter världen: kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2006

Johansson, V. (2012). *A time and place for everything?: social visualisation tools and critical literacies*. Diss. Borås/Göteborg: Högskolan i Borås/Göteborgs universitet, 2012

Johnson, C., A. (2012). ”How do libraries create social capital? An analysis of interactions between library staff and patrons”. *Library and Information Science Research,* Vol. 34, s. 52-62

Johnson, C., A. (2010). ”Do public libraries contribute to social capital? A preliminary investigation into the relationship”. *Library and Information Science Research*, Vol. 32, s. 147-155

Jonsson, B. (2003). *Medborgaren och marknaden. Pedagogisk diskurs för folkbibliotek*. Linköping studies in education and psychology, nr 90. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2003

Kann-Christensen, N. och Andersen, J. (2009). ”Developing the library: between efficiency, accountability and forms of recognition”. *Journal of Documentation*, Vol. 65, No 2, s. 208-222

Kawaratzis, M. och Ashworth, G., J. (2005). ”City branding: an effective assertion of identity or a transitory marketing trick?”. *Tijdschrift voor Economishe an Sociale Geografie*. Vol. 96, No 5, s. 506-514

Kjellberg, S. (2010). *Forskarbloggar: vetenskaplig kommunikation och kunskapsproduktion i bloggosfären*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2010

Knobel, M. och Lankshear, C. (red.) (2010). *DIY media: creating, sharing and learning with new technologies*. New York: Peter Lang

Kozinets, R., V. (2010). *Netnography: doing ethnographic research online*. Los Angeles, Calif.: SAGE

Kulturrådet (2008). *Besök på biblioteken.* Tillgänglig (2013-08-25): http://www.kulturradet.se/upload/kr/press/info_bib_final.pdf

Lash, S. och Urry, J. (1994). *Economies of signs and space*. London: Sage Publications

Latour, B. (2005). *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory.* Oxford: Oxford university Press

Latour, B. (1999). *Pandora's hope: essays on the reality of science studies*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press

Latour, B. (1992). ”Where are the missing masses? The sociology of a few mundane artifacts”. I Bijker, W., E. och Law, J. (red.). *Shaping technology/building society: studies in sociotechnical change*. Cambridge, Mass.: MIT Press

Law, J. (2009). ”Actor network theory and material semiotics”. I Turner, B., S. (red.). *The new Blackwell companion to social theory*. [Ny] uppl. Chichester: Wiley-Blackwell, s. 141-158

Leckie, G., J. & Buschman, J. (red.) (2009). *Information technology in librarianship: new critical approaches*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited

Leckie, G., och Hopkins, J. (2002). ”The public place of central libraries: findings from Toronto and Vancouver”. *Library Quarterly,* Vol. 72, No 3, s. 326-372

Liedman, S. (1997). *I skuggan av framtiden: modernitetens idéhistoria.* Stockholm: Bonnier Alba

Lindeborg, L. (1991). *Kultur som lokaliseringsfaktor: erfarenheter från Tyskland.* Stockholm: Allmänna Förlaget, Ds 1991:22

Ljødal, H. (2005*). Folkebiblioteket som en offentlig møtesplass i en digital tid.* ABM-utvikling: ABM-skrift 18.

Lloyd, A. (2009). ”Informing practice: information experiences of ambulance officers in training and on-road practice”. *Journal of documentation*, Vol. 65, No 2, s. 396-419

Lloyd, A. (2010). ”Framing information literacy as information practice: site ontology and practice theory”. *Journal of Documentation*, Vol. 66, No 2, s. 245-258

Lundh, A. (2011). *Doing research in primary school: information activities in project-based learning*. Diss. Borås/Göteborg: Högskolan i Borås/Göteborgs universitet, 2011

Lury, C. (2011). *Consumer culture*. 2. uppl. Cambridge: Polity

Lury, C. (2004). *Brands: the logos of the global economy*. New York: Routledge

Löfgren, M., Molander, A. och Arvidsson, M. (red.) (1986). *Postmoderna tider?* Stockholm: Norstedt

Malmö stad (2013). *Malmö lärcentrum*. Tillgänglig (2013-08-16): http://www.malmo.se/Medborgare/Biblioteken/Vara-bibliotek/Stadsbiblioteket/Datorer-och-larcentrum/Malmo-larcentrum.html

Malmö stad (2012a). *Övergripande visioner: Västra hamnen – Framtidsstaden*. Tillgänglig (2012-04-17): http://www.malmo.se/Medborgare/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Utbyggnadsomraden/Vastra-Hamnen/Overgripande-Visioner.html

Malmö stad (2012b). *Internationell författarscen.* Tillgänglig (2012-12-20): http://www.malmo.se/medborgare/biblioteken/vara-bibliotek/stadsbiblioteket/internationell-forfattarscen.html

Malmö stad (2012c). *Stadsbibliotekarien Elsebeth Tank går vidare mot nya utmaningar.* Pressmeddelande 7 augusti kl. 11.29. Tillgänglig (2013-08-25): http://www.mynewsdesk.com/se/kulturfoervaltningen-i-malmoe/pressreleases/stadsbibliotekarien-elsebeth-tank-gaar-vidare-mot-nya-utmaningar-783084

Malmö stad (2011). *Mötesplats Malmö: en strategi för destinationen Malmö 2011-2015*. Tillgänglig (2013-08-16): http://www.malmo.se/download/18.72bfc4c412fc1476e02800053222/M%C3%B6tesplats+Malm%C3%B6_20110312.pdf

Malmö stad (2005). *Kulturen i Malmö. Vision, mål och planer.* Tillgänglig (2013-08-17): http://www.malmo.se/download/18.314e2e5b124a6110348800013179/KULTURFICKIS_SVE_LR_FINAL.pdf

McRobbie, A. (2002). ”Clubs to companies: notes on the decline of political culture in speeded up creative worlds”. *Cultural Studies*, Vol. 16, No 4, s. 516-531

Miller, V. (2011). *Understanding digital culture*. Los Angeles: SAGE

Mol, A. (2002). *The body multiple: ontology in medical practice*. Durham: Duke University Press

Montin, S. (2006). *Politisk styrning och demokrati i kommunerna: åtta dilemman i ett historiskt ljus*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting

Moor, L. (2004). ”Branded spaces: the scope of new marketing”. *Journal of Consumer Culture*, Vol. 3, No 1, s. 39-60

Mukhtar-Landgren, D. (2009). ”Om gammalt och nytt i marknadsföringen av staden”. I Hedlund, G. och Montin, S. (red.). *Governance på svenska*. Lund: Studentlitteratur, s. 129-157

Mukhtar-Landgren, D. (2005). ”Den delade staden: välfärd för alla i kunskapsstaden Malmö”. *Fronesis*, No 18, s. 120-131

Möller, P. (2009). ”Kulturens inflytande och utflytande: aspektpolitik i staden”. *Linköping Electronic Conference Proceedings*, Vol. 40, s. 437-457

Möllerström, V. (2011). *Malmös omvandling: från arbetarstad till kunskapsstad: en diskursanalytisk studie av Malmös förnyelse*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2011

Nationalencyklopedin (2013). *Paradigmskifte*. Tillgänglig (2013-08-16): http://www.ne.se/sve/paradigmskifte?i_h_word=paradigmskifte

Nilsson, C. (2009). ”Biblioteket måste nå fler”. *Sydsvenska dagbladet*, 22 augusti 2009. Tillgänglig (2013-08-03): http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/biblioteket-maste-na-fler/

Nilsson, S. (1997a). ”Tidernas bibliotek ett framtidsscenario”. I *Tidernas bibliotek:* [Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet]. Stockholm: Statens kulturråd, s. 5-10

Nilsson, S. (1997b). ”Från törnrosaslott till kunskapsbank”. I *Tidernas bibliotek:* [Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet]. Stockholm: Statens kulturråd, s. 11-14

Nilsson, S. (1997c). ”Bibliotekets vision fantasi och kunskap”. I *Tidernas bibliotek:* [Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet]. Stockholm: Statens kulturråd, s. 15-20

Nilsson, S. (1997d). ”Biblioteket och tiden”. I *Tidernas bibliotek:* [Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet]. Stockholm: Statens kulturråd, s. 21-32

Nilsson, S. (1997e). ”Arbetslag från lånebibliotek till kunskapsorganisation”. I *Tidernas bibliotek:* [Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet]. Stockholm: Statens kulturråd, s. 73-80

Nilsson, S. (1997f). ”Bibliotek och vägar till kunskap”. I *Tidernas bibliotek:* [Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet]. Stockholm: Statens kulturråd, s. 115-124

Norén, C., Nilsson, S. och Pettersson, G. (1997). ”Barn, studenter och läshandikappade biblioteket som brobyggare”. I *Tidernas bibliotek:* [Malmös nya stadsbibliotek som vision och verklighet]. Stockholm: Statens kulturråd, s. 125-132

Oldenburg, R. (1999[1997]). *The great good place: cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community.* New York: Malrowe

O’Reilly, T. (2005). ”What is web 2.0? design patterns and business models for the next generation of software”. Tillgänglig (2009-10-09): http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html

Pang, L. (2009). ”The labor factor in the creative economy”. *Social text 99.* Vol. 27, No 2, s. 55-76

Peck, J. (2005). ”Struggling with the creative class”. *International Journal of Urban and Regional Research,* Vol. 29, No 4, s. 740-770

Pine, J., B. och Gilmore, J., H. (2011). *The experience economy*. Omarb. Uppl. Boston, Mass.: Harvard Business Review Press

Ponti, M. (2010). *Actors in collaboration: sociotechnical influence on practice-research collaboration*. Diss. Borås/Göteborg: Högskolan i Borås/Göteborgs universitet, 2010

Pomerantz, J. och Marchionini, G. (2007). ”The digital library as place”. *Journal of Documentation*, Vol. 63, No 4, 505-533

Prahalad, C., K. och Ramaswamy, V. (2004). ”Co-creation Experiences: The next practice in value creation”. *Journal of Interactive Marketing*, Vol. 18, No 3, s. 5-14

Prop. 2009/10:3. Kulturpolitisk proposition. *Tid för kultur*. Stockholm: Kulturdepartementet

Reckwitz, A. (2002). ”Toward a theory of social practices: a development in culturalist theorizing”. *European Journal of Social Theory,* Vol. 5, No 2, s. 243-263

Rex, M. (2009). ”Biblioteket mal ner 30 ton böcker”. *Sydsvenska dagbladet*, 10 augusti 2009. Tillgänglig (2013-08-03): http://www.sydsvenskan.se/malmo/biblioteket-mal-ner-30-ton-bocker

Rivano Eckerdal, J. (2012). *Information, identitet, medborgarskap: unga kvinnor berättar om val av preventivmedel*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2012

Rossiter, J. och Bellman, S. (2012). ”Emotional branding pays off. How brands meet share of requirements through bonding, companionship, and love”. *Journal of Advertising Research,* Vol. 52, No 3, s. 291-296

Sandkull, B. och Johansson, J. (2000). *Från Taylor till Toyota: betraktelser av den industriella produktionens organisation och ekonomi*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Schatzki, T. R. (2001). ”Introduction: practice theory”. I Schatzki, T. R., Knorr-Cetina, K. och Savigny, E. von (red.). *The practice turn in contemporary theory*. London: Routledge

Schatzki, T. R., Knorr-Cetina, K. och Savigny, E. von (red.) (2001). *The practice turn in contemporary theory*. London: Routledge

Schreiber, T. (2006). ”Bibliotekarprofessionen siden 1960’erne”. I Schreiber, T. och Elbeshausen, H. (red.). *Bibliotekarerne: en profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. 1. uppl. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur, s. 15-46

Skot-Hansen, D. (2008). Museerne i den danske oplevelsesøkonomi: når oplysning bliver en oplevelse. Frederiksberg: Imagine-

Skouvig, L. (2004). *De danske folkebiblioteker ca.1880-1920: en kulturhistorisk undersøgelse ud fra dannelses- og bevidsthedshistoriske aspekter med belysning af tilknytningsforholdet til staten og "det ofentlige"*. Diss. Danmarks Biblioteksskole, Institut for Biblioteksudvikling, 2004

Shove, E., Pantzar, M., och Watson, M. (2012). *The dynamics of social practice: everyday life and how it changes*. 1. uppl. Thousand Oaks, CA: Sage Publications

Smith, C. och McKinley, A. (2009). ”Creative industries and labour process analysis”. I McKinlay, A. och Smith, C. (red.). *Creative labour: working in the creative industries*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 3-28

SOU 2009:16. Betänkande av Kulturutredningen. *Grundanalys, sammanfattning och kapitel 1-6*. Stockholm: Kulturdepartementet

SOU 2009:16. Betänkande av Kulturutredningen. *Förnyelseprogram, kapitel 7-13*. Stockholm: Kulturdepartementet

SOU 2009:16. Betänkande av Kulturutredningen. *Kulturpolitikens arkitektur, kapitel 14-20, reservation och särskilda yttranden samt bilagor.* Stockholm: Kulturdepartementet

Statistiska centralbyrån (2008). *Utlåning i kommunala folkbibliotek i riket efter typ av media, år 2000-2007.* Stockholm: Statistiska centralbyrån

Stigendal, M. (2008). *Biblioteket i samhället: en gränsöverskridande mötesplats?.* Lund: BTJ Förlag

Sundin, O. (2011). ”Janitors of knowledge: constructing knowledge in the everyday life of Wikipedia editors”. *Journal Of Documentation*, Vol. 67, No 5, s. 840-862

Sundin, O. (2006). ”Informationskompetence, ikt og bibliotekarers professionelle ekspertise”. I Schreiber, T. och Elbeshausen, H. (red.). *Bibliotekarerne: en profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. 1. uppl. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur, s. 77-96

Sundin, O., Francke, H. och Limberg, L. (2011). ”In search of credibility: pupils' information practices in learning environments”. *Information Research*, Vol. 14, paper 418. Tillgänglig: (2013-01-11) http://informationr.net/ir/14-4/paper418.html

Svensson, P. (2009) ”Viva läs vegas”. *Sydsvenska dagbladet,* 22 september 2009. Tillgänglig (2013-08-03): http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/viva-las-vegas/

Sydsvenskan (2009). ”Kunskapens äppelskrutt” (18 författare i ett gemensamt uttalande). *Sydsvenska dagbladet*, 19 augusti 2009. Tillgänglig (2013-08-03): http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/kunskapens-appelskrutt/

Tank, E. (2009a). ”Gläd världen med din kommentar, redan idag!”. *Stadsbiblioteket i Malmö – The Darling Library in the World,* 22 oktober 2009. Tillgänglig (2010-09-01): http://www.darlinglibrary.se/?p=124

Tank, E. (2009b). 14 jan 2009. Tillgänglig (2011-11-18): www.elsebethtank.com

Tank, E. (2009c). ”Digitala bibliotek*”. Stadsbiblioteket i Malmö – The Darling Library in the World,* 20 november 2009. Tillgänglig (2010-09-01): http://www.darlinglibrary.se/?p=141

Tank, E. (2010). ”Facebook på arbetstid?” *Stadsbiblioteket i Malmö – The Darling Library in the World,* 10 februari 2010. Tillgänglig (2010-09-01): http://www.darlinglibrary.se/?p=173

Thörnkvist, E. (2012). ”Tank slutar på egen begäran”. *Sydsvenska dagbladet*, 8 augusti 2012. Tillgänglig (2013-08-28): http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/tank-slutar-pa-egen-begaran/

Tichý, A. (2009). ”Luftigt i salar och argument”. *Sydsvenska dagbladet*, 28 augusti 2009. Tillgänglig (2013-08-03): http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/luftigt-i-salar-och-argument/

Torstensson, M. (1996). *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna: exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. Lic.-avh. Göteborg: Göteborgs universitet, 1996

Veinot, T., C. (2007). "'The eyes of the power company': workplace information practices of a vault inspector". *The Library Quarterly,* Vol. 77, No 2, s. 157-179

Vestheim, G. (1998). "Ideological dilemmas in Norwegian public library policy". *International Journal of Cultural Policy*, Vol. 5, No 1, s. 129-148

Vestheim, G. (1997). Fornuft, kultur og velferd: ein historisk-sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 1997

Vårheim, A. (2011). "Gracious space: library programming strategies towards immigrants as tools in the creation of social capital". *Library & Information Science Research,* Vol. 33, No 1, s. 12-18

Vårheim, A. (2009). "Public libraries: places creating social capital?". *Library Hi Tech*, Vol. 27, No 3, s. 372-381

Vårheim, A. (2007). "Social capital and public libraries: The need for research". *Library & Information Science Research*, Vol. 29, No 3, s. 416-428

Vårheim, A., Steinmo, S., och Ide, E. (2008). "Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital". *Journal of Documentation*, Vol. 64, s. 877-892

Westerberg, O. (2010). "Kraftigt missnöje på biblioteket". *Sydsvenska dagbladet,* 17 juni 2010. Tillgänglig: (2013-01-11) http://www.sydsvenskan.se/malmo/article860662/Kraftigt-missnoje-pa-biblioteket.html

Williams, R. (1988). *Keywords: a vocabulary of culture and society*. Omarb. och utv. uppl. London: Fontana

Willim, R. (2008). *Industrial cool: om postindustriella fabriker*. Lund: Humanistiska fakulteteten, Lunds universitet

Žižek, S. (1999). "You may!". *London Review of Books.* 18 mars 1999, s. 3-6

Zukin, S. (1995). *The cultures of cities*. Oxford: Blackwell

Åsberg, C. (2012). "Läskunnighet bortom humanioras bekvämlighetszoner". I Åsberg, C., Hultman, M. och Lee, F. (red.). *Posthumanistiska nyckeltexter*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur, s. 7-22

Bilaga 1

Analyserade verksamhetsdokument

The darling library in the world – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek. Strategi för Stadsbiblioteket i Malmö 2009-2012.

Verksamhet 2009: Uppdrag, mål aktiviteter. Stadsbiblioteket Kulturförvaltningen. Tillgänglig (2013-09-01): http://www.malmo.se/download/18.5d8108001222c393c008000135934/Verksamhetsplan%2BStadsbiblioteket09.pdf

Verksamhetsberättelse 2009. Tillgänglig (2013-09-01): http://www.malmo.se/download/18.76105f1c125780a6228800066073/Stadsbibliotekets_verksamhetsber%C3%A4ttelse_+2009.pdf

Verksamhet 2010: Uppdrag, mål och aktiviteter. Stadsbiblioteket Kulturförvaltningen. Tillgänglig (2013-09-01): http://www.malmo.se/download/18.56006076125498700c6800016353/verksamhetsplan+2010+Stadsbibl.pdf

Årsanalys 2010 Stadsbiblioteket. Tillgänglig (2013-09-01): http://www.malmo.se/download/18.2d03134212cf2b7c00b800035439/%C3%85rsanalys-Verksamhetsber%C3%A4ttelse_2010.pdf

Verksamhet 2011: Uppdrag, mål och aktiviteter. Stadsbiblioteket Kulturförvaltningen. Tillgänglig (2013-09-01): http://www.malmo.se/download/18.2d03134212cf2b7c00b800024698/Verksamhetsplan_Stadsbiblioteket_2011%5B1%5D.pdf

Årsanalys 2011 Stadsbiblioteket. Tillgänglig (2013-09-01): http://www.malmo.se/download/18.6e1be7ef13514d6cfcc800014987/Verksamhetsber%C3%A4ttelse+2011.pdf

Tillbaka till Strategin "The darling library in the world".

En ny tid, nya möjligheter och ett nytt bibliotek. Tillgänglig (2013-09-01): http://malmo.se/download/18.1c002f7b12a6486c37280003609/strategi_broschyr_A5.pdf

Bilaga 2

Guide för avslutande intervju med DID:s personal

Tema 1: Inledning

Vad har hänt sedan vi träffades senast? Vad är det ni har arbetat mest intensivt med? Har något nytt projekt påbörjats? Har något projekt avslutats?

Tema 2: Roller och kompetenser

Om ni skulle beskriva era olika roller, uppgifter och kompetenser i er arbetsgrupp, hur skulle ni göra det då? Gör ni och kan ni olika saker? Under tiden jag har följt er har ni varit tvungna att lära er mycket nytt. Kan ni beskriva hur den processen ser ut?

Tema 3: Arbete och struktur

Vad betyder struktur i arbetet för er? Är planering av arbetet viktigt för er? Vems är ansvaret att planera och skapa struktur i arbetet?

Tema 4: Skillnader och likheter

Ni har alla jobbat ganska länge på bibliotek innan ni började arbetet på Digitalt innehåll och dialog. Finns det skillnaderna mellan hur ni arbetar nu från tidigare? Finns det saker som överensstämmer?

Tema 5: Arbete och fritid

Ni både arbetar med sociala medier och använder dem som privatpersoner. Tycker ni att detta påverkar gränsdragningar mellan arbete och fritid? Är det i så fall mer påtagligt nu än i era tidigare arbetsuppgifter?

Bilaga 3

Guide för intervju med chefer

Syfte med detta samtal är att få ditt perspektiv på DID:s arbete i egenskap av chef.

- Berätta lite om ditt chefsuppdrag, vilka är dina huvudsakliga ansvarsområden?
- Digitalt innehåll fanns ju inte som avdelning innan omorganisationen och arbetsuppgifterna DID har är ju också delvis nya. Vad hade ni för idéer från början? Hur gick ni tillväga för att definiera mål och uppdrag? Har det utvecklats som ni har tänkt?
- När jag har följt DID har jag uppfattat att personalen har stor frihet i sitt arbete, överensstämmer det med din bild?
- Hur resonerar du kring DID:s kompetensutveckling?
- Hur går det till, mer konkret, när du sätter upp verksamhetsmålen för avdelningen? Vilka olika parametrar har du att förhålla dig till?
- Om vi blickar framåt, vilka tror du kommer att vara de stora utmaningarna för avdelningen framöver? Då tänker jag både utifrån ett omvärldsperspektiv (teknik, samhällsförändringar) och från ett lokalt organisatoriskt perspektiv.

I skriftserien har tidigare utgivits:

1. Hagen, Niclas 2013. Modern Genes. Body, Rationality and Amivalence.
2. Lysaght, Patricia (ed.) 2013. The Return of Traditional Food. Proceedings of the 19th International Ethnological Food Researhc Conference.